

Domeniul privind
prevenirea torturii
- MNP

RAPORT SPECIAL

2015

România

AVOCATUL POPORULUI

Raport special

***privind condițiile de detenție din penitenciare și centre de
reținere și arestare preventivă, factori determinanți în
respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor
private de libertate***

București, 2015

Autor: Magda Ștefănescu, adjunct al Avocatului Poporului, coordonator al Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție

Au contribuit:

- doamna Silvia Lobonțiu și domnul Nicolae Voicu, consilieri din Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție***
- Emma Turtoi, șef Birou Contencios constituțional și recurs în interesul legii***
- alți consilieri din cadrul aceluiași birou și ai Serviciului de contencios constituțional, recurs în interesul legii, contencios administrativ și juridic, analiză acte normative, relații externe și comunicare***

Coordonator, Victor Ciorbea

Avocatul Poporului

****Mulțumiri birourilor teritoriale care au efectuat anchetele în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă, precum și doamnei Gabriela Stan, pentru realizarea fotografiei de pe copertă și a siglei Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție (MNP)***

CUPRINS

Precizări preliminare

Preambul pag. 11

Istoricul Rapoartelor speciale întocmite de Avocatul Poporului în materia executării pedepselor privative de libertate și actele normative adoptate de autoritățile competente care au avut în vedere propunerile cuprinse în acestea pag. 12

Contextul întocmirii prezentului Raport special, scopul și sursele acestuia pag. 18

Capitolul I. Cadrul legislativ pag. 23

1. Reglementări internaționale pag. 24

1.1. Reglementări internaționale principale în materie, adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. pag. 24

1.2. Reglementări adoptate de Consiliul Europei pag. 28

1.3. Reglementări adoptate de Comunitatea Europeană, respectiv Uniunea Europeană pag. 29

2. Legislația națională în domeniu pag. 30

2.1. Incriminarea torturii și a relelor tratamente la nivel național pag. 30

2.2. Legislația execuțional – penală pag. 31

2.3. Norme legale secundare cu incidență în materia execuțional penală pag. 31

2.4. Norme legale secundare privind drepturile și activitățile deținuților pag. 32

2.5. Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 89/2015 pag. 34

2.6. Actele normative secundare în materia execuțional penală, care nu au fost adoptate	pag. 35
---	---------

3. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului incidentă în

domeniu	pag. 38
3.1. Jurisprudența CEDO în cauze împotriva României, sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în sistemul penitenciar	pag. 38
3.2. Jurisprudența CEDO în cauze împotriva României, sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în centrele de reținere și arestare preventivă	pag. 45
3.3. Hotărâri pilot și jurisprudența CEDO în cauze împotriva altor stat sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	pag. 47
3.3.1. Hotărâri pilot pronunțate în materie	pag. 48
3.3.2. Alte hotărâri CEDO semnificative în materie	pag. 50

Capitolul II. Gradul de ocupare în locurile de detenție și criteriile de separare a persoanelor private de libertate

1. Penitenciare	pag. 53
1.1 Considerații generale și reglementări în materie	pag. 53
1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 67
1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 86
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 100
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 100
2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 104

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 108
3. Concluzii și propuneri	pag. 110

Capitolul III. Condițiile de cazare a persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă condiții igienico-sanitare; lumină naturală și artificială; aerisire; produse igienico-sanitare; spații de depozitare a bunurilor; uscătorii; programul de furnizare a energiei electrice și a apei; curți de plimbare)	pag. 119
1. Penitenciare	pag. 119
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 119
1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 127
1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 142
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 158
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 158
2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 164
2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 175
3. Concluzii și propuneri	pag. 187

Capitolul IV. Calitatea hranei și a apei, condițiile de servire a mesei în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă	pag. 195
1. Penitenciare	pag. 195
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 195

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 201
1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 206
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 216
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 216
2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 217
2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 220
3. Concluzii și propuneri	pag. 223
Capitolul V. Asistența medicală acordată persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă	pag. 227
1. Penitenciare	pag. 227
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 227
1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 236
1.3 Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 245
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 256
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 256
2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 259
2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 262
3. Concluzii și propuneri	pag. 272

Capitolul VI. Prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta locurilor de detenție și prețurile convorbirilor telefonice efectuate de persoanele private de libertate	pag. 279
1. Penitenciare	pag. 279
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 279
1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 282
1.2.1. Exercițarea dreptului la cumpărături	pag. 282
1.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice	pag. 288
1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 291
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 293
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 293
2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 293
2.2.1 Exercițarea dreptului la cumpărături	pag. 293
2.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice	pag. 294
3. Concluzii și propuneri	pag. 296

Capitolul VII. Evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (decese și suicide, agresiuni fizice, proteste cu refuz de hrană, eventuale relații sexuale între persoane private de libertate sau între persoane private de libertate și personalul locurilor de detenți	pag. 299
1. Penitenciare	pag. 299
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 299
1.2. Decese și suicide	pag. 306
1.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 306

1.2.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 309
1.3. Refuzul de hrană	pag. 318
1.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 318
1.3.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 320
1.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni	pag. 324
1.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 324
1.4.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 325
1.5. Agresiuni sexuale	pag. 327
1.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 327
1.5.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 328
2. Centre de Reținere și Arestare Preventivă	pag. 332
2.1 Considerații generale și reglementări în materie	pag. 332
2.2. Decese și suicide	pag. 333
2.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 333
2.3. Refuzul de hrană	pag. 333
2.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 333
2.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni	pag. 334
2.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 334

2.5. Agresiuni sexuale	pag. 335
2.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 335
3. Concluzii și propuneri	pag. 335

Capitolul VIII. Condițiile de muncă ale personalului care își desfășoară activitatea în locurile de detenție pag. 339

1. Penitenciare	pag. 339
1.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 339
1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 341
1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015	pag. 344
2. Centre de reținere și arestare preventivă	pag. 348
2.1. Considerații generale și reglementări în materie	pag. 348
2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului	pag. 349
3. Concluzii și propuneri	pag. 351

Capitolul IX. Concluzii și Propuneri. Măsuri legislative, administrative și financiare pag. 353

1. Concluziile prezentului Raport special	pag. 353
2. Propunerile prezentului Raport special	pag. 359
2.1. Penitenciare	pag. 359
2.1.1. Măsuri legislative	pag. 359
2.1.1.1. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/2013 ..	pag. 359
2.1.1.2. Adoptarea unor acte normative pentru garantarea respectării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale	pag. 360
2.1.1.3. Adoptarea unor acte normative care să contribuie la reducerea populației carcerale	pag. 360
2.1.2. Măsuri judiciare și administrative	pag. 365

2.1.3. Măsuri financiare	pag. 367
2.2. Centre de Reținere și Arestare preventivă	pag. 370
2.2.1. Măsuri legislative	pag. 370
2.2.1.1. Adoptarea unui act normativ privind subordonarea centrelor de reținere și arestare preventivă Ministerului Justiție	pag. 370
2.2.1.2. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/201	pag. 371
2.2.2. Măsuri de urmărire penală, judiciare și administrative	pag. 372
2.2.3. Măsuri financiare	pag. 376
Bibliografie	pag. 377

Precizări preliminare

Preambul

În exercitarea atribuțiilor stabilite de lege, respectiv în temeiul art. 26 alin. (2) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, „dacă Avocatul Poporului constată, cu prilejul cercetărilor întreprinse, lacune în legislație sau cazuri grave de corupție ori de nerespectare a legilor țării, va prezenta un raport, conținând cele constatate, președinților celor două Camere ale Parlamentului sau după caz, primului-ministru”.

Istoricul Rapoartelor speciale întocmite de Avocatul Poporului în materia executării pedepselor private de libertate și actele normative adoptate de autoritățile competente care au avut în vedere propunerile cuprinse în acestea

a) **În anul 2003**, în exercitarea atribuțiilor sale, Avocatul Poporului a elaborat **Raportul special privind executarea pedepselor în penitenciare**, în care au fost formulate următoarele *propuneri*:

► adoptarea unei noi legi privind executarea pedepselor (actul normativ care reglementa la acea dată executarea pedepselor era Legea nr. 23/1969), în concordanță cu prevederile constituționale și internaționale în materie, reorientată spre ocrotirea demnității umane, interzicerea supunerii la tortură sau la alte forme de tratament ori sancțiuni crude, inumane sau degradante, formarea responsabilității delincventului față de el însuși și față de societate, dezvoltarea aptitudinilor necesare reintegrării sociale;

► adoptarea unui regulament de aplicare a prevederilor legii privind executarea pedepselor, care să îndeplinească cerințele de accesibilitate, prin publicarea lui în Monitorul Oficial al României.

Propunerile Avocatului Poporului au fost avute în vedere la adoptarea următoarelor **acte normative în materie**, și anume:

● Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor private de libertate (aprobată prin Legea nr. 403/2003);

● Ordinul nr. 3131/C/2003 al Ministrului Justiției privind durata și periodicitatea vizitelor, numărul și greutatea pachetelor cu alimente, precum și bunurile care pot fi primite, păstrate și folosite de către persoanele aflate în executarea pedepselor private de libertate;

● Ordinul Ministrului Justiției nr. 3352/C/2003 privind obligațiile și interdicțiile persoanelor aflate în executarea pedepselor private de libertate, precum și măsurile disciplinare aplicate în cazul săvârșirii de abateri disciplinare;

● Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (care a abrogat Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 56/2003, aprobată prin Legea nr. 403/2003);

● Ordinul Ministrului Justiției nr. 3042/2007 privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și categoriile de bunuri ce pot fi

primite, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate (care a abrogat Ordinul Ministrului Justiției nr. 3131/C/2003);

- Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

b) În anul 2008, în urma analizării actelor normative adoptate în domeniul executării pedepselor privative de libertate, după întocmirea de către Avocatul Poporului a Raportului special privind executarea pedepselor în penitenciare din anul 2003, a fost elaborat **Raportul special privind reglementările emise de Ministrul Justiției și de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor în materia executării pedepselor și a măsurii educative a internării minorilor infractori în centre de reeducare.**

Acest Raport special a urmărit să determine crearea de către autoritățile publice competente a cadrului legal corespunzător executării pedepselor privative de libertate și a măsurilor educative, în conformitate cu obligațiile stabilite în sarcina acestora prin dispozițiile Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal și prin reglementările internaționale privind executarea măsurii educative în centre de reeducare.

În cuprinsul său, Raportul special a abordat: domeniile în privința cărora nu au fost emise reglementările legale stabilite de Legea nr. 275/2006 și de Regulamentul de aplicare al acesteia, prin raportare la autoritățile publice responsabile cu emiterea lor, respectiv Ordinele Ministrului Justiției și Deciziile directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor; caracterul desuet al Decretului nr. 545/1972 privind executarea măsurii educative a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare; aspecte practice referitoare la respectarea drepturilor persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate.

Totodată, Raportul special a cuprins *propuneri* ale Avocatului Poporului privind crearea cadrului legal corespunzător bunei funcționări a sistemului penitenciar și al centrelor de reeducare și anume:

- completarea Legii nr. 275/2006 cu dispoziții exprese referitoare la dreptul la un anumit tip de hrană pentru deținuți, corespunzător religiei acestora;

► emiterea de către Ministrul Justiției a ordinelor referitoare la: normele minime obligatorii de hrană pentru persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate; normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate; normele în baza cărora administrația locului de deținere asigură gratuit un număr de ziare sau de publicații deținuților;

► identificarea unei modalități care să permită realizarea concordanței între Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal și Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în vederea asigurării transparenței în actul decizional al directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor și a cunoașterii de către persoanele private de libertate, de către societatea civilă și de către instituțiile cu atribuții în apărarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate a deciziilor emise în domeniul executării pedepselor de către directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor;

► adoptarea unui nou act normativ care să reglementeze măsura educativă a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare, în concordanță cu prevederile internaționale în materie, reorientată spre interesul superior al copilului, spre accentuarea funcției educative și spre reintegrarea în societate.

Urmare a Raportului special menționat, Ministerul Justiției a transmis instituției Avocatul Poporului un răspuns potrivit căruia:

- la nivelul ministerului a fost constituit un colectiv de specialiști pentru elaborarea unei noi legi privind executarea pedepselor;

- sugestia formulată în Raportul special de Avocatul Poporului privitoare la dreptul la hrană în funcție de religia persoanelor deținute a fost avută în vedere la elaborarea noii legi privind executarea pedepselor;

- Administrația Națională a Penitenciarelor a elaborat și a înaintat Ministerului Justiției spre aprobare **proiectul de ordin** pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare ale persoanelor private de libertate, **care reglementează suprafața și volumul minim de aer care trebuie să se asigure fiecărei persoane private de libertate, dotarea camerelor de cazare, a grupurilor**

și instalațiilor sanitare, dispunerea luminii naturale, furnizarea luminii artificiale și a căldurii;

- conducerea Administrației Naționale a Penitenciarelor a dispus ca toate actele normative emise să fie publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I;

- noua Lege privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal urma să reglementeze măsurile educative pentru minori, astfel încât, la data intrării în vigoare a acesteia, Decretul nr. 545/1972 urma să fie abrogat.

Ulterior, a fost adoptată **Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal**, care a abrogat atât Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cât și Decretul Consiliului de Stat nr. 545/1972 privind executarea măsurii educative a internării minorilor infractori într-un centru de reeducare. Menționăm faptul că, **în temeiul art. 189 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, penitenciarele pentru minori și tineri și centrele de reeducare s-au reorganizat în centre de detenție și centre educative.**

c) **În anul 2014**, în colaborare cu UNICEF, a fost întocmit **Raportul special privind respectarea drepturilor copiilor privați de libertate în România**. Studiul prezentat în Raportul special și-a propus să determine dacă și în ce măsură sunt respectate drepturile copiilor privați de libertate în România, prin analiza percepțiilor acestora în legătură cu cele mai importante aspecte ale drepturilor la siguranță, demnitate umană, acces la asistență juridică, separarea de adulți, asistență medicală și servicii pentru promovarea sănătății, educație și menținerea legăturii cu familia și comunitatea pe perioada detenției.

Propunerile formulate în Raportul special au vizat:

- ▶ creșterea alocării bugetare către unitățile de arest și deținere, concomitent cu elaborarea și aplicarea unei metodologii de prioritizare a cheltuielilor, astfel încât măsurile care asigură nemijlocit respectarea drepturilor copiilor să fie susținute cu precădere;

- ▶ adoptarea actului normativ privind înființarea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în Locurile de Detenție;

► adoptarea de urgență, la instanțele de judecată, a măsurilor organizatorice necesare pentru a asigura ne-expunerea copiilor învinuiți în spații în care se judecă alte cauze;

► verificarea modului în care se asigură minorilor asistența juridică în timpul anchetei și adoptarea și aplicarea măsurilor necesare pentru ca toți copiii să primească asistența juridică, inclusiv măsura monitorizării;

► elaborarea și punerea în aplicare cu transparență a unei politici de toleranță zero față de actele de violență împotriva copiilor, pe parcursul arestării, procedurilor penale și detenției;

► elaborarea și punerea în aplicare cu transparență a unor protocoale de raportare în siguranță de către copii a actelor de violență, precum și a unui protocol pentru asigurarea protecției de rele tratamente ca urmare a raportării;

► îmbunătățirea și standardizarea recrutării, a instruirii, supravegherii și testării profesionale a personalului custodial;

► instituirea și aplicarea unor măsuri de prevenire și descurajare (măsuri educative, de monitorizare) a actelor de violență între copii, în timpul custodierii lor în centrele de reținere și arest preventiv, în centrele de reeducare și cele de detenție, inclusiv implementarea unei metodologii pentru identificarea copiilor vulnerabili și luarea de măsuri preventive pentru protecția acestora;

► elaborarea și aplicarea unor practici de încurajare și recompensare a comportamentelor pozitive, pro-sociale în timpul detenției, concomitent cu popularea mediului de reclusiune cu modele pozitive – respectiv cu un personal corect, obiectiv, non-violent, motivat de „îndreptarea” conștientă, prin mijloace pozitive, a copiilor delincvenți;

► asigurarea școlarizării tuturor copiilor custodiați și/sau formarea lor profesională, fără excepții;

► includerea, în planurile de formare profesională elaborate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, a unor activități special destinate categoriei minorilor privați de libertate, adecvate nivelului de pregătire școlară al acestora și ținând cont de analizele pieței de muncă;

► planificarea și alocarea de resurse financiare și materiale pentru multiplicarea și diversificarea oportunităților de învățare socială pentru copiii privați de libertate;

► identificarea și punerea în aplicare de măsuri pentru asigurarea accesului la servicii speciale de consiliere a copiilor privați de libertate;

► formalizarea cadrului instituțional necesar reintegrării sociale a deținuților, prin aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate și asumarea acesteia la nivel național.

Contextul întocmirii prezentului Raport special, scopul și sursele acestuia

a) Cauzele care au determinat sesizarea din oficiu a Avocatului Poporului și întocmirea Raportului special

În prima parte a anului 2015, postul de televiziune Realitatea TV și alte posturi TV, precum și presa scrisă au inițiat o campanie de informare privind situația din penitenciare.

Informațiile din presă prezentau condițiile de detenție din penitenciare (cu referire în special la Penitenciarele Iași, Craiova, Brăila, Galați, Colibași, Giurgiu, Aiud, Oradea, Târgu Jiu și altele), menționând cu titlu de exemplu: supraaglomerarea din camerele de detenție; existența insectelor dăunătoare în unele unități de detenție; timpul insuficient alocat pentru toaleta deținuților; starea necorespunzătoare a lenjeriilor de pat; inexistența spațiilor de depozitare a bunurilor personale ale deținuților; calitatea necorespunzătoare a alimentelor servite; subdimensionarea curților de plimbare; insuficiența și calitatea inadecvată a asistenței medicale; prețurile mari practicate în magazinele din incinta penitenciarelor și cele ale convorbirilor telefonice; atitudinea necorespunzătoare a cadrelor din penitenciare față de deținuți, precum și diverse evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate.

Subliniem faptul că în anul 2014 (anterior preluării Mecanismului Național de Prevenire a Torturii), Domeniul armată, justiție, poliție, penitenciare, din cadrul instituției Avocatul Poporului, în exercitarea atribuțiilor sale, a efectuat o serie de anchete la penitenciare (declanșate fie ca urmare a unor sesizări din oficiu, fie pentru soluționarea plângerilor formulate de persoanele private de libertate), concluziile acestora relevând lipsa unor condiții adecvate de detenție. **Totodată, amintim faptul că în ultimii ani, România a fost condamnată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului atât pentru situația necorespunzătoare a condițiilor din penitenciare și aresturi preventive cât și pentru tratamentul inadecvat aplicat persoanelor private de libertate.**

Urmare a celor de mai sus, în temeiul art. 14 alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, **Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a dispus efectuarea anchetelor în locurile de detenție și întocmirea prezentului Raport special.**

Astfel, **Avocatul Poporului a decis realizarea de anchete în întreg sistemul penitenciar din România** și, pe lângă aspecte semnalate în presă, a stabilit solicitarea de informații referitoare la: condițiile de servire a mesei; programul de furnizare a apei și energiei electrice; calitatea apei și a hranei; distribuirea materialelor igienico-sanitare; repartizarea deținuților în funcție de gradul de periculozitate; existența uscătoriilor; numărul de decese și numărul persoanelor private de libertate care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană din perioada 2014 până la data efectuării anchetelor; evenimentele în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (agresiuni fizice, eventuale relații sexuale între persoanele private de libertate sau între persoanele private de libertate și cadrele locurilor de detenție); alte aspecte relevante privind situația din penitenciare.

Ulterior, anchetele au fost extinse și la centrele de reținere și arestare preventivă, aflate în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, având aceleași obiective cu anchetele din unitățile penitenciare, iar Administrația Națională a Penitenciarelor și Inspectoratul General al Poliției Române au transmis la solicitarea instituției Avocatul Poporului, date statistice referitoare la condițiile de detenție din unitățile subordonate.

În scopul obținerii unor informații edificatoare privind situația din sistemul penitenciar și din centrele de reținere și arestare preventivă, pe parcursul întocmirii Raportului special, s-au efectuat demersuri atât la Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor, cât și la Inspectoratul General al Poliției Române, prin care s-au solicitat o serie de informații, care priveau, printre altele, și stadiul adoptării unor ordine/hotărâri/regulamente referitoare la: organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor; regulamentul de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 254/2013; organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă și a măsurilor necesare pentru siguranța acestora, precum și cele cu privire la penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă etc.

b) Scopul Raportului special

Scopul raportului special este acela de a contribui la respectarea demnității umane și a drepturilor persoanelor private de libertate, prin identificarea deficiențelor existente în sistemul penitenciar și în centrele de reținere și arestare preventivă cu ocazia anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, prin valorificarea informațiilor obținute cu ocazia anchetelor și prin propunerea unor măsuri de natură a contribui la respectarea dispozițiilor constituționale, reglementărilor internaționale și legale aplicabile în materie, în special sub aspectul asigurării unor condiții decente de detenție.

Totodată, Raportul se poate constitui într-un instrument de lucru util pentru toate autoritățile implicate în procesul continuu de reformă a sistemului penitenciar, evidențiază provocările cu care se confruntă acesta, precum și măsurile adecvate pentru îmbunătățirea situației persoanelor private de libertate, pe de o parte, dar și a personalului din sistemul administrației penitenciare, pe de altă parte. Datele reținute în raport constituie, de asemenea, și o bază informativă necesară pentru o analiză de ansamblu a situației din unele penitenciare, constituind premisele pentru viitoare demersuri ale Avocatului Poporului, în funcție de aspectele particulare ale cazurilor prezentate în raport (emiterea unor noi recomandări, rapoarte speciale, efectuarea de vizite de către Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție).

Raportul special reprezintă într-o încercare, poate târzie și insuficientă, menită să prevină pronunțarea unei decizii-pilot de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva României.

Măsurile propuse vizează în mod special modificări și completări ale legislației interne incidente în materie sau, după caz, emiterea unor noi acte normative, precum și creșterea sumelor alocate de la buget pentru acest sistem și luarea altor măsuri necesare în vederea realizării scopului enunțat.

Efectuarea anchetelor a fost adusă la cunoștința publicului prin emiterea unor comunicate de presă care au fost postate pe pagina oficială a instituției Avocatul Poporului.

Rezultatele anchetelor au fost valorificate la întocmirea prezentului Raport special.

c) Surse

Prezentul Raport are ca sursă principală constatările rezultate atât din anchetele efectuate de cele 14 birouri teritoriale ale instituției Avocatul Poporului ca urmare a sesizării din oficiu, cât și din cele desfășurate în urma autosesizărilor ulterioare ale Avocatului Poporului. Pentru a surprinde anumite aspecte privind sistemul de detenție au fost folosite Fișe de caz rezultate din activitatea Domeniului armată, justiție, poliție, penitenciare, cuprinse în Raportul de activitate pentru anul 2014 al instituției Avocatul Poporului, precum și Rapoarte de vizită întocmite de către Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție.

Totodată, Raportul special se bazează și pe:

- datele solicitate și primite de la Administrația Națională a Penitenciarelor, de la Inspectoratul General al Poliției Române, precum și de la Ministerul Justiției;
- informațiile afișate pe site-ul Administrației Naționale a Penitenciarelor și pe cel al Inspectoratului General al Poliției Române;
- reglementările interne și internaționale în materie execuțională;
- articole și informații din mass- media;
- doctrina de specialitate în materie;
- jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Capitolul I

Capitolul I

Cadrul legislativ

Prezentul Raport special a fost întocmit cu luarea în considerare în primul rând prevederile constituționale, respectiv:

► **art. 22 privind dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, drept fundamental inerent persoanei, ce se regăsește în Capitolul II "Drepturile și libertățile fundamentale".** Acest drept, garantat la nivel constituțional și internațional, face parte din categoria inviolabilităților, orice afectare fiind incriminată prin norme penale. Alineatul (2) al textului constituțional consacră **interdicția generală a torturii și a oricărui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.**

► **art. 11 alin. (1) referitor la dreptul internațional și dreptul intern,** potrivit căruia "*Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte.*"

► **art. 20 (Tratatele internaționale privind drepturile omului)** conform căruia: "*(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. (2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile.*"

► **art. 148 alin. (1), (2) și (3) referitor la integrarea în Uniunea Europeană, care prevede:** "*(1) Aderarea României la tratatele constitutive ale Uniunii Europene, în scopul transferării unor atribuții către instituțiile comunitare, precum și al exercitării în comun cu celelalte state membre a competențelor prevăzute în aceste tratate, se face prin lege adoptată în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaților și senatorilor. (2) Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate*

față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare. (3) Prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și pentru aderarea la actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene.”

În continuare, vom prezenta reglementările internaționale, legislația internă și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care au constituit temeiul legislativ, respectiv de practică judiciară pentru întocmirea prezentului Raport special:

1. Reglementări internaționale

1.1. Reglementări internaționale principale în materie, adoptate de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite (România este membră a Organizației Națiunilor Unite din anul 1955)

► **Declarația Universală a Drepturilor Omului** (adoptată la 10 decembrie 1948-România a semnat Declarația la 14 decembrie 1955), prevede că *”Nimeni nu va fi supus la tortură, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante”* (art. 5).

► **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice** (adoptat la 16 decembrie 1966, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974) statuează că *”Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice”* (art. 7). În plus, la art. 10 paragraful 1 se prevede că *”Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane.”*

Prin acest Pact a fost înființat **Comitetul pentru Drepturilor Omului**, care monitorizează implementarea drepturilor stabilite de acest document internațional, prin examinarea rapoartelor prezentate de statele-părți, precum și a plângerilor individuale primite în baza Protocolului opțional. Jurisprudența, comentariile generale și observațiile finale adoptate de Comitet conțin îndrumări cu privire la obligațiile și drepturile prevăzute de Pact.

Competența Comitetului de a primi și examina plângeri de la persoane fizice care pretind a fi victime ale unei violări a vreunui dintre drepturile enunțate în Pact a

fost stabilită prin **Primul Protocol Facultativ la acest Pact**, adoptat în 16 decembrie 1966, la care România a aderat prin Legea nr. 39/1993.

► **Convenția împotriva torturii și a altor pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante** (adoptată la New York la 10 decembrie 1984, la care România a aderat prin Legea nr. 19/1990) cuprinde o serie de prevederi referitoare la interzicerea absolută a torturii. Totodată, se înființează **Comitetul împotriva Torturii**, cu rolul de a monitoriza implementarea obligațiilor stabilite prin Convenție în sarcina statelor-părți și de a examina rapoartele statelor-părți și plângerile individuale.

Convenția definește la art. 1 tortura: *„orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru oricare alt motiv bazat pe o formă de discriminare oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau astfel de suferințe sunt aplicate de către un agent al autorității publice sau de orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane Acest termen nu se referă la durerea ori suferințele rezultând exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele.”*

Definiția conține **trei elemente esențiale ale torturii:** **a)** provocarea, cu intenție, a durerii sau suferinței puternice, de natură fizică sau psihică; **b)** implicarea direct sau indirect a unei persoane care acționează cu titlu oficial; **c)** scopul specific. Art. 2 al Convenției impune obligația fiecărui stat-parte de a lua măsuri legislative, administrative, judiciare și alte măsuri eficiente pentru a împiedica comiterea unor acte de tortură pe teritoriul de sub jurisdicția sa, cu sublinierea că „nici o împrejurare excepțională” nu poate fi invocată pentru a justifica tortura.

► **Protocolul opțional la Convenția pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante** (adoptat la New York la 18 decembrie 2002, semnat de România la data de 24 septembrie 2003 și ratificat prin Legea nr. 109/2009).

Obiectivul Protocolului este stabilirea unui sistem de vizite sistematice efectuate de către organisme independente internaționale și naționale în locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante. Totodată, se înființează **Subcomitetul de prevenire a torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante**, în cadrul Comitetului pentru Prevenirea Torturii. În plus, fiecare stat-partea este obligat să înființeze, la nivel național, unul sau mai multe organisme de vizitare pentru prevenirea torturii și a pedepselor ori tratamentelor inumane sau degradante.

În acest context, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 48/2014, în cadrul instituției Avocatul Poporului a fost înființat ***Domeniul privind prevenirea torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante în locurile de detenție***, care efectuează vizite din oficiu, pe baza unui plan anual de vizitare, ori inopinat sau pe baza sesizării oricărei persoane sau a luării la cunoștință pe orice cale despre existența unei situații de tortură ori tratamente aplicate cu cruzime, inumane sau degradante în cadrul unui loc de detenție.

Potrivit actului normativ menționat mai sus, prin *loc de detenție* se înțelege orice loc în care persoanele sunt private de libertate în baza unei decizii a unei autorități, la cererea acesteia sau cu acordul expres ori tacit al acesteia, iar privarea de libertate este definită ca orice formă de detenție sau închisoare ori plasarea unei persoane într-un loc public sau privat de reținere pe care nu îl poate părăsi după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură [art. 29² alin. (1) și (2)].

► **Alte documente ONU în care se prevede interzicerea torturii:**

- *Declarația Națiunilor Unite privind protecția tuturor persoanelor împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 9 decembrie 1975;

- *Declarația privind principiile de bază ale justiției cu privire la victimele crimelor și victimele abuzului de putere*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 29 noiembrie 1985.

Dispoziții privind interzicerea torturii și a altor rele tratamente sunt prevăzute și în acte internaționale prin care se protejează drepturi specifice:

- art. 37 din *Convenția privind drepturile copilului*;

- art. 10 din *Convenția privind protecția drepturilor muncitorilor emigranți și a familiilor lor*;

- art. 15 din *Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități*;

- *Convenția Internațională pentru Protecția Persoanelor împotriva Disparițiilor Forțate*, adoptată la 20 decembrie 2006, semnată de România în data de 3 decembrie 2008, intrată în vigoare din 2010, neratificată încă de România. Dispariția forțată este considerată de ONU ca formă de tortură.

► **Standardele ONU cu privire la prevenirea torturii**

- *Regulile standard minime privind tratamentul deținuților*, adoptate de către Primul Congres al Națiunilor Unite privind Prevenirea Crimei și Tratamentul Infractorilor, la Geneva în 1955, aprobate de Consiliul Economic și Social prin Rezoluția nr. 663 C (XXIV) din 31 iulie 1957 și 2076 (LXII) din 13 mai 1977, ce urmează a fi revizuite în luna decembrie 2015, în forma adoptată la data de 22 mai 2015 de Comisia pentru Prevenirea Crimei și Justiție Penală a O.N.U. și ce vor fi cunoscute ca **Regulile Mandela**;

- *Principiile fundamentale pentru tratamentul prizonierilor*, adoptate de Adunarea Generală ONU. prin Rezoluția nr. 45/111 din 14 decembrie 1990;

- *Ansamblul de principii pentru protecția tuturor persoanelor aflate sub oricare formă de detenție sau încarcerare (Ansamblul de principii referitoare la detenție)*, adoptat de Adunarea Generală O.N.U. prin Rezoluția nr. 43/173, în data de 9 decembrie 1988;

- *Regulile standard minimale pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo)*, adoptate de Adunarea Generală O.N.U. prin Rezoluția nr. 45/110 din 14 decembrie 1990;

- *Regulile și standardele minime ale administrării justiției juvenile (Regulile de la Beijing)*, adoptate de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția nr. 40/33 din noiembrie 1985;

- *Principiile privind prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh)*, adoptate de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1990;

- *Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*, adoptate de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990;

- *Regulile privind tratamentul deținutelor femei și măsurile neprivative de libertate pentru infractorii femei (Regulile de la Bangkok)*, adoptate de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția nr. 2010/16 din 22 iulie 2010.

► **Standarde privind activitatea persoanelor implicate în aplicarea legii:**

- *Codul de conduită cu privire la aplicarea legii*, adoptat de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția nr. 34/169 din 17 decembrie 1979;

- *Principiile de bază cu privire la utilizarea forței și a armelor de foc de către responsabilii de aplicarea legii*, adoptate la Havana, în 7 septembrie 1990.

► **Standarde privind rolul medicilor în interzicerea și prevenirea torturii:**

- *Principiile eticii medicale relevante pentru rolul personalului medical, în special a medicilor, în protecția prizonierilor și deținuților împotriva torturii și a altor rele tratamente, inumane sau degradante sau pedepse (Principiile eticii medicale)*, adoptate de Adunarea Generală ONU prin Rezoluția nr. 37/194 din 18 decembrie 1982;

- *Manualul privind mijloacele eficiente de anchetare și de colectare a probelor privind tortura și alte pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante (Protocolul Istanbul)*, recomandate de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția nr. 55/89 din 4 decembrie 2000.

1.2. Reglementări adoptate de Consiliul Europei (România este membră din anul 1993)

► **Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale** (semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994), prin **art. 3 privind interzicerea torturii**, statuează că *”Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”*.

► **Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante** (adoptată la Strasbourg la 26 noiembrie 1987) și **Protocoloalele nr. 1 și 2** (adoptate la Strasbourg la 4 noiembrie 1993, ratificate prin Legea nr. 80/1994), în baza cărora, în anul 1997, a fost înființat **Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante – CPT**, al cărui obiectiv este să examineze tratamentul persoanelor private de libertate în vederea întăririi, a protecției lor împotriva torturii și a pedepselor sau

tratamentelor inumane sau degradante. CPT a elaborat **Normele cu privire la tratamentul persoanelor private de libertate.**

► **Recomandări** ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre, dintre care amintim: *Recomandarea privind regulile privind penitenciarele europene* - Rec(2006)2 din 11 ianuarie 2006, *Codul european de etică al poliției* - Rec(2001)10 din 19 septembrie 2001, *Recomandarea privind condițiile de detenție în statele membre ale Consiliului Europei* - Rec (1995)1257 din 1 februarie 1995 și *Recomandarea privind supraaglomerarea penitenciarelor și inflația populației închisorilor*- R (1999)22.

1.3. Reglementări adoptate de Comunitatea Europeană, respectiv Uniunea Europeană (România este membru din anul 2007)

► **Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2012/C 326/02)** la **art. 4** declară că *”Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”* și la **art. 19 alin. (2)** că *”Nimeni nu poate fi strămutat, expulzat sau extrădat către un stat unde există un risc serios de a fi supus pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante”*;

► **Orientările politicii UE** față de țările terțe în ceea ce privește tortura și alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, adoptate în anul 2001, revizuite în 2012;

► **Regulamentul (CE) nr. 1236/2005** privind comerțul cu anumite bunuri susceptibile de a fi utilizate pentru a impune pedeapsa capitală, tortura și alte pedepse și tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, cu modificările și completările ulterioare.

2. Legislația națională în domeniu

2.1. Incriminarea torturii și a relelor tratamente la nivel național

► **Codul de procedură penală** stabilește, fără echivoc, prin art. 102 alin. (1), **excluderea probelor obținute prin tortură**, precum și probele derivate din acestea de la folosirea în cadrul procesului penal.

Totodată, procurorul este obligat să dispună de îndată efectuarea unei autopsii medico-legale, dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliției, a Administrației Naționale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman [art. 185 alin. (2)].

► **La nivelul ocrotirii prin norme penale, Codul penal distinge** următoarele situații:

1. Când există motive întemeiate de a crede că viața unei persoane este pusă în pericol ori că persoana va fi supusă la tortură sau alte tratamente inumane ori degradante în cazul în care ar fi expulzată, nu se va dispune **pedeapsa complementară** a interzicerii dreptului străinului de a se afla pe teritoriul României [art. 66 alin. 4)].

2. Incriminarea **infrațiunilor contra înfăptuirii justiției:**

- **tortura** (prevăzută de art. 282 din Codul penal în forma de tentativă, forma tip și două forme agravate) este definită ca fapta funcționarului public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat sau a altei persoane care acționează la instigarea sau cu consimțământul expres ori tacit al acestuia de a provoca unei persoane puternice suferințe fizice ori psihice:

a) în scopul obținerii de la această persoană sau de la o terță persoană informații sau declarații;

b) în scopul pedepsirii ei pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis;

c) în scopul de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane;

d) pe un motiv bazat pe orice formă de discriminare.

- **cercetarea abuzivă** (prevăzută de art. 280 din Codul penal), cu două variante:

a) întrebuițarea de promisiuni, amenințări sau violențe împotriva unei persoane urmărite sau judecate într-o cauză penală, de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un judecător, pentru a o determina să dea ori să nu dea declarații, să dea declarații mincinoase ori să își retragă declarațiile;

b) producerea, falsificarea ori ticluirea de probe nereale de către un organ de cercetare penală, un procuror sau un judecător;

- **supunerea la rele tratamente** (prevăzută de art. 281 din Codul penal), **cu două variante:**

a) **supunerea unei persoane la executarea unei pedepse, măsuri de siguranță sau educative în alt mod decât cel prevăzut de dispozițiile legale;**

b) **supunerea la tratamente degradante ori inumane a unei persoane aflate în stare de reținere, deținere ori în executarea unei măsuri de siguranță sau educative, privative de libertate.**

2.2. Legislația execuțional - penală

Executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate se realizează în conformitate cu dispozițiile Codului penal, ale Codului de procedură penală și ale Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare.

2.3. Norme legale secundare cu incidență în materia execuțional penală

- **Hotărârea Guvernului nr. 652/2009** privind organizarea și funcționarea Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare;

- **Hotărârea Guvernului nr. 1849/2004** privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, cu modificările și completările ulterioare;

- **Hotărârea Guvernului nr. 584/2005** privind stabilirea activităților specifice și a finanțării unităților sanitare din sistemul de apărare, ordine publică și siguranță națională, precum și a unităților sanitare din rețeaua Ministerului Justiției, cu modificările și completările ulterioare;
- **Ordinul nr. 2003/C/2008 al Ministrului Justiției** pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Administrației Naționale a Penitenciarelor, cu modificările și completările ulterioare;
- **Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 89/2014**, pentru aprobarea Regulamentului de organizare a activității judecătorului de supraveghere a privării de libertate;
- **Ordinul nr. 1676/C/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor;
- **Ordinul nr. 988/2005** al Ministrului Administrației și Internelor pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor (nepublicat);
- **Ordinul nr. 432/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea instrucțiunilor privind evidența nominală și statistică a persoanelor private de libertate;
- **Decizia nr. 550/2011** a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare - penitenciare spital, cu modificările și completările ulterioare;
- **Decizia nr. 507/2012** a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare - penitenciare, cu modificările și completările ulterioare.

2.4. Norme legale secundare privind drepturile și activitățile deținuților

- **Ordinul nr. 2056/C/2007** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate;
- **Ordinul nr. 2714/C/2008** al Ministrului Justiției privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și categoriile de bunuri ce pot fi

primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate, cu modificările și completările ulterioare;

- **Ordinul nr. 433/C/2010** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a deținuților;

- **Ordinul nr. 2713/C/2001** al Ministrului Justiției prin care au fost aprobate „Instrucțiunile privind aplicarea normelor de hrană pe timp de pace, pentru efectivele din Ministerul Justiției (nepublicat);

- **Ordinul nr. 3541/C/2012** al Ministrului Justiției pentru aprobarea valorilor actualizate ale normelor de hrană ale persoanelor private de libertate;

- **Ordinul nr. 310/2009** al Ministrului Administrației și Internelor privind hrănirea efectivelor Ministerului Administrației și Internelor în timp de pace (nepublicat);

- **Ordinul nr. 2199/2011** al Ministrului Justiției pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile de organizare și desfășurare a activităților educative, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială din penitenciare;

- **Ordinul nr. 429/C/2012** al Ministrului Justiției privind asigurarea asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor;

- **Ordinul nr. 1072/2013** al Ministrului Justiției privind Regulamentului privind asistența religioasă a persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor;

- **Decizia nr. 438/2013** a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru aprobarea Metodologiei privind acordarea recompenselor pentru persoanele aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, pe baza Sistemului de creditare a participării deținuților la activități și programe de educație, asistență psihologică și socială, la activități lucrative, precum și în situații de risc;

- **Decizia nr. 377/2014** a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru modificarea Metodologiei privind acordarea recompenselor pentru persoanele aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, pe baza Sistemului de creditare a participării deținuților la activități și programe de educație, asistență psihologică și socială, la activități lucrative, precum și în situații de risc, aprobată prin Decizia directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 438/2013

- **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, pentru implementarea altor acte normative.**

2.5. Strategia națională de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 389/2015 (publicată în Monitorul Oficial, Partea I, cu nr. 532 din data de 16 iulie 2015).

Potrivit Strategiei, reintegrarea socială a persoanelor private de libertate începe în faza execuțional penală, prin pregătirea acestora pentru perioada post-detenție, fiind necesară corelarea nevoilor lor cu programe educative, de asistență psihologică și asistență socială și demersul de incluziune socială. În acest sens, sunt prevăzute **trei obiective strategice: dezvoltarea capacității instituționale și interinstituționale; dezvoltarea programelor educative, de asistență socială din perioada detenției și informarea opiniei publice; facilitarea asistenței post-detenție la nivel sistemic.**

Administrația Națională a Penitenciarelor, instituțiile și autoritățile publice centrale și locale, cu atribuții în domeniul facilitării reintegrării sociale a persoanelor private de libertate sunt desemnate să implementeze prevederile cuprinse în Strategie.

Pentru coordonarea și implementarea prevederilor Strategiei **urmează a se înființa o Comisie interministerială** cu următoarele atribuții: coordonarea și monitorizarea aplicării prevederilor Strategiei la nivelul instituțiilor și autorităților centrale și locale responsabile; inițierea demersurilor pentru mobilizarea resurselor necesare implementării prevederilor Strategiei; asigurarea comunicării interministeriale, precum și armonizarea punctelor de vedere; formularea de recomandări și propunerea de măsuri către instituțiile și autoritățile publice centrale și locale cu atribuții în domeniu, în vederea asigurării coerenței și eficientizării procesului de implementare a prevederilor Strategiei; identificarea și propunerea politicilor publice generate de Strategie; propunerea constituirii grupurilor de lucru, formate din specialiști de la nivelul instituțiilor și autorităților publice centrale și locale responsabile; informarea anuală a Guvernului privind stadiul de realizare a obiectivelor stabilite în Strategie prin Raportul anual de monitorizare; analizarea și formularea de propuneri pentru revizuirea Strategiei, în baza Raportului de evaluare intermediară; analizarea și formularea de propuneri pentru consolidarea cadrului de

reglementare și organizatorico-funcțional, instituit prin Strategie, în baza Raportului de evaluare finală.

2.6. Actele normative secundare în materia execuțional penală care nu au fost adoptate

Legea nr. 254/2013 stabilește în sarcina Guvernului, a Ministrului Justiției și a Ministrului Afacerilor Interne obligația de a emite o serie de acte normative secundare, absolut necesare aplicării concrete a reglementărilor consacrate prin actul normativ principal. Astfel:

Guvernul României

▶ art. 187 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 prevede că în termen de 6 luni de la intrarea în vigoare a acestui alineat (19 august 2013), **dar nu mai târziu de data intrării în vigoare a legii** (1 februarie 2014), Guvernul trebuia să adopte **prin hotărâre, regulamentul de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 254/2013, precum și Hotărârea privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor;**

▶ potrivit art. 120 alin. (4) din Legea nr. 254/2013, prin hotărâre a Guvernului trebuiau **înființate centrele de arestare preventivă.**

Ministrul Justiției

▶ în conformitate cu art. 15 alin. (3) și art. 120 alin. (6) din Legea nr. 254/2013, *prin regulament aprobat prin ordin al ministrului justiției se stabilesc măsurile necesare pentru siguranța penitenciarelor;*

▶ în aplicarea art. 120 alin. (5) din același act normativ, „*Prin ordin al ministrului justiției se stabilesc penitenciarele în a căror circumscripție funcționează centrele de arestare preventivă, precum și regulamentul de organizare și funcționare a acestora*”;

▶ potrivit art. 50 alin. (3) din Legea nr. 254/2013, trebuia emis ordinul Ministrului Justiției privind **stabilirea normelor minime obligatorii de hrană.**

Ministrul Afacerilor Interne

▶ în temeiul art. 107 al legii trebuiau emise:

- ordinul Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea în subordinea Ministerului Afacerilor Interne a centrelor de reținere și arestare preventivă;

- regulamentul privind organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și măsurile necesare pentru siguranța acestora, aprobat prin ordin al Ministrului Afacerilor Interne. În acest context, menționăm că, în prezent, sunt aplicabile dispozițiile **Ordinului nr. 988/2005** al Ministrului Administrației și Internelor pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, **nepublicat**.

Ministrul Afacerilor Interne și Ministrul Justiției

► **Ordinul comun al Ministrului Afacerilor Interne și al Ministrului Justiției prin care se stabilesc penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă.**

Până la data întocmirii prezentului Raport special, în fondul activ al legislației nu au fost identificate actele normative secundare menționate. În plus, în privința actelor normative al căror emitent este ministrul justiției, Ministerul Justiției ne-a comunicat prin adresa nr. 71610 din 21 septembrie 2015, că *„toate proiectele menționate sunt în faza finală de elaborare în cadrul Ministerului Justiției, urmând a fi promovate cu celeritate în viitorul apropiat”*. În ceea ce privește actele normative al căror emitent este ministrul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Interne nu a comunicat un răspuns la adresa prin care s-a solicitat stadiul emiterii actelor normative.

Este adevărat că, astfel cum am precizat anterior, a fost adoptată **Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2014** pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative, care **conține norme tranzitorii privind reglementările secundare care n-au fost adoptate** (art. V din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 3/2014 stabilește că *”După alineatul (1) al articolului 188 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate*

dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României; Partea I, nr. 514 din 14 august 2013, se introduce un nou alineat, alineatul (2), cu următorul cuprins: până la intrarea în vigoare a actelor normative subsecvente, emise în executarea prezentei legi, se vor aplica prevederile actelor normative existente, în măsura în care nu contravin acesteia, tuturor unităților penitenciare, centrelor educative, centrelor de detenție, a centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și centrelor de arestare preventivă”). **Cu toate acestea, apreciem că ultraactivitatea normelor secundare vechi nu este suficientă întrucât normele vechi nu conferă garanții pentru o serie de drepturi ale persoanelor private de libertate, astfel încât trebuie emise actele normative sus arătate pentru a se asigura punerea în aplicare întocmai a dispozițiilor Legii nr. 254/2013 și a se asigura exercitarea de către persoanele private de libertate a tuturor drepturilor consacrate de această lege.**

În ceea ce privește obligativitatea adoptării legislației secundare în materia executării pedepselor atât în penitenciare cât și în centrele de reținere și arestare preventivă, observăm că scopul inserării în cuprinsul Legii nr. 254/2013 a unor norme de trimitere la legislația subsecventă a fost acela de a permite **asanarea și unificarea legislației secundare** menită să garanteze respectarea drepturilor persoanelor private de libertate. În acest context, **neadoptarea, în decurs de 2 ani de la data intrării în vigoare a legii a unor norme care să detalieze modalități concrete și actuale de exercitare a drepturilor persoanelor private de libertate, tinde să determine imposibilitatea exercitării depline a drepturilor garantate la nivel legislativ.**

În plus, neemiterea normelor subsecvente Legii nr. 254/2013 pune în discuție respectarea prevederilor art. 79 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, potrivit căroră ***”Ordinele și instrucțiunile se vor elabora în termenul prevăzut de actul superior sau, după caz, într-un termen util care să facă posibilă ducerea lor la îndeplinire”.***

3. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului incidentă în domeniu

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, astfel cum rezultă din statisticile publicate pe pagina de internet, instanța europeană s-a pronunțat în legătură cu încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, după cum urmează:

- în anul 2014, din totalul de 248 hotărâri, au fost pronunțate 34 hotărâri împotriva României;

- în anul 2013, dintr-un total de 253 hotărâri, 33 hotărâri au fost pronunțate împotriva României;

- în anul 2012, din totalul de 292 hotărâri, 37 hotărâri au fost pronunțate împotriva României;

- în anul 2011, din totalul de 287 hotărâri, 26 hotărâri au fost pronunțate împotriva României.

Din analiza statisticilor Curții Europene a Drepturilor Omului în ultimii 4 ani rezultă că **România are cele mai multe condamnări** dintre statele Uniunii Europene pentru încălcarea art. 3 din Convenție; la nivelul statelor membre ale Consiliului Europei, România este depășită în mod constant numai de Rusia, iar în anii 2011 și 2013 și de Turcia și Ucraina.

În perioada 1 ianuarie – 1 septembrie 2015, au fost pronunțate 24 de hotărâri de condamnare a României pentru violarea art. 3 din Convenție, dintre care 17 erau definitive.

3.1. Jurisprudența CEDO în cauze împotriva României, sub aspectul încălcării art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în sistemul penitenciar

Dintre hotărârile semnificative, în funcție de obiectul acestora și de tipul locurilor de detenție, în prezentul subcapitol, reținem următoarele:

► În cauza ***Bragadireanu împotriva României***, reclamantul (deținut în **Penitenciarele Rahova și Giurgiu**, între perioadele de internare în **Spitalul Penitenciar Jilava**) a reclamat condițiile de detenție și lipsa de tratament medical adecvat pentru boala sa. Curtea a reținut că reclamantul avea o stare de sănătate

precară, că avea deficiențe funcționale severe, iar necesitățile sale medicale elementare erau greu de asigurat. Cu toate acestea a fost deținut într-un penitenciar obișnuit, în celulă cu alte persoane, chiar obligat să împartă patul cu alte persoane. Camera de detenție era fără duș sau apă caldă la dispoziție și fără asistență pentru necesitățile sale, acesta fiind obligat să se bazeze pe colegii deținuți pentru cele mai elementare necesități sanitare. În acest context, **Curtea a reamintit că nu exclude faptul că, în situații deosebit de grave, ar putea fi luate măsuri umanitare. Curtea a constatat că, în cauză, condițiile din închisoare, în special suprapopularea și lipsa de acces la igienă și alte facilități adecvate stării sale de sănătate, au cauzat reclamantului suferințe care au atins pragul tratamentului inuman și degradant care intră sub incidența art. 3 din Convenție** [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 6 decembrie 2007].

► În cauza *Florea împotriva României*, s-a reținut că reclamantul, suferind de hepatită cronică și hipertensiune arterială, a fost deținut la Penitenciarul Botoșani în perioada 2002–2005. **Timp de 9 luni, a trebuit să împartă o cameră cu 35 de paturi cu 110-120 de persoane private de libertate.** Pe parcursul detenției sale, acesta a fost încarcerat împreună cu fumători.

Curtea a constatat că în cauză, condițiile de detenție ale reclamantului au fost contrare art. 3 din Convenție. **Statul pârât ar fi trebuit să se asigure că persoanele private de libertate nu sunt supuse unei suferințe sau unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că starea lor de sănătate nu este compromisă** [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 14 septembrie 2010].

► În cauza *Enache împotriva României*, reclamantul a invocat tratamentele degradante și inumane din *Penitenciarele Craiova și Giurgiu*. În special, acesta s-a plâns de lipsa de spațiu și lumină, lipsa apei curente rece și caldă, calitatea necorespunzătoare a produselor alimentare și lipsa de activități adecvate.

Curtea a notat că, în plus față de supraaglomerare, sunt relevante și alte aspecte care ridică probleme în temeiul art. 3 din Convenție: **lipsa de mobilier adecvat în celule; instalații sanitare insuficiente, cum ar fi un număr limitat de toalete și chiuvete pentru un număr mare de deținuți; toalete în celule fără alimentare cu apă; chiuvetele din celule furnizează doar apă rece pentru o gamă largă de nevoi (igienă personală, îmbrăcăminte de spălat și obiecte personale, de**

curățare toalete); acces limitat la dușuri care furnizează apă caldă; condiții sanitare improprii în general, cum ar fi prezența gândacilor, șoarecilor, puricilor; saltele uzate; calitatea proastă a hranei.

Curtea a considerat că observațiile privind lipsa de apă caldă și încălzire, precum și lipsa de apă rece din Penitenciarul Craiova sunt confirmate de rapoartele CPT. Reclamantul a fost supus la starea sanitară nesatisfăcătoare și lipsit de posibilitatea de a menține igiena personală adecvată. În ceea ce privește insuficiența și calitatea proastă a produselor alimentare, Curtea a observat că acestea sunt susținute de constatările CPT, cel puțin în ceea ce privește **Penitenciarul din Craiova**.

În această cauză, Curtea a considerat că sunt îndeplinite condițiile cumulative prin care reclamantul a depășit nivelul de suferință admis în detenție, în conformitate cu art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 aprilie 2014].

► În cauza *Bujorean împotriva României*, reclamantul s-a plâns de condițiile de detenție din **Penitenciarul Botoșani**. Curtea a reținut că problema supraaglomerării, condițiile de igienă precare, inclusiv accesul la apă caldă și dușuri, precum și ventilația și iluminatul din celule, sunt plauzibile și reflectă realitățile descrise de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) în diversele rapoarte întocmite în urma vizitelor sale în închisorile din România.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reamintit că articolul 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale obligă statul să se asigure că toți deținuții trebuie să aibă condiții care sunt compatibile cu respectarea demnității umane, care să nu-i supună suferinței sau durerilor de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent în detenție și că, având în vedere cerințele practice de închisoare, sănătatea și bunăstarea deținutului să fie asigurate în mod adecvat. În speță, s-a constatat încălcarea articolului 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 iunie 2014].

► În cauza *Marcu împotriva României*, reclamantul s-a plâns de condițiile necorespunzătoare de detenție din **Penitenciarul București-Jilava**, în special de

suprapopularea din celulele în care a stat și de condițiile de igienă deplorabile.

De asemenea, acesta s-a plâns de lipsa unui tratament medical adecvat.

Curtea a reamintit că art. 3 din Convenție impune statului să se asigure că orice deținut beneficiază de condiții de detenție compatibile cu respectarea demnității umane, că modalitățile de executare nu îl supun pe cel interesat la o suferință de o intensitate care excede nivelul inevitabil inerent detenției și că sănătatea și binele deținutului sunt asigurate într-o manieră adecvată (...).

Curtea a apreciat că nimic nu indică faptul că a existat într-adevăr intenția de a-l umili pe reclamant. Cu toate acestea, absența unui astfel de scop nu poate exclude o constatare a încălcării art. 3 din Convenție. Curtea a apreciat că respectivele condiții de detenție, pe care reclamantul a trebuit să le suporte timp de mai mulți ani, l-au supus pe acesta unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției. Curtea a concluzionat că respectivele condiții de detenție ale reclamantului, în special suprapopularea din celulele în care a stat și condițiile de igienă, combinate cu durata detenției sale, în asemenea condiții trebuie analizate ca un tratament degradant.

Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Convenția [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 26 octombrie 2010].

► În cauza *Artimenco împotriva României*, reclamanta a susținut **relele condiții de detenție la care a fost supusă în diferitele penitenciare unde a fost arestată preventiv și unde și-a executat pedeapsa cu închisoarea**, în special supraaglomerarea celulei sale, insuficiența condițiilor sanitare și a condițiilor umilitoare în care a fost transportată în duba-penitenciar. **Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că reclamanta nu dispunea decât de un spațiu de aprox. 1,9 mp în Penitenciarul Rahova și de aproximativ 2,15 mp la Penitenciarul Târgșorul Nou, ceea ce era deja sub norma recomandată autorităților române în raportul CPT (...).** La aceasta s-au adăugat condițiile sanitare în care reclamanta a trebuit, în plină iarnă, să facă duș (...) situație recunoscută de autoritățile penitenciare de la Târgșorul Nou și care, deși provocată de lucrările de reparație, nu era mai puțin dificilă. **În plus, Curtea a relevat că reclamanta a fost, de mai multe ori, privată de hrană pentru multe ore în timpul transportului spre locul de judecată a cererilor de prelungire a arestării (...).**

Această stare de lucruri, în ansamblul său, ridică în sine o problemă sub aspectul articolului 3 din Convenție. Curtea a admis că, în speță, nimic nu arată că a existat într-adevăr intenția de a o umili sau de a o înjosi pe reclamantă. Totuși, **Curtea a reamintit că, dacă de regulă se ia în considerare problema de a ști dacă scopul tratamentului era de a umili sau înjosi victima, absența unui astfel de scop nu ar putea să excludă o constatare de violare a articolului 3 din Convenție. Condițiile de detenție descrise au adus atingere demnității acesteia și i-au inspirat sentimente de umilire și înjosire. Faptul că a avut acces la cărți și la numeroase periodice în biblioteca închisorii, că dispunea de acces la un televizor și la un radio în celulă și că autoritățile au realizat lucrări de modernizare a clădirilor și instalațiilor sanitare ale închisorii nu schimbă nimic.**

În lumina celor expuse, Curtea a conchis că acele condiții de detenție ale reclamantei, în special suprapopularea din celulă și condițiile în care a fost transportată, fără hrană, pentru a asista la ședințele de judecată la care fusese citată de către jurisdicțiile care soluționau cauza penală împotriva ei, constituie tratament degradant.

În speță, a existat, așadar, o violare a art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 30 iunie 2009].

► În cauza *Vartic împotriva României*, reclamantul s-a plâns în special cu privire la condițiile materiale de detenție din două penitenciare diferite din România (**Penitenciarele Jilava și Rahova**) susținând că au fost întotdeauna foarte **aglomerate**, că era foarte puțină apă potabilă și pentru duș și că mâncarea era de calitate slabă și neigienică.

Curtea a reiterat că art. 3 din Convenție stabilește una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice. Convenția interzice în termeni absoluți tortura sau tratamentele inumane sau degradante, indiferent de comportamentul victimei. La evaluarea condițiilor de detenție, trebuie să se țină cont de efectele cumulate ale acestor condiții, precum și de acuzațiile specifice făcute de reclamant. Lipsa acută a spațiului într-o celulă de penitenciar are o pondere mare ca factor de luat în considerare pentru a stabili dacă condițiile de detenție sunt degradante în sensul art. 3 din Convenție.

Curtea a reținut că punctul cheie în cauză este evaluarea spațiului de care a dispus reclamantul în cele două stabilimente în cauză, concluzionând, că **spațiul**

personal al reclamantului pare să fi fost constant sub 3 mp, ceea ce nu corespunde standardelor impuse de jurisprudența Curții. Situația reclamantului a fost agravată de faptul că nu putea să facă duș suficient de des și trebuia să împartă același pat cu alte persoane deținute, dormind cu rândul.

Curtea a concluzionat că suferința cauzată acestuia de condițiile de detenție a depășit nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și a atins nivelul tratamentului degradant interzis la art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 iulie 2012].

► În cauza *Remus Tudor împotriva României* reclamantul (deținut în **Penitenciarul Jilava**), a arătat că a fost deținut **în celule suprapopulate** și a criticat condițiile de igienă improprie-celulele nu erau dotate cu mobilier pentru depozitarea efectelor personale și a mâncării, deținuții fiind nevoiți să le depoziteze sub paturi unde erau insecte dăunătoare.

Curtea a constatat că suprapopularea este într-atât de severă încât justifică prin ea însăși o încălcare a art. 3 din Convenție. În acest sens, s-a considerat că spațiul personal al reclamantului era mai mic de 3 mp nefiind astfel respectat standardul Curții. **În opinia Curții, relatările reclamantului cu privire la suprapopulare și la condițiile lipsite de igienă se coroborează cu constatările CPT, în privința penitenciarelor din România și ale Comitetului Helsinki România [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 15 aprilie 2014].**

► În cauza *Micu împotriva României*, referitor la detenția reclamantului în **Penitenciarul București - Jilava** în perioada 6 august - 5 septembrie 2003, **Curtea a observat că reclamantul a suportat o gravă situație de supraaglomerare.** Astfel, chiar dacă se ține cont de informațiile furnizate de Guvern, fiecare dintre persoanele deținute în celule împreună cu reclamantul dispunea de **un spațiu cuprins între 0,87 mp și 1,20 mp**, ceea ce este cu mult inferior normei recomandate autorităților române în raportul CPT.

În ceea ce privește detenția reclamantului în Penitenciarul București - Jilava în perioada 5 septembrie 2003-2 decembrie 2008, **reclamantul a dispus timp de mai mulți ani de un spațiu individual de aproximativ 1,90 mp.** Perioadele foarte scurte de întrerupere ca urmare a 3 transferuri la Penitenciarul Codlea și care corespund unei perioade de circa 5 luni nu pot modifica cu nimic situația reclamantului care **a îndurat**

timp de 4 ani și 10 luni consecințele supraaglomerării celulelor din Penitenciarul București-Rahova.

Curtea a observat că reclamantul era închis o mare parte din zi, beneficiind de plimbare în curțile celor două penitenciare doar pentru un timp foarte scurt. Pe lângă problema supraaglomerării celulelor, acuzațiile reclamantului referitoare la condițiile de igienă deplorabile, în special accesul la apă curentă, murdăria saltelelor și prezența unor paraziți, sunt mai mult decât plauzibile și reflectă realitățile descrise de CPT în diferitele rapoarte întocmite în urma vizitelor în penitenciarele din România. Curtea a admis că, în speță, nimic nu indică faptul că ar fi existat într-adevăr intenția de a-l umili sau înjosi pe reclamant. Totuși, aceasta a reamintit că, în cazul în care este necesar, să se țină seama dacă scopul tratamentului era de a umili sau de a denigra victima, absența unui astfel de scop nu poate exclude constatarea încălcării art. 3 din Convenție. **Curtea a considerat că respectivele condiții de viață pe care reclamantul a trebuit să le suporte timp de mai mulți ani au adus atingere demnității sale și i-au inspirat sentimente de umilință.**

Având în vedere cele de mai sus, Curtea a concluzionat că respectivele condiții de detenție ale reclamantului, în special supraaglomerarea din celula sa, combinate cu durata detenției sale în asemenea condiții, sunt echivalente cu un tratament degradant.

Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 8 februarie 2011].

► În cauza *Brândușe împotriva României*, reclamantul s-a plâns de condițiile de detenție din **Penitenciarele Arad și Timișoara**.

Curtea a constatat că în celula pe care reclamantul a ocupat-o în **Penitenciarul Arad** în cea mai mare parte a perioadei sale de detenție, adică timp de mai mulți ani, dispunea de **un spațiu de locuit de circa 2,50 mp**; pe de altă parte, aceasta a apreciat că trebuie luat în considerare faptul că acest spațiu era în realitate mai mic din cauza mobilierului prezent. Referitor la **Penitenciarul Timișoara**, atât datele furnizate de reclamant și necontrazise de Guvern, cât și cele prezentate de acesta din urmă pentru perioada de după luna noiembrie 2004, arată că înainte de anul 2007, reclamantul **dispunea de un spațiu de aproximativ 1,50-2,00 mp**. Pe de altă parte, Curtea a observat că din informațiile furnizate de Guvern reiese că înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 275/2006, reclamantul avea dreptul la o oră de plimbare în aer liber pe zi.

Curtea a amintit că a constatat deja în numeroase cauze încălcarea art. 3 din Convenție în principal din cauza lipsei de spațiu individual suficient. Curtea a admis că, în speță, nimic nu indică faptul că a existat cu adevărat intenția de a-l umili sau de a-l înjosi pe reclamant. Cu toate acestea, lipsa unui astfel de scop nu poate exclude o constatare a încălcării art. 3 din Convenție. Curtea a apreciat că prin condițiile de detenție din cauză, pe care reclamantul a fost nevoit să le suporte mai mulți ani, acesta a fost supus unei încercări de o intensitate ce depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 7 aprilie 2009].

3.2. Jurisprudența CEDO în cauze împotriva României sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în centrele de reținere și arestare preventivă

► În cauza *Constantin Aurelian Burlacu contra României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a opinat că susținerile reclamantului referitoare la **problema supraaglomerării este mai mult decât plauzibilă și reflectă realitățile descrise de APADOR-CH în diversele rapoarte întocmite în urma vizitelor sale la două centre de detenție în care reclamantul a fost deținut. Curtea reamintește că a constatat deja, în multe cazuri, o violare a articolului 3 al Convenției, în principal din cauza lipsei de spațiu individual suficient, lipsa de igienă sau de ventilație în incinta Direcției Generale a Poliției București.**

Curtea a considerat că, în acest caz, condițiile de detenție pe care reclamantul le-a îndurat mai mult de patru ani, în special supraaglomerarea predominantă în celula sa, a încălcat demnitatea sa și i-au inspirat sentimente de umilire [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 iunie 2014].

► În cauza *Catană împotriva României*, reclamantul s-a plâns de relele condiții pe care a trebuit să le suporte în timpul detenției sale **în arestul Inspectoratului de Poliție Județean Bacău, din 19 octombrie 2004 până pe 7 ianuarie 2005, cu încălcarea art. 3 din Convenție.**

În ceea ce privește în special spațiul personal acordat reclamantului în arest, Curtea a constatat că persoana în cauză a suferit efectele unei situații de suprapopulare în celule. Reclamantul, care împărțea celula cu alte 3 persoane, dispunea **de un spațiu individual redus de 3,13 m.p., ceea ce era sub norma recomandată de către CPT**

pentru celulele colective de 4 m.p. de spațiu vital. Insuficiența spațiului vital se pare că s-a agravat în speță, în special din cauza posibilităților foarte limitate de a petrece timp în afara celulei. Astfel, reclamantul era închis mare parte din zi, beneficiind de o plimbare zilnică de o oră și de dreptul de acces la baie timp de 15 minute pe zi și acces la duș o dată pe săptămână.

Pe lângă problema suprapopulării din celule, afirmațiile reclamantului cu privire la accesul restricționat la toalete sunt mai mult decât plauzibile și reflectă realități deja descrise de către CPT în urma vizitelor sale în centrele de reținere și arestare preventivă ale Poliției Române.

Deși Curtea a admis că în speță nimic nu indică faptul că a existat într-adevăr intenția de a-l umili sau înjosi pe reclamant în timpul detenției sale în arestul Inspectoratului de Poliție Județean Bacău, absența unui astfel de scop nu exclude constatarea încălcării art. 3.

Curtea a considerat că în cauză, condițiile de detenție pe care reclamantul a trebuit să le suporte pentru o perioadă de două luni și aproape trei săptămâni l-au supus la o experiență de o intensitate care depășea nivelul inevitabil de suferință inerent detenției, constatând încălcarea art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 29 ianuarie 2013].

► În cauza *Florin Andrei împotriva României*, reclamantul (aflat în arestul IPJ Constanța) a susținut că pe durata privării de libertate, a fost nevoit să împartă o celulă fără lumină și ventilație suficiente cu alți 11 deținuți, toți fumători și să suporte condiții de igienă deplorabile; nu a putut să-și schimbe hainele în primele patru zile de detenție, iar accesul la toaletele aflate în afara celulei era limitat și depindea de bunăvoința gardienilor.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că statul este obligat să se asigure că orice persoană privată de libertate este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că acea persoană nu este supusă unui stres și unei împovărări de o intensitate care excede nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și că, în raport cu exigențele practice ale locului de detenție, sănătatea și bunăstarea persoanei deținute sunt asigurate într-o manieră adecvată. Prin urmare, în ciuda problemelor logistice, statul este ținut să organizeze sistemul său penitenciar în așa manieră încât să asigure deținuților respectarea demnității lor umane.

În acest caz, în special în ceea ce privește spațiul personal acordat reclamantului, Curtea a reținut că acesta a beneficiat de un spațiu individual de mai puțin de 4 mp, deci sub standardul CPT pentru celulele colective. De asemenea, Curtea a mai reținut că afirmațiile reclamantului referitoare la lipsa accesului la toalete sunt mai mult decât plauzibile și reflectă realitățile descrise atât de CPT în raportul întocmit în urma vizitei din 2006 în mai multe centre ale Poliției Române, cât și de APADOR-CH în raportul său încheiat ca urmare a vizitei din 22 noiembrie 2013 în centrele de detenție ale Poliției Constanța. În lumina celor de mai sus, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenție [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 15 aprilie 2014].

3.3. Hotărâri pilot și jurisprudența CEDO în cauze împotriva altor state, sub aspectul încălcării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie are în vedere încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care impune obligația fiecărui stat de a proteja confortul fizic al persoanelor lipsite de libertate, fiind pronunțate până în prezent **4 hotărâri pilot** și numeroase alte hotărâri.

Conform statisticilor publicate pe pagina de internet a Curții, numărul hotărârilor CEDO prin care s-a constatat violarea acestei norme, în ultimii 4 ani (2011 – 2014):

- în anul 2014 au fost pronunțate **891** de hotărâri CEDO, din care **4** hotărâri privind interzicerea torturii, **174** referitoare la tratamente inumane sau degradante, **55** – lipsa unei anchete efective și **15** cauze în care reclamantul fusese expulzat într-un stat în care se aplică rele tratamente persoanelor private de libertate;

- în anul 2013, dintr-un total de **916** hotărâri CEDO, **11** hotărâri au vizat încălcarea normelor privind interzicerea torturii, **163** - tratamentele inumane sau degradante, **67** – lipsa unei anchete efective și **12** cauze în care reclamantul fusese expulzat într-un stat în care se aplică rele tratamente persoanelor private de libertate;

- în anul 2012 au fost pronunțate **1093** hotărâri CEDO, din care **24** hotărâri privind interzicerea torturii, **169** referitoare la tratamente inumane sau degradante și **99** – lipsa unei anchete efective;

- în anul 2011, dintr-un total de **1157** hotărâri CEDO, **15** hotărâri au vizat încălcarea normelor privind interzicerea torturii, **183**-tratamentele inumane sau degradante și **89**-lipsa unei anchete efective.

3.3.1. Hotărâri pilot pronunțate în materie

Rolul hotărârilor pilot constă în a ajuta statele părți să-și îndeplinească atribuțiile care le revin în aplicarea Convenției, având în vedere rolul subsidiar al CEDO; de a îmbunătăți protecția drepturilor omului la nivel național; de a asigura remediul cel mai rapid pentru încălcări, repararea cea mai rapidă și eficientă a prejudiciului cauzat persoanelor; de a grăbi rezolvarea problemelor structurale sau sistemice care stau la originea cauzelor repetitive. ***Totodată, prin procedura hotărârilor pilot se evită condamnări în cascadă ale statelor în cauză***; reclamanții obțin mai repede repunerea în drepturi; beneficiază și persoane care nu au introdus acțiuni în justiție, dar au o situație identică; se descongesează activitatea Curții.

► *Cauza Ananyev și alții împotriva Rusiei (Hotărâre din 10 ianuarie 2012)*

Problemă structurală: disfuncționalitatea sistemului penitenciar la originea unei probleme structurale recurente privind condițiile de detenție necorespunzătoare (lipsa acută de spațiu personal în camerele de cazare, lipsa locurilor de dormit, accesul limitat la lumină și aer curat, lipsa de intimitate în timpul utilizării instalațiilor sanitare). Curtea a constatat încălcarea art. 3 și art. 13 (dreptul la un recurs efectiv) în peste 80 de cereri începând din 2002 și că peste 250 de cereri similare erau pendinte în fața Curții.

Măsuri solicitate de Curte: statul rus trebuia să stabilească, în cooperare cu Comitetul Miniștrilor, în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, un calendar obligatoriu pentru instituirea măsurilor preventive și compensatorii aplicabile pretinselor încălcări ale art. 3 din Convenție.

Procedură: luând în considerare caracterul fundamental al dreptului de a nu fi supus unui tratament inuman sau degradant, Curtea a decis să nu suspende examinarea cererilor similare pendinte în fața sa.

► *Cauza Torreggiani și alții împotriva Italiei (Hotărâre din 27 mai 2013)*

Problema structurală: Curtea a constatat că natura structurală și sistemică a problemei supraaglomerării spațiilor de detenție reieșea cu claritate din actul prin care se declarase stare de urgență la nivel național, emis de Prim-Ministrul

Italiai în 2010. Natura structurală a problemei fusese confirmată de existența pe rolul Curții a câteva sute de cereri care impuneau verificarea conformității condițiilor de detenție din mai multe închisori din Italia față de prevederile art. 3 din Convenție.

Măsuri solicitate de Curte: Guvernul italian trebuia să instituie, în termen de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii, un remediu intern eficient ori o combinație de astfel de remedii apte să asigure o reparație adecvată și suficientă, potrivit principiilor afirmate de Convenție, în cazurile în care se dovedea suprapopularea spațiilor de detenție.

Procedură: Curtea a decis că examinarea cererilor care se refereau exclusiv la supraaglomerarea spațiilor de detenție din Italia poate fi suspendată în perioada arătată, până la adoptarea de către autoritățile naționale a măsurilor de natură internă.

► *Cauza Neshkov și alții împotriva Bulgariei (Hotărârea din 27 ianuarie 2015)*

Problema structurală: declanșarea procedurii unei hotărâri pilot se datorează naturii grave și constante a problemelor apărute. Totodată, a fost identificată o problemă structurală și la nivelul legislației bulgare privind căile de atac (remediile) puse la dispoziția deținuților care urmăresc contestarea condițiilor de detenție. În acest sens, Curtea a observat, în special, că a existat o cale de atac compensatorie care, uneori a funcționat eficient, însă, atunci când examinează pretențiile referitoare la condițiile de detenție, instanțele bulgare nu țin seama întotdeauna de interdicția absolută/generală de la aplicarea unui tratament inuman și degradant în temeiul Convenției europene a drepturilor omului, ci fac referire doar la dispoziții legale și regulamente relevante. Mai mult decât atât, s-a reținut că nu a existat nici un remediu eficient pentru prevenirea încălcării drepturilor.

Măsuri solicitate: stabilirea, în termen de 18 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii Curții, a unui set de remedii eficiente în ceea ce privește condițiile proaste de detenție care să aibă atât efecte de prevenire cât și efecte compensatorii.

Procedură: Curtea nu a considerat oportun să suspende cazurile similare aflate de pe rolul său.

► *Cauza Varga și alții împotriva Ungariei (Hotărârea din 10 martie 2015)*

Problema structurală: Curtea a arătat că, atât în cazul reclamantelor cât și în alte cazuri în care a reținut încălcări ale art. 3 din Convenție în legătură cu diverse centre de detenție din Ungaria, toate problemele recurente s-au referit la lipsa spațiului personal, restricțiile privind accesul la facilități de duș și activități în aer liber, precum și lipsa de intimitate atunci când se utilizează instalații sanitare. Prin urmare, încălcările produse nu au fost consecința unor incidente izolate, ci au avut originea într-o problemă răspândită la nivel general decurgând dintr-o funcționare defectuoasă a sistemului penitenciar din Ungaria și lipsa unor garanții suficiente împotriva tratamentului inuman și degradant. Cele aproximativ 450 de cazuri similare existente în prezent pe rolul Curții având ca obiect condițiile de detenție subliniază, de asemenea, existența unei probleme structurale recurente.

Măsuri solicitate de Curte: având în vedere faptul că la sfârșitul anului 2013, peste 5.000 de deținuți se aflau încarcerați în închisorile maghiare, Curtea a indicat că trebuie urmărită o direcție principală și anume, reducerea populației carcerale prin utilizarea pe scară mai largă a sancțiunilor neprivative de libertate. De asemenea, Curtea a reținut că remediile (căile de atac) puse la dispoziție de legislația internă, deși accesibile, s-au dovedit insuficiente în practică.

Prin urmare, a considerat că autoritățile ungare ar trebui ca, în termen de șase luni de la data la care hotărârea rămâne definitivă, să emită un set de reglementări privind un remediu intern sau o combinație de astfel de remedii, atât preventive cât și compensatorii, apte să asigure o reparație adecvată și suficientă pentru violarea dispozițiilor Convenției care decurg din suprapopularea penitenciară.

Procedură: până la punerea în aplicare a măsurilor relevante, Curtea nu a considerat oportun, în acest stadiu, să suspende judecarea cazurilor similare, a căror examinare va aminti Ungariei obligațiile care îi revin din asumarea Convenției.

3.3.2 Alte hotărâri CEDO semnificative în materie

Cele mai relevante hotărâri pronunțate de Curte privind încălcarea acestor dispoziții convenționale se referă la:

► ***Cauza Mandić și Jović împotriva Sloveniei și Cauza Štrucl și alții împotriva Sloveniei***, au avut ca obiect condițiile de detenție existente în Penitenciarul

Ljubljana din Slovenia. **Reclamanții au fost ținuți timp de mai multe luni într-o celulă în care dispuneau de o suprafață de 2,7 mp pentru fiecare persoană. Temperatura atinsă în celulă în cursul amiezii în luna august era, în medie, de circa 28°C. Aceștia erau ținuți închiși în celulă în cea mai mare parte a timpului.**

Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenție, considerând că suferința și dificultățile cu care s-au confruntat reclamanții au depășit nivelul inevitabil de suferință inerent detenției și au constituit tratamente degradante (Hotărârea din 20 octombrie 2011).

► În *Cauza Payet împotriva Franței*, reclamantul, aflat în executarea pedepsei închisorii pentru săvârșirea infracțiunii de omor, s-a plâns de condițiile de detenție, în special de transferările frecvente din celulele și secțiile penitenciarului din motive de siguranță, precum și de sancțiunea disciplinară care i-a fost aplicată, constând în plasarea sa în celule fără lumină naturală și fără condiții de igienă corespunzătoare. Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenție în ceea ce privește condițiile de detenție în secția disciplinară (locație murdară și șubredă, inundații, insuficiența luminii pentru citit sau scris). Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 în ceea ce privește transferările (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 20 ianuarie 2011).

► În *Cauza Premininy împotriva Rusiei*, o persoană aflată în arest preventiv, fiind învinuită de violarea sistemului de securitate al unei bănci, **s-a plâns că a fost maltrată de către colegii de celulă și gardienii centrului de arestare preventivă, precum și că cererile sale de liberare nu au fost soluționate cu celeritate.**

Curtea a constatat o încălcare a art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante); două încălcări ale art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane sau degradante, lipsa unei anchete efective) și o încălcare a art. 5 alin. (4) (dreptul la libertate și la siguranță).

* În privința altor hotărâri relevante ale Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale se va face referire și în celelalte capitole ale prezentului Raport special.

Capitolul II

Capitolul II

Gradul de ocupare în locurile de detenție și criteriile de separare a persoanelor private de libertate

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Penitenciarele sunt servicii publice specializate ale căror principale atribuții sunt custodierea persoanelor private de libertate în timpul executării pedepselor și formarea unei atitudini sociale adecvate pentru adaptarea și integrarea la o viață normală în societate, după liberare.

„ (...) după trecerea țării noastre la sistemul statului de drept, s-au impus cu necesitate pentru sistemul penitenciar, reguli și obligații ce vizau normalizarea climatului de executare a pedepselor, excluderea în totalitate a prevederilor care transformau pedeapsa într-un mijloc de expiațiune, de instituire de norme care să stabilească foarte clar drepturile, facilitățile, obligațiile, interdicțiile ce pot forma regimul general de executare a pedepselor, care să limiteze, dacă nu se pot exclude cu desăvârșire, conduitele ce ar putea fi interpretate ca rele tratamente aplicate condamnaților care execută o pedeapsă penală. Dezideratul noii executări a pedepselor este acela după care condamnații sunt pedepsiți prin hotărârea judecătorească, **sporirea suferințelor inerente acestei pedepse nu are nici o justificare în sistemul penitenciar, care are doar rolul de a administra pedeapsa în scopul reeducării acestora**” (Umanismul dreptului execuțional românesc- acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Ioan Chiș, Editura Hamangiu 2007, pag.5).

Privarea de libertate trebuie să se realizeze în condiții de natură **a asigura respectarea demnității umane**, ocrotirea sănătății, dezvoltarea abilităților folositoare pentru reintegrarea în societate, fără depășirea nivelului suferinței detenției.

„Închiderea și alte măsuri care au ca efect izolarea unui delincvent de lumea exterioară sunt pedepse prin însuși faptul că îl privează de dreptul de a dispune de persoana sa, privându-l de libertate. Sub rezerva măsurilor justificate de segregare sau

de menținere a disciplinei, **sistemul penitenciar nu trebuie, deci, să agraveze suferințele inerente unei asemenea situații**". „Considerații juridice, la fel de bine și practicile, prevăd în consecință ca, pedepsele ce rezultă din situația penitenciară să fie limitate la ceea ce constituie consecința inevitabilă a închiderii. **Sistemele penitenciare nu au mandat pentru agravarea suferințelor**" (*A pune regulile în acțiune-un manual internațional privind o bună practică în penitenciare, publicat de Penal Reform International, Haga, martie 1995, pag. 25*).

Conform art. 11 alin. (1) și (5) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, pedeapsa detențiunii pe viață și a închisorii se execută în locuri anume destinate, denumite penitenciare. Penitenciarul în care persoana condamnată execută pedeapsa privativă de libertate se stabilește de Administrația Națională a Penitenciarelor. La stabilirea penitenciarelor se are în vedere ca acesta să fie situat cât mai aproape de localitatea de domiciliu a persoanei condamnate, ținându-se seama de regimul de executare, măsurile de siguranță ce trebuie luate, nevoile de reintegrare socială identificate, sex și vârstă.

Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, aprobate prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/2010, prevăd că spațiile destinate cazării persoanelor private de libertate trebuie să respecte demnitatea umană. Camerele de cazare din penitenciarele existente trebuie să asigure:

a) cel puțin 4 m² pentru fiecare persoană privată de libertate, încadrată în regimul închis sau de maximă siguranță;

b) cel puțin 6 m³ de aer pentru fiecare persoană privată de libertate, încadrată în regimul semideschis sau deschis.

De asemenea, **normele menționate stabilesc că Administrația Națională a Penitenciarelor ia toate măsurile necesare pentru creșterea progresivă a numărului spațiilor de cazare individuală, precum și pentru reamenajarea celor existente. Camerele de cazare din locurile de deținere care urmează să se construiască, precum și cele care urmează a fi supuse unor reparații capitale trebuie să asigure o suprafață de cel puțin 4m² pentru fiecare persoană privată de libertate, în situația cazării în comun, și 9 m², atunci când cazarea se face**

individual. Camerele de cazare se dotează cu paturi pentru fiecare persoană privată de libertate, suprapuse pe cel mult două rânduri. În mod excepțional, camerele de cazare pot avea paturi suprapuse pe 3 rânduri, cu respectarea asigurării a cel puțin 6 m³ de aer pentru fiecare persoană privată de libertate și a celorlalte condiții pentru dotarea camerelor de cazare.

Persoanei condamnate căreia nu i s-a stabilit regimul de executare i se aplică provizoriu regimul de executare corespunzător cuantumului pedepsei pe care o execută, după terminarea perioadei de carantină și observare, potrivit art. 34 alin. (1)-regimul de maximă siguranță (detențiune pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 13 ani), art. 36 alin. (1)-regim închis (pedeapsa închisorii mai mare de 3 ani, dar care nu depășește 13 ani), art. 37 alin. (1)-regim semideschis (pedeapsa închisorii mai mare de 1 an, dar care nu depășește 3 ani) și art. 38 alin. (1)- regim deschis (aplicabil inițial pentru pedeapsa închisorii de cel mult 1 an)-(conform art. 33 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal).

În materia separării categoriilor de condamnați, Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006, în vigoare potrivit Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 3/2014, prevede că în perioada de carantină și observare, persoanele condamnate sunt cazate separat pe camere, în raport de sex, vârstă, stare de sănătate, situație juridică, natura infracțiunii, precum și de alte cerințe legale, de ordine interioară sau de siguranță. De asemenea, acest act normativ cuprinde prevederi referitoare la persoanele private de libertate care prezintă risc pentru siguranța penitenciarului care sunt cazate separat, în camere special amenajate în cadrul secțiilor din cadrul regimului de maximă siguranță.

Art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale consacră una dintre cele mai importante valori ale societății democratice. Convenția **interzice în termeni categorici tortura sau tratamentele și pedepsele inumane sau degradante**, indiferent de comportamentul victimei (cauza Labita împotriva Italiei). **Relele tratamente trebuie să atingă un nivel minim de gravitate pentru a intra sub incidența art. 3 din Convenție. Aprecierea acestui nivel minim de gravitate este relativă; depinde de toate circumstanțele cauzei, cum ar fi durata tratamentului, urmările fizice și psihice și, în unele cazuri, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei. De asemenea, pentru a aprecia dacă un anumit tratament este „degradant” în sensul art. 3, Curtea ține seama dacă**

scopul acestuia este de a umili și înjosi persoana respectivă și dacă, în ceea ce privește consecințele, acesta a afectat negativ personalitatea victimei respective într-un mod incompatibil cu art. 3. Deși întrebarea dacă scopul tratamentului era de a umili sau înjosi victima este un factor ce trebuie luat în considerare, absența unui asemenea scop nu poate exclude în mod concludent constatarea încălcării art. 3 [cauza Peers împotriva Greciei și cauza Valasinas împotriva Lituaniei].

Măsurile privative de libertate aplicate persoanei pot implica un element inevitabil de suferință și umilire. Totuși, suferința și umilirea implicate nu trebuie să depășească acel inevitabil element de suferință sau umilire al unei anumite forme de tratament sau pedeapsă cu caracter legitim [cauza Valasinas și cauza Kudla; cauza Iacov Stanciu împotriva României].

Tortura prezintă o îngrijorare profundă pentru comunitatea internațională. Scopurile acesteia sunt de a distruge în mod deliberat nu doar starea fizică sau emoțională a persoanelor ci și, în unele cazuri, demnitatea și voința comunităților întregi. Tortura privește pe toți membrii familiei umane, deoarece ea atacă însuși scopul existenței noastre și speranțele pentru un viitor mai bun. Deși drepturile internaționale ale omului și legislația umanitară interzic în mod consecvent tortura, în orice împrejurare, tortura și relele tratamente sunt practicate în mai mult de jumătate din țările lumii. Deosebirile frapante dintre interzicerea absolută a torturii și prevalarea ei în lumea de azi demonstrează necesitatea statelor de a identifica și de a implementa măsuri eficiente pentru protejarea persoanelor contra torturii și relelor tratamente (Protocolul de la Istanbul, Manual de investigare efectivă și documentare asupra torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante sau pedepse).

Una dintre problemele cu care se confruntă în prezent sistemul penitenciar este cea a supraaglomerării, consecințele sale răsfângându-se și asupra celorlalte activități desfășurate, implicit asupra condițiilor de detenție. Astfel, supraaglomerarea determină: reducerea spațiului necesar alocat fiecărui deținut; standarde scăzute de igienă; eficiența redusă a supravegherii condamnaților de către cadrele penitenciarelor; reducerea timpului alocat mișcării în aer liber; îngreunarea îngrijirii medicale; insuficiența activităților educative și productive; creșterea actelor de violență și în special, a riscurilor de sinucideri și automutilări.

Deficitul locurilor de cazare în unitățile penitenciare generează o încălcare a dreptului persoanelor private de libertate la demnitate, astfel că menținerea acestora în condiții fizice de încarcerare precare constituie o violare a drepturilor omului.

Potrivit Normelor CPT, aglomerarea este un subiect de relevanță directă pentru mandatul CPT-ului. Toate serviciile și activitățile dintr-o închisoare vor fi afectate în mod negativ dacă este necesar să se adăpostească mai mulți deținuți decât numărul pentru care a fost creată: calitatea vieții va fi scăzută în totalitate, în mod semnificativ. Mai mult decât atât, nivelul de supraaglomerare într-o închisoare sau într-o anumită parte a ei poate fi astfel încât, prin el însuși, să fie inuman și degradant din punct de vedere fizic. O închisoare suprapopulată presupune spații neigienice și strâmte, o lipsă constantă de intimitate (chiar și atunci când se folosesc utilitățile necesare), activități reduse în afara celulelor ca urmare a unei solicitări ce depășește personalul și dotările disponibile, servicii medicale supraaglomerate, tensiune crescută și mai multă violență între deținuți, precum și între aceștia și personalul închisorii.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a precizat că lipsa serioasă de spațiu în celulă este un factor important în calificarea condițiilor de detenție ca degradante.

Măsurile privative de libertate presupun pentru deținuți anumite inconveniente. Cu toate acestea, privarea de libertate nu duce la pierderea drepturilor conferite de Convenție. Din contră, în anumite cazuri, persoana încarcerată poate avea nevoie de o protecție sporită ținând seama de situația sa particulară și aceasta întrucât se află în custodia statului. În acest context, art. 3 din Convenție impune autorităților obligația pozitivă de a se asigura deținuților condiții prin care să fie respectată demnitatea umană și că modalitatea de executare nu supune persoana unor suferințe sau încercări de o intensitate care să depășească nivelul rezonabil inerent detenției și că sănătatea deținuților este asigurată într-o manieră adecvată [Kudla c. Poloniei, Norbert Sikorschi c. Poloniei]. Supraaglomerarea din celule, ca singur element, poate duce la concluzia că a fost încălcat art. 3 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial

responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3659, autori, Dragoș Călin (coordonator judecător, Curtea de Apel București și alții).

În cauza *Remus Tudor împotriva României*, reclamantul a invocat încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, cu privire la condițiile de detenție din Penitenciarul Jilava. Curtea a reținut că o lipsă acută, a spațiului în celulă este un element central în stabilirea existenței unor condiții degradante de detenție. În cauze precedente a constatat că **suprapopularea era într-atât de severă încât justifica, prin ea însăși, o încălcare a art. 3 din Convenție**. În acest sens, s-a considerat că spațiul personal al reclamantului era mai mic de 4 mp nefiind astfel respectat standardul Curții. În opinia Curții, relatările reclamantului cu privire la suprapopulare și condițiile lipsite de igienă se coroborează cu constatările CPT, în privința penitenciarelor din România și ale Comitetului Helsinki România.

Curtea a considerat că aceste condiții de detenție i-au cauzat reclamantului suferințe și vicisitudini de o intensitate mai mare decât cele inerente privării de libertate și care au atins pragul de intensitate al tratamentelor degradante prevăzut de art. 3. A existat, prin urmare o încălcare a art. 3 din Convenție cu privire la condițiile materiale ale detenției din Penitenciarul Jilava. [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. X, pag. 4217, Autori, Dragoș Călin (coordonator judecător, Curtea de Apel București și alții)].

În cauza *Epistatu împotriva României*, reclamantul s-a plâns de condițiile inumane de detenție și de supraaglomerarea din Penitenciarul Jilava, menționând că în celulă erau cazate 27 de persoane pe o suprafață de aproximativ 40 mp. **Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut cu titlu de principiu faptul că statele semnatare ale Convenției trebuie să se asigure că o persoană condamnată la pedeapsa închisorii este încarcerată în condiții compatibile cu respectul datorat demnității umane, modalitatea de executare a pedepsei nefiind de natură a-l expune la suferințe fizice și psihice suplimentare față de cele inerente pedepsei închisorii**. Lipsa severă de spațiu vital în celulele de detenție reprezintă un factor important care este luat în considerare în aprecierea caracterului degradant al regimului la care a fost supus reclamantul în sensul art. 3 din Convenție. **Curtea a reiterat faptul că a statuat deja în mai multe cauze pronunțate împotriva României în sensul încălcării art. 3 din Convenție din cauza suprapopulării**

carcerale din penitenciarele românești. Spațiul vital aflat la dispoziția reclamantului în perioada încarcerării sale în Penitenciarul Jilava era sub nivelul de 4 mp recomandat de rapoartele CPT, această constatare fiind suficientă pentru a statua în sensul încălcării în cauză a art. 3 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3807 Autori, Dragoș Călin (coordonator judecător, Curtea de Apel București și alții).

În cauza *Mariana Marinescu împotriva României*, reclamanta a arătat că în Penitenciarul Târgșor a fost închisă în mod succesiv: în celula nr. 51, a cărei suprafață era de 50 mp și în care erau deținute 36 de persoane, **în celula nr. 26, a cărei suprafață era de 14 mp. pentru 18 persoane** și în celula nr. 5, a cărei suprafață era de 20 mp. și în care erau deținute 12 persoane. A mai precizat că pe pereți era mucegai și, în timpul iernii, nu aveau nici căldură, nici apă caldă. De asemenea, deținutele se spălau afară, dat fiind că erau disponibile 8 dușuri pentru 30/40 de persoane.

După ce a salutat eforturile autorităților pentru ameliorarea condițiilor de viață ale deținuților și după ce a precizat că, în speță nimic nu indică faptul că a existat intenția de a umili sau înjosi pe reclamantă, Curtea a arătat că respectivele condiții de detenție pe care reclamanta a trebuit să le suporte pe perioada detenției, **mai ales suprapopularea din celule**, au supus-o pe aceasta unei încercări de o intensitate care depășește nivelul inevitabil de suferință inerent detenției. Prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Convenție [extras, Radu Chiriță (coordonator), Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu 2012, pag. 169].

Măsurile pentru contrabalansarea supraaglomerării prin diversificarea activităților persoanelor private de libertate în afara camerelor de cazare, prin prelungirea plimbării zilnice, prin construirea de noi locuri de detenție și efectuarea de reparații capitale la cele existente, transferul persoanelor private de libertate în unități mai puțin aglomerate, nu pot constitui soluții suficiente pentru gestionarea fenomenului supraaglomerării.

Conform Recomandării nr. R 22 (99) a Comitetului Miniștrilor privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor (principii de bază), extinderea capacității închisorilor trebuie să fie o măsură mai curând excepțională, deoarece în general este mai puțin probabil să ofere o soluție durabilă pentru problema supraaglomerării. Trebuie folosite pe cât posibil

modalități specifice de aplicare a sentințelor privative de libertate, cum ar fi semilibertatea, regimul deschis, permisiunea de a părăsi închisoarea și plasamentele externe pentru a contribui la tratarea și restabilirea deținuților, la menținerea legăturilor acestora cu familia și comunitatea și la reducerea tensiunii în instituțiile penale. Trebuie prevăzut un set corespunzător de sancțiuni și măsuri comunitare, posibil gradate în funcție de severitate; procurorii și judecătorii trebuie determinați să le folosească cât mai mult posibil. Statele membre trebuie să analizeze posibilitatea depenalizării anumitor tipuri de infracțiuni sau a reclassificării acestora astfel încât să nu atragă pedepse privative de libertate.

Pentru a reduce supraaglomerarea trebuie identificate cauzele care o generează. Specialiștii Consiliului Europei au arătat că au fost aduse explicații statistice și de politică penală. Unele statistici s-au referit la factori de mediu care produc schimbări privind rata criminalității: tendințe demografice și factori socio-economici, statistici care includ copii crescuți în sărăcie, familii dezorganizate, slabă educație și șomaj, dar stabilirea unei legături cu astfel de factori este deosebit de complexă, având în vedere că se ia în considerare nu atât numărul de infracțiuni cât mai ales numărul infractorilor, precum și tipul și gravitatea infracțiunilor comise. Alte explicații văd mărimea populației penitenciare ca o consecință a deciziilor luate de oficialii din instituțiile juridice și judiciare, nu de puține ori la presiunea cetățenilor, a opiniei publice [Universul carceral, dr. Emilian Stănișor, coordonator, drd. Ana Bălan, dr. Cristina Pripp, Editura Oscar Print, București, 2004, pag. 114].

Potrivit Normelor CPT, investirea de sume considerabile în infrastructura penitenciarului nu constituie o soluție. Trebuie mai degrabă, revăzute legislațiile și practicile în vigoare în materie de detenție provizorie, de pronunțare a sentințelor, precum și multitudinea de sancțiuni non-privative de libertate disponibile. Aceasta este tocmai soluția preconizată de Recomandarea nr. R (99) 22 a Comitetului Miniștrilor privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor.

Conform Recomandării mai sus menționate: când apar condițiile supraaglomerării o importanță deosebită trebuie acordată în special cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, **principiilor**

demnității umane, angajamentului administrației închisorii de a aplica un tratament uman și pozitiv, recunoașterii rolului angajaților și abordărilor managerial moderne, eficiente. În conformitate cu Normele europene privind închisorile trebuie acordată o atenție specială spațiului disponibil pentru deținuți, igienei și condițiilor sanitare, asigurării hranei suficiente și corespunzător preparate și prezentate, îngrijirii sănătății deținuților și posibilității de a beneficia de activități în aer liber.

Măsurile concepute pentru combaterea supraaglomerării închisorilor și reducerea populației închisorilor trebuie integrate într-o politică rațională și coerentă privind infracționalitatea îndreptată spre prevenirea infracționalității și comportamentului infracțional, adoptarea unei legislații eficiente, protejarea siguranței publice, individualizarea sancțiunilor și măsurilor și reintegrarea socială a infractorilor. Privarea de libertate trebuie considerată o sancțiune sau măsură extremă și, de aceea, trebuie impusă numai când din cauza gravității infracțiunii, orice altă sancțiune sau măsură ar fi evident inadecvată.

Regulile ONU referitoare la standardele minime privind măsurile necustodiale recomandă statelor dispunerea măsurilor necustodiale/alternative în sensul dezvoltării acestui tip de măsuri astfel ca folosirea acestora să fie încurajată, monitorizată de aproape și evaluată în mod sistematic. În același timp, un rol important revine voluntarilor și serviciilor de asistență socială, precum și întregii comunități.

Conform opiniei prof. univ. dr. Ioan Chiș, exprimată în lucrarea „Instrumente internaționale de drept execuțional penal” (Editura ANI, București, 2005, pag. 406-407), având în vedere că pentru a stopa creșterea populației carcerale și pentru a controla rata în creștere a acesteia, trebuie găsite soluții care să vizeze reducerea lungimii efective a sentințelor care urmează să fie aplicate, extinderea eliberării condiționate este o măsură potrivită. În unele sisteme, liberarea condiționată poate fi acordată numai după ce a fost executată o parte a perioadei de detenție, de obicei o treime sau două treimi. De asemenea, o condiție poate fi un timp minim petrecut în detenție, exprimat în termeni absoluți. Mai mult, aceste criterii nu sunt reciproc exclusive. Astfel, eliberarea condiționată poate fi prelungită în trei feluri:

1. *„Prin reducerea părții de pedeapsă care trebuie executată. Austria-prin acordarea dreptului de eliberare condiționată pentru deținuții care au executat jumătate din pedepsele lor și nu cele două treimi stipulate - a cunoscut un val de eliberări în 1998”.*

Totuși, o astfel de abordare ar putea avea efectul nedorit de a mări lungimea sentințelor impuse de instanțe-care ar decide asupra sentințelor în legătură cu posibilitatea sau mai bine-zis cu probabilitatea eliberării condiționate sau a folosirii mai restrictive a eliberării condiționate.

„Extinderea folosirii eliberării condiționate” ar reduce populația carcerală imediat. În ziua în care regulile intră în vigoare și au introdus posibilitatea eliberării condiționate înainte de termen, toți deținuții a căror pedeapsă executată se încadra între termenul vechi și cel nou s-ar califica dintr-o dată pentru eliberarea condiționată. Datorită unui astfel de fenomen a scăzut populația carcerală în Austria”.

2. *Prin scurtarea timpului minim care urmează să fie petrecut în închisoare. Finlanda a reușit să-și reducă populația carcerală prin scurtarea –în 1976 și 1989 a timpului minim pe care infractorii trebuiau să-l petreacă în închisoare înainte de a avea dreptul la „eliberare condiționată”.* Cu toate acestea, și această opțiune ar putea avea efecte nedorite similare cu cele menționate mai sus.

3. Există și o a treia soluție, și anume, *introducerea unui sistem de executare gradată a sentințelor cu etape de tranziție între cele privative de libertate și „eliberarea necondiționată”.* Unele țări au deja acest sistem: acuzatul este mai întâi pus într-o celulă sub supraveghere strictă, apoi capătă permisiunea să muncească în afara închisorii, înainte de a obține permisiunea de învoire, apoi urmează un regim de semilibertate și în cele din urmă, eliberarea condiționată. În vederea reducerii perioadei de timp pe care deținuții trebuie să o petreacă în închisoare, sentințele cu privare de libertate ar putea fi organizate astfel încât să se adauge mai multe perioade post-detenție pentru a le da posibilitatea să părăsească închisoarea mai devreme.

În acest sens, arestul la domiciliu, monitorizat electronic și măsura de supraveghere intensivă înainte de eliberarea condiționată, ca o măsură în cea de-a doua parte a sentinței pentru a reduce timpul de detenție cu o reducere mai mare decât cea permisă în cadrul sistemului de eliberare condiționată.

Așadar, eliberarea condiționată poate părea măsura cea mai promițătoare în privința reducerii lungimii perioadei de detenție. Este și cea mai inteligentă, deoarece se bazează pe ideea reînțarcerii planificate în cadrul comunității cu sprijin, asistență și supraveghere.

În anul 2014 (potrivit informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor la **13 mai 2015**), au fost discutați în comisia de liberare condiționată un număr de **22.566 deținuți**, din care 10.962 nerecidiviști și 11.604 recidiviști. Pentru **12.405 deținuți** (6794 nerecidiviști și 5.611 recidiviști), comisiile au propus instanțelor de judecată liberarea condiționată. Instanțele de judecată **au admis propunerile pentru 10.403 deținuți** (5.687 nerecidiviști și 4.716 recidiviști), respingând 2.002 (1.107 nerecidiviști și 895 recidiviști).

Potrivit informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor în **11 septembrie 2015**, situația propunerilor de liberări condiționate și liberări condiționate admise de instanța de judecată, pe Semestrul I 2015 era:

a. Total liberări condiționate-5.323;

i. Discutați în comisia de liberare condiționată-10.120

- Propuneri liberări condiționate-5.365
- Amânați de comisie-4.755

b. Total înlocuiri măsura educativă/liberare din centru-177

i. Discutați în comisiile de specialitate-503

- Propuneri înlocuiri măsura educativă/liberare din centru-274
- Amânați de comisie-229.

Menționăm că, potrivit prevederilor art. 100 din Codul penal, în calculul fracțiunilor de pedeapsă se ține seama de partea din durata pedepsei ce poate fi considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate.

Potrivit art. 96 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (referitor la partea din durata pedepsei care este considerată ca executată pe baza muncii prestate și/sau a instruirii școlare și formării profesionale): *”(1) Pedeapsa care este considerată ca executată pe baza muncii prestate sau a instruirii școlare și formării profesionale, în vederea acordării liberării condiționate, se calculează după cum urmează:*

a) în cazul în care se prestează o muncă remunerată, se consideră 5 zile executate pentru 4 zile de muncă;

b) în cazul în care se prestează o muncă neremunerată, se consideră 4 zile executate pentru 3 zile de muncă;

c) în cazul în care munca este prestată pe timpul nopții, se consideră 3 zile executate pentru două nopți de muncă;

d) în cazul participării la cursurile de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu, se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar;

e) în cazul participării la cursurile de calificare ori recalificare profesională, se consideră 20 de zile executate pentru absolvirea unui curs de calificare ori recalificare profesională;

f) în cazul elaborării de lucrări științifice publicate sau invenții și inovații brevetate, se consideră 30 de zile executate, pentru fiecare lucrare științifică sau invenție și inovație brevetate.

(2) Reducerea fracțiunii de pedeapsă care este considerată ca executată pe baza muncii prestate sau a instruirii școlare și formării profesionale nu poate fi revocată.”

Referitor la partea din durata pedepsei care poate fi considerată ca executată în baza muncii prestate, precizăm că un rol **important revine autorității penitenciare, care are obligația de a întreprinde demersurile necesare pentru identificarea posibilităților de a asigura folosirea la muncă a unui număr cât mai mare de persoane private de libertate.**

Conform Raportului anual 2014 al Administrației Naționale a Penitenciarelor, s-a constatat o creștere a numărului deținuților implicați în activități lucrative remunerate cu 16% comparativ cu anul 2013.

Un număr de 8.532 deținuți au fost selecționați și repartizați să desfășoare activități lucrative și gospodărești. Dintre aceștia, 3.390 au fost implicați în activități remunerate pe bază de contracte de prestări servicii (cu 16% mai mult față de anul 2013). Suma de 40,18 milioane lei reprezintă venitul obținut din activități lucrative în anul 2014- cu 30% mai mult decât în anul 2013).

De asemenea, din informațiile comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor la 13 mai 2015, rezultă următoarele: - numărul deținuților folosiți la

muncă în regim de prestări servicii-10,3%; - numărul deținuților folosiți în regie proprie 1,4%; - numărul deținuților folosiți la activități cu caracter gospodăresc necesare penitenciarului - 14,9%; - numărul de zile/om folosite în caz de voluntariat-0,2% din total (0,45 zile/om/an); - numărul total din efectivul mediu folosit la muncă-26%; - număr deținuți apti de muncă și nefolosiți la muncă-56,9%.

Față de informațiile mai sus menționate, se remarcă o proporție redusă a efectivului de deținuți folosiți la muncă, precum și o pondere mare a deținuților care, deși sunt apti de muncă, nu sunt folosiți la muncă.

Structura deținuților folosiți la muncă în raport cu regimul de deținere (în procente raportat la numărul total): - penitenciare cu regim de maximă siguranță și închis-25%; - penitenciare cu regim semideschis și deschis-30%; - centre de detenție-20%; - centre educative-5%; - spitale penitenciar-11%.

Calificarea profesională:- număr deținuți calificați prin cursuri de calificare în anul 2014-2310; - nr. deținuți care au urmat cursuri de inițiere în meserie în anul 2014-259.

Conform informațiilor din mass-media, în *Penitenciarul Timișoara* 400 de persoane private de libertate, reprezentând 40% din totalul celor din instituție lucrează în unități de producție special amenajate, în penitenciar sau chiar la fabricile din zonă. Deținuților le revine un procent de 40% din salariul negociat cu companiile private, iar tarifele orare se situează în jurul sumelor de 7,6 lei/oră/timp de zi și 9,5 lei/oră/timp de noapte. Astfel, un deținut poate ajunge la venituri lunare de circa 490 de lei (adică 40% din totalul de 1216 lei/lună, la 8 ore pe zi de muncă), dacă lucrează pe timp de zi și la un salariu de 608 lei pe lună, dacă lucrează 8 ore pe zi pe timp de noapte.

În *Penitenciarul Gherla*, un număr de 150 de persoane, vor deprinde etapizat meseria de „confectioner cablaje auto”, urmând ca pe parcurs, în urma procesului de selecție, aceste cifre să crească în vederea reintegrării unui număr mai mare de persoane în câmpul muncii.

Față de cele expuse, având în vedere că la acordarea liberării condiționate se ține seama de durata muncii prestate în timpul detenției, administrațiile fiecărui penitenciar trebuie să ia măsuri pentru atragerea cât mai multor beneficiari ai forței de muncă, astfel încât un număr crescut de deținuți să poată beneficia de liberare condiționată, ceea ce ar avea ca o consecință imediată reducerea gradului de ocupare a penitenciarelor.

Reglementarea actuală a liberării condiționate nu este de natură să asigure un tratament echitabil pentru persoanele private de libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor, pe de o parte și persoane private de libertate care în urma unei bune administrări a penitenciarului sunt folosite la muncă, pe de altă parte.

În plus, componența comisiei de liberare condiționată (judecătorul de supraveghere a privării de libertate, directorul penitenciarului, directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune competent potrivit legii în circumscripția căruia se află penitenciarul) poate crea o prezumție de parțialitate în privința soluționării cererilor de liberare condiționată formulate de deținuți. **În acest context, apreciem că pentru a aduce un plus de transparentă și imparțialitate în procedura liberării condiționate ar fi importantă participarea unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale, având în vedere că în prezent există Protocoale de colaborare încheiate cu unitățile penitenciare.**

În privința gradului de ocupare a unităților penitenciare, Avocatul Poporului a emis Recomandări care au vizat, în esență, următoarele măsuri: **Penitenciarului Iași** pentru reducerea supraaglomerării (la data de 25 august 2015, se aflau 1508 deținuți, capacitatea la 4 mp era de 699, iar indicele de ocupare % (la 4 mp) era de 215,74); **Penitenciarului Târgu Jiu**, având în vedere că raportarea capacității legale de cazare a penitenciarului (526 locuri) a numărul de persoane private de libertate (567 persoane) nu reflecta realitatea existentă în camerele de detenție. Spre exemplu, la o suprafață utilă de 42,43 mp (lungime de 8,21 m și lățime de 5,16 m) erau cazați 35 de deținuți, astfel că, **unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1,21 m.** În acest sens, **s-a solicitat asigurarea suprafeței minime și a volumului de aer pentru fiecare deținut; Penitenciarul Galați**, potrivit statisticii indica faptul că unitatea de deținere dispunea de un număr de 1078 paturi instalate, în condițiile în care capacitatea legală era de 506 persoane private de libertate, iar efectivul de 931 deținuți; **Penitenciarului Focșani**, care la data efectuării vizitei custodia 771 persoane private de libertate la o capacitate legală de cazare de 517 locuri.

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

La **data de 31 decembrie 2014**, potrivit Raportului anual 2014 al Administrației Naționale a Penitenciarelor, existau 44 unități penitenciare, în care se aflau **30.156 deținuți**. Potrivit aceluiași Raport anual, la data de 31 decembrie 2014, cele 44 unități penitenciare (33 penitenciare, 6 penitenciare spital, 3 centre de detenție, 2 centre educative) aveau următorul profil: 1 penitenciar pentru femei și 6 secții pentru femei în alte penitenciare; 3 centre de detenție; 2 centre educative; **16 penitenciare cu regim semideschis și deschis; 16 penitenciare cu regim închis și maximă siguranță; 6 penitenciare spital. În 23 de unități existau secții speciale de arest preventiv**. Se aflau în detenție **30.156 deținuți**, din care:

- 26.893 condamnați definitiv (89,18%);
- 2.514 arestați preventiv și condamnați în primă instanță (8,34%);
- 601 internați în centre de detenție (1,99%);
- 148 internați în centre de educative (0,49%).

Cât privește **structura efectivelor după natura infracțiunilor, aceasta indica predominanța infracțiunilor contra patrimoniului (14.493-48,06%), respectiv a infracțiunilor contra persoanei (9.816-32,55 %)**.

Structura condamnaților definitiv după durata pedepsei: **între 1-5 ani-14.363; între 5-15 ani-10.075; peste 15 ani 2.593; până la 1 an -450, condamnați pe viață-161**.

În privința condițiilor de detenție, deficitul de locuri de cazare-calculează la 4 mp era de 11.170 de locuri, astfel că pentru limitarea efectelor supraaglomerării, Administrația Națională a Penitenciarelor s-a axat pe dezvoltarea infrastructurii sistemului administrației penitenciare prin: demararea lucrărilor la următoarele obiective (transformarea pavilion școală în Pavilion detenție - Penitenciarul Găești; Pavilion detenție - Penitenciarul Mărgineni); continuarea lucrărilor Pavilion 04-Penitenciarul Codlea; realizarea proiectelor tehnice (pentru: transformarea a 2 pavilioane administrative auxiliare în spații de detenție - Penitenciarul Giurgiu; transformare grajd în spații de detenție - Secția Ișalnița - Penitenciarul Craiova; transformarea atelier producție în spații de detenție - Penitenciarul Satu Mare); derularea grantului cu Norvegia (referitor la: modernizarea secției de tineri din cadrul Penitenciarului Bacău și înființarea unui centru terapeutic pentru femei în cadrul

Penitenciarului Gherla); modernizarea prin reparații curente a spațiilor de detenție din cadrul Penitenciarului Spital Tg. Ocna.

Se aveau în vedere **reabilitarea unui număr de 1.380 locuri de cazare** prin finalizarea obiectivelor de reparații capitale: Pavilion detenție - Penitenciarul Codlea (100), Pavilion detenție - Penitenciarul Mărgineni (200); Secțiunile VII –VIII - Penitenciarul Aiud (80); Pavilion detenție - Penitenciarul Baia Mare (200); Pavilion detenție - Penitenciarul Iași (800).

La data de 25.08.2015, potrivit informațiilor transmise de Administrația Națională a Penitenciarelor prin adresa nr. 12049 din 11 septembrie 2015, **structura efectivelor de deținuți era următoarea:**

După situația juridică:- total 28.759, din care:

Arestați preventiv-2403

Condamnați definitiv la pedepse privative de libertate-25.632

Persoane internate într-un centru de detenție-474

Persoane internate într-un centru educativ-250.

Minori aflați în unitățile de detenție -317

Conform site-ului Administrației Naționale a Penitenciarelor, la data de 10.11.2015, în unitățile penitenciare se aflau 28.383 persoane private de libertate, capacitatea la 4 mp. era de 18.781, iar indicele de ocupare era de 151,13%.

La data de 31.10.2015, în unitățile din sistemul penitenciar se aflau **28.358 persoane**. Din acestea, 27.647 se aflau în penitenciare, 459 se aflau în centre de detenție, iar 252 se aflau în centre educative. Din totalul efectivului, 0,01% au săvârșit infracțiuni contra statului, 35,04% infracțiuni contra persoanei, 44,71% infracțiuni contra patrimoniului, 0,03% infracțiuni contra avutului public, 0,50% infracțiuni contra autorităților, 3,25% infracțiuni care aduc atingere unor activități de interes public sau altor activități reglementate de lege, 0,26% infracțiuni de fals, 0,01% infracțiuni la regimul stabilit pentru anumite activități economice, 1,22% infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială și 14,97% infracțiuni prevăzute prin legi speciale.

Din punct de vedere al situației juridice, 1.622 erau arestate preventiv, 829 erau condamnate prin hotărârea primei instanțe și 25.907 erau condamnate definitiv.

Din cei **25.907** condamnați definitiv, 0,01% au săvârșit infracțiuni contra statului, **34,76%** infracțiuni contra persoanei, **44,72%** infracțiuni contra patrimoniului, 0,02% infracțiuni contra avutului public, 0,41% infracțiuni contra autorității, 3,10% infracțiuni care aduc atingere unor activități de interes public sau altor activități reglementate de lege, 0,23% infracțiuni de fals, 0,01% infracțiuni la regimul stabilit pentru anumite activități economice, 1,31% infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială și 15,43% infracțiuni prevăzute prin legi speciale.

Situația din punctul de vedere al duratei pedepselor/sanctiunilor aplicate de instanțele de judecată (conform site-ului ANP) era următoarea:

Pedeapsa închisorii/deteniunii pe viață

Tipul pedepsei/durata	Sub 1 an închisoare	1-2 ani închisoare	2-5- ani închisoare	5-10 ani închisoare	10-15 ani închisoare	15-20 ani închisoare	Peste 20 ani închisoare	Detențiune pe viață	Total
Total pedepse aplicate	488	1675	10560	7362	2392	1568	940	168	25153

Structura efectivelor în funcție de profilul spațiilor de cazare

Observare-carantinare	Arest preventiv	Regim semideschis	Regim deschis	Regim închis	Regim de maximă siguranță	Centru de detenție	Centru educativ	Tranzit
705	2382	10289	3834	8262	2034	488	266	98
28358								

Potrivit datelor transmise de Administrația Națională a Penitenciarelor, referitor la **criteriile legale de separațiune**, prevăzute de Legea nr. 254/2013 și de Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006, primirea persoanelor condamnate se face cu respectarea principiului separației pe sexe și pe vârste, respectiv majori sau minori. În perioada de carantină și observare, persoanele condamnate sunt cazate separat pe camere, în funcție de sex și vârstă, precum și de alte cerințe legale, de ordine interioară sau de siguranță.

Femeile condamnate execută pedeapsa separat de bărbații condamnați, iar tinerii condamnați execută pedeapsa separat de condamnații cu vârsta mai mare de 21 de ani.

Persoanele minore reținute sau arestate preventiv sunt cazate, de regulă în comun, separat de persoanele adulte. Pentru prezentarea în fața organelor judiciare, minorii arestați preventiv pot fi transferați în secțiile speciale de arestare preventivă

din penitenciare pentru o perioadă de maximum 10 zile, fiind cazați separat de majori. Minorii care execută măsura educativă privativă de libertate sunt cazați separat de persoanele tinere internate și de cele cu vârsta mai mare de 21 de ani.

În ceea ce privește separațiunea care operează în cadrul regimurilor de executare, pentru regimul închis se dispune ca persoanele private de libertate să fie cazate cu respectarea principiului separării femeilor de bărbați și a minorilor și tinerilor de ceilalți majori, ținându-se seama și de alte criterii pentru separarea sau gruparea acestor persoane, precum: compatibilitatea intelectuală și de ordin cultural, interesul de participare la activități de resocializare și de folosire la muncă.

În penitenciarele și secțiile pentru femei se asigură separarea pe camere, în funcție de vârstă și regimul de executare. În spitalele penitenciar separarea se realizează după criterii medicale și după sexul persoanelor private de libertate.

Un ultim criteriu îl reprezintă *separarea persoanelor arestate preventiv* aflate în curs de judecată sau de urmărire penală de persoanele condamnate printr-o hotărâre definitivă la o pedeapsă privativă de libertate, care sunt cercetate în stare de arest preventiv în altă cauză.

Repartizarea pe camere a deținuților vulnerabili se face potrivit art. 80 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006 care prevede că: **la repartizarea pe secții și camere de deținere se ține seama de măsurile de siguranță, de asigurarea ordinii și a disciplinei, de asigurarea unei protecții corespunzătoare a minorilor și tinerilor, a celor cu afecțiuni psihice sau dizabilități, a persoanelor vulnerabile, a nefumătorilor, a persoanelor prevăzute la art. 17 din Lege, precum și a celor care din motive obiective trebuie protejate de celelalte categorii de persoane private de libertate.**

Proiectul Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 stabilește următoarele criterii în baza cărora se realizează includerea în categoria deținuților vulnerabili:

- a) orientarea sexuală;
- b) dizabilități;
- c) tulburări psihice;
- d) etnia;
- e) infectarea cu HIV/SIDA;

- f) săvârșirea de infracțiuni asupra minorilor sau asupra integrității și libertății sexuale;
- g) situația socio-familială deosebită, lipsa sprijinului din partea mediului de suport, statutul socio-economic diminuat sau situația socio-economică mult peste medie;
- h) profesia sau funcția deținută anterior arestării;
- i) oferirea de informații instituțiilor cu atribuții de ordine publică și siguranță națională cu privire la săvârșirea unei infracțiuni sau abateri disciplinare;
- j) orice alte asemenea situații, stări sau împrejurări care pot vulnerabiliza deținutul.

După cum se poate constata, criteriile de separare sunt mult mai diversificate, ținând seama de cerințele recomandărilor internaționale, ceea ce justifică cu atât mai mult necesitatea elaborării Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

a) existența unor unități penitenciare cu un grad ridicat de supraaglomerare , cu titlu de exemplu:

► *Penitenciarul Iași: erau cazate 1534 persoane private de libertate la o capacitate legală de cazare de 763 deținuți. În corpul în care se aflau deținuți în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp și erau cazați câte 24-26 deținuți.*

Cu privire la repartizarea deținuților în funcție de gradul de pericolozitate, deținuții clasificați în categoria celor care prezintă risc pentru siguranța deținerii erau asimilați deținuților clasificați la regimul de maximă siguranță, întrucât art. 34 alin. (1) din Legea nr. 254/2013 prevede că “Regimul de maximă siguranță se aplică inițial persoanelor condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață și persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii mai mare de 13 ani, precum și celor care prezintă risc pentru siguranța penitenciarului.”

Având în vedere lipsa spațiilor de cazare disponibile și a conflictelor existente între deținuții care prezintă risc pentru siguranța penitenciarului, pentru prevenirea

producerii unor evenimente negative majore, s-a dispus cazarea acestora în camere de deținere cu alți deținuți clasificați în regim de maximă siguranță, cu respectarea reglementărilor legale.

► **Penitenciarul Craiova:** erau custodiate **1.174 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **674 locuri** (coeficient de ocupare de 174%); rezultând un număr de **500 persoane private de libertate cazate peste capacitatea legală de deținere**.

Urmare a vizitării prin sondaj a unor camere de detenție s-a constatat că deținuții erau cazați în paturi suprapuse, **dispuse pe două și trei rânduri**. În ceea ce privește suprafața utilă a camerelor de deținere (fără a include suprafața grupului sanitar și a camerei destinată depozitării alimentelor), coroborat cu numărul ocupanților, din măsurătoarea efectuată au rezultat, spre exemplu:

Secția femei-regim semideschis-în camera de deținere nr. E 1.5, cu o suprafață utilă de 23,00 mp, erau cazate 23 deținute, astfel că unei singure deținute îi revenea o suprafață de aproximativ **1,00 mp**;

Secția 3 – arest preventiv-camera de deținere nr. E 3.23-regim închis, cu o suprafață utilă de 38,5 mp erau cazați 27 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **1,42 mp**;

Secția 4 – regim închis, tineri și tranzit - camera de deținere nr. E 4.25, cu o suprafață utilă de 20,6 mp erau cazați 10 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **2,06 mp**;

Secția 5 – regim închis - camera de deținere nr. E 5.36, cu o suprafață utilă de 32,2 mp erau cazați 20 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **1,61 mp**;

Secția 6 B- regim maximă siguranță-camera de deținere nr. E 6 B.74, cu o suprafață utilă de 6,30 mp erau cazați 3 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **2,1 mp**;

Secția E 7– regim maximă siguranță, vulnerabili nefumători - camera de deținere nr. E 7.101, cu o suprafață utilă de 11,75 mp erau cazați 6 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **1,95 mp**;

Secția 8 A– regim închis - camera de deținere nr. E 8 A.108, cu o suprafață utilă de 46,40 mp erau cazați 38 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **1,22 mp**;

Secția 8 B– regim închis - camera de deținere nr. E 8 B.113, cu o suprafață utilă de 32,00 mp erau cazați 25 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ **1,28 mp**.

► **Penitenciarul Galați:** custodia un efectiv de **979 persoane private de libertate** la o capacitatea legală de cazare de **496 locuri** (indice de ocupare **197,38 %**). Unitatea dispunea de un număr de **1081 paturi instalate**.

Penitenciarul este profilat pe deținerea în custodie a persoanelor private de libertate, bărbați și femei, care executau sancțiunile privative de libertate în regimurile de maximă siguranță și închis. Unitatea avea în custodie și persoane arestate preventiv și asigura prezentarea acestora și a persoanelor condamnate la organele de urmărire penală și instanțele de judecată din județele Galați și Brăila. Secția Exterioară Șendreni a Penitenciarului Galați custodia persoanele private de libertate clasificate în regim deschis.

Supraaglomerarea din camerele de deținere a fost făcută cunoscută conducerii unității și Administrației Naționale a Penitenciarelor. Camerele de detenție măsurau 24 m² și erau cazate câte 10-15 persoane private de libertate. Numărul de paturi instalate depășea cu mult capacitatea legală a unității, dar s-a avut întotdeauna în vedere necesitatea asigurării unui pat individual pentru fiecare deținut, pentru a nu ajunge în situația de a fi 2 persoane într-un pat.

Deținuții audiați și-au exprimat nemulțumirea în legătură cu problema supraaglomerării camerelor de detenție și au solicitat transferul în unități penitenciare apropiate domiciliului.

► **Penitenciarul Mărgineni:** erau cazate **821 persoane private de libertate** (indicele de ocupare fiind de 159%), la o capacitate legală de cazare de **516 paturi**. **Au fost identificate cazuri când deținuții dormeau doi în pat sau trei în două paturi.**

Penitenciarul este profilat pe custodierea deținuților clasificați în regim de maximă siguranță, regim închis, regim deschis, precum și a arestaților preventiv de pe raza județelor Prahova și Dâmbovița.

Din numărul total de 821 persoane custodiate, **155 erau în detenție preventivă**, 192 deținuți erau încadrați la maximă siguranță, 432 la regim închis, 31 de deținuți în regim deschis și 11 deținuți neincluși într-un regim de executare. Penitenciarul avea trei pavilioane pentru cazarea deținuților:

Pavilionul 1- patru secții în care erau deținuții în regim închis, maximă siguranță și arestații preventiv; **Pavilionul 2 - aflat în reparație capitală, lucrările urmând a fi finalizate până în luna iunie 2015 (capacitatea fiind de 200 de locuri). Acest aspect era și unul din motivele supraaglomerării penitenciarului;** Pavilionul 3 în care erau cazați deținuții care lucrau la grădina unității și la beneficiari (prestări servicii) în regim deschis (31 deținuți). În cursul lunii octombrie 2015, a avut loc recepția lucrărilor Pavilionului 2, urmând ca după primirea mobilierului să fie cazați deținuții.

Pavilionul 1. Secția a 2-a de regim închis cuprindea camerele pentru deținuții care execută pedeapsa în acest regim de detenție, deținuți care prestau muncă în camere, deținuți care desfășurau activități de deservire pentru penitenciar. Deși paturile erau instalate pe trei nivele, fiecare deținut avea pat individual.

Pavilionul 1. Secția a 3-a cuprindea camerele pentru deținuții care executau pedeapsa în funcție de criteriile impuse de lege: arestați preventiv, carantină, vulnerabili, infirmerie, deținuți staționari, deținuți care desfășoară activități lucrative pentru penitenciar, deținuți nefumători. **Camerele destinate acestui regim de detenție erau la momentul vizitei supraaglomerate, numărul deținuților fiind mai mare decât numărul paturilor instalate. Au fost identificate cazuri când deținuții dormeau doi în pat sau trei în două paturi (ex.-camera 25, Secția a 3-a, unde erau cazați 32 de deținuți, în cameră fiind instalate 30 de paturi).**

De asemenea, numărul paturilor instalate era mai mare decât numărul de paturi permise. Toate camerele vizitate aveau paturile instalate pe trei nivele.

Pavilionul 1, Secția a 4-a de maximă siguranță - risc pentru siguranța penitenciarului. Secția în care se aflau deținuții cu grad de risc era mai bine întreținută comparativ cu celelalte secții, iar camerele erau mai mici, cu un număr mai mic de paturi (existau camere cu 7-8 paturi sau cu 2-3 paturi).

Pe lângă numărul mare de deținuți cazați în acest penitenciar, se realizau și lucrările de reabilitare pentru unul din pavilioanele penitenciarului (care avea o capacitate de 200 de locuri). Aceste lucrări urmau a fi finalizate în luna iunie 2015.

► **Penitenciarul Focșani:** erau cazate **781 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **514 locuri**. Cazarea se realiza în camere colective, dotate cu paturi individuale. Numărul acestora era diferit în funcție de mărimea

camerelor, variind între 4 și 40, fiecărui deținut revenindu-i un pat. Paturile erau dispuse supraetajat, pe 2 sau 3 niveluri.

Persoanele private de libertate erau repartizate pe 6 secții: Secția I – arestați preventiv, carantină și medical; Secția a II-a – tranzit minori și tineri; Secția a III-a – deținuți în regim închis; Secția a IV-a – deținuți în regim semideschis; Secția a V-a – femei transferate temporar sau aflate în tranzit; Secția a VI-a – deținuți în regim deschis.

Din cauza supraaglomerării, în Penitenciarului Focșani nu erau respectate prevederile Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/2010, cu privire la asigurarea a 4 mp, respectiv 6 mc aer fiecărui deținut. De exemplu, în secția cu regim închis existau camere în care erau cazați câte 40 de deținuți, ale căror paturi ocupau cel puțin 75% din suprafața camerei, iar spațiul liber rămas era nesemnificativ.

În penitenciar, deținuții erau cazați cu respectarea criteriilor de separație, vârstă, sex, regim de executare, grad de periculozitate sau includerea în categoriile vulnerabile (avocați, judecători, polițiști, primari sau alte persoane cu funcții publice). Includerea în categoria vulnerabili se realiza în baza unor criterii stabilite de A.N.P., cum ar fi, apartenența la anumite grupuri cu alte orientări sexuale, apartenența la un grup profesional, precum și alte probleme particulare specifice fiecărui deținut.

► **Penitenciarul Aiud:** erau cazate **992 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **775 locuri** (indicele de ocupare 128%). **Numărul paturilor instalate era de 1142.** Nu existau situații de nerespectare a prevederilor referitoare la asigurarea unui pat individual pentru fiecare persoană privată de libertate.

► **Penitenciarul Slobozia:** erau cazate **600 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **435 deținuți** și erau instalate 666 de paturi. **Principala problemă era supraaglomerarea. În anul 2014, efectivul mediu a fost de 550 deținuți, cu 115 deținuți mai mult față de capacitatea legală de deținere. În anul 2015, efectivul deținuților a crescut până la 600 deținuți.** Directorul Penitenciarului Slobozia, a menționat că va solicita efectuarea unui audit de către Administrația Națională a Penitenciarelor, pe condițiile de detenție din penitenciare.

Penitenciarul Slobozia este profilat pe regim închis de detenție, în proporție de 75%. Un procent de 25% era reprezentat de deținuți în regim deschis și persoane arestate aflate în tranzit. Existau 3 secții de deținere în regim închis și o secție pentru

regimul deschis. Numărul deținuților diferea în camere în funcție de suprafața acestora. Minorii erau cazați în acest penitenciar doar în tranzit. Existau camere unde erau cazați 2 deținuți și camere **unde erau cazați 18 deținuți**. În camere, erau, de la caz la caz, 2 rânduri de paturi sau 3 rânduri de paturi, însă nu au fost situații în care deținuții să nu aibă pat individual. Astfel, **nu era respectată prevederea legală referitoare la asigurarea suprafeței de 4 mp/deținut/ fiecare cameră și a 6 mc de aer**.

În Penitenciarul Slobozia, repartizarea deținuților în camere se făcea cu respectarea criteriilor de separațiune: sex, vârstă (minori, tineri, majori), regimul de executare a pedepsei (deschis, semideschis, închis) condamnați și arestați preventiv, în funcție de riscul pentru siguranța penitenciarului, dacă sunt fumători, existența unor conflicte între deținuți.

În cazul deținuților cu grad sporit de risc sau deținuți periculoși, cazarea acestora se făcea în camere distincte, astfel încât să se reducă posibilitatea producerii unor acte de violență.

► **Penitenciarul Colibași:** erau cazate **719 persoane private de libertate**, la o capacitate legală de cazare de **561 deținuți** (indice de ocupare 128%). Asigura custodierea persoanelor private de libertate în regim de maximă siguranță, regim închis, arest preventiv (bărbați și femei).

Exista supraaglomerare mai mare în Secțiile 2 și 3, cu regim închis (189%, respectiv 178%), Secția 6A regim maximă siguranță (153%) și Secția 7A, arest preventiv (158%). Deși exista supraaglomerare, în Penitenciarul Colibași era asigurat câte un pat pentru fiecare deținut. Pentru limitarea supraaglomerării, un număr de deținuți erau implicați în activități lucrative și educaționale.

► **Penitenciarul Miercurea Ciuc:** capacitatea legală de cazare era de **239 locuri, fiind depășită cu 176 deținuți**, respectiv cu 73%. La data efectuării anchetei, erau instalate un număr de 518 paturi; numărul camerelor de deținere 37+3 (GAZ)=40; **total deținuți 415** (regim de maximă siguranță-1; regim închis-390; regim semideschis-7; regim deschis-9; neincluși-3; arestați preventiv-5).

Cu ocazia anchetei s-au verificat toate cele trei secții de detenție ale penitenciarului, camerele de detenție ocupate cu persoane care execută o pedeapsa privativă de libertate, constatându-se că paturile deținuților erau etajate pe trei niveluri

și că în mod evident în fiecare din camerele de detenție vizitate **fenomenul de supraaglomerare persista.**

*** Menționăm că în unele unități penitenciare nu s-au înregistrat supraaglomerări.**

▶ În *Penitenciarul Vaslui*, capacitatea legală de cazare a noilor spații de deținere era de 4 mp pentru un deținut, în situația cazării în comun, și 9 mp atunci când cazarea se făcea individual. Numărul de paturi instalate era de 1017, iar efectivul mediu în anul 2014 a fost de 946 persoane.

▶ În *Penitenciarul Arad*, capacitatea totală era de 1.108 locuri. Niciodată nu a fost atinsă această capacitate, de regulă efectivul mediu lunar al deținuților custodiați s-a încadrat în limita a 900-1000 persoane.

▶ În *Centrul Educativ Buziaș*, de la înființare nu a fost semnalată niciodată problema supraaglomerării. Astfel, la un efectiv mediu de 83 persoane internate în anul 2014, erau instalate un număr de 87 de paturi pentru persoane internate minore, 22 paturi pentru persoane internate tinere și 6 paturi pentru persoane internate majore. Capacitatea maximă a centrului era de 108 locuri, 2 dintre pavilioanele de cazare nefiind date încă în folosință. La data efectuării anchetei, erau internate 68 persoane.

b) supraaglomerarea unor secții din penitenciare, cauzată de arestații preventiv și deținuții aflați în tranzit

▶ În *Penitenciarul Poarta Albă*, care custodia deținuți aflați în tranzit din regimurile închis, maximă siguranță și cu risc pentru siguranța penitenciarului, existau situații în care numărul deținuților era mai mare decât capacitatea legală, în perioada în care aceștia aveau afaceri judiciare la instanțele de judecată. Spre exemplu, în Secția E.4, gradul de ocupare a fost de 120,66%, arestați preventiv, fluctuant de la o lună la alta, explicația supraaglomerării pe această secție fiind faptul că, deși capacitatea era de 143 de locuri, numărul de paturi instalate a fost de 204.

c) raportarea capacității legale de cazare a penitenciarului la numărul de persoane private de libertate nu reflectă realitatea existentă în camerele de detenție.

► În *Penitenciarul Drobeta Turnu Severin*, capacitatea de cazare era de 745 locuri, fiind custodiate 840 persoane. Spre exemplu, în Secția 3 – regim semideschis, în camera de deținere nr. E 4.3, cu o suprafață de 37,18 mp, erau cazați 23 deținuți, astfel că unui deținut îi revenea o suprafață utilă de aproximativ 1,6 mp.; în Secția a 2-a regim deschis, camera de deținere E2.12 cu o suprafață utilă de 24,13 mp erau cazați 22 deținuți, astfel că unui deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1 mp.

d) supraaglomerarea camerelor de detenție

Potrivit informațiilor comunicate de ANP (adresa înregistrată la instituția Avocatul Poporului cu nr. 6362 din 13 mai 2015), **numărul locurilor de cazare calculate conform normelor europene este 18.986 locuri, iar numărul de paturi instalate-37.137 (4374 la un rând, 15.494 la 2 rânduri, 17.269 la 3 rânduri).**

Structura camerelor de deținere în raport cu numărul paturilor instalate (în procente din numărul total): 14,7%-camere cu 1 pat; 26,18%-camere cu 2 paturi; 21,5% camere cu 4-6 paturi; 7,8% camere cu 7-9 paturi; 16,39%-camere cu 12 de paturi; **8,55%-camere cu 24 de paturi; 3,99%-camere cu 30 de paturi; 0,58%-camere cu 50 de paturi; 0,31%-camere cu peste 50 de paturi.**

Prin urmare, majoritatea paturilor instalate, respectiv 17.269 erau paturi suprapuse pe trei nivele. În plus, este de remarcat numărul excesiv de paturi existente în unele camere de detenție.

► În *Penitenciarul Focșani*, din cauza supraaglomerării camerelor nu puteau fi respectate standardele de 4 mp și de 6 mc. Spre exemplu, în secția cu regim închis din unitatea de deținere existau camere în care erau cazați câte 40 deținuți, iar paturile ocupau cel puțin 75% din suprafața camerei, astfel încât spațiul rămas liber era nesemnificativ.

► În *Penitenciarul Bistrița*, în Secția 4 destinată executării pedepselor în regim semideschis, 5 din cele 7 camere aveau o suprafață de 71,5 mp, în care erau instalate câte 39 de paturi, fiind depășită norma de 6 mc (în ipoteza în care ar fi fost respectată norma, numărul de paturi din cameră trebuia să fie 28).

► În *Penitenciarul Iași*, în corpul în care se aflau deținuții în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp și erau 24-26 deținuți în cameră.

e) principala prioritate pentru comandantii unităților de detenție o constituia asigurarea paturilor individuale persoanelor custodiate, precum și respectarea hotărârilor judecătorești în situațiile deținuților care au câștigat procese având ca obiect respectarea condițiilor de cazare, potrivit prevederilor Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/C/2010 (minimum 6 mc de aer/deținut). Astfel:

► În *Penitenciarul Mărgineni*, în secțiile de executare a pedepsei în regim închis existau perioade în care, din cauza supraaglomerării nu se putea asigura pat individual pentru fiecare deținut, chiar și în condițiile în care au fost montate paturi pe trei nivele. În aceste situații, deținuții erau cazați fie trei în două paturi, fie doi în pat.

► În *Penitenciarul Tulcea*, în Secția 1 etaj 1, destinată cazării persoanelor private de libertate clasificate în regim închis, **fiecărui deținut îi revenea o suprafață de 1,71 mp.** Pentru respectarea prevederilor art. 48 alin. (6) din Legea 254/2013, cu referire la obligativitatea asigurării unui pat individual fiecărei persoane private de libertate, ca să se evite supraaglomerarea, **administrația penitenciarului a dispus cazarea deținuților din regim închis în cadrul secției destinate regimului semideschis.**

În cazul existenței mai multor hotărâri judecătorești care să impună respectarea prevederilor legale privind condițiile de cazare, ar exista imposibilitatea de a fi respectate hotărârile judecătorești. Spre exemplu, în Penitenciarul Gherla, în ipoteza în care s-ar proceda la reamenajarea penitenciarului în așa fel încât să fie respectată norma referitoare la cei 4 metri pătrați pentru fiecare persoană privată de libertate care își execută pedeapsa în regim închis sau de maximă siguranță, numărul locurilor **ar trebui redus la doar 732, față de 1216 locuri existente.**

► În același context, în *Penitenciarul Codlea*, pentru deținuții care au câștigat prin hotărâri judecătorești, respectarea condițiilor de cazare se asigura cazarea în camere de detenție care să respecte prevederile Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/C/2010 (cel puțin 6 mc de aer/deținut, încadrat în regim semideschis sau deschis). Existau două camere de detenție unde spațiul permitea cazarea deținuților cu respectarea ordinului anterior menționat. Astfel, **în situația în care ar exista mai multe hotărâri judecătorești care să impună respectarea prevederilor legale**

privind condițiile de cazare, penitenciarul ar fi în imposibilitate de a respecta hotărârile judecătorești respective.

f) pentru diminuarea efectelor supraaglomerării, conducerile penitenciarelor au întreprins o serie de măsuri astfel încât condamnații să petreacă o parte de timp cât mai mare în afara camerei de deținere, prin implicarea în diferite activități (spre exemplu, *Penitenciarele Codlea, Colibași*), precum și prin folosirea la muncă. În acest sens, deținuții aveau acces liber la curțile de plimbare, la infochioșcuri, bibliotecă, efectivul de deținuți era implicat în activități educative, lucrative.

► În *Penitenciarul Oradea* conducerea unității a întreprins măsuri pentru a permite persoanelor custodiate să petreacă o parte din timp cât mai mare în afara camerei de deținere. Astfel:

- în **perioada caniculară deținuții** repartizați să execute pedeapsa în regimul deschis și închis **au participat la diverse activități la baza sportivă a unității** de la gospodăria agrozootehnică, fiind organizate 72 de serii cu o medie de 20 persoane private de libertate, activitate apreciată în mod deosebit de către aceștia.

- **deținuții repartizați să execute pedeapsa în regim deschis au participat, ca spectatori la meciurile de pe teren propriu ale echipei de fotbal F.C. Bihor.**

- s-au desfășurat activități specifice de educație și asistență psihosocială.

- în cursul anului 2014, zilnic un număr de 110 deținuți dintr-un efectiv mediu de 610 au desfășurat **activități lucrative**, fiind realizate venituri de 1.403.000 lei, un procent de 40% revenindu-le acestora. Un număr mediu de 60 de deținuți repartizați în regim de executare deschis au desfășurat activități productive, nesupravegheați de personalul unității în afara penitenciarului, fiind pregătită astfel reintegrarea acestora în societate. A fost încurajată participarea constantă la activități de voluntariat, în medie 9 persoane private de libertate au desfășurat astfel de activități în exteriorul locului de deținere.

► *Penitenciarul Timișoara*: folosește efective considerabile de persoane private de libertate selecționate pentru activități productive, iar indicele de folosire la muncă a fost de aproximativ 54% din efectivul total apt de muncă. Persoane private de libertate din alte unități penitenciare (inclusiv din zonele:

Moldova, Oltenia și Ardeal) solicită transferul pentru a fi selecționate la activități productive.

► în *Penitenciarul Târgșor*, deținutele lucrau la ferma agrozootehnică, un punct de lucru (confecții) pentru un beneficiar extern, sortare de deșeuri, sau desfășurau activități în interesul locului de deținere. Numărul mediu de persoane care munceau era de 120-130.

g) unitățile penitenciare sunt determinate să solicite ANP aprobarea reducerii de paturi instalate în camerele de detenție pentru respectarea dispozițiilor legale. Spre exemplu:

► *Penitenciarul Botoșani* a solicitat desființarea nivelului 3 la cele 4 camere de pe Secția a VII-a de deținere și la camera E.5.1 de pe Secția a V-a de deținere, cu suprafață de 66,08 m.p. și 60 de paturi instalate. În luna februarie 2015, a fost solicitată Direcției Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor (urmare a Raportului întocmit de membrii APADOR-CH, după vizita efectuată în penitenciar), reducerea numărului de paturi instalate (nivelul 3) la camera E51, precum și la cele 4 camere din cadrul secției E7 (E 7.1, E7.2, E7.3, E7.4). Cu ocazia aplicării măsurii, urmau a fi eliminate 73 de paturi (20 din camera E51 și 53 din cadrul Secției E7), respectiv reducerea numărului total de paturi instalate de la 1298 la 1225.

► În *Penitenciarul Giurgiu* pentru a pune în aplicare reglementările privind Normele obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, aprobate prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/2010, **administrația Penitenciarului Giurgiu a luat măsura scoaterii unui rând de paturi din camerele cu 6 locuri.**

h) pentru rezolvarea situației supraaglomerării, unitățile penitenciare au formulat solicitări de transfer adresate, în unele cazuri săptămânal, Administrației Naționale a Penitenciarelor, care au fost aprobate sau nu. Spre exemplu:

► În cazul *Penitenciarului Iași*, au fost efectuate propuneri de transfer pentru 330 deținuți, clasificați în toate regimurile de executare, cu excepția regimului semideschis, pentru care nu era profilat și au fost primite aprobări

pentru transferul a 56 deținuți. De asemenea, s-a propus transferul unui număr de 752 deținuți clasificați la regim de maximă siguranță, regim închis, regim deschis, pe fondul supraaglomerării și a riscului de a nu respecta capacitatea legală de deținere și normele minime de cazare, dar acest transfer nu a fost aprobat.

► *Penitenciarul Galați* (cu indice de ocupare de 197,38 %, respectiv capacitatea legală de 496 persoane private de libertate și efectiv de 979 persoane private de libertate) solicitase să nu se mai dispună transferarea unor grupuri mari de deținuți de la alte penitenciare “*Având în vedere necesitatea respectării condițiilor de detenție, evitarea supraaglomerării artificiale a penitenciarului, precum și încadrarea cheltuielilor de întreținere a persoanelor private de libertate în bugetul alocat, vă rugăm să aveți în vedere să nu se mai dispună transferarea de grupuri mari de deținuți de la alte penitenciare.*”

Potrivit informațiilor obținute de la conducerea penitenciarului, în anul 2014 au fost analizați și propuși pentru transfer 263 deținuți, însă ANP a aprobat transferul doar pentru 80 dintre ei.

► *Penitenciarul Mărgineni*. Periodic, conducerea unității a adus la cunoștința Administrației Naționale a Penitenciarelor situația supraaglomerării cu care se confruntă și a solicitat sprijin pentru rezolvarea situației prin transferul unor deținuți la alte penitenciare din țară (în funcție de domiciliu sau/și afacerile judiciare avute).

► *Penitenciarul Aiud*. Măsurile dispuse de administrația penitenciarului în vederea combaterii fenomenului de supraaglomerare au constat în solicitări de transfer înaintate Administrației Naționale a Penitenciarelor, pentru deținuții cu domiciliul pe raza altor județe, precum și în măsuri de uniformizare la nivelul tuturor spațiilor de deținere a acestui indice.

► *Penitenciarul Slobozia*. În fiecare săptămână, directorul penitenciarului solicita Administrației Naționale a Penitenciarelor transferuri, pentru a mai reduce din supraaglomerarea camerelor și a efectivului de deținuți.

Din cazurile prezentate observăm că în sistemul penitenciar românesc transferul este utilizat ca o măsură de soluționare temporară a fenomenului supraaglomerării. Însă, potrivit Normelor CPT, mutarea continuă a unui deținut de la o instituție la alta poate avea efecte foarte periculoase asupra stării lui psihice

și fizice. Mai mult decât atât, un astfel de deținut va avea dificultăți în menținerea contactelor apropiate cu familia și avocatul lui. **Efectul general al transferurilor succesive asupra deținutului poate constitui, în anumite circumstanțe, un tratament inuman și degradant.**

Cu toate acestea, CPT consideră că anumiți deținuți sunt extrem de dificili, iar transferul lor către o altă instituție poate fi uneori necesar. În acest context, reținem și situațiile efectuării transferurilor motivate de necesitatea prezentării la organele judiciare, asigurarea asistenței medicale de specialitate, schimbarea regimului de executare a pedepsei.

*Pe de altă parte, instituția transferului este utilizată în mod abuziv de către deținuți, care practică așa-zisul „turism penitenciar”, generat prin cererile fictive formulate de către aceștia instanțelor de judecată din țară. Prezentarea deținuților la termenele stabilite generează cheltuieli foarte mari, uneori chiar în detrimentul investirii acestor sume în scopul îmbunătățirii condițiilor de detenție (*Penitenciarul Focșani*). În acest context, menționăm că potrivit informațiilor comunicate de ANP, în anul 2014, au fost formulate un număr de 2.188 cereri de transfer în alte penitenciare, din care 1.692 formulate de către deținuți și 496 de către aparținătorii acestora.*

Situațiile prezentate anterior sunt determinate de insuficiența și lipsa de claritate a reglementărilor în materia transferurilor, precum și de inexistența unei modalități de verificare a oportunității și legalității acesteia, astfel că transferul poate constitui un instrument arbitrar la dispoziția sistemului penitenciar și un mijloc de exercitare abuzivă a unui drept de către deținuți. În aceste condiții, se impune conturarea unui cadru legal menit, pe de o parte, să asigure un just echilibru între necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate, iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”.

i) invocarea unor măsuri pentru reducerea supraaglomerării prin elaborarea unor studii de fezabilitate privind supraetajarea unor penitenciare, ca angajamente pentru viitor, care însă nu s-au materializat. În acest sens, Penitenciarul Târgu Jiu făcea referire la un studiu aprobat în Consiliul Tehnico-Economic din cadrul ANP București în data de **02.10.2012**, urmând a se primi aprobare pentru etapele următoare de proiectare și execuție a lucrării de investiție.

j) supraaglomerarea constituie o sursă a stării generale de nemulțumire a persoanelor private de libertate și, în același timp, o piedică în desfășurarea în bune condiții a activității cadrelor penitenciare.

► În *Penitenciarul Giurgiu* supraaglomerarea constituie cauza creșterii numărului de plângeri din partea deținuților referitor la spațiile de cazare. În plus, unitatea penitenciară custodia diferite tipuri de deținuți (persoane private de libertate condamnate la detențiunea pe viață, de cetățenie străină, clasificate cu risc pentru siguranța penitenciarului, evadate în cursul executării pedepsei actuale sau anterioare, cu afecțiuni psihice, aparținătoare diferitelor grupări infracționale organizate, persoane private de libertate care s-au dovedit incompatibile cu regimurile cu grad inferior de severitate din alte penitenciare, clasificate în regim), astfel că era dificilă asigurarea protecției unor deținuți, din cauza lipsei locurilor disponibile.

Nemulțumirile persoanelor private de libertate (potrivit informațiilor comunicate de ANP în 13 mai 2015, în perioada 2014-2015 **au fost exprimate în 8.508 cereri, reclamații, sesizări. Dintre acestea, un număr de 1.549 au fost reclamații și au vizat următoarele aspecte:**

- **existența fenomenului de supraaglomerare** pe anumite regimuri și a spațiului/volumului de aer minim aferent fiecărui deținut, corespunzător regimului de executare și neasigurarea patului individual în unele situații;

- **condiții inumane/degradante de detenție**, existența dăunătorilor (gândaci, ploșnițe, șoareci, șobolani etc.);

- nerespectarea prevederilor Codului deontologic și ale Legii nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici din Administrația Națională a Penitenciarelor, republicată;

- practicarea unor prețuri mai mari față de cele de referință la punctele comerciale. Acest aspect s-a confirmat la mai multe unități (spre exemplu, Aiud, Mărgineni, Slobozia), după cum vom arăta în capitolul respectiv;

- **nerespectarea unor drepturi** (accesul la informațiile de interes public, petiționare, corespondență, plimbare, vizite, cumpărături, hrană, asistență medicală, asigurarea de produse pentru igienă etc.);

- agresiuni/amenințări ale deținuților asupra altora și agresiuni/amenințări ale personalului exercitate asupra persoanelor private de libertate;

- **neincluderea în cadrul activităților de educație și asistență psihosocială;**

- nerespectarea dispozițiilor Deciziei ANP nr. 499/2007 care aprobă regimul cererilor a căror competență de soluționare aparține administrației locului de deținere și a Deciziei ANP nr. 497/2007 privind procedura disciplinară aplicabilă deținuților;

- nerespectarea procedurilor privind achizițiile publice, sponsorizările și donațiile;

- **nerespectarea prevederilor privind selecționarea, repartizarea la activități productive**, respectiv normarea și asigurarea corespunzătoare a beneficiilor acestor activități.

În anul 2014, au fost aplicate 15.811 sancțiuni disciplinare și au fost raportate 41 situații de folosire a forței.

k) criteriile de separare a deținuților. Potrivit dispozițiilor legale, deținuții care prezintă risc pentru siguranța penitenciarului sunt cazați separat în cadrul secțiilor de maximă siguranță.

► În cadrul *Penitenciarelor Focșani și Bacău* deținuții erau cazați cu respectarea criteriilor de separație, vârstă, sex, regim de executare, grad de pericolozitate sau includerea în categoriile vulnerabile (avocați, judecători, polițiști, primari sau alte persoane cu funcții publice). Includerea în categoria vulnerabili se realiza în baza unor criterii stabilite de A.N.P., cum ar fi, apartenența la anumite grupuri cu alte orientări sexuale, apartenența la un grup profesional, precum și alte probleme particulare specifice fiecărui deținut.

► În *Centrul Educativ Târgu Ocna* persoanele internate în unitate erau repartizate în camere cu respectarea criteriilor de separație în funcție de vârstă. Când se constata că între anumite persoane internate existau riscuri de agresiune, se luau măsurile necesare de prevenire (cazarea în camere diferite și intensificarea supravegherii), sau în cazul în care se producea o agresiune a altei persoane, agresorul era mutat la o altă cameră.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Un deținut a sesizat instituția Avocatul Poporului exprimându-și nemulțumirea față de condițiile de detenție din Penitenciarul Iași, solicitându-ne sprijinul în schimbarea regimului de detenție și transferarea sa în Penitenciarul Vaslui.

Cu ocazia anchetei efectuate în Penitenciarul Iași de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, la data de 25 iunie 2015, s-a constatat că în camera 3.3, în care era cazat deținutul se aflau **26 de persoane. Suprafața camerei era de 32,85 mp., respectiv 114,97 mc. aer, din care o suprafață de aproximativ 10 mp., era alocată băii și unui spațiu de depozitare a hainelor, paturile fiind dispuse supraetajat pe trei niveluri.** Camera și grupul sanitar aveau câte o fereastră cu gratii, care **nu asigurau condiții corespunzătoare pentru iluminatul natural, erau deteriorate și nu puteau asigura confortul termic.**

La baie existau două grupuri sanitare separate (cu două chiuvete și două dușuri), **insalubre și insuficiente față de numărul mare de condamnați**, aflate într-o stare avansată de degradare. Deși fereastra băii era deschisă, era un puternic miros de mușchi, iar **peretele era nezugrăviți și murdari.**

Obiectele personale de igienă și îmbrăcăminte care nu mai încăpeau în locul de depozitare de lângă baie erau ținute în genți și sacoșe pe paturi. Din cauza supraaglomerării nu exista posibilitatea amenajării altor spații de depozitare. Saltelele și lenjeriile de pat erau asigurate de administrația locului de deținere, fiind vechi, dar într-o stare acceptabilă.

Masa se servea în cameră, în paturi, deoarece nu era loc pentru mese, între paturi fiind amplasate băncuțe care puteau fi folosite la servirea mesei.

Potrivit conducerii penitenciarului, unitatea avea o capacitate de 750 de persoane, însă, din cauză că este singurul penitenciar din Moldova pentru deținuții aflați în regim de executare închis, erau cazați aproximativ 1500 deținuți, capacitatea fiind depășită cu 100%. Din cauza supraaglomerării camerelor, nu puteau fi respectate standardele prevăzute de Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/2010 pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, privind asigurarea a 4 mp. și 6 mc. aer pentru fiecare deținut. Drept urmare, supraaglomerarea atrăgea o serie de alte deficiențe, care nu puteau fi remediate. Situația din Penitenciarul Iași era cunoscută de

factorii de decizie, însă lipsa fondurilor necesare construcției de noi incinte era principala cauză a supraaglomerării.

Cât privește solicitarea de transfer a deținutului, ulterior anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, Penitenciarul Iași ne-a comunicat că deținutul a fost transferat la data de 17 iulie 2015, la Penitenciarul Vaslui.

■ Demersuri anterioare întreprinse de instituția Avocatul Poporului la Penitenciarul Iași:

- în anul 2014, instituția Avocatul Poporului a efectuat o anchetă în Penitenciarul Iași, ca urmare a petiției formulate de un deținut care ne-a sesizat în privința condițiilor de detenție, susținând că în camera în care era cazat saltelele erau vechi, erau ploșnițe și gândaci.

Sușinerile petentului au fost confirmate de conducerea penitenciarului, în sensul că această unitate de deținere era suprapopulată, astfel că într-adevăr condițiile de cazarmament și cazare aveau de suferit, cel puțin pe blocul regim închis construit în anul 1970, iar situațiile expuse de petent (saltele deteriorate, lipsa mai multor mese pe cameră, calitatea spațiilor de toaletare, supraaglomerarea, incapacitatea de individualizare a regimului de executare a pedepsei conform prevederilor legale) erau reale și erau consecința directă a lipsei resurselor financiare și umane.

Instituția Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor, solicitând examinarea prioritizării alocării de fonduri către Penitenciarul Iași, având în vedere gradul de supraaglomerare al acestuia, necesitatea modernizării și igienizării corespunzătoare.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că pentru Penitenciarul Iași, în vederea acoperirii necesarului de cheltuieli materiale curente, au fost alocate fonduri de la bugetul de stat precum și din veniturile proprii încasate, din care un procent de 41% a fost alocat pentru asigurarea condițiilor de cazare, a persoanelor private de libertate. Bugetul pe anul 2015 va fi fundamentat având în vedere asigurarea fondurilor necesare pentru următoarea perioadă în vederea îmbunătățirii condițiilor de detenție ale persoanelor private de libertate. **(Dosar nr. 3060/2014*)**

- în luna februarie 2015, cu prilejul anchetei efectuate de reprezentanții Biroului Teritorial Iași ca urmare a sesizării din oficiu a Avocatului Poporului cu privire la condițiile de detenție din penitenciare, s-a constatat că în Penitenciarul Iași erau cazați 1534 deținuți la o capacitate legală de deținere de 763 deținuți. În pavilionul de deținere pentru condamnații aflați în regim închis și maximă siguranță, fiecare încăpere avea 33 mp. și 24-26 deținuți în cameră. Din cauza depășirii capacității de cazare la nivelul Penitenciarului Iași, în decursul anului 2014, pe lângă propunerile de transfer întocmite lunar către Administrația Națională a Penitenciarelor, au fost efectuate propuneri de transfer pentru 330 deținuți clasificați la toate regimurile de executare, cu excepția regimului semideschis, pentru care Penitenciarul Iași nu era profilat și au fost primite aprobări pentru 56 deținuți. De asemenea, s-a propus transferul unui număr de 752 deținuți clasificați la regim de maximă siguranță, regim închis, regim deschis, pe fondul supraaglomerării și a riscului de a nu se respecta capacitatea legală de deținere și normele minime obligatorii de cazare, **transfer neaprobat.**

Cât privește condițiile de servire a mesei, în pavilionul detenție-Corp A (în exploatare din 1983), masa se servea în cameră (deținuții serveau masa pe genunchi)-obiectivul nu a fost prevăzut cu sală de mese din construcție. În pavilionul de detenție-Corp B (în exploatare din 1997), masa se servea în cameră-obiectivul nu a fost prevăzut cu sală de mese din construcție. În pavilionul multifuncțional-Corp D (în exploatare din 2012), masa se servea la sala de mese, special amenajată în acest sens.

- în luna martie 2015, în urma unei alte anchete efectuate de instituția Avocatul Poporului, conducerea Penitenciarului Iași a confirmat suprapopularea unității (grad de ocupare peste 200%, iar în Secția 1 aproape 300%). Sub acest aspect, Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor, și a solicitat respectarea prevederilor art. 48 din Legea nr. 254/2014 privind regimul de executare a pedepselor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, **având în vedere gradul de supraaglomerare al acestuia, necesitatea modernizării și igienizării corespunzătoare.**

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că, numai la o eventuală rectificare bugetară pozitivă se pot aloca noi fonduri bugetare Penitenciarului Iași, aspect care va fi în atenția Administrației Naționale a

Penitenciarelor. Însă, pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție la nivelul Penitenciarului Iași, s-au luat următoarele măsuri: s-au înlocuit/reconstrucționate saltelele care prezentau cel mai avansat grad de uzură; a fost solicitată/fundamentată Administrației Naționale a Penitenciarelor suma de 508.000 lei pentru paturi, respectiv 95.000 lei pentru cazarmament; s-au reparat/reconstrucționate paturi și saltele, în limita resurselor bugetare la art. 20.02 „reparații curente” (înlocuire platband cu plasă de tip „griro”, înlocuire elemente metalice deteriorate, vopsit etc.); la nivelul Secției I de detenție au fost reconstrucționate un număr de 50 de paturi (aproximativ 70% din total), 27 dintre acestea fiind înlocuite în luna februarie 2015, iar 23 erau în curs de înlocuire până la sfârșitul lunii mai 2015; s-a demarat achiziția de materiale pentru confecționarea de uși metalice la grupurile sanitare din toate camerele de deținere.

Referitor la „reexaminarea prevederilor OMJ nr. 2714/2008 cu privire la bunurile pe care deținuții le pot introduce sau primi în penitenciar, în condițiile în care se constată incapacitatea sistemului de a asigura condiții decente de trai pe perioada privării de libertate”, Administrația Națională a Penitenciarelor a precizat că actul normativ a fost reanalizat și inclus în proiectul Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013, care nu a fost încă adoptată.

Față de cele expuse, **Avocatul Poporului a emis o Recomandare Administrației Naționale a Penitenciarelor solicitând:**

1. reducerea supraaglomerării Penitenciarului Iași, având în vedere că, potrivit site-ului Administrației Naționale a Penitenciarelor, la data de 25 august 2015, se aflau 1.508 deținuți, capacitatea la 4 mp-699, iar indicele de ocupare (la 4 mp) era de 215,74%.

2. dispunerea măsurilor legale care se impun pentru asigurarea unor condiții decente de cazare (efectuarea de reparații, zugrăvire) și de servire a mesei persoanelor private de libertate, asigurarea spațiilor pentru depozitarea bunurilor, asigurarea iluminatului natural corespunzător.

3. dispunerea măsurilor legale pentru asigurarea unui număr suficient de grupuri sanitare față de numărul deținuților.

4. dispunerea măsurilor legale pentru supravegherea corespunzătoare a persoanelor private de libertate, în vederea evitării supunerii acestora la agresiuni fizice din partea altor deținuți (Dosar nr. 5537/2015).

Potrivit informațiilor comunicate de **Administrația Națională a Penitenciarelor**, la 12 octombrie 2015, aceasta are cunoștință de aspectele semnalate, referitoare la supraaglomerarea unităților penitenciare. În acest sens, **Administrația Națională a Penitenciarelor dispune în limita competenței**, măsuri de extindere a spațiilor de cazare, de îmbunătățire a condițiilor de detenție, de asigurare a patului individual fiecărei persoane private de libertate custodiate, precum și transferarea condamnaților în alte unități penitenciare cu indice de ocupare mai mic.

În prezent, toate unitățile penitenciare se confruntă cu fenomenul de supraaglomerare, în special în privința deținuților incluși în regimul închis și de maximă siguranță, astfel încât posibilitățile ANP de a contracara acest fenomen sunt limitate, oportunitatea transferării persoanelor private de libertate analizându-se de la caz la caz. Eficacitatea luării unor măsuri la nivelul Administrației Naționale a Penitenciarelor, în sensul diminuării supraaglomerării, depinde în mare măsură de evoluția numărului de deținuți raportat la capacitatea legală de deținere. **Din datele statistice existente la data de 17.09.2015, rezultă că este imposibil să se asigure celor 28.466 de deținuți câte 4 mp, atâta timp cât capacitatea este de 18.975 locuri.**

Sunt în curs de amenajare 484 locuri de detenție, prin lucrări de investiții/intervenții de natura investițiilor, la 4 unități penitenciare, iar prin lucrări de reparații capitale vor fi modernizate spațiile de detenție existente la 3 penitenciare. La prima rectificare bugetară, Ministerul Justiției a suplimentat bugetul Administrației Naționale a Penitenciarelor cu suma de 60.631 mii lei pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție și pentru achitarea drepturilor de natură salarială.

Îmbunătățirea condițiilor de detenție reprezintă o prioritate pentru sistemul penitenciar, sens în care, din suma suplimentată de 60.631 mii lei, 7.600 mii lei au fost alocați pentru această destinație și au fost repartizați, după cum urmează: efectuarea de reparații curente la spațiile de cazare a deținuților: 3810; achiziția de lenjerie și articole de pat: 1.390 mii lei; achiziția de obiecte de inventar (vase inox pentru transport hrană, paturi metalice etc.) 2.400 mii lei.

În același context, acela al diminuării efectelor supraaglomerării se înscrie și inițiativa concretizată prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 196/2015 destinată finanțării studiilor de fezabilitate pentru 2 noi penitenciare pentru care este prevăzută suma de 1.000 mii lei. Prin Hotărârea Guvernului nr.

646/2015 s-a aprobat achiziția celor două studii de fezabilitate. După realizarea studiilor de fezabilitate, ar trebui să fie inițiat un proiect de hotărâre de Guvern prin care se vor aproba indicatorii tehnici.

În Planul de acțiune al Strategiei de dezvoltare a sistemului judiciar 2015-2020, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1155/2014 s-a propus **modernizarea și dezvoltarea infrastructurii sistemului penitenciar prin reparații curente, capitale și investiții, ținta de atins până în anul 2020 fiind 3000 locuri de cazare amenajate și modernizate și demararea construirii a 4 penitenciare.**

Cât privește reducerea supraaglomerării din Penitenciarul Iași, această unitate a solicitat Administrației Naționale a Penitenciarelor sprijin pentru transferarea unui număr de 764 deținuți din regimul închis la alte penitenciare, în vederea respectării standardului minim privind condițiile de detenție.

Demersul este urmare a celor dispuse de Judecătoria Iași prin Sentința penală nr. 1721/2015, respectiv obligarea administrației Penitenciarului cu Regim de Maximă Siguranță Iași de a lua măsurile legale care se impun în vederea respectării sentinței penale prin care s-a constatat încălcarea normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate.

Față de distribuția efectivelor de deținuți din regimul închis în unitățile subordonate profilate pe deținerea acestei categorii penale, **Administrația Națională a Penitenciarelor nu a putut dispune asupra celor 764 deținuți, în sensul transferării la alte unități.**

În acest moment, Administrația Națională a Penitenciarelor are în vedere cauzele în care judecătorul de supraveghere a privării de libertate/instanța de judecată a constatat încălcări în ceea ce privește respectarea normelor minime obligatorii (mutarea într-o altă cameră de deținere, transferarea la un alt penitenciar).

De asemenea, se are în vedere intensificarea demersurilor pentru creșterea capacității de cazare. În acest sens, față de deficitul cronic de locuri de cazare (9.491 de locuri, la data de 17.09.2015), în ultimii 3 ani, cu sprijinul conducerii Ministerului Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor a derulat în cadrul obiectivelor strategice stabilite mai multe activități în direcția creșterii și modernizării numărului de locuri de cazare. În mod concret, în perioada 2013-2014, examinarea tuturor spațiilor aflate în administrarea penitenciarelor a fost un obiectiv care s-a concretizat

prin darea în folosință a unui număr de 2.622 de locuri prin lucrări de investiții, reparații curente și capitale.

Referitor la asigurarea unor condiții decente de cazare: în contextul unei subfinanțări cronice a sistemului penitenciar, Administrația Națională a Penitenciarelor a depus eforturi pentru a asigura condiții decente de deținere. Datorită volumului mare de necesități privind condițiile minimale de cazare, Penitenciarul Iași a prioritizat lucrările pe articolul bugetar 20.02, în sumele alocate după cum urmează: în anul 2014-90.000 lei și în anul 2015-150.000 lei.

Acțiunile întreprinse la nivelul Penitenciarului Iași, pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție, au fost următoarele:

Pentru anul 2014: recondiționat paturi metalice (aproximativ 200 de paturi) la atelierul unității-înlocuire elemente metalice, sudură, vopsire etc.; recondiționat saltele la atelierul unității; igienizare anuală-reparații locale la tencuială, finisaje, zugrăveli simple, vopsitorii; înlocuit obiecte sanitare-chiuvete, vase wc, rezervoare wc etc.; confecționat și recondiționat ferestre tâmplărie metalică și lemn.

Pentru anul 2015: camerele din Pavilion detenție-Corp A: igienizare anuală-reparații locale la tencuială, finisaje, zugrăveli simple, vopsitorii; întreținere instalație sanitară-remediere avarii, înlocuire obiecte sanitare; recondiționat paturi metalice la atelierul unității-înlocuire elemente metalice, sudură, vopsire; recondiționat saltelele la atelierul unității; modernizare baie comună-înlocuirea instalației sanitare, placări cu gresie și faianță, tencuieli, zugrăveli; confecționat/montat uși metalice la grupurile sanitare; confecționat suport TV; Secția E6-10 camere (în curs de modernizare): tencuieli cu mortar de ciment și var pastă; placări cu gresie și faianță în grupurile sanitare; înlocuirea tuturor obiectivelor sanitare; înlocuit instalație electrică și instalație sanitară; refacere tâmplărie lemn ferestre; Camerele din Pavilion detenție-Corp B: igienizare anuală-reparații locale la tencuială, finisaje, zugrăveli simple, vopsitorii etc; întreținere instalație sanitară-remediere avarii, înlocuire obiecte sanitare etc; confecționați suport TV; Secția E8-19 camere (în curs de modernizare): tencuieli cu mortar de ciment și var pastă; placări cu gresie și faianță în grupurile sanitare; înlocuirea tuturor obiectelor sanitare; înlocuit tâmplărie existentă (ferestre) cu tâmplărie PVC (termopan); înlocuit paturi (în curs de achiziționare); confecționat/montat ansamblu masă și 2 scaune-încastate în pardoseală (progresiv);

înlocuit instalație sanitară în totalitate și a fittingurilor aferente; înlocuit instalație electrică parțială.

Modalitatea în care pot fi asigurate un număr suficient de grupuri sanitare față de numărul deținuților este corelată cu rezultatul măsurilor care vor fi luate în ceea ce privește reducerea supraaglomerării, dar și cu posibilitatea de a crea noi spații de deținere.

Suplimentarea numărului de grupuri sanitare la nivelul Penitenciarului Iași este îngreunată și de structura corpurilor de deținere, sens în care, modalitatea în care pot fi asigurate proporțiile stabilite prin OMJ nr. 433/2010 este aceea a diminuării supraaglomerării.

Referitor la supravegherea persoanelor private de libertate la Penitenciarul Iași: în vederea reducerii numărului de agresiuni, conducerea Penitenciarului Iași a ținut și ține cont la cazarea în camerele de deținere și la planificarea activităților zilnice de neînțelegerile existente între deținuți, de conflictele anterioare care au existat între aceștia, astfel încât deținuții în cauză să nu se intersecteze.

În Semestrul I al anului 2015, s-au efectuat 3.190 de mutări de la o secție de deținere la alta, iar conform analizelor lunare ale șefilor de secții, între deținuți au existat 7 altercații, cu 16 mai puține decât în Semestrul I al anului 2014, când au existat 23.

Imposibilitatea asigurării normelor de cazare conform Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/C/2010, cumulate în special cu temperaturile ridicate, conduc la stări tensionate între deținuți, ce facilitează producerea evenimentelor negative, la agravarea stării de sănătate a acestora și de asemenea, la multitudinea de plângeri fondate pe condiții de detenție și implicit, supraaglomerarea și la obținerea unor hotărâri de condamnare a României în cauzele aflate pe rolul CEDO întemeiate pe nerespectarea acestor condiții minimale.

Din datele prezentate rezultă că măsurile luate de Administrația Națională a Penitenciarelor nu sunt suficiente pentru combaterea fenomenului supraaglomerării. De aceea, acestea ar trebui întregite cu măsuri legislative în vederea reducerii numărului de persoane private de libertate. De altfel, în ședința din 13 martie 2015, Comitetul de Miniștri ai Consiliului European, în activitatea sa de supraveghere a punerii în executare a hotărârilor CEDO, prin

decizia luată în ceea ce privește grupul de cauze Bragadireanu, a făcut referire la:

- **intensificarea eforturilor pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție;**
- **stabilirea impactului real al noilor dispoziții din Codul penal și Codul de procedură penală cu privire la evoluția numărului de deținuți;**
- **luarea unor măsuri legislative suplimentare, întrucât măsurile legislative adoptate nu sunt de natură să diminueze/stopeze fenomenul supraaglomerării.**

Față de cele prezentate, ANP a formulat o propunere adresată Ministrului Justiției privind crearea unui grup de lucru constituit din reprezentanți ai Consiliului Superior al Magistraturii, Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor și Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru identificarea unor soluții viabile pentru sistemul de drept românesc din cele enumerate în Recomandarea R (99) 22 adoptată de Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei, referitoare la supraaglomerarea penitenciarelor și inflația populației carcerale (**Dosar nr. 291/2015-dosar în lucru**).

■ **Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în baza unor articole de presă în care au fost prezentate condițiile de detenție din Penitenciarul Târgu Jiu, respectiv: supraaglomerarea (cazarea unui număr de 30 de deținuți într-o cameră, care dormeau câte trei în două paturi).** Urmare a anchetei efectuate, a rezultat că **se aflau în custodia Penitenciarului Târgu Jiu un număr de 567 de persoane private de libertate, la o capacitate legală de 526 de locuri.** Pentru verificarea condițiilor de cazare, au fost vizitate, prin sondaj, mai multe spații de deținere din Penitenciarul Târgu Jiu, constatându-se că **în toate camerele de deținere vizitate, deținuții erau cazați în paturi suprapuse, dispuse pe trei niveluri (spre exemplu, la o suprafață utilă de 42,43 mp (lungime - 8,21 m și lățime - 5,16 m) erau cazați 35 de deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1,21 mp; la o suprafață utilă de 14,46 mp (lungime-4,45 m și lățime-3,24 m) erau cazați 8 deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1,80 mp.**

Potrivit susținerilor reprezentanților penitenciarului, la începutul anului 2014, Penitenciarul Târgu Jiu avea în custodie un număr de 692 de persoane private de libertate. Din luna ianuarie 2014 până la data efectuării anchetei, respectiv 23.10.2014,

s-au primit prin transfer de la alte unități penitenciare și din Centrul de Rețineră și Arestare preventivă, un număr de 949 persoane private de libertate. În scopul evitării fenomenului de supraaglomerare, conducerea penitenciarului a formulat către ANP o adresă cu privire la depășirea capacității legale de deținere a Penitenciarului Târgu Jiu.

Totodată, s-a solicitat și a fost aprobat de către Administrația Națională a Penitenciarelor, la finele fiecărei luni, transferul pentru persoanele cu domiciliul în alte județe decât cele deservite de Penitenciarul Târgu Jiu, acestea fiind transferate la unitățile penitenciare indicate de Administrația Națională a Penitenciarelor. Conform aprobării ANP, au fost transferate la Penitenciarul Drobeta Turnu Severin 34 de persoane private de libertate pentru executarea pedepsei.

Pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție și soluționarea problemei supraaglomerării, conducerea Penitenciarului Târgu Jiu a elaborat și supus aprobării un studiu de fezabilitate privind supraetajarea pavilionului administrativ, studiu aprobat în Consiliul Tehnico - Economic din cadrul ANP București în data de 02.10.2012, urmând a se primi aprobare pentru etapele următoare de proiectare și execuție a lucrării de investiție. Prin supraetajarea pavilionului administrativ, urmează a se muta spațiile de birouri din extremitatea corpului de deținere. Astfel, supraetajarea ce se va construi și spațiile rămase libere vor fi valorificate prin amenajarea de săli de mese, noi camere de deținere și spații pentru activități educative destinate deținuților.

De asemenea, reprezentanții penitenciarului au precizat că s-au efectuat demersuri pentru preluarea a trei clădiri de câte 4 etaje fiecare, aparținând fostului Centru de Pregătire al Jandarmeriei Bumbesti Jiu.

Față de cele constatate cu ocazia anchetei efectuate, Avocatul Poporului a emis o **Recomandare adresată Administrației Naționale a Penitenciarelor și Ministrului Justiției, apreciind că:**

- raportarea capacității legale de cazare a penitenciarului (526 locuri) la numărul de persoane private de libertate (567 persoane) nu reflectă realitatea existentă în camerele de detenție. Spre exemplu, la o suprafața utilă de 42,43 mp (lungime de 8,21 m și lățime de 5,16 m), erau cazați 35 de deținuți, astfel că unui singur deținut îi revenea o suprafață de aproximativ 1,21 m. În acest sens, s-a solicitat asigurarea suprafeței minime și a volumului de aer pentru fiecare deținut.

Urmarea Recomandării formulate de instituția Avocatul Poporului, **Administrația Națională a Penitenciarelor** ne-a comunicat:

► referitor la fenomenul supraaglomerării: pe parcursul anului 2014, Penitenciarul Târgu Jiu, ca de altfel întreg sistemul penitenciar, s-a confruntat cu fenomenul de supraaglomerare. În scopul reducerii fenomenului supraaglomerării, conducerea penitenciarului a informat Administrația Națională a Penitenciarelor despre problemele cu care se confruntă. Soluțiile au fost identificate începând cu luna august 2014, când au fost transferați 58 deținuți la Penitenciarul Drobeta Turnu Severin urmare și a scăderii numărului de deținuți din sistem.

Capacitatea de 526 locuri a Penitenciarului Târgu Jiu este determinată la 6 mc (regim semideschis), iar conducerea penitenciarului este preocupată în continuare de reducerea numărului de deținuți, astfel încât în perioada următoare să se ajungă la un efectiv căruia să-i fie asigurată o capacitate de deținere de 6 mc/deținut.

În scopul măririi capacității de deținere, la solicitarea Penitenciarului Târgu Jiu, Administrația Națională a Penitenciarelor a cuprins în proiectul de Strategie de dezvoltare 2015-2020 realizarea proiectării și execuției lucrării de investiție-Supraînălțare pavilion administrativ. **(Dosar nr. 11164/2014*)**

■ **Emil (nume fictiv) deținut în Penitenciarul Galați, ne-a sesizat cu privire la tratamentul din penitenciar, invocând supunerea la tratamente degradante.**

Urmare anchetei efectuate de către reprezentanții instituției Avocatul Poporului la Penitenciarul Galați, au rezultat următoarele: la data redactării petiției, camera sa avea o suprafață de 2,4 mp și un volum de aer de 7,2 mc (10 deținuți în cameră); în camera în care a stat anterior petentul a avut asigurată o suprafață de 3mp și un volum de aer de 9 mc (8 deținuți în cameră).

Supraaglomerarea din camerele de cazare era cunoscută atât la nivelul conducerii unității, cât și la nivelul ANP. Conform informațiilor privind capacitatea de cazare a unităților și efectivelor acestora la o anumită dată, aflate pe site-ul ANP, la data de 7.10.2014, indicele de ocupare era 183,99%. Această statistică indica faptul că unitatea de deținere dispunea de un număr de 1.078 de paturi instalate (,1056-loc deținere, 22-infirmerii), în condițiile în care capacitatea legală era de 506 ppl, iar efectivul de 931 ppl.

În contextul celor sus-menționate, Avocatul Poporului a emis o Recomandare către Administrația Națională a Penitenciarelor privind

supraaglomerarea din Penitenciarul Galați, solicitând dispunerea măsurilor legale.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că în ceea ce privește supraaglomerarea cu care se confruntă acest penitenciar care custodiază o medie de aproximativ 1.000 deținuți, în condițiile în care capacitatea legală de cazare a penitenciarului este de 572 locuri (506 la sediul Galați și 66 la secția Șendreni), administrația locului de deținere a făcut eforturi deosebite în ceea ce privește cazarea deținutului cu un număr cât mai mic de deținuți, respectându-se criteriile de separațiune a acestora, tocmai pentru a înlătura nemulțumirile pe care deținutul le invoca, privind condițiile de cazare.

În cursul anului 2014, pentru menținerea unui echilibru al efectivelor din diverse zone și asigurarea patului individual pentru fiecare deținut, directorul general al ANP a dispus transferarea în alte unități penitenciare a unui număr de 22.248 de deținuți, fiind realizate 65.556 de mutări.

Ca urmare a vizitei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, în perioada 1.09.2014-8.12.2014, au fost transferați de la această unitate în vederea decongestionării spațiilor de cazare un număr de 338 deținuți (fiind efectuate un număr de 508 transferuri). Astfel, deținutul a fost mutat într-o cameră cu alți 6 deținuți, în cameră fiind instalate un număr de 9 paturi.

În perioada 2015-2020, în sistemul penitenciar vor fi amenajate un număr de 2.949 locuri de cazare prin investiții/intervenții/reparații capitale constând în finalizarea obiectivelor propuse și începerea lucrărilor la obiectivul de investiții „Secția de deținere Pantelimon” precum și începerea lucrărilor de execuție a trei penitenciare noi de capacitate de 100 locuri la Caracal, Berceni și Piatra Neamț. **(Dosar nr. 8415/2014*).**

■ **Adrian** (nume fictiv) și **Ion** (nume fictiv) **deținuți în Spitalul Penitenciar Jilava, infectați cu virusul HIV ne-au sesizat în privința numărului de deținuți cazați într-o cameră.**

În legătură cu petițiile formulate au fost efectuate anchete la Penitenciarul Spital București Jilava, în urma cărora s-a constatat că petenții erau cazați în camere cu suprafețe de aproximativ 20 mp, respectiv 28,8 mp, cu 10 paturi suprapuse în rânduri de câte 2 paturi, spațiul total alocat în cadrul Penitenciarul

Spital București Jilava pacienților infestați cu HIV fiind limitat la un etaj, în condițiile în care numărul bolnavilor este în continuă creștere.

Urmare anchetelor efectuate și față de aspectele constatate, **instituția Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor**, care ne-a comunicat că **secția de deținere medico-socială înființată în cadrul Penitenciarului București Jilava prin Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 558/2007, în scopul supravegherii medicale continue și tratamentului persoanelor private de libertate diagnosticate cu HIV/SIDA a fost prevăzută ca având o capacitate de maximum 50 de locuri, dar de la data înființării numărul persoanelor custodiate este în continuă creștere (media persoanelor care sunt depuse lunar, inclusiv de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București și de toate inspectoratele județene de poliție, fiind de 10 – 11).**

Administrația Națională a Penitenciarelor depune permanent eforturi pentru a găsi noi spații în scopul ameliorării posibilităților și condițiilor de cazare a persoanelor pe care le are în custodie. *Se monitorizează permanent fluctuația efectivelor de deținuți și potrivit legii, se dispune transferarea unor deținuți pentru a se asigura repartizarea uniformă a acestora și, astfel, condiții optime de cazare.* Administrațiile locurilor de detenție analizează situația condamnaților care au domiciliul în alte zone geografice și formulează propuneri de transfer pe care le înaintează Administrației Naționale a Penitenciarelor în vederea adoptării măsurilor care se impun.

Din cauza supraaglomerării, Penitenciarul Spital București-Jilava nu poate asigura la nivelul Secției E2 (medico-social) suprafața de 4 mp sau 6 mc. pentru fiecare deținut, așa cum prevede Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/2010.

S-a mai precizat că supraaglomerarea a fost determinată de creșterea numărului persoanelor diagnosticate cu HIV/SIDA (în anul 2012 numărul acestora dublându-se față de anul 2011, astfel că în anul 2011 au fost înregistrate 99 de cazuri, iar în anul 2012, 194 de cazuri), și că echipa managerială a Penitenciarului Spital București Jilava a comunicat permanent cu Administrația Națională a Penitenciarelor pentru identificarea soluțiilor optime în vederea cazării și asigurării asistenței medicale acestor persoane, fiind identificate spații și în alte penitenciare spital în care parte din acești deținuți vor fi transferați (**Dosare nr. 2019/2014*** și **nr. 7738/2014**).

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită pilot la Penitenciarul Rahova, având ca obiect verificarea tratamentului persoanelor private de libertate, sub aspectul condițiilor de cazare în penitenciar. În urma vizitei, s-a constatat că unele camere asigurau suprafața de 2 mp persoanelor private de libertate (față de minimum 4 mp. cât prevăd normele legale în vigoare).**

Sub acest aspect, Avocatul Poporului a solicitat Penitenciarului Rahova dispunerea de măsuri în ceea ce privește supraaglomerarea.

Potrivit răspunsului Penitenciarului Rahova, unitatea înainta săptămânal către ANP o raportare privind situația locurilor de cazare existente în unitate. În decursul timpului, administrația penitenciarului a dispus suplimentarea numărului de paturi instalate în camerele de detenție, astfel încât să fie posibilă aplicarea prevederilor art. 82 alin.(1) din Hotărârea Guvernului nr.1897/2006 cu referire la **obligativitatea asigurării unui pat individual fiecărui deținut. Consecința instalării unui număr suplimentar de paturi o reprezenta imposibilitatea respectării standardului minim de 4 mp/deținut.** Se întreprindeau măsuri în vederea diminuării efectului suprapopulării: repartizarea judicioasă a deținuților în funcție de regimul de executare și de vârstă; diversificarea activităților din programul zilnic, astfel încât deținuții să petreacă mai mult timp în afara camerelor de detenție; asigurarea pe timpul anotimpului cald a ventilării corespunzătoare a camerelor de deținere, prin deschiderea vizetelor, sau după caz, a ușilor; măsuri igienico-sanitare în vederea asigurării corespunzătoare a regulilor de igienă colectivă și individuală.

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită la Penitenciarul Focșani, având ca obiectiv verificarea condițiilor de detenție și tratamentul aplicat persoanelor private de libertate.**

Din documentele puse la dispoziție de conducerea penitenciarului a rezultat faptul că, Penitenciarul Focșani are o capacitate legală de cazare de 517 locuri. La momentul efectuării vizitei, erau instalate 860 de paturi și erau custodiate 771 de persoane private de libertate, astfel că penitenciarul se confrunta cu fenomenul de supraaglomerare, constatat în camerele de detenție vizitate aleatoriu: E 1.7 - regim închis, E 4.38, L 1.1.1 și L 1.1.2 - regim semideschis. Spre exemplu, în camera E 4.38 care avea dimensiunea de 54,99

mp., erau custodiate 35 persoane private de libertate. Astfel, fiecare deținut beneficia de o suprafață locuibilă de 1,57 mp., față de norma legală de 4 mp.

Avocatul Poporului a Recomandat conducerii Penitenciarului Focșani să întreprindă măsurile legale care se impun pentru reducerea supraaglomerării în cadrul penitenciarului, având în vedere că, la data efectuării vizitei erau custodiate 771 de persoane private de libertate, iar capacitatea legală de cazare a acestuia era de 517 locuri.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Potrivit art. 9 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, orice individ are dreptul la libertate și la securitatea persoanei sale. **Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar.** Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat în cel mai scurt timp de orice învinuire care i se aduce. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. **Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.** Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale și să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

Conform art. 5 paragraf (3) și (4) din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute la paragraful 1 lit. c (dacă a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, sau când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l

împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia), trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

Statul trebuie să asigure persoanelor reținute sau arestate condiții decente de detenție, cu respectarea drepturilor și protecției lor. Astfel, privarea de libertate trebuie să fie conformă procedurilor legale, iar persoanele arestate trebuie să fie informate de acuzațiile care li se aduc, având dreptul de a fi judecate într-un termen rezonabil sau în libertate.

Conform art. 108 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, **în centrele de reținere și arestare preventivă, se execută reținerea și arestarea preventivă în cursul urmăririi penale.**

Recomandarea nr. R (2006) 13 a Comitetului de Miniștri al statelor membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului, stabilește cu valoare de principiu că ținând cont de prezumția de nevinovăție și de argumentul în favoarea libertății, plasarea în detenție provizorie a persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni va fi mai mult o excepție decât o normă. Plasarea în detenție provizorie a persoanelor suspectate de comiterea unei infracțiuni nu trebuie să fie obligatorie. În fiecare caz, se va recurge la acest tip de detenție doar dacă aceasta va fi strict necesar și în calitate de măsură de ultimă instanță; detenția provizorie nu va fi utilizată niciodată în scopuri represive. Pentru a evita recurgerea inoportună la detenție provizorie se va dispune de o gamă largă de măsuri alternative, mai puțin restrictivă, în funcție de conduita persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni. Persoanele plasate în detenție provizorie trebuie supuse condițiilor corespunzătoare statutului lor juridic. Acest fapt, presupune absența unor alte restricții decât cele necesare pentru administrarea justiției, securitate instituției și siguranței deținuților și a personalului, precum și

protecția drepturilor altora, în special respectarea cerințelor Regulilor penitenciare europene și a altor reguli stipulate.

Persoanele custodiate în centrele de reținere și arestare preventivă, beneficiază de un regim special, în anumite privințe mai favorabil decât cel al condamnaților, justificat de prezumția de nevinovăție, care însă nu derogă de la regulile generale privind cercetările la care sunt supuși. Centrele de reținere și arestare preventivă sunt organizate și funcționează în subordinea Ministerului Afacerilor Interne. După trimiterea în judecată, persoanele arestate preventiv sunt transferate în penitenciar.

Locurile de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale MAI (aresturi) se organizează și funcționează la nivelul IGPR, Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, precum și la Inspectoratele de poliție județene. Aresturile se subordonează direct șefilor unităților sau subunităților de poliție și nemijlocit, șefilor structurilor de cercetare penală ale poliției judiciare unde funcționează acestea. În aresturi se pot afla următoarele categorii de persoane supuse măsurilor privative de libertate: reținuți; arestați preventiv; condamnați. Persoanele aflate în aresturi sunt ținute separat în considerarea următoarelor criterii: categoria din care fac parte, sex, minori separați de majori, cele aflate în refuz de hrană separat de celelalte persoane, arestații preventiv și condamnații folosiți la activități gospodărești separat de ceilalți (art.1 alin (1)-(3), art. 3 alin. (1) și art. 4 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor).

Persoanele private de libertate sunt cazate în comun în camere cu respectarea condițiilor igienico-sanitare, în funcție de suprafața și volumul acestora, de numărul paturilor, precum și de posibilitățile de iluminare și aerisire naturală. **Pentru prevenirea producerii unor evenimente negative, în fiecare cameră sunt cazate obligatoriu, minimum două persoane.** În situațiile în care în arest se află o singură persoană, aceasta se transferă la cel mai apropiat arest care poate asigura condițiile necesare prevăzute de lege. **Aresturile se organizează și se amenajează astfel încât să asigure condițiile necesare aplicării regimului de executare a măsurilor privative de libertate, cazării, hrănirii, igienei, asistenței medicale și executării pazei și supravegherii persoanelor aflate în stare de deținere.** Camerele aresturilor

sunt situate în sediile unităților sau subunităților de poliție și sunt dotate cu instalații sanitare, de încălzire, iluminat, aerisire și ventilație, **asigurându-se pentru fiecare persoană în spațiul de cazare minimum 6 mc de aer.**

În contextul asigurării condițiilor de detenție, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) a recomandat României în Raportul din anul 2008, adoptarea unor măsuri de natură a garanta ca fiecare deținut din centre de reținere și arestare preventivă să beneficieze de cel puțin 4 mp de spațiu vital în celule colective, să fie luate măsuri pentru a îmbunătăți în mod semnificativ condițiile materiale din celule, punând în special accent pe accesul la lumina naturală, pe aerisire, precum și pe starea dușurilor (*Cauza Catană împotriva României, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 29 ianuarie 2013*).

În cauza *Constantin Aurelian Burlacu contra României* (Hotărârea din 10 iunie 2014 a Curții Europene a Drepturilor Omului), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a opinat că susținerile reclamantului referitoare la problema supraaglomerării sunt mai mult decât plauzibile și reflectă realitățile descrise de APADOR-CH în diversele rapoarte întocmite în urma vizitelor sale la două centre de detenție în care reclamantul a fost deținut. Curtea reamintește că a constatat deja, în multe cazuri, o violare a articolului 3 al Convenției, în principal din cauza lipsei de spațiu individual suficient, lipsa de igienă sau de ventilație necorespunzătoare sau iluminatul în incinta Direcției Generale de Poliție a Municipiului București.

Curtea a considerat că, în acest caz, condițiile de detenție pe care reclamantul le-a îndurat mai mult de patru ani, în special supraaglomerarea predominantă în celula sa, a încălcat demnitatea sa și i-au inspirat sentimente de umilire.

► În cauza *Florin Andrei împotriva României* (Hotărârea din 15 aprilie 2014 a Curții Europene a Drepturilor Omului), reclamantul (**aflat în arestul IPJ Constanța**) a susținut printre altele că, pe durata privării de libertate, a fost nevoit să împartă o celulă fără lumină și ventilație suficiente cu alți 11 deținuți, toți fumători și să suporte condiții de igienă deplorabile.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că statul este obligat să se asigure că orice persoană privată de libertate este deținută în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, că acea persoană nu este supusă unui stres și unei împovărări de o intensitate care excede nivelul inevitabil de

suferință inerent detenției și că, în raport cu exigențele practice ale locului de detenție, sănătatea și bunăstarea persoanei deținute sunt asigurate într-o manieră adecvată. Prin urmare, în ciuda problemelor logistice, statul este ținut să organizeze sistemul său penitenciar în așa manieră încât să asigure deținuților respectarea demnității lor umane.

În acest caz, în special în ceea ce privește spațiul personal acordat reclamantului, Curtea a reținut că acesta a beneficiat de un spațiu individual de mai puțin de 4 mp, deci sub standardul CPT pentru celulele colective. În lumina celor de mai sus, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenției.

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Conform informațiilor transmise de Inspectoratul General al Poliției Române (adresa nr. 325269 din 14 aprilie 2015), există **51 de centre de reținere și arestare preventivă** cu un număr de **1868 locuri de cazare**, din care **1.520 locuri îndeplinesc condițiile impuse de normele europene (4 mp/persoană)**.

Structura efectivelor persoanelor private de libertate în raport cu durata încarcerării: **1.155-număr de persoane private de libertate încarcerate**, din care: **39-reținute; 1.072 arestate preventiv** (949-până la 3 luni; 118-de la 3 la 6 luni; 4-de la 6 la 9 luni; 1 de la 9 la 12 luni); **44-condamnate**, din care: (37-până la 3 luni; 1-de la 3 la 6 luni; 1- de la 6 la 9 luni; 0- de la 9 la 12 luni; 5- peste 12 luni).

Din examinarea datelor statistice rezultă că ponderea din efectivele persoanelor arestate preventiv (1.072) o constituie persoanele arestate preventiv pentru o perioadă de până la 3 luni (949).

Or, perioada arestării preventive trebuie, în primul rând să nu constituie regula, iar, pe de altă parte, să fie motivată în cel mai scurt timp și să fie pe cât posibil proporțională cu gravitatea faptei.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în centrele de reținere și arestare preventivă privind gradul de ocupare și respectarea criteriilor de separare

a) **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 5 București** a fost închis în anul 2012, în fostele camere de deținere fiind amenajate birouri pentru angajații Secției 7 Poliție, având în vedere deficitul de spațiu (în unele birouri cu suprafața de 3 mp își desfășurau activitatea 4 angajați).

b) **unele centre de reținere și arestare preventivă erau situate în imobile vechi.**

► **Centrul de Reținere și Arestare preventivă Alba:** spațiile de reținere și arest preventiv erau amplasate la parterul corpului B, în curtea Inspectoratului de Poliție Județean Alba, **construit în anul 1906, folosit de I.P.J. Alba din 1968.** Capacitate de încarcerare de 33 locuri, repartizate în 12 camere de deținere (cu 2-4 locuri). Numărul de paturi – 33, din care: la parterul clădirii: 33, calculate conform normelor europene (4mp./pers). Structura camerelor: - nr. de camere cu 2 paturi: 7; - nr. de camere cu 3 paturi: 1; - nr. de camere cu 4-6 paturi: 4 (4 camere cu 4 paturi). Structura efectivelor persoanelor reținute sau arestate, în raport cu durata arestului la data efectuării anchetei: până la 3 luni: 21; arestați între 3 și 6 luni: 1.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Sibiu:** este amplasat la demisolul clădirii I.P.J., **construită în anul 1969.** Avea o capacitate de încarcerare de 39 locuri, repartizate în 10 camere de deținere (cu 2-3-6-7 locuri). Numărul locurilor din centru îndeplineau condițiile prevăzute de normele europene (4mp./pers), fiind 39 de paturi. Structura camerelor: camere cu 2 paturi: 2; camere cu 3 paturi: 5; camere cu 4-6 paturi: 1; camere cu 6-12 paturi: 2. Structura efectivelor persoanelor reținute sau arestate, în raport cu durata arestului la data efectuării anchetei: arestați până la 3 luni: 19.

c) **unele din centre respectau normele europene referitoare la cei 4 mp** (spre exemplu: Gorj, Mehedinți, Tulcea, Brașov, Hunedoara, Sibiu, Buzău). Astfel:

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Gorj:** este situat la demisolul I.P.J Gorj. Accesul se face numai din interiorul clădirii, unde sunt încăperile administrative și un spațiu de deținere poziționat suprateran. Secția de deținere situată, pe un singur hol, cu 10 camere de deținere, amplasate suprateran, identic structurate, cu o suprafață de 12 mp (4x3 m), cu câte 3 paturi instalate, **respectându-se normele**

europene în materie de metri pătrați alocați fiecărei persoane încarcerate. *Nu exista supraaglomerare.*

Numărul de paturi: la parterul clădirii - **30, conform normelor europene (4 mp/persoană)**. Structura camerelor: nr. camere cu 3 paturi – 10. Structura efectivelor reținuți și arestați, în raport cu durata arestului: reținuți - 12 și arestați până la 3 luni – 12.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți** se află în cadrul Inspectoratului Județean de Poliție Mehedinți și dispunea de un număr de 7 camere mari cu câte 3 paturi și o cameră mică cu un pat, cu o capacitate legală de deținere de 22 locuri, calculate la 4 mp, fiind instalate 22 de paturi.

Numărul de paturi: la subsolul clădirii – 22, **conform normelor europene (4 mp/persoană)**. Structura camerelor: cu 1 pat - 1; nr. camere cu 3 paturi - 7. Structura efectivelor reținuți și arestați, în raport cu durata arestului: reținuți - 5; arestați până la 3 luni – 5.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Hunedoara-** avea o capacitate de încarcerare de 32 locuri (**calculate conform normelor europene 4 mp/persoană**) repartizate în 8 camere de deținere (cu 4 locuri) și era amplasat la demisolul clădirii. Erau încarcerate 16 persoane. Numărul de paturi: la subsolul clădirii – 32. Structura camerelor: cu 4-6 paturi: 8 (8 camere cu 4 paturi). Structura efectivelor reținuți și arestați, în raport cu durata arestului: arestați până la 3 luni – 16.

d) **în alte centre de reținere și arestare preventivă se putea asigura conformitatea cu normele europene numai pentru anumite camere**, astfel:

► **în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brăila**, erau respectate normele europene (4 mp/persoană) numai pentru 25 de locuri din totalul de 30. Dimensiunile camerelor de cazare erau 4,20 m x 1,45 m, cu o înălțime de 4 m.

► **în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova**, toate cele 6 camere destinate cazării persoanelor reținute/arestate erau amplasate la demisolul clădirii. Capacitatea de cazare era de 34 de locuri. Structura camerelor: - camere cu 4 paturi = 1; - camere cu 6 paturi = 5; numărul paturilor suprapuse cu 2 rânduri = 38. Camerele cu 6 paturi (suprapuse câte 2) aveau dimensiunile 5,5 m x 3,5 m, suprafața ce revenea fiecărui arestat, raportată la numărul de paturi instalate fiind **sub normele europene de 4 mp/persoană (se asigurau doar 3,30 mp/persoană)**. Camera cu 4 paturi avea

dimensiunile 3,5 m x 2,8 m, **suprafața ce revenea fiecărui arestat, raportat la numărul de paturi instalate fiind sub normele europene de 4 mp./persoană (se asigurau doar 2,45 mp/persoană).**

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Neamț** - funcționează într-un corp de clădire aparținând I.P.J. Neamț, **situat la demisolul clădirii.** Număr de paturi – 37, din care: la demisol - 37; iar **13 locuri îndeplineau condițiile normelor europene.** Structura camerelor: camere cu un pat – 1; camere cu 2 paturi – 12; camere cu 3 paturi – 4. Structura efectivelor de reținuți și arestați, în raport cu durata arestului: reținuți – 1, arestați până la 3 luni – 20; arestați între 3 și 6 luni – 5.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Constanța:** spațiile de reținere și arest preventiv: **erau amplasate la demisolul clădirii** în care funcționează IPJ Constanța. Numărul de paturi, din care: **69 la demisolul clădirii. 10 locuri îndeplineau condițiile prevăzute de normele europene (4 m.p. pers.).**

Structura camerelor: cu 4-6 paturi - 12 camere; cu 6-12 paturi - 1 cameră. Numărul paturilor suprapuse cu 2 rânduri-68. Structura efectivelor reținuți și arestați, în raport cu durata arestului: reținuți până la 30 de zile-41; arestați între 3 și 6 luni-7. Capacitatea totală a centrului de deținere era de 69 de paturi, fiind 48 de deținuți.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 2 București** are 5 camere de deținere, destinate custodierii persoanelor private de libertate de sex masculin. Camerele erau **situate la demisolul clădirii**, fiind custodiate 24 de persoane. Suprafața camerelor varia între 9 m.p. și 16 m.p. În cadrul centrului existau 1 cameră cu 7 paturi, 1 cameră cu 6 paturi, 1 cameră cu 5 paturi, 1 cameră cu 4 paturi și 1 cameră cu 3 paturi. **Centrul se confrunta în mod evident cu fenomenul de supraaglomerare, manifestat la nivelul camerelor de cazare.**

e) criteriile de separare a persoanelor private de libertate

► În **Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Botoșani și Suceava**, repartizarea persoanelor private de libertate se realiza pe camere cu respectarea criteriilor de separațiune.

► În **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Timiș**, persoanele aflate în aresturi erau ținute separat, în considerarea următoarelor criterii: a) categoria din care fac parte (reținuți, preventivi, condamnați); b) sex; c) minorii separat de majori; d) cele aflate în refuz de hrană, separat de celelalte persoane; e) arestații preventiv

separat de condamnați. Minorii erau cazați în cameră de deținere separat de celelalte categorii de persoane private de libertate, fiindu-le acordate toate drepturile conform legislației în vigoare.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, se respectau prevederile legale privind repartizarea pe camere a diferitelor categorii de persoane încarcerate, respectiv minorii separat de majori, femeile de bărbați și arestații preventiv de condamnații, fumătorii de nefumători.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Referitor la condițiile cazare ale persoanelor private de libertate, instituția Avocatul Poporului a fost sesizată în anul 2015 de către Înalta Curte de Casație și Justiție, solicitându-i-se ca până la următorul termen de judecată să comunice dacă în privința unui inculpat a efectuat verificări la Secția 12 din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București și care au fost rezultatele acestora, în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 48/2014.

În privința aspectelor sesizate, Avocatul Poporului a dispus efectuarea unei anchete având ca obiect susținerile inculpatului privind: suprafața camerei de cazare în care era deținut inculpatul; numărul persoanelor din cameră în momentul în care inculpatul a fost încarcerat; starea de sănătate a acestuia; amplasarea locului de luat masa și a toaletei; accesul la lumină și aerisire; dacă au fost raportate probleme legate de prezența dăunătorilor în celule.

În urma anchetei efectuate la Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7, s-au constatat următoarele: centrul era prevăzut cu un număr de 5 camere de deținere cu o capacitate de 20 de locuri la demisol, curte de plimbare, oficiu, magazie efecte arestați și biroul șefului de centru. Camera nr. 5 (în care fusese custodiată persoana privată de libertate până la data efectuării anchetei) avea o suprafață de aproximativ 11 mp, în care se găseau amplasate: patru paturi suprapuse cu schelet metalic, masă și 4 scaune din plastic; cutie metalică pentru TV; grup sanitar compus din WC tip turcesc, chiuvetă, duș, care erau separate de camera propriu - zisă printr-o perdea din material plastic.

Petentul era custodiat în camera nr. 3 a Centrului de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7 (unde se afla la data anchetei), venind de la Centrul de Reținere și Arestare Preventivă 1 (arestul central). Camera nr. 3 fusese ocupată de patru persoane, iar la data anchetei se aflau trei persoane.

Din verificările reprezentanților instituției Avocatul Poporului a rezultat că masa se servea în camera de detenție, centrul nefiind prevăzut din construcție cu încăpere specială pentru servirea mesei. În cameră exista o masă de plastic, amplasată de persoanele private de libertate în momentul servirii mesei, lângă ușa metalică de acces, spre a fi cât mai departe de toaleta care nu era prevăzută cu ușă sau un alt sistem de închidere (în această situație se obținea cea mai mare distanță posibilă față de toaletă, distanță care însă nu era mai mare de 3 m).

De asemenea, din verificările efectuate și din documentele puse la dispoziție de către conducerea unității de poliție a rezultat **că încăperea nr. 3 era dotată cu lămpi fluorescente, care asigurau iluminatul artificial; lampă de veghe, amplasată în peretele lateral; două ferestre cu dimensiunea de 82x53 cm, prevăzute cu sisteme de protecție; camerele erau prevăzute cu sistem de ventilație.**

Instituția Avocatul Poporului a comunicat Înaltei Curți de Casație și Justiție că a fost efectuată verificarea la Secția 12 Poliție, iar problemele constatate vor fi cuprinse în acest Raport special al Avocatului Poporului. Înalta Curte de Casație și Justiție, având în vedere și constatările instituției noastre, a stabilit încălcarea art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului față de petent prin omisiunea respectării normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, aprobate prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/2010.

Astfel, instanța supremă a dispus ca locul de deținere să asigure inculpatului spațiul personal prevăzut de art.1 alin. (4) din Anexa I la Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/2010 referitor la Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, prin cazarea unui număr de persoane în celula inculpatului care să respecte norma recomandată pentru celule colective. Conform art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, instanța a dispus asigurarea servirii mesei față de petent într-o sală special amenajată, cu respectarea normelor de securitate, conform art. 4 din Anexa I la Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/2010 (Dosar nr. 4967/2015).

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Concluzii privind gradul de ocupare în penitenciare și centrele de reținere și arestare preventivă:

Spațiul vital asigurat fiecărei persoane private de libertate constituie elementul central al evaluării asigurării condițiilor de detenție în conformitate cu art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale.

Din anchetele efectuate rezultă existența unui grad ridicat sau foarte ridicat de ocupare în unele unități de detenție (spre exemplu, Penitenciarele Iași, Focșani, Mărgineni), care nu asigurau suprafața minimă prevăzută de normele legale. În plus, raportarea capacității legale de cazare a unor penitenciare la numărul de persoane private de libertate nu reflecta realitatea existentă în camerele de detenție.

În același timp, s-a constatat că unele secții ale penitenciarelor se confruntau cu problema supraaglomerării din cauza deținuților aflați în tranzit sau arestați preventiv.

Subliniem că promovarea propunerilor legislative prin care se poate reduce numărul deținuților va contribui la reducerea simțitoare a sumelor care trebuie alocate de la buget sau din fonduri europene în acest scop.

Față de cele expuse, considerăm că între altele, luarea în considerare a cel puțin unora dintre următoarele **propuneri** ar putea contribui la o gestionare corespunzătoare a dinamicii persoanelor private de libertate aflate în penitenciare și în centrele de reținere și arest preventiv:

3.1. Penitenciare

a. Adoptarea unor acte normative pentru garantarea respectării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și respectiv a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și ale instanțelor naționale

► adoptarea unei **Hotărâri de Guvern privind crearea unei comisii interministeriale, în special alcătuită din reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Finanțelor Publice și Ministerului Justiției**, care să asigure o reală monitorizare și executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor

Omului privind încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau crearea unui organism la nivel național care să aibă asemenea atribuții.

În mod similar, actul normativ propus ar trebui să prevadă ca membrii comisiei interministeriale, în special reprezentanții Ministerului Finanțelor Publice și Ministerului Justiției să conlucreze pentru executarea hotărârilor instanțelor naționale referitoare la nerespectarea aceluiași art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

b. Adoptarea unor acte normative care să contribuie la reducerea populației carcerale

Pentru reducerea supraaglomerării din penitenciare și centrele de rețineră și arestare preventivă, în opinia noastră, legiuitorul ar putea avea în vedere adoptarea între altele, a unora dintre următoarele măsuri aplicabile. Precizăm că aceste propuneri exclud infracțiunile și pedepsele aplicate pentru infracțiunile de corupție și violență:

► reducerea pe cât posibil a cazurilor de aplicare a măsurii arestului preventiv și reducerea duratei menținerii în arest preventiv, prin aplicarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, controlului judiciar și controlului judiciar sub cauțiune, respectându-se astfel principiul potrivit căruia arestarea preventivă trebuie să constituie o măsură excepțională și nu o regulă;

► măsuri de politică penală orientate spre aplicarea pedepselor necustodiale/alternative (amendă, muncă în folosul comunității, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, amânarea aplicării pedepsei) în locul detenției ca sancțiune de referință pentru anumite infracțiuni, în special în cazul faptelor săvârșite de infractori primari. Sub acest aspect, reținem prevederile Codului penal spaniol, potrivit căruia există 4 măsuri alternative: suspendarea executării pedepsei privative de libertate; măsura înlocuirii pedepsei privative de libertate; munca în folosul comunității și aplicarea unor măsuri de siguranță;

► implicarea voluntarilor (inclusiv a reprezentanților organizațiilor neguvernamentale) în aplicarea măsurilor alternative, având ca obiective reducerea riscului de recidivă, dezvoltarea relațiilor intercomunitare, astfel cum

rezultă din Regulile ONU privind standardele minime privind măsurile necustodiale (Regulile de la Tokyo);

► reglementarea, cel puțin cu caracter temporar a unei forme de acordare a liberării condiționate, în sensul punerii în libertate a persoanelor deținute aflate în executarea ultimilor 3 ani din pedeapsa închisorii și/sau reducerea la jumătate a pedepsei aplicate, față de două treimi în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, cum prevede legislația actuală și respectiv două treimi față de trei pătrimi, în cazul închisorii mai mari de 10 ani, cum prevede legislația actuală, sub condiția plății datoriilor către stat și către partea civilă;

► reînființarea Institutului Național de Criminologie, care să aibă ca atribuții realizarea periodică a unor statistici referitoare la rata criminalității, natura infracțiunilor săvârșite, numărul infractorilor recidiviști, propuneri pentru reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei privative de libertate, controlul și prevenirea criminalității; urmărirea impactului asupra ratei criminalității în funcție de propunerile de politică penală, cu titlu de exemplu urmărirea impactului propunerii formulate mai sus;

► **reevaluarea încadrărilor punitive, în funcție de tabloul gradual cu măsuri alternative la pedeapsa închisorii.** În acest context, menționăm că, în data de 31.12.2014, așa cum rezultă din Raportul anual 2014 al ANP (Structura condamnăților definitiv după durata pedepsei), infracțiunile de până la 1 an și între 1-5 ani reprezentau: **între 1-5 ani, 14.363 condamnați, iar până la 1 an, 450 condamnați.**

Conform site-ului ANP, privind situația pe luna octombrie 2015 a dinamicii și structurii efectivelor de persoane private de libertate, erau aplicate: **488 pedepse cu închisoare sub 1 an; 1675 pedepse cu închisoare între 1-2 ani; 10560 pedepse cu închisoare între 2-5 ani, 7632 pedepse cu închisoarea între 10-15 ani.**

► **reevaluarea dispozițiilor legale referitoare la partea din durata pedepsei care este considerată,** potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate și/sau a instruirii școlare și formării profesionale.

Astfel, potrivit art. 96 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal: în cazul în care se prestează o muncă remunerată se consideră 5 zile executate pentru 4 zile de muncă; în cazul în care se prestează o muncă neremunerată se

consideră 4 zile executate pentru 3 zile de muncă; pe timpul nopții se consideră 3 zile executate pentru 2 nopți de muncă.

Spre deosebire de prevederile art. 96 Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, art. 52 alin. (2) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal stabilește în cazul executării muncii neremunerate în folosul comunității că 2 ore de activitate prestată efectiv echivalează cu o zi de muncă.

De asemenea, apreciem că se impune modificarea în mod corespunzător a art. 96 lit. d) din Legea nr. 254/2013, potrivit căruia pedeapsa care este considerată ca executată pe baza muncii prestate sau a instruirii școlare și formării profesionale, în vederea acordării liberării condiționate se calculează în cazul participării la cursurile de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar.

► **reconsiderarea legislației în materia acordării liberării condiționate**, astfel încât să permită asigurarea unui tratament echitabil **pentru persoanele private de libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor**, pe de o parte, și persoane private de libertate cărora, datorită unui bun management al penitenciarului, li se asigură condițiile exercitării dreptului la muncă, pe de altă parte;

► reglementarea în Planul de management al locului de detenție a obligației fiecărui director de a identifica locuri de muncă pentru persoanele private de libertate, de natură a contribui la asigurarea unui tratament echitabil acestora și de a permite realizarea fracției de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate, obligație care să fie prevăzută în Hotărârea de Guvern privind organizare, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, care urmează a fi adoptată;

► **reconsiderarea dispozițiilor legale referitoare la comisia de liberare condiționată** (alcătuită, în prezent, din judecătorul de supraveghere a privării de libertate, din directorul penitenciarului, directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune competent potrivit legii în circumscripția căruia se află penitenciarul), componentă care poate crea o prezumție de parțialitate în privința soluționării cererilor de liberare condiționată formulate de

deținuți. **În acest context, apreciem că pentru a aduce un plus de transparentă și imparțialitate în procedura liberării condiționate ar fi importantă participarea unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale, având în vedere că în prezent există Protocoale de colaborare încheiate între acestea și unitățile penitenciare;**

▶ ar putea fi avută în vedere și judecarea în primă instanță a plângerii împotriva respingerii cererii de liberare condiționată de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate și judecarea contestației împotriva modului de soluționare a plângerii de către judecătorul delegat de către instanța de judecată în circumscripția căreia se află penitenciarul. Desigur, în această situație judecătorul de supraveghere a privării de libertate nu ar mai face parte din comisia de liberare condiționată, judecând în primă instanță plângerile împotriva hotărârilor comisiei, iar instanța de judecată devine instanță de recurs;

▶ **grațierea pedepsei persoanelor condamnate cu afecțiuni medicale incurabile, aflate în stadii terminale (neoplasm, HIV ș.a) și cele care nu se pot vindeca în sistem penitenciar (TBC, Hepatită C);**

▶ **implementarea Recomandării 22 (99) a Comitetului Miniștrilor privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, potrivit căreia pentru a evita supraaglomerarea excesivă, trebuie stabilită capacitatea maximă a instituțiilor penale. Astfel, apreciem oportună adoptarea unui act normativ care să fixeze o limită a numărului de persoane private de libertate care pot fi cazate în fiecare unitate penitenciară;**

▶ **creșterea numărului de penitenciare cu regim semideschis și deschis,** având în vedere că la data de 31.12.2014, așa cum rezultă din Raportul anual 2014 al ANP, **profilul penitenciarelor era structurat în mod egal între penitenciare în regim semideschis și deschis (16) și penitenciare în regim închis și maximă siguranță (16);**

▶ **crearea cadrului legislativ adecvat prin stabilirea criteriilor care să asigure dezvoltarea parteneriatului public-privat în administrarea sistemului penitenciar.**

▶ stabilirea cadrului legal menit, pe de o parte, **să asigure un just echilibru între necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate,** iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”;

precum și reglementarea unei căi de atac împotriva acestei măsuri prin formularea unei plângeri către judecătorul de supraveghere a privării de libertate, reamintind sub acest aspect, că unul din motivele invocate de către persoanele deținute în cazul refuzului de hrană a fost tocmai acela al deciziilor de transfer în alte unități penitenciare.

c. Măsuri judiciare și administrative

Măsuri pre-detenție

▶ **intensificarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor/criminalității prin programe de coeziune socială;**

▶ **creșterea rolului programelor de intervenție directă în ameliorarea comportamentelor celor violenți, toxicomanilor și alcoolicilor.**

Măsuri în timpul detenției

▶ **valorizarea potențialului persoanelor private de libertate prin folosirea la muncă**, având în vedere că munca este un factor important de stabilitate în viața deținuților și în reintegrarea în societate. În acest sens, este **importantă prioritizarea obiectivelor Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru introducerea unui volum semnificativ de muncă**, care să permită atragerea unui număr mare de deținuți în activități diverse, care astfel ar aduce contribuții mai mari bugetului public. Sub acest aspect, reiterăm propunerea reglementării în Planul de management al locului de detenție a obligației fiecărui director de a identifica locuri de muncă pentru persoanele private de libertate, de natură a contribui la asigurarea unui tratament echitabil acestora și de a permite realizarea fracției de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate;

▶ în activitatea lor, comisiile de liberare condiționată din penitenciare și respectiv instanțele de judecată să utilizeze într-un număr mai mare de cazuri suspendarea executării pedepsei sub supraveghere și liberarea condiționată, când sunt întrunite condițiile legale;

▶ atragerea mass-media, a societății civile, a instituțiilor statului, organizarea de vizite și evenimente de tipul "Ziua porților deschise" în unitățile penitenciare, de natură a contribui la reintegrarea socială a deținuților, la conștientizarea opiniei publice asupra contribuției sale în viața persoanelor private de libertate, la prevenirea

comportamentului antisocial, formarea și dezvoltarea unui comportament civic responsabil, prevenirea actelor antisociale, a consumului de substanțe interzise, a traficului de ființe umane;

► **creșterea rolului serviciilor de asistență socială și de consiliere psihologică**, care să contribuie la descoperirea și tratarea cauzelor care determină persoanele private de libertate să recurgă la forme de protest și acțiuni care le pun viața în pericol;

Măsuri post-detenție

► **reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei privative de libertate.** Astfel, este necesară urgentarea transpunerii în practică a Hotărârii Guvernului nr. 389/2015 privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, aspect de natură să asigure condițiile de reinsertie socială pentru cei eliberați și, prin urmare, să reducă riscul recidivei; **și implicit creșterea rolului serviciilor de probațiune;**

► promovarea unei politici de investiții necesare și raționale în spațiile de deținere, astfel încât insuficiența fondurilor disponibile să fie suplinită de o orientare a lor către necesități imperative, ce țin de asigurarea condițiilor decente de trai în penitenciare.

d. Măsuri financiare

► **creșterea bugetului alocat sistemului penitenciar și reexaminarea dispozițiilor cuprinse în Hotărârea Guvernului nr. 1849/2004** privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, care prevăd la art. 1 alin. (2) că „*Finanțarea Administrației Naționale a Penitenciarelor și a unităților subordonate se asigură din venituri proprii și din subvenții acordate de la bugetul de stat, potrivit legii*”. Or, **finanțarea din venituri proprii**, în contextul actual determinat de dificultățile economice și de lipsa locurilor în care persoanele private de libertate pot presta aceste munci în condiții legale, **nu poate constitui principala sursă de venituri.** Sub acest aspect, în reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar trebuie avute în vedere condamnările CEDO și supraaglomerarea din unitățile de detenție.

► **alocarea de resurse bugetare de natură să permită:**

● **preluarea unor imobile din domeniul public al statului și administrarea acestora, pentru a permite renunțarea la corpurile de clădire din unitățile penitenciare aflate într-un stadiu avansat de uzură, a celor care nu asigură condiții decente pentru satisfacerea necesităților fiziologice în camere și aerisirea camerelor;**

● **construirea de noi locuri de detenție prin folosirea sumelor alocate de la bugetul de stat și accesarea de fonduri europene.**

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

a. Măsuri legislative

Adoptarea unui act normativ privind subordonarea centrelor de reținere și arestare preventivă Ministerului Justiției

► **trecerea Centrelor de Reținere și Arestare Preventivă în subordinea Ministerului Justiției, măsură menită să excludă posibilitatea oricărei intervenții arbitrare organelor de cercetare penală.**

► **adoptarea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne pentru organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, care să fie publicat în Monitorul Oficial al României, astfel încât să îndeplinească condițiile prevăzute de Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată cu modificările completările ulterioare, și să asigure posibilitatea cunoașterii de către persoanele interesate și de către instituțiile cu atribuții în apărarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate. În acest sens, art. 107 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 prevede „Organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și măsurile necesare pentru siguranța acestora se stabilesc prin regulament aprobat prin ordin al ministrului afacerilor interne”.**

b. Măsuri de urmărire penală, judiciare și administrative

► **reducerea duratei arestului preventiv executat în Centrele de Reținere și Arestare preventivă prin:**

► **implementarea Recomandării 22 (99) a Comitetului de Miniștri, privind folosirea în cea mai mare măsură posibilă a alternativelor la detenție,**

alternative cum ar fi: condiția ca infractorul suspectat să locuiască la o adresă specificată, restricția de a părăsi un loc, sau de a intra într-un anumit loc fără autorizație, prevederea cauțiunii sau a supravegherii și asistării de către o agenție specificată de autoritatea judecătorească. În legătură cu aceasta trebuie să se acorde atenție posibilităților de a verifica respectarea condiției de a rămâne într-un loc specificat prin dispozitive de supraveghere electronică;

► **aplicarea pe o scară mai largă a măsurilor controlului judiciar, controlului judiciar pe cauțiune, arestului la domiciliu;**

► **limitarea perioadei de detenție în Centrele de Reținere și Arest preventiv, după prezentarea în fața instanței de judecată, și transferarea cât mai rapidă în unități de detenție distincte de poliție, pentru reducerea riscului intimidării și posibilelor presiuni;**

c. Măsuri financiare

Alocarea unor fonduri bugetare pentru a permite:

► **identificarea unor locații care ar putea fi preluate în administrarea unor centre de reținere și arestare preventivă, și, nu în ultimul rând, construcția unor noi centre care să înlocuiască actualele ”beciuri”, astfel ca acestea să corespundă standardelor europene sub aspectul suprafeței, volumului, ventilației, satisfacerii nevoilor fiziologice în condiții de intimitate, prin alocarea de resurse bugetare adecvate și accesarea unor fonduri europene semnificative.**

Unele dintre propuneri vor fi avute în vedere, mutatis mutandis în cazul trecerii centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției.

Capitolul III

Capitolul III

Condițiile de cazare a persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă (condițiile igienico-sanitare; lumină naturală și artificială; aerisire; produse igienico-sanitare; spații de depozitare a bunurilor; uscătorii; programul de furnizare a energiei electrice și a apei; curți de plimbare)

1. PENITENCIARE

1.1 Considerații generale și reglementări în materie

Autoritățile care custodiază persoanele private de libertate trebuie să asigure acestora condiții de cazare corespunzătoare exigențelor de igienă, mai ales sub aspectul cubajului de aer, suprafeței minime, iluminatului, încălzirii și ventilației, de natură să asigure păstrarea sănătății.

„Dacă o persoană este supusă unei forme oarecare de detenție sau încarcerare, **nu poate fi admisă, în ceea ce o privește, nici un fel de restricție sau derogare de la drepturile omului recunoscute sau în vigoare într-o țară**, în aplicarea legilor, a convențiilor, reglementărilor sau obiceiurilor (...)” [art. 4 din Ansamblul de principii ONU pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare].

Art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale impune statelor obligația de a veghea ca **oricărui deținut să-i fie asigurate condiții care sunt compatibile cu respectul demnității umane** și cu adoptarea unor modalități de executare a pedepsei privative de libertate de așa natură încât acesta să nu fie supus unor tratamente sau situații umilitoare ce ar excede nivelul inevitabil al suferințelor inerente detenției și care, având în vedere exigențele practice ale încarcerării, **să-i asigure totuși condiții acceptabile de viață și sănătate** [Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I, Drepturi și libertăți, Corneliu Bîrsan, Editura All Beck, pag. 225].

Legislația internă reglementează Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate prin Ordinul Ministrului

Justiției nr. 433/C/2010. Conform actului normativ menționat, **ferestrele camerelor trebuie să fie suficient de mari, pentru ca persoanele private de libertate să poată citi la lumina naturală în condiții normale și să permită pătrunderea aerului proaspăt, iar lumina artificială trebuie să corespundă standardelor tehnice recunoscute în domeniu.** Instalația de iluminat din camerele de cazare pentru persoanele private de libertate se realizează astfel încât corpurile de iluminat să poată fi aprinse și stinse de către acestea. Iluminatul de veghe, folosit pe timpul nopții în scopul asigurării supravegherii, trebuie să permită aprinderea și stingerea doar de către supraveghetorul de pe secția de deținere, din interiorul biroului acestuia.

Camerele de cazare se dotează cu mobilier, astfel încât să ofere persoanelor private de libertate condiții pentru dormit, păstrarea bunurilor și obiectelor personale, precum și pentru desfășurarea unor activități de educație. **Camerele de cazare se dotează cu paturi și cazarmamentul necesar pentru fiecare persoană privată de libertate, cu mese și bănci sau scaune, dulapuri pentru păstrarea obiectelor și bunurilor personale.**

Grupurile și instalațiile sanitare din camerele de cazare trebuie să asigure accesul permanent la apa potabilă și să permită fiecărei persoane private de libertate să își satisfacă nevoile fiziologice ori de câte ori este necesar, în condiții de igienă și intimitate. Grupurile sanitare se dotează cu instalații sanitare și se amenajează astfel încât să asigure cel puțin o chiuvetă, un WC și un duș pentru maximum 10 persoane private de libertate.

Instalațiile sanitare trebuie să fie adecvate pentru a permite fiecărui deținut să-și satisfacă nevoile fiziologice atunci când este necesar și într-un mod curat și decent. Capacitatea de a-și satisface nevoile fiziologice în mod privat și decent este un aspect extrem de important pentru toată lumea, dar mai ales pentru deținuți, ale căror sentimente de stimă de sine și de demnitate pot fi deja zdruncinate de alți factori ce țin de încarcerare. Este deosebit de important ca deținuții să aibă acces la o toaletă în orice moment. **Nimeni nu ar trebui să fie pus în situația în care capacitatea de a-și satisface cele mai elementare nevoi fiziologice să depindă de un paznic și de disponibilitatea sau bunăvoința acestuia de a deschide ușa și a-l conduce pe deținut la toaletă.** Toaletele aflate în interiorul celulei sau lângă aceasta ar trebui să aibă capace și să fie separate de restul celulei printr-un perete sau măcar o partiție

[Making standards work-an international handbook on good prison practice, Penal Reform International, martie 2001, pag. 60].

Cât privește distribuirea materialelor igienico-sanitare, potrivit **Ordinului Ministrului Justiției nr. 2056/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate, cantitățile prevăzute de norme sunt maximale și nu pot fi depășite. Se pot aproviziona și distribui cantități mai mici decât cele prevăzute de norme, dacă această situație nu dăunează desfășurării normale a activității, cu aprobarea directorului unității.** Persoanele private de libertate pot achiziționa prin punctul comercial amenajat în interiorul locului de deținere, contra cost, articole de lenjerie, materiale igienico-sanitare, alimente, ziare, cărți și altele.

Conform dispozițiilor art. 83 din Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, persoanelor private de libertate li se asigură **posibilitatea să facă duș cel puțin de două ori pe săptămână.** Au posibilitatea îmbăierii zilnice cei care își desfășoară activitatea în locuri de risc epidemiologic crescut sau în orice locuri, dacă situația o impune.

Lenjeria (de corp și de pat) și ținuta personală a persoanelor private de libertate se spală și se întrețin prin grija administrației locului de deținere. Supraveghetorul de la spălătorie are atribuția de a lua măsuri ca uscarea obiectelor spălate să se facă numai în locurile stabilite pentru aceasta.

Fiecărei persoane condamnate i se asigură zilnic plimbarea în aer liber timp de minimum o oră, în funcție de regimul de executare a pedepsei privative de libertate. În conformitate cu art. 132 din **Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/C/2010 pentru aprobarea Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, plimbarea se execută în spații amenajate astfel încât să împiedice producerea incidentelor sau încălcarea prevederilor legale referitoare la executarea pedepselor privative de libertate.**

Recomandarea nr. R (2006) 2 a Comitetului Miniștrilor Consiliului Europei privind Regulile europene penitenciare stabilește că: spațiile de detenție, în special cele destinate cazării deținuților pe timpul nopții, trebuie să respecte

demnitatea umană și intimitatea, și să întrunească standardele minime sanitare și de igienă, ținându-se cont de condițiile climatice și, în special, de suprafața de locuit, volumul de aer, iluminare, sursele de încălzire și ventilație; în toate clădirile în care deținuții trebuie să locuiască, să muncească sau să conviețuiască: ferestrele vor fi suficient de largi încât deținuții să poată citi sau munci la lumina naturală, în condiții normale, și să permită pătrunderea aerului proaspăt, excepție făcând spațiile în care există sisteme adecvate de aer condiționat; lumina artificială trebuie să corespundă standardelor tehnice recunoscute în domeniu; un sistem de alarmă trebuie să permită deținuților să contacteze imediat personalul; condițiile minime, cu privire la aspectele menționate vor fi stipulate în legislația națională; celulele sau celelalte spații destinate deținuților trebuie să fie curate; deținuții trebuie să aibă acces la instalații sanitare igienice, care să le protejeze intimitatea; trebuie să fie puse la dispoziția deținuților spații adecvate pentru baie sau duș, astfel încât deținuții să le poată folosi la o temperatură adecvată, zilnic sau cel puțin de două ori pe săptămână (sau mai frecvent dacă este necesar), în conformitate cu regulile generale de igienă; autoritățile penitenciare vor furniza deținuților mijloacele necesare păstrării curățeniei, inclusiv obiecte de toaletă și menaj, precum și produse de întreținere; fiecare deținut va avea pat separat și lenjerie de pat adecvată, care va fi întreținută corect și înnoită la intervale de timp ce vor permite păstrarea sa într-o stare adecvată; toți deținuții trebuie să aibă oportunitatea de a efectua cel puțin o oră pe zi de exercițiu fizic în aer liber, dacă timpul o permite; în cazul în care vremea nu o permite, deținuților care doresc să facă exerciții fizice trebuie să li se propună soluții alternative.

Conform Normelor CPT, necesitatea ca deținuților să li se permită exerciții în aer liber cel puțin 1 oră, este acceptată în mod larg, ca o garanție de bază, preferabil să facă parte dintr-un program mai amplu de activități. CPT-ul subliniază că tuturor deținuților fără excepție (incluzându-i pe cei pedepsiți prin izolare) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă exerciții în aer liber în fiecare zi. În mod egal, este evident că dotările pentru exercițiile în exterior trebuie să fie rezonabil de spațioase și, de câte ori este nevoie, să ofere adăpost împotriva intemperiilor. Accesul, la momentul dorit, la toalete curate și menținerea unor standarde de igienă sunt componente vitale pentru un mediu uman. Deținuții

trebuie să aibă acces regulat la dotările de duș pentru baie. Este de dorit ca apa curentă să fie disponibilă în interiorul celulelor.

În urma vizitei din 2014 a CPT, acesta a recomandat, spre exemplu, să fie întreprinse următoarele măsuri în locurile vizitate:- reevaluarea gradului de ocupare din celule, astfel încât să fie garantat un minimum de 4 mp de spațiu vital/deținut în celulele colective, fără a calcula grupurile sanitare; în privința Penitenciarului Oradea să fie efectuate renovările și reparațiile necesare în Secțiile E 3 și E 4, iar mobilierul și saltelele deteriorate să fie schimbate; - îmbunătățirea accesului la lumina artificială în celulele pentru regim închis din cadrul Penitenciarului Târgșor; - identificarea de soluții pentru a se evita menținerea luminii aprinse pe toată perioada nopții, recurgându-se la lumină de veghe; efectuarea de dezinsecții regulate în clădirile Penitenciarului Arad; - echiparea celulelor din unitățile penitenciare vizitate cu sisteme de apel.

În privința condițiilor igienico-sanitare, CPT a constatat că se acordă foarte puțin săpun și detergent deținuților. În Penitenciarul Târgșor, deținutele nu primeau decât 5 absorbante pe lună. CPT a recomandat autorităților să întreprindă măsuri pentru repararea și renovarea instalațiilor sanitare din unitățile de detenție Arad, Oradea și Târgșor; la Oradea pereții și tavanele afectate de infiltrații trebuie de asemenea reparate; s-a recomandat totodată furnizarea unui număr suficient de produse de igienă personală deținuților, precum și detergent pentru ca aceștia să-și poată curăța celulele.

Neasigurarea unor condiții de detenție conforme cu dispozițiile art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale nu pot fi motivate prin restricțiile bugetare. În acest sens, art. 4 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006) 2, adoptată de Comitetul de Miniștri, la data de 11 ianuarie 2006, stabilește : "Condițiile de detenție care încalcă drepturile omului nu pot fi justificate prin lipsa de resurse."

Condițiile precare de detenție cumulate cu supraaglomerarea pot genera tratamente inumane sau degradante, interzise de Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților

fundamentale impune obligația pentru stat de a proteja confortul fizic al persoanelor lipsite de libertate; în plus, pe lângă sănătatea prizonierilor, confortul lor trebuie asigurat în mod adecvat, avându-se în vedere cerințele practice de detenție. Efectul cumulat al suprapopulării în dormitoare de mare capacitate (și uneori chiar insalubre), regimul sărac al activităților și accesul neadecvat la utilitățile sanitare se pot dovedi a fi în detrimentul prizonierilor [*Cauza Bragadireanu împotriva României*].

În cauza **Iacov Stanciu împotriva României** (Hotărârea din 24 iulie 2012 a Curții Europene a Drepturilor Omului), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că persoanele aflate în detenție au o poziție vulnerabilă, iar autoritățile au obligația să le apere. La evaluarea condițiilor de detenție, se ține seama de efectele cumulate ale condițiilor respective, precum și de afirmațiile specifice făcute de reclamant [Dougoz împotriva Greciei, nr. 40907/98. Pct. 46, CEDO 2001-II]. Se ia în considerare, de asemenea, durata perioadei în care o persoană este deținută în acele condiții speciale [Alver împotriva Estoniei, nr. 64812/01, 8 noiembrie 2005].

Lipsa acută a spațiului în celulele penitenciarului are o pondere sporită ca aspect ce trebuie luat în considerare la soluționarea întrebării dacă, condițiile de detenție care fac obiectul plângerii au fost „degradante” din perspectiva art. 3 [Karalevicius împotriva Lituaniei, nr. 53254/99, 7 aprilie 2005]

În cazurile anterioare, în care reclamantii au avut la dispoziție mai puțin de 3 mp de spațiu vital, Curtea a constatat că **supraaglomerarea era suficient de gravă încât să justifice**, de la sine, constatarea încălcării art. 3 din Convenție [Sulejmanovic împotriva Italiei, nr. 22635/03, pct. 51, 16 iulie 2009; Lind împotriva Rusiei, nr. 25664/05, pct. 59, 6 decembrie 2007; Kantyrev împotriva Rusiei, nr. 37213/02, pct. 50-51, 21 iunie 2007; Andrey Frolov împotriva Rusiei, nr. 205/02, pct. 47-49, 29 martie 2007; și Labyov împotriva Rusiei, nr. 62208/00, pct. 44, 16 iunie 2005].

În schimb, în alte cazuri, în care supraaglomerarea nu era suficient de gravă încât să constituie de la sine o problemă în sensul art. 3 din Convenție, Curtea a remarcat alte aspecte ale condițiilor fizice de detenție ca fiind relevante pentru evaluarea respectării articolului menționat. Aceste elemente includeau, în special, **existența ventilației, accesul la lumină naturală sau aer curat, caracterul adecvat al instalațiilor de încălzire, conformitatea cu cerințele sanitare**

fundamentale și posibilitatea folosirii toaletei în intimitate. Prin urmare, chiar și în cazurile în care o celulă mai mare era în litigiu - cu dimensiuni de 3 până la 4 mp per deținut-Curtea a constatat încălcarea art. 3, deoarece problema spațiului era cumulată cu lipsa ventilației și iluminatului constatate [Babushkin împotriva Rusiei; Ostrovar împotriva Moldovei] sau lipsa intimității indispensabile în viața cotidiană a deținutului [Belevitskiy împotriva Rusiei; Valasinas, Khudoyorov împotriva Rusiei și Novoselv împotriva Rusiei].

În alte cauze, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut:

În cauza Stark împotriva României reclamantul s-a plâns cu privire la **relele condiții de detenție în Penitenciarul Jilava**, apreciind că acestea constituiau tratamente inumane sau degradante, contrare art. 3 din Convenție.

Curtea a reiterat că, dacă măsurile privative de libertate implică în mod obișnuit pentru un deținut anumite inconveniente, încarcerarea sa nu trebuie să îl facă să piardă beneficiul drepturilor garantate de Convenție. A amintit că, din momentul în care suprapopularea carcerală atinge un anumit nivel, lipsa de spațiu într-un anumit stabiliment penitenciar poate constitui elementul central pentru a aprecia compatibilitatea unei situații date, cu art. 3 din Convenție [**cauza Ciucă împotriva României și Pavalache împotriva României**].

Aplicând acestor principii, Curtea s-a aplecat asupra acestui element central. A reținut că, în cea mai mare parte, în timpul petrecut în Penitenciarul Jilava reclamantul a dispus de un spațiu personal variind între 2,38 mp și 3,06 mp, din care trebuie dedus spațiul ocupat de mobilier. Cu alte cuvinte, timp de circa un an și jumătate reclamantul a dispus de un spațiu personal mult inferior celui recomandat de CPT. Curtea a amintit că a constatat deja în mai multe cauze privitoare la România încălcarea art. 3 din Convenție din cauza condițiilor improprii de detenție din Penitenciarul București - Jilava [**cauza Flămânzeanu împotriva României, cauza Gabriel Radu împotriva României**].

Analizând toate elementele care i-au fost supuse atenției, Curtea a estimat că în cauză Statul, prin organele sale specializate, nu a depus toate eforturile necesare pentru a asigura compatibilitatea condițiilor de detenție reclamantului cu respectul demnității umane și nesupunerea lui, prin aceste condiții, la suferințe și încercări depășind nivelul inerent acestei detenții. A mai apreciat că o suprapopulare atât de gravă nu poate decât să mărească dificultățile autorităților și deținuților în menținerea

unui nivel corespunzător de igienă. În aprecierea Curții, condițiile detenției reclamantului au atins pragul de gravitate cerut de art. 3 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 4170, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

În cauza Iamandi împotriva României, reclamantul a pretins că în Penitenciarele Giurgiu și Rahova, celulele erau suprapopulate și fără posibilități de ventilație corespunzătoare, nu era apă caldă curentă, mâncarea nu era comestibilă, iar deținuții erau agresați fizic și umiliți de gardieni.

Instanța europeană a reținut faptul că în cele două penitenciare, spațiul de care a beneficiat reclamantul a fost destul de redus, iar faptul că **grupurile sanitare se aflau în celulă, fără să existe o delimitare între acestea și spațiul destinat folosinței curente, nu respectă condițiile normale de igienă. Mai mult decât atât, timpul alocat pentru plimbările în aer liber a fost de numai 3 minute pe zi, fapt ce nu respectă normele CPT. Luând în considerare situația supusă analizei, Curtea a constatat că sub aspectul condițiilor de detenție pe care a trebuit să le suporte reclamantul pe o perioadă îndelungată exced nivelul de suferință inerent stării de detenție** [extras, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 iunie 2010, Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu 2012, lector universitar Radu Chiriță-coordonator, pag. 167-168].

În cauza Grozavu împotriva României, reclamantul fusese încarcerat în Penitenciarul București-Jilava într-o cameră cu alți 71 deținuți, având doar 34 de paturi, condiții de igienă deplorabile, care favorizau apariția focarelor de infecție și contagiare, în special păduchi, scabie, tuberculoză și hepatită.

Curtea a reținut, bazându-se pe probele depuse de părți, respectiv pe rapoartele întocmite de CPT în cauze similare, că Statul român încalcă prevederile art. 3 în ceea ce privește condițiile materiale de detenție în Penitenciarul București-Jilava, în special datorită suprapopulării și lipsei măsurilor de igienă. Din datele furnizate de Guvern, Curtea a conchis că reclamantul a beneficiat de un spațiu de 1,41 mp, aceasta ținând cont de faptul că mare parte din celulă era ocupată de toalete, spațiu pentru alimente și mobilier. În plus, petentul trebuia să împartă patul cu o altă persoană, lucru contrar exigențelor minime ale art. 3 din Convenție. Din raportul CPT, Curtea a

subliniat catalogarea condițiilor de detenție ca fiind „mizerabile” ori „alarmante”, iar instalațiile „vetuste”, situație exacerbată de o puternică suprapopulare. Relativ la perioada scurtă cât a durat detenția reclamantului, respectiv 2 luni și 21 de zile, Curtea a arătat că aceasta nu reduce intensitatea suferințelor la nivelul acelor inerente oricărei încarcerări, astfel încât, chiar dacă statul nu a urmărit umilirea petentului, tratamentul aplicat este contrar prevederilor art. 3 din Convenție [extras, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 2 noiembrie 2010, Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu 2012, lector universitar Radu Chiriță-coordonator, pag. 173-174].

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Conform informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor (adresa nr. 6362 din 13 mai 2015):

A. numărul locurilor de cazare calculate conform normelor europene: 18.986 locuri

B. număr paturi instalate-37.137

1. la un rând-4374

2. la două rânduri-15.494

3. la 3 rânduri-17.269

C. Structura camerelor de deținere în raport cu numărul paturilor instalate (în procente din numărul total: camere cu 1 pat-14,7%; camere cu 2 paturi: 26,18%; camere cu 4-6 paturi- 21,5%; camere cu 7-9 paturi-7,8%; camere cu 12 paturi-16,39%; camere cu 24 paturi-8,55%; camere cu 30 de paturi-3,99%; camere cu 50 de paturi-0,58%; camere cu peste 50% paturi-0,31%.

Tuturor deținuților li se asigură accesul la un grup sanitar. Toate camerele dispun de spații amenajate pentru depozitat bagaje (dulapuri, rafturi).

a) existența unor locuri de detenție, amplasate în corpuri de clădiri vechi sau cu altă destinație:

► ***Penitenciarul Colibași***, clădirile destinate penitenciarului erau folosite ca unitate de detenție din anii 1958-1960, respectiv anul 2003, când a fost construită clădirea destinată regimului de maximă siguranță.

► corpul A din *Penitenciarul Iași*-clădirea acestuia datează din anul 1983, nu avea subsol tehnic, nu avea nici un fel de modernizări (wc-uri turcești, vane cu robinete).

► în *Penitenciarul Botoșani*, corpul C a fost reamenajat prin re compartimentarea magaziei unității în anul 2000, iar corpul D a fost obținut prin reamenajarea unui spațiu de depozitare în anul 1998.

b) existența infiltrațiilor, umezelii și/sau mucegaiului în unele camere de cazare

► În *Penitenciarul Craiova*, unele camere de deținere prezentau **infiltrații, pete de mucegai, tencuială căzută și glet calcinat din cauza umezelii**. Conducerea penitenciarului a motivat aceste aspecte invocând lipsa fondurilor necesare efectuării unei reparații capitale la instalațiile sanitare, care erau uzate și vechi. **Umezeala și mucegaiul existente în camerele de deținere, mai ales pentru deținuții clasificați în regim închis sau de maximă siguranță, regim în care timpul petrecut în afara camerei de deținere este mai scurt, erau factori care puneau în pericol sănătatea persoanelor cazate în aceste camere.**

► În *Penitenciarul Miercurea Ciuc*, toate camerele de detenție verificate prezentau **un grad avansat de uzură a pereților în special a zugrăvelilor**, deși conducerea penitenciarului a prezentat documente referitoare la recepția lucrărilor pentru reparat, zugrăvit și vopsit din anul 2014.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, pereții marginali ai camerelor din Pavilion I prezentau **urme de igrasie, nefiind izolați corespunzător**. Cu toate acestea, începând cu anul 2014, au fost efectuate **51 de acțiuni de igienizare/întreținere și reparații curente**, constând în refacerea zugrăvelilor, revizuirea și repararea parțială a tâmplăriei interioare și exterioare, repararea instalațiilor sanitare, revizuirea instalațiilor electrice, refacerea hidroizolației în grupurile sanitare, înlocuirea parțială a faianței, înlocuirea unor obiecte sanitare. Totodată, au fost reparate/dezinfectate/înlocuite saltelele din camerele de deținere și articolele de lenjerie de pat (cearceaf de pat, față de pernă și pături).

Potrivit celor constatate și conform celor susținute de conducerea penitenciarului, problemele cu privire la condițiile igienico-sanitare ar avea drept cauze infrastructura foarte veche a penitenciarului (clădirea neavând un sistem de hidroizolare corespunzător, rețeaua de distribuție a apei era depășită din

punct de vedere al stării tehnice și a capacității, raportate la un număr mare de deținuți cazați), precum și fondurile insuficiente alocate pentru rezolvarea acestor probleme (igienizarea/dezinsecția/deratizarea se efectuau cu personal propriu, întrucât prețurile practicate de firmele specializate erau foarte mari).

► În *Penitenciarul Bacău*, camerele care alcătuiau Secția I prezentau un grad ridicat de umezeală, cu infiltrații de la nivelele superioare, motiv pentru care întreaga secție urma să intre într-un proces de reabilitare în cursul anului 2015, iar deținuții să fie transferați în alte penitenciare până la finalizarea proiectului. Igienizarea locurilor de detenție se realiza permanent cu mijloacele existente, în funcție de bugetul alocat.

► În *Penitenciarul Spital Poarta Albă*, la grupurile sanitare de la secția psihiatrie existau infiltrații la nivelul plafonului. La grupurile sanitare de la secția medicală și bolnavi cronici pereții prezentau mușgai, iar în camerele de pe aceleași secții erau infiltrații și var exfoliat. În unele grupuri sanitare existau probleme în funcționarea instalațiilor sanitare.

► În *Penitenciarul Colibași*, camera de detenție arest preventiv pentru tineri cu vârste între 18-20 ani, în care erau custodiați 5 tineri de 19 ani, fumători, condițiile igienico-sanitare erau îndoielnice și un miros greu respirabil. Pereții erau înnegriți de fum, afectați de umezeală și parțial de mușgai, lenjeria nu era curată. Camera de baie era ocupată de numeroase deșuri menajere.

c) aerisirea necorespunzătoare a unor camere

► În *Penitenciarul Mărgineni*, deși fiecare cameră avea două ferestre mari, acestea nu asigurau o aerisire corespunzătoare, dat fiind și numărul de persoane cazate într-o cameră (32 persoane într-o cameră cu 30 de paturi instalate - camera 25 Secția 3 sau 27 de persoane într-o cameră cu 24 de paturi instalate - camera 30 Secția 3). Aerul din camerele supraaglomerate era greu respirabil, motiv pentru care toate camerele vizitate aveau ferestrele deschise și odorizante puternice în camere sau bețișoare parfumate.

d) existența unor saltele cu un grad avansat de uzură

În mai multe penitenciare vizitate s-a constatat calitatea necorespunzătoare a saltelelor, care erau umede, mușgăite sau murdare (spre

exemplu, Penitenciarele Craiova, Miercurea Ciuc, Târgu Jiu, Bacău, Târgu Mureș, Penitenciar Spital Colibași). Astfel:

▶ În *Penitenciarul Giurgiu* nu au mai fost achiziționate saltele din anul 2000, deși au fost incluse în necesarul bugetar la capitolul lenjerie și accesorii de pat, cel puțin în anii 2013-2014.

▶ În *Penitenciarul Spital Poarta Albă* existau 35 de paturi cu saltele care au fost înlocuite în anul 2014. Celelalte paturi erau vechi, cu saltele deteriorate care necesitau înlocuirea.

▶ În *Penitenciarul Bârcea Mare* se impunea înlocuirea unui număr de 200 saltele, întrucât acestea prezentau un grad ridicat de uzură, depășind durata de folosire de 4 ani, urmând ca solicitarea să fie înaintată ANP.

e) unele camere nu asigurau satisfacerea nevoilor fiziologice în condiții de intimitate, deoarece erau amplasate în aceeași încăpere unde deținuții erau încarcerați, de regulă, la unul dintre capetele paturilor și separate prin cadre metalice pe care erau montate perdele de duș (Penitenciarul Giurgiu).

f) existența unei tâmplării învechite. În camerele de detenție tranzit femei din Penitenciarul Colibași ferestrele nu se închideau complet datorită tâmplăriei învechite.

g) încălzirea din camerele tranzit femei nu asigura o temperatură de cel puțin 19°. Furnizarea căldurii a fost întreruptă din motive imputabile firmei care a câștigat licitația. Stadiul tehnic al punctului pentru furnizarea agentului termic genera disfuncții în asigurarea căldurii și apei calde, cu precădere în secția de custodie a femeilor din arest preventiv. Există un singur cazan cu un randament bun, iar cel de-al doilea avea un randament de 20%. Proiectul care prevedea construirea a 6 cazane (abur, apă caldă și căldură) era blocat și se afla în stadiu de litigiu (Penitenciarul Colibași).

h) lipsa dușurilor în unele camere și numărul redus de grupuri sanitare raportat la numărul deținuților din camere

► În *Penitenciarul Brăila*, unele camere nu erau prevăzute cu instalație de duș sau aceasta nu funcționa corespunzător, în aceste condiții baia trebuia făcută într-o încăpere anume destinată, aflată pe secție. Unii deținuți s-au plâns de distanța de la camera de cazare până la această încăpere specială, de frigul de pe hol și de timpul scurt de furnizare a apei calde.

► În *Penitenciarul Timișoara*, în camerele vizitate prin sondaj (cu 30-40 de paturi) nu erau asigurate condiții decente privind accesul la grupurile sanitare, fiind maxim 2 grupuri sanitare/cameră (nerespectându-se astfel normele legale care prevăd asigurarea a cel puțin unui grup sanitar dotat cu chiuvetă, WC și duș pentru maxim 10 persoane).

► În *Penitenciarul Botoșani*, deținuții din Secția 7 se deplasau în altă secție, deoarece grupurile sanitare nu erau prevăzute cu duș.

i) existența unor instalații sanitare deteriorate

► În *Penitenciarul Colibași*, în camera detenție regim închis fumători din Secția a I-a, unora dintre dușuri le lipsea dispozitivul „pară”, cădițele erau învechite iar unele erau înfundate sau deteriorate. Au fost identificate chiuvete al căror robinet era defect, apa nu avea suficientă presiune, iar sifonul era spart și curgea.

► În *Penitenciarul Giurgiu*, în unele dintre camerele vizitate cădițele erau parțial deteriorate. Au fost identificate chiuvete al căror robinet era defect, apa nu avea suficientă presiune sau robinetul lipsea (ex: camera detenție minori).

► În *Penitenciarul Mărgineni*, instalațiile sanitare, deși erau funcționale, erau învechite, ruginite și aveau improvizații (ex: în unele camere nu exista duș, robineții erau ruginiți, țeava respectivă fiind prelungită cu furtun).

► În *Penitenciarul Spital Colibași*, în Secția E1, camera E1.1. vasul de toaletă era acționat cu ajutorul unei sfori, iar în Secția E2, camera E2,27, vasul de toaletă era acționat cu ajutorul unei sârme.

j) existența insectelor dăunătoare în unele camere de detenție

► În *Penitenciarul Focșani*, deși în anul 2014 au fost efectuate 4 acțiuni de dezinsecție, iar în ianuarie 2015 au fost efectuate 2 acțiuni de deratizare, **unii deținuți au reclamat existența în continuare a ploșnițelor și chiar a păduchilor.**

► În *Penitenciarele Brăila și Galați* operațiunile de dezinfecție a locurilor de deținere au fost efectuate de câte ori situația a impus-o. În ciuda acestor acțiuni, **prezența dăunătorilor se mai reclama în camerele de detenție, din cauza permanentei mișcări a efectivului de persoane private de libertate, a transferurilor între penitenciare și a lipsei unei proceduri stricte de urmat, a unei camere special amenajate în cazul cazării unor noi deținuți** (igiena personală și toate bagajele acestora).

► În *Penitenciarul Slobozia* existau insecte dăunătoare însă, conducerea penitenciarului a depus toate diligențele să remedieze situația prin achiziționarea de produse de dezinfecție, renovarea spațiilor de deținere, menținerea curățeniei zilnice.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, majoritatea deținuților au susținut că în perioadele de vară apăreau ploșnițe. Deși se efectua dezinfecție la interval de 2-3 săptămâni, acestea reapăreau. Singurele camere în care deținuții au menționat că nu au probleme cu ploșnițele au fost cei din camerele cu paturi ale căror saltele erau pe suport metalic (plasă de platbandă metalică). Reprezentanții penitenciarului au precizat că se efectuează acțiuni de dezinfecție ori de câte ori deținuții reclamau apariția unor astfel de insecte, **însă problema acestora nu putea fi soluționată, întrucât în mod continuu erau aduși deținuți din alte penitenciare care aveau astfel de probleme, iar la sosirea în acest penitenciar nu exista posibilitatea efectuării unei igienizări imediate și totale (unii mergeau la instanța pentru care erau aduși chiar în aceeași zi). De altfel, nu exista nici spațiu pentru o astfel de acțiune și nici haine care să fie puse la dispoziția persoanei respective sau personal angajat care să efectueze o astfel de procedură.**

În anul bugetar 2014, fondurile alocate pentru cheltuieli cu dezinfectii pentru acest capitol au fost de 5.268 lei (pentru dezinfecții, deparazitare și deratizare), sumă pe care conducerea penitenciarului o considera insuficientă pentru efectuarea acestor operațiuni cu societăți specializate.

Astfel, fuseseră efectuate **două acțiuni** de igienizare generală, semestrial și **59 de acțiuni de dezinfecție/dezinfectie** la camerele de deținere armament, bagaje personale adulți.

Condițiile igienico-sanitare aveau drept cauze infrastructura foarte veche a penitenciarului (clădirea neavând un sistem de hidroizolare corespunzător, rețeaua de distribuție a apei era depășită din punct de vedere al stării tehnice și a

capacității raportată la numărul mare de deținuți cazați), precum și fondurile limitate alocate pentru rezolvarea acestor probleme (igienizarea/dezinsecția/deratizarea se efectua cu personal propriu, întrucât prețurile practicate de firmele specializate erau foarte mari).

► În *Penitenciarul Poarta Albă*, conducerea penitenciarului a confirmat faptul că existau insecte dăunătoare în camerele de deținere, însă s-a menționat că s-au depus toate diligențele pentru remedierea situației prin efectuarea dezinsecției camerelor și a lenjeriei de pat, ori de câte ori a fost nevoie; s-a dispus achiziționarea de produse de dezinsecție, renovarea spațiilor de deținere și luarea următoarelor măsuri: au fost schimbate saltelele vechi din câlți și au fost înlocuite cu saltele de burete, un număr de 200 de bucăți; au fost schimbate placajele de suport ale saltelelor cu plasă sudată, întrucât ploșnițele se refugiau în interiorul acestor placaje din lemn; au fost achiziționate 2 generatoare de abur sub presiune, cu instalație pentru dezinfectat saltele, pentru distrugerea insectelor și germenilor din zidărie, tâmplărie și lenjeria de pat.

În urma derogării date de Administrația Națională a Penitenciarelor, începând cu anul 2015, deratizarea și dezinsecția urmau a fi efectuate de către o firmă specializată.

► În *Penitenciarul Tulcea* existau insecte dăunătoare însă, conducerea penitenciarului a depus toate diligențele să remedieze situația prin achiziționarea de produse de dezinsecție, renovarea spațiilor de deținere, menținerea curățeniei zilnice. Pe parcursul anului 2014, s-au făcut dezinsecții în camere, periodic, ori de câte ori a fost nevoie, în limita fondurilor alocate.

► În *Penitenciarul Ploiești* în discuțiile cu deținuții aceștia au afirmat că în perioadele de vară apar ploșnițe și cu toate eforturile de dezinsecție făcute de administrația penitenciarului, acestea nu dispar. Conducerea penitenciarului a precizat că rezolvarea în totalitate nu era posibilă din cauza tranzitului deținuților care provin din alte penitenciare cu astfel de probleme.

De asemenea, nu exista posibilitatea ca la intrarea deținuților care se aflau în tranzit să se efectueze o igienizare a persoanelor respective, întrucât nu exista nici personal, nici spațiu necesar pentru o astfel de activitate și nici timpul efectiv pentru realizarea unei astfel de proceduri (exemplu: unii deținuți trebuiau să ajungă

în fața instanței chiar în ziua în care erau aduși în penitenciar). Carantina se făcea doar la intrarea în penitenciar, nu la tranzit.

► În *Penitenciarul Bistrița*, problema dăunătoarelor era parțial soluționată, în sensul că mai existau ploșnițe doar în Secția de deținere nr. 4, în rest fiind eradicat.

► În *Penitenciarul Bacău*, conducerea penitenciarului confirma existența ploșnițelor, susținând că existența acestora era cauzată de faptul că unitatea era tranzitată de foarte mulți deținuți din alte penitenciare, astfel că s-a dispus efectuarea deratizării ori de câte ori deținuții reclamau existența acestora.

► În *Penitenciarul Tichilești*, unitatea nu dispunea de personal autorizat pentru efectuarea acestor operațiuni, directorul penitenciarului solicitând ANP aprobarea participării unui funcționar cu statut special la cursul de deratizare, dezinfecție, dezinsecție, organizat de un formator autorizat de formare profesională. De asemenea, până la rezolvarea acestei situații, s-a decis solicitarea de sprijin din partea penitenciarelor din zonă (Penitenciarul Galați) cu personal autorizat pentru efectuarea operațiunii de dezinsecție/dezinfecție în incinta unității.

► În *Penitenciarul Miercurea Ciuc*, conducerea penitenciarului și persoanele private de libertate au confirmat existența insectelor dăunătoare, menționându-se că se efectuează deratizări și dezinsecții aproape în fiecare lună.

► În *Penitenciarul Colibași*, în anul 2014 au fost efectuate deratizări cu tratament de urgență (o suprafață de 13090 mp ai unității penitenciare), precum și deratizări la cerere în secțiile de deținere.

k) furnizarea energiei electrice după un anumit program stabilit la nivelul fiecărui penitenciar, în baza planului de măsuri pentru reducerea cheltuielilor bugetare (Penitenciarele Focșani, Târgu Jiu, Satu Mare)

Pentru reducerea cheltuielilor bugetare, unele penitenciare asigurau furnizarea energiei electrice în anumite intervale orare, procedând la întreruperea acesteia, în timp ce în alte penitenciare, energia electrică era asigurată permanent, cu excepția nopții când se asigura iluminatul de veghe.

► În *Penitenciarul Iași*, energia electrică – iluminat cameră se asigura: zilnic, de la 05:00 – 09:30 și 15:30 – 22:00; priză: luni – joi și duminică: 05:00 – 23:00; vineri – sâmbătă: 05:00 – 24:00.

► În *Penitenciarul Botoșani*, energia electrică și iluminatul camerei se asigurau: zilnic, de la 06:00 – 07:40 și 17:00 – 22:00; priză: la 06:00 – 07:40; 09:00-19:00 și 20:00-22:00. Având în vedere insuficiența alocațiilor bugetare aprobate pentru anul 2014, la nivelul unității s-a impus identificarea în regim de urgență a unor măsuri concrete de reducere a cheltuielilor și creșterea veniturilor bugetare. **Reducerea cheltuielilor s-a efectuat în special prin măsuri de economisire a consumurilor la utilități (energie electrică, gaze naturale).** Aceste măsuri au fost luate după ce în prealabil au fost consultate persoane private de libertate prin reprezentanții/responsabilii de camere de deținere. După discuțiile purtate au fost stabilite măsurile care urmau a fi luate, ținând cont de limitarea surselor financiare. Ulterior, a fost întocmit și aprobat un plan de măsuri pentru reducerea cheltuielilor materiale.

► În *Penitenciarul Poarta Albă*, exista program restrictiv de distribuire a energiei electrice la prizele din dotarea camerelor de deținere, programul fiind întocmit pe zilele săptămânii și pe interval orar.

► În *Penitenciarul Satu Mare*, **energia electrică nu era furnizată permanent**, ci în funcție de programul și de activitățile care se derulau în penitenciar, conform **Deciziei directorului general al ANP nr. 40437/03.06.2010 privind reducerea cheltuielilor cu energia electrică.**

În alte unități penitenciare, furnizarea energiei electrice era permanentă: **Penitenciarele București Jilava, Slobozia, Arad, Vaslui, Brăila, Centrul educativ Târgu Ocna.**

1) furnizarea apei potabile în baza unui program, având în vedere restricțiile bugetare

► *Penitenciarul Galați*. Conducerea penitenciarului a precizat faptul că apa potabilă era asigurată din rețeaua de apă potabilă a orașului, că programul de furnizare a apei reci anterior datei de 30.01.2015 era: **6³⁰-8³⁰, 13⁰⁰-16³⁰, 18³⁰-21⁰⁰**, **grupurile sanitare ale camerelor fiind dotate cu recipiente de stocare a apei, care putea fi folosită pe toată perioada cât aceasta nu curgea.**

Existența acestei situații a fost pusă de conducerea unității penitenciare pe seama restricțiilor bugetare privind cheltuielile pentru utilități.

Ulterior acestei date (30.01.2015), pentru distribuirea apei reci s-a stabilit și aprobat un program zilnic, ora 06:00 – 22:00, aducându-se la cunoștință riscul ca bugetul alocat acestei utilități să fie epuizat chiar în primele trei – patru luni.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, deținuții s-au plâns că **nu au apă suficientă, fiind nevoiți să păstreze apa pentru toaletă și pentru spălat în butoaie de plastic și și-au exprimat îngrijorarea că în perioada de vară vor avea probleme și mai mari cu apa rece, deoarece consumul pe perioada verii este mult mai mare, iar presiunea apei nu era corespunzătoare.**

Potrivit reprezentanților penitenciarului, **rețeaua comunală avea sincope în aprovizionare, mai ales în perioada de vară.** Prin urmare, **deținuții nu beneficiau de apă curentă în regim permanent.** Apa caldă pentru baia deținuților era asigurată aproximativ o oră în fiecare zi, prin centrala proprie. **Lipsa apei reci poate determina un nivel precar al igienei în rândul deținuților, mai ales în camerele cu mai mult de 20 de persoane nevoite să folosească un singur grup sanitar.**

Deși conducerea penitenciarului a depus eforturi pentru rezolvarea problemei legate de asigurarea apei curente (apa rece) în regim permanent, nu s-a reușit rezolvarea acestui aspect, întrucât presiunea apei era necorespunzătoare în întreaga zonă. **Astfel, existau perioade când datorită presiunii scăzute, apa rece se întrerupea. Pentru asigurarea unor rezerve de apă necesară menținerii unor condiții minime de igienă în fiecare cameră existau recipiente (butoaie) din plastic în care se păstra apă rece pentru toaletă și pentru spălat.**

► În *Penitenciarul Poarta Albă* exista un program de furnizare a apei numai pe perioada de vară, deoarece alimentarea cu apă se făcea din puțul aflat în curtea penitenciarului și **existau sincope în umplerea bazinului colector.** Acest puț de apă era folosit în scopul de a face economie de apă din rețeaua publică de apă distribuită de R.A.J.A Constanța. La stabilirea programului de furnizare a apei potabile s-au avut în vedere următoarele criterii:

- corelarea acestuia cu programul de furnizare a apei calde menajere;
- capacitatea de acumulare a apei, deoarece volumul consumat de apă în regim de funcționare către secțiile de deținere era mai mare decât capacitatea de furnizare a apei din cele două surse menționate. Apa era pompată către secțiile de deținere în regim hidrofor, care presupune acumulări semnificative de apă;

- lipsa de responsabilitate a persoanelor private de libertate cu privire la consumul de apă judicios, aceștia lăsând apa să curgă continuu sub diferite pretexte și actele de vandalism, deținuții distrugând adeseori instalațiile sanitare, ceea ce conducea la un consum de apă mărit, până la remediarea distrugerilor.

m) programul de furnizare a apei calde

► În *Penitenciarul Arad*, apa caldă se distribuia o dată pe săptămână, conform unui program prestabilit.

► În *Penitenciarul Târgșor*, pentru apa caldă exista un program de furnizare aprobat de conducerea penitenciarului (1 - 2 ore/zi).

Motivul pentru care apa caldă nu putea fi asigurată permanent îl constituia capacitatea necorespunzătoare a centralei termice proprii. În majoritatea camerelor vizitate deținuții s-au plâns de lipsa apei calde, afirmând că timpul de aproximativ o oră/zi în care se furniza apa caldă nu era suficient pentru a se spăla toate (în camere existau între 8-15 deținuți), fiind nevoite să își încălzească apa în diverse recipiente, cu termoplonjon, pentru a se spăla sau pentru a-și spăla articolele de îmbrăcăminte.

Totodată, deținuții au susținut că au nevoie de apă caldă, deoarece majoritatea mergeau la diverse munci în gospodăria penitenciarului (agricole, zootehnice, selecționare deșeuri etc.), iar la întoarcerea în camere erau nevoite să se spele și să își schimbe hainele.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, apa caldă pentru baia deținuților era asigurată aproximativ o oră în fiecare zi prin centrala proprie. Deținuții au declarat că sunt mulțumiți de faptul că au apă caldă în fiecare zi (deoarece au existat perioade în care aceasta nu era furnizată zilnic), însă **presiunea era foarte mică.**

n) spălarea efectelor personale de către deținuți și uscarea lenjeriei în camere

► În *Penitenciarul Botoșani*, deținuții nu doreau să își dea lenjerie pentru a fi spălată la comun, motivat de faptul că **nu se făcea selecția pe culori a lucrurilor supuse procesului de spălare și a detergentului de proastă calitate pe care îl furniza administrația locului de detenție, ceea ce determina spălarea și uscarea acestora în camerele de detenție.**

Lenjeria de pat și articolele de îmbrăcăminte erau spălate și uscate parțial la uscătoria unității întrucât utilajele, respectiv cele 3 mașini de spălat și cele 2 uscătoare de rufe, achiziționate în anul 2007 prezentau un grad de uzură ridicat.

► În *Penitenciarele Miercurea Ciuc, Bacău, Tulcea, Târgu Mureș, Poarta Albă* efectele personale se uscau în camere.

► În *Penitenciarul Galați* a fost întocmit un Plan de măsuri, în care era prevăzută la pct. 4 lit. c) obligația predării hainelor murdare la spălătoriile de pe secții, conform planificării pe zile și pe secții. (“*Este interzisă spălarea și uscarea hainelor în camera de deținere, cu excepția lenjeriei de corp, chilot, ciorap, maiou – abatere disciplinară în cf cu ROI, art. 137 alin. 4.*”)

În ciuda acestor dispoziții, în camerele de cazare au fost identificate sârme pentru uscarea hainelor și au fost găsite haine la uscat, nu doar lenjerie de corp (bluze, pantaloni etc.). Deținuții au menționat că preferă să spele câte un obiect de îmbrăcăminte pe zi, decât să le lase să se adune și să le ducă la spălătorie când sunt programați. Fiecare secție de deținere avea amenajată câte o cameră cu destinația spălătorie. Camera era dotată cu mașini automate de spălat și cu sârme pentru uscat, locul fiind însă insuficient pentru uscarea hainelor. Există un proiect care prevedea transformarea podului clădirii de deținere în uscător.

► În *Penitenciarul Mărgineni*, în aproape toate camerele vizitate, deținuții aveau articole personale spălate și întinse pentru uscat pe calorifer și pe sfori legate de patul de la ultimul nivel (camera 30 – deținuți regim închis nefumători).

Din discuțiile purtate cu deținuții, a rezultat faptul că rufele erau spălate la spălătoria penitenciarului, însă pentru că nu exista un uscător de rufe profesional, acestea erau restituite deținuților în stare umedă, iar lenjeriile erau puse la uscat în aer liber, într-o curte, pe un teren neacoperit, pe timp de iarnă necesitând mult timp pentru a se usca.

Spălătoria penitenciarului avea o centrifugă foarte veche, care funcționa fără capac de protecție și foarte ruginită, precum și un utilaj în formă cilindrică care a fost prezentat ca fiind mașină de spălat, aflat în dotarea penitenciarului din anul 1996, încă funcțională potrivit susținerilor celor care lucrau la spălătorie, dar care nu avea un capac de protecție pentru persoanele care o utilizau. În camera respectivă exista și un utilaj care a fost folosit pentru călcarea rufelor (colandru), cu aspect învechit, uzat, ruginit, care nu era funcțional.

► În *Penitenciarul Codlea*, deținuții aveau posibilitatea de a duce la spălătorie atât lenjeria de pat, cât și obiectele de îmbrăcăminte personale. Însă cei care își spălau personal îmbrăcăminte, procedau la uscarea acesteia pe calorifere, în curțile de plimbare sau își întindeau sfori agățate de geam. În cazul în care alegeau să își predea tot ce au la spălat la spălătoria unității, aceștia le ridicau spălate și uscate.

o) alocarea produselor igienico-sanitare persoanelor private de libertate, în raport de bugetul aprobat (Penitenciarele Iași, Botoșani, Centrul Educativ Târgu Ocna, Vaslui). Referitor la acest aspect, reținem cazul următoarelor penitenciare:

► În *Penitenciarul Codlea*, în cursul anului 2014, au fost asigurate deținuților produsele igienico-sanitare, **cu excepția lunilor octombrie și noiembrie**, când datorită constrângerilor bugetare, deținuții au primit câte un săpun și câte o rolă de hârtie igienică. În luna ianuarie 2015, au fost asigurate produsele igienico-sanitare, astfel că toți deținuții au beneficiat conform normelor legale de produsele de igienă și întreținere ce se distribuiau în penitenciar.

► În *Penitenciarul Colibași*, în luna octombrie 2014, din lipsa bugetului, *nu s-au asigurat materiale igienico-sanitare pentru deținuți*. Necesarul solicitat de Penitenciarul Colibași, pentru anul 2015, la capitolul materiale de curățenie și igienă personală a fost în sumă de 153.000 lei, iar cel aprobat era de 28.900 lei.

► În *Penitenciarul Focșani*, materialele igienico-sanitare erau asigurate deținuților lunar, **în funcție de alocațiile bugetare**, care de cele mai multe ori erau insuficiente. **O.N.G- uri sau agenți economici suplineau insuficiența materialelor igienico-sanitare prin donații.**

► În *Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești*, fondurile alocate prin buget **nu acopereau necesarul pentru acordarea materialelor în conformitate cu acest act normativ**, astfel că unitatea a întreprins permanent demersuri pentru suplimentarea acestora prin atragerea de sponsorizări sau proiecte derulate din fonduri externe.

► În *Penitenciarele Galați și Brăila*, problema semnalată de deținuți era cea a cantității produselor igienico-sanitare primite. Stabilirea cantității de materiale

distribuite fiecărui deținut în parte se făcea astfel încât să fie posibilă încadrarea în bugetul alocat la începutul anului și să nu se antreneze cheltuieli suplimentare.

► În *Penitenciarul Tulcea*, conducerea penitenciarului afirma că nu pot fi respectate dispozițiile Ordinului Ministrului Justiției nr. 2056/2007 privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate, **întrucât existau dificultăți financiare.**

p) lipsa mobilierul pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale datorită spațiului restrâns

► În *Penitenciarele Giurgiu și Colibași*, camerele de detenție nu erau dotate cu mobilier pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale datorită spațiului restrâns.

► În *Penitenciarul Codlea*, nu existau spații de depozitare a bunurilor în camere.

► În *Penitenciarele Miercurea Ciuc și Târgu Mureș*, mobilierul existent în camere era necorespunzător și insuficient. Nu existau spații adecvate pentru păstrarea alimentelor permise a fi păstrate de către deținuți, și în special, **a rației de pâine zilnice care era păstrată în condiții improprii de către deținuți.**

► În *Penitenciarul Mărgineni*, fiecare cameră avea câte o cambuză (debara) și mai multe dulapuri mici în care deținuții își depozitau bunurile personale. Acestea erau insuficiente, raportat la numărul deținuților din cameră.

► În *Penitenciarul Focșani*, în fiecare cameră de deținere existau rafturi pentru depozitarea bunurilor de mici dimensiuni, însă pentru bagaje și bunuri voluminoase nu existau spații de depozitare decât în aproximativ 50% din camerele de deținere. Din cauza supraaglomerării nu exista posibilitatea amenajării altor spații de depozitare.

► În *Penitenciarele Galați și Brăila*, bunurile erau păstrate în genți sub **paturi**, deoarece spațiul nu permitea dotarea cu dulapuri, iar spațiul era îngust și nu era posibilă mobilarea cu dulapuri de haine sau cuiere.

r) dimensiunile și amenajările curților de plimbare

► În *Penitenciarul Aiud*, existau 20 de spații destinate activităților în aer liber. Urmare a necesității respectării criteriilor de separație și a prevenirii producerii de evenimente negative, de tipul altercațiilor, pentru deținuții repartizați în regimul de maximă siguranță, precum și pentru cei care prezintă risc pentru siguranța locului de deținere, s-a impus crearea și amenajarea unui număr suficient de spații de plimbare. Astfel, acestor categorii le erau destinate 13 spații de plimbare, care îndeplineau condițiile de siguranță, erau acoperite pe o treime din suprafață și variau ca suprafață între 30,7 mp și 76,5 mp. Spațiul destinat activităților de plimbare pentru categoria femeii aflate în tranzit era în suprafață de 35,2 mp, datorită limitărilor impuse de configurația terenului. Celelalte spații destinate activităților de plimbare aveau peste 350 mp.

► În *Penitenciarul Colibași*, curțile de plimbare puteau asigura activitatea de petrecere a timpului în aer liber pentru toți deținuții, dar ele **nu erau amenajate conform legislației în vigoare - Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/2010 (ex: nu erau acoperite, nu aveau băncuțe)**. Penitenciarului Colibași nu i-a fost aprobată finanțarea obiectivului de investiții „Curți plimbare” în anul 2014, care se referea la amplasarea curților de plimbare la ultimul nivel al secției de detenție și i s-a solicitat identificarea altor soluții. Toate curțile de plimbare dispuneau de telefoane.

► În *Penitenciarul Brăila*, curțile de plimbare erau delimitate de gratii și erau dotate cu bănci, canal colector pentru evacuarea apei pluviale și cale de acces persoane private de libertate.

Exista în derulare un proiect pentru construirea unei noi curți de plimbare, lucrare sistată din lipsă de fonduri, dar pentru care s-a făcut în anul 2014 o reactualizare a devizului și au fost incluse în bugetul pe anul 2015 o parte din banii necesari, urmând ca unitatea de deținere să strângă fondurile proprii prevăzute.

► În *Penitenciarul Oradea*, existau 4 curți de plimbare de mici dimensiuni. Acestea erau dotate cu copertină, cu telefon și cutie pentru reclamații/sesizări.

► În *Penitenciarul Tulcea*, curțile de plimbare nu puteau fi utilizate la capacitate maximă, întrucât nu erau separate potrivit normelor privind respectarea regimurilor de deținere și astfel asigurarea dreptului la plimbare a deținuților era deficitară. Pentru a asigura acest drept tuturor deținuților, conducerea penitenciarului a întocmit grafice de plimbare pe ore pentru fiecare regim de deținere

în parte, având în vedere că în Penitenciarul Tulcea erau și deținuți încarcerați în regim de maximă siguranță.

► În *Penitenciarul Satu Mare*, existau 2 curți de plimbare de mici dimensiuni, dotate cu copertină, telefon și chiuvetă.

► În *Penitenciarul Giurgiu*, curțile de plimbare nu dispuneau de băncuțe, nu aveau copertine și nici toalete. Erau amenajate diferențiat în funcție de regimul de detenție.

► În *Penitenciarul Târgu Mureș*, curțile de plimbare erau folosite în baza unei planificări prin rotație, în funcție de secții și tipurile de regim de executare a pedepsei, însă **deținuții au invocat amplasarea și dimensiunile necorespunzătoare ale acestora.**

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Emil (nume fictiv), deținut în Penitenciarul Galați, ne-a sesizat în privința condițiilor de cazare din penitenciar.**

Urmare anchetei efectuate de către reprezentanții instituției Avocatul Poporului la Penitenciarul Galați, a rezultat existența unui mobilier strict necesar. În cameră era o masă mai mare pe care se afla așezat televizorul și încă una mai mică, aparținând unui alt deținut, un scaun, **fără să poată fi identificat vreun corp care să ofere persoanelor private de libertate condiții pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale.**

În contextul celor sus-menționate, în *Recomandarea* adresată de Avocatul Poporului Administrației Naționale a Penitenciarelor, s-a solicitat reamenajarea spațiilor de cazare existente, prin dotarea camerelor cu mobilier care să ofere persoanelor private de libertate condiții pentru dormit, păstrarea bunurilor și obiectelor personale, servirea mesei, precum și pentru desfășurarea unor activități de educație.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat referitor la reamenajarea spațiilor de cazare existente că acestea sunt prevăzute cu paturi metalice echipate cu saltele de vatelină, toate persoanele private de libertate custodiate în Penitenciarul Galați având alocat pat individual pentru dormit. Pentru

păstrarea bunurilor și obiectelor personale, camerele de deținere sunt prevăzute cu spații de depozitare tip nișă, prevăzute cu rafturi. În camere există mobilierul minim necesar, constituit din mese, scaune, băncuțe, rafturi, cuiere.

Urmare a supraaglomerării camerelor cu paturi peste numărul admis, raportat la suprafață și volum, camerele nu pot fi dotate suplimentar cu un alt mobilier, datorită lipsei spațiului, paturile ocupând întreaga suprafață a pereților, cât și a pardoselii camerelor.

Penitenciarul Galați deține în structura logistică o magazie de depozitare a obiectelor personale aparținând deținuților, aceștia având acces la introducerea și scoaterea în/din magazie a obiectelor personale pe bază de cerere aprobată, în funcție de nevoi (**Dosar nr. 8415/2014***).

■ **Miron** (nume fictiv), **deținut în Penitenciarul Miercurea Ciuc, ne-a sesizat susținând că paturile sunt infestate de insecte dăunătoare (ploșnițe), insecticidul folosit fiind inefficient.**

Reprezentanții Biroului Teritorial Târgu Mureș al instituției Avocatul Poporului au efectuat o anchetă la Penitenciarul Miercurea Ciuc constatându-se că aspectele sesizate se confirmă, astfel că în *Recomandarea* adresată directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor s-a solicitat adoptarea măsurilor legale.

Urmare a demersului întreprins, Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că activitatea de dezinsecție a fost efectuată în anul 2012 de o firmă de specialitate, iar în cursul anilor 2013 și 2014 a fost efectuată de către personalul unității cu atribuții în acest sens. Această activitate s-a efectuat la toate camerele de deținere de 2 ori pe an și în funcție de necesități la camerele unde s-a semnalat prezența ploșnițelor. Dezinsecția camerelor de deținere se desfășoară cu var cloros, care este distribuit în fiecare săptămână în toate camerele de deținere. (**Dosar nr. 8345/2014***)

■ **Ion** (nume fictiv) **ne-a sesizat în privința tratamentului la care este supus în Penitenciarului Galați. Cu ocazia anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în unitatea penitenciară, s-a constatat că deținuții își păstrau apa rece într-un butoi.**

Conducerea penitenciarului a precizat faptul că apa potabilă era asigurată din rețeaua de apă potabilă a orașului, că programul de furnizare a apei reci era: 06:30-

08:30, 13:00-16:30, 18:30-21:00, grupurile sanitare ale camerelor fiind dotate cu recipiente de stocare a apei, care putea fi folosită pe toată perioada cât aceasta nu curgea. **Existența acestei situații a fost pusă de către conducere pe seama restricțiilor bugetare privind cheltuielile pentru utilități.**

Menționăm faptul că instituția Avocatul Poporului a fost sesizată cu aceste aspecte și în anul 2013, iar în urma anchetei efectuate ANP a precizat că:

„Apa potabilă este asigurată de două puțuri ale penitenciarului, precum și de către S.C. Apă Canal S.A. Galați. Restricționarea furnizării în continuu a apei potabile s-a făcut pe motive economice, bugetul alocat fiind insuficient pentru acoperirea cheltuielilor generate de un astfel de program”.

Conform adresei Corpului de control al Ministerului Justiției, în anul 2014, conducerea Penitenciarului Galați a stabilit ca obiectiv înlocuirea conductelor de apă rece (aducțiune) de la contorul de apă rece montat de SC Apă Canal Galați până la punctul termic, pentru eliminarea pierderilor pe rețea.

Un alt obiectiv propus a fost acela de a înlocui robinetii de la chiuvete (care în majoritate erau deteriorați), cu robineti cu revenire (cu temporizator mecanic), dar și înlocuirea tuturor conductelor de apă rece și apă caldă menajeră cu țevă (tip PPR), actualele conducte fiind vechi și din metal, ceea ce genera multiple intervenții la instalațiile de alimentare. A fost avută în vedere și înlocuirea bazinelor de apă la toaletele din camere, deoarece foarte puține rezervoare WC funcționau. O problemă deosebit de importantă și care necesita costuri mari o reprezenta înlocuirea conductelor de alimentare din subsolul blocurilor de deținere, deoarece se produceau foarte multe avarii pe aceste conducte. Conducerea Penitenciarului Galați a depus eforturi pentru ajustarea pierderilor și asigurarea continuă a apei potabile.

Față de cele expuse, în **Recomandarea către Administrația Națională a Penitenciarelor, Avocatul Poporului a solicitat dispunerea măsurilor legale pentru furnizarea apei potabile.**

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că: apa era asigurată prin intermediul furnizorului „Apă Canal Galați” (sursa principală) și prin exploatarea unui puț forat care se afla în interiorul Penitenciarului Galați. Apa potabilă era distribuită în urma unui program de furnizare aprobat, timp de 8 ore zilnic. La stabilirea programului de furnizare a apei potabile s-au avut în vedere următoarele criterii:

- corelarea acestuia cu programul de furnizare a apei calde menajere;
- capacitatea de acumulare a apei, deoarece volumul consumat de apă în regim de funcționare către blocurile de deținere era mai mare decât capacitatea de furnizare a apei din cele două surse menționate. Apa era pompată către blocurile de deținere în regim hidrofor care presupunea acumulări semnificative de apă;

- lipsa de responsabilitate a persoanelor private de libertate cu privire la consumul de apă judicios, aceștia lăsând apa să curgă continuu sub diferite pretexte și actele de vandalism, deținuții distrugând adeseori instalațiile sanitare, ceea ce conducea la un consum de apă mărit, până la remedierea distrugerilor;

- **sumele acordate la articolul bugetar 20.01.2014 au fost insuficiente pentru suplimentarea programului de furnizare a apei, acesta nefiind alocat conform notelor de fundamentare a bugetelor locale.** Penitenciarul Galați a luat măsuri pentru încadrarea cheltuielilor în bugetul alocat, fără a înregistra plăți restante, conform recomandărilor anuale ale Administrației Naționale a Penitenciarelor privind măsurile prioritare de reducere a consumului de utilități;

- creșterea prețului apei potabile de către furnizorul „Apă Canal Galați” prin Hotărârea Consiliului Local Galați de la 6.46 lei cu TVA/mc la 6.9 lei cu TVA/mc. Se menționa că tariful pe mc. de deșeu menajer a crescut de la 47.72 lei cu TVA/mc la 64 lei cu TVA/mc în anul 2014, urmând ca acesta să crească începând cu data de 1.01.2015 la 93.6 lei cu TVA/mc, fapt care a afectat și va afecta bugetul prevăzut la articolul bugetar 20.01.2004;

- în urma analizei consumului pe cap de deținut raportat la anul 2013, a rezultat un consum mediu lunar de aproximativ 6.6 mc/deținut/lună (81.174 mc/an contorizați la o medie de 1.006 deținuți/zi în 2013), avându-se în vedere doar apa furnizată de către societatea „Apă Canal Galați”, fără a lua în calcul apa furnizată de către puțul forat al unității (**Dosar nr. 8415/2014***).

- **Andrei** (nume fictiv), **deținut în Penitenciarul Slobozia, ne-a sesizat susținând că deținuților nu li se distribuie produsele igienico-sanitare necesare igienizării grupurilor sanitare.**

Cu ocazia anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, petentul a menționat că pentru igienizarea toaletei se repartizează doar pastile de cloramină, lipsind produsele igienico-sanitare. Reprezentanții penitenciarului au

susținut că au achiziționat materialele necesare efectuării curățeniei care s-au repartizat pe secții, pe semnătură, șefului de secție și „gospodarului”.

Urmare a sesizării Administrației Naționale a Penitenciarelor ni s-a comunicat că reducerile operate de conducerea unității au fost determinate de sumele aprobate la acest „aliniat bugetar”, care reprezintă 28,8% față de necesarul din norme și 67% din bugetul anului anterior.

Pentru curățenia secțiilor de deținere au fost repartizate, conform bonului de consum (colectiv), produse în cantitățile menționate în acesta (mopuri, perii WC, sodă calcinată, detartrant, detergent gresie și faianță, detergent pardoseală, găleți și mățuri); de asemenea, pentru realizarea dezinsecției pe secțiile de deținere, prin compartimentul medical, se distribuie și materiale primite de la Spitalul Penitenciar Poarta Albă.

Totodată, s-a precizat, că „deținuții care doresc să își asigure un standard de igienă ce excede normelor aprobate, pot efectua cumpărături de la magazinul unității și pot primi bunuri din această categorie de la aparținători” (**Dosar nr. 1064/2014***).

■ Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție s-a sesizat din oficiu în privința condițiilor de detenție din Penitenciarul Rahova în perioadele cu temperaturi ridicate pe timpul verii. Vizita efectuată a avut drept obiective verificarea condițiilor de detenție sub aspectul temperaturii din camerele de detenție, a apei potabile, precum și a produselor alimentare (fructe, legume), ce puteau fi primite de persoanele private de libertate în această perioadă. Urmare a vizitei efectuate au fost constatate, în principal următoarele:

La nivelul penitenciarului fusese întocmit și aprobat de către directorul **Penitenciarului București-Rahova “Planul de acțiune” din 8 iulie 2015**, care cuprindea, spre exemplu, măsuri privitoare la: *Serviciul medical* (depistarea persoanelor private de libertate cu contraindicații pentru muncă la temperaturi extreme, recomandări de schimbare a locului de muncă când este cazul, anunțarea cazurilor de “stare de rău” și transportarea acestora la cabinetul medical, revizuirea stării de sănătate a persoanelor aflate în evidență cu afecțiuni cardiace și respiratorii, verificarea calității hranei și a condițiilor de transport a acesteia la punctele de lucru, monitorizarea lunară a parametrilor de potabilitate a apei, monitorizarea stării de sănătate a persoanelor private de libertate vârstnice sau cu

dizabilități); *Serviciul Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar* (restrângerea activităților desfășurate cu persoanele private de libertate până la îmbunătățirea condițiilor meteorologice, asigurarea unui program riguros de aerisire a camerelor de detenție, programarea activităților de plimbare în intervale orare în care să se poată evita expunerea prelungită la radiații solare, deschiderea ușilor camerelor de deținere după apelul de dimineață până la apelul de seară și redeschiderea acestora după apelul de seară, până la ora 23:00).

În ceea ce privește camerele de detenție, s-au constatat următoarele: unele camere erau complet renovate (Camera E 2.3 urma să fie renovată în funcție de bugetul alocat); de asemenea erau dotate modern și funcțional (masă și bancă din lemn - E 2.1 și E 2.16; masă și bancă din metal - E 2.3, măsuță cu televizor, telefon), fiind prevăzute cu câte o fereastră cu dimensiunile de 1,20 m/1,15 m și cu separare etanșă între cameră și grupul sanitar. Camerele erau prevăzute cu un spațiu destinat depozitării bagajelor și bunurilor deținuților și cu grupuri sanitare compuse dintr-o cabină de toaletă, o chiuvetă și o oglindă, fiind prevăzute cu câte o fereastră cu dimensiunile de 0,55 m/0,55 m, pentru aerisire.

În ceea ce privește temperatura din camerele de detenție, în majoritatea acestora **temperatura era suportabilă**. Pe timp de caniculă, **ventilația** (pe timpul zilei și a nopții) **se realiza natural, prin deschiderea ușilor** (ușile metalice de acces în camere - ușile cu grilaj rămâneau în poziția închis și asigurat, și ușile de acces în grupurile sanitare) **și a ferestrelor** (din camere și grupuri sanitare). Din discuțiile purtate cu reprezentanții conducerii penitenciarului, a rezultat faptul că pentru îmbunătățirea condițiilor de cazare, pe timp de vară, **se vor achiziționa ventilatoare care vor fi montate pe holurile secțiilor**.

În camerele de detenție nu exista nici un fel de aerisire artificială. De asemenea, secțiile din cadrul penitenciarului nu erau dotate cu ventilatoare și/sau aparate de răcire a aerului, pentru asigurarea ventilației artificiale pe timp de caniculă. Persoanele private de libertate lăsau apa rece să curgă permanent, pentru a diminua temperatura camerei și a umidifica aerul.

Din interviurile cu persoanele private de libertate a rezultat că temperatura din camerele de detenție (pe timp de caniculă) **era sufocantă pentru cei care nu erau cazați în camere orientate spre zonele umbroase ale penitenciarului.**

În ceea ce privește alimentele personale ale deținuților, acestea erau așezate în spațiul special destinat depozitării lor, în fiecare cameră, pe două rafturi și pe pardoseală. **Deoarece nu existau aparate frigorifice, unele alimente erau puse în pungi de plastic și introduse în găleți, ligheane și cuve (așezate în grupurile sanitare sau în spațiile destinate depozitării alimentelor), cu apă rece (menținută prin curgerea permanentă) pentru a se putea consuma și pentru a se evita alterarea lor.** Conducerea penitenciarului a făcut precizarea că **fiecare secție urma să fie dotată cu câte un frigider** (cu bani provenind din donații și sponsorizări). Din interviurile cu **persoanele private de libertate** a rezultat faptul că acestea **nu erau mulțumite de condițiile de depozitare a alimentelor**.

În ceea ce privește apa potabilă, aceasta se distribuia permanent. Deoarece era lăsată să curgă de către **persoanele private de libertate**, pentru ca aerul să fie mai umed și să se poată respira mai ușor, **cantitatea de apă din tancul de stocare a apei din unitate scădea și se întrerupea alimentarea cu apă timp de 2-3 ore** (cât dura umplerea lui) **pe timpul nopții**. Apa potabilă provenea de la puțuri de mare adâncime și lunar, se analizau parametrii calitativi - aspect confirmat de Buletinele de analiză a apei potabile din perioada ianuarie-iunie 2015, puse la dispoziție de conducerea penitenciarului, în care este menționat faptul că *“Produsul analizat senzorial, fizico-chimic, microbiologic, este în conformitate cu Legea nr. 458/2002 privind calitatea apei potabile, cu modificările și completările ulterioare, la parametrii determinați”*. Alimentarea cu apă potabilă era realizată din două surse: o sursă independentă (3 puțuri de mare adâncime, din care două puteau funcționa simultan) și prin racord la rețeaua de alimentare Apa Nova București. Unitatea avea în dotare un rezervor hidrofor cu o capacitate de 500 mc, o pompă electrică pentru a menține sistemul sub presiune și 5 pompe - din care două pentru incendiu și grup de pompare de avarie care deservea numai spitalul aflat în incinta penitenciarului. Lunar, se analizau parametrii calitativi ai apei potabile provenite din puțurile de mare adâncime.

În ceea ce privește asistența medicală, aceasta era asigurată permanent conform programărilor pe Secții de deținere. Accesul la serviciile medicale din cadrul penitenciarului sau externe (în afara programărilor pe secții) era facil și nu necesita decât o cerere la comandant, care era aprobată în timp optim.

Nu fuseseră înregistrate consultații/solicitări privind intervenția în cazul simptomelor ce puteau fi atribuite expunerii la temperaturi ridicate și nu avuseseră loc internări în rețeaua MJ/MS determinate de probleme caniculare. Internările care se realizaseră s-au datorat necesității reevaluării clinico-paraclinice a pacienților aflați în evidența cabinetului medical cu afecțiuni cronice sau cronice acutizate.

Potrivit punctului de vedere al medicului din echipa de vizită, pentru situațiile de urgență a personalului, ca măsură de prim ajutor, se impunea dotarea cu defibrilatoare automate. Conform punctului de vedere al reprezentantului organizației neguvernamentale, membru al echipei de vizită, personalul era insuficient.

Avocatul Poporului ***a recomandat conducerii Penitenciarului Rahova să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:*** **1.** achiziționarea de frigider pentru stocarea hranei suplimentare aparținând persoanelor private de libertate, cât și a alimentelor închise etanș, în vederea evitării alterării acestora; **2.** reevaluarea măsurilor în vederea amenajării unor spații corespunzătoare pentru depozitarea și păstrarea alimentelor (în special în perioadele cu temperaturi ridicate) și cu asigurarea condițiilor de igienă; **3.** crearea și amenajarea mai multor spații de depozitare a bagajelor și bunurilor care aparțin persoanelor private de libertate; **4.** evitarea întreruperilor în distribuirea apei reci prin verificarea zilnică a rezervelor de apă potabilă și asigurarea stocării acesteia în vederea folosirii în cazuri urgente; **5.** reevaluarea măsurilor pentru asigurarea unei temperaturi corespunzătoare în camerele de detenție (spre exemplu vara, în camerele de detenție care nu erau poziționate spre zonele umbroase ale unității penitenciare, precum și în camerele în care sunt cazate mai multe persoane private de libertate); **6.** achiziționarea unor defibrilatoare pentru cabinetul medical, ca măsură de prim ajutor în vederea creșterii calității serviciilor medicale în cazurile de urgență.

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită-pilot în Penitenciarul Rahova, echipele de vizită având ca obiect verificarea tratamentului persoanelor private de libertate, sub aspectul condițiilor de cazare în penitenciar. Constatările vizitei și măsurile dispuse în urma acesteia au fost următoarele:**

În unele camere, iluminatul și aerisirea acestora erau necorespunzătoare. În privința măsurilor solicitate de Avocatul Poporului, Penitenciarul Rahova ne-a comunicat că acest aspect s-a constatat la unele camere situate la parterul clădirilor și s-a datorat existenței unei vegetații bogate în curtea interioară în fața blocurilor de deținere. **Administrația locului de deținere a dispus toaletarea arborilor din zona ferestrelor de la camerele de deținere, astfel încât să fie permisă iluminarea naturală a camerelor de deținere în condiții optime.**

În alte camere, condițiile de cazare erau necorespunzătoare sub aspectul asigurării igienei personale și pentru servitul mesei, precum și al gradului ridicat de uzură a saltelelor din unele camere vizitate. Referitor la măsurile solicitate de Avocatul Poporului, unitatea penitenciară ne-a comunicat că, începând cu primirea în locul de deținere, deținuților li se distribuia un set de produse igienico-sanitare și, lunar, articole și produse pentru igiena personală. Articolele puteau fi suplimentate pe cheltuiala proprie de către persoana privată de libertate, prin cumpărare de la punctul comercial amenajat în interiorul locului de deținere. Materialele pentru asigurarea curățeniei spațiilor de detenție inclusiv a camerelor de deținere se asigură în cantitățile reglementate, astfel încât deținuții aveau posibilitatea întreținerii camerelor (detergent pentru suprafețe și pentru orice obiecte sanitare, dezinfectanți, mătură, fâraș, mop, găleată PVC, coș gunoi). Unitatea avea autorizate trei persoane pentru efectuarea operațiunilor de dezinfecție, dezinfecție-deparatizare și deratizare. Penitenciarul nu s-a confruntat niciodată cu prezența șobolanilor/șoarecilor în camerele de detenție.

Activitatea de servire a hranei se desfășura în camerele de deținere, deoarece penitenciarul nu avea amenajate săli de mese pentru persoanele private de libertate. Activitatea de distribuire a hranei se desfășura sub supravegherea agenților repartizați pe secțiile de deținere, sub coordonarea șefului secției, iar pentru servirea efectivă a hranei sunt puse la dispoziție obiectele de mobilier în camera de deținere.

În ceea ce privește gradul de uzură ridicat al saltelelor din unele camere de detenție, unitatea a înlocuit saltelele după perioada normată de utilizare, iar procesul de înlocuire era permanent. Dacă se constata degradarea excesivă, acestea se înlocuiau. Având în vedere durata mare de timp de înlocuire (4 ani), procesul de înlocuire era anevoios, ținând cont de faptul că uzura saltelelor este mai rapidă datorită timpului petrecut de deținuți în camerele de deținere.

*Referitor la aducerea camerelor de deținere la un standard de cazare conform Regulamentului privind siguranța locului de deținere (igienizarea camerelor care prezentau condens și verificarea infiltrațiilor de apă din unele camere; verificarea și înlocuirea instalațiilor sanitare nefuncționale), începând cu anul 2010 s-au demarat ample lucrări de reparații curente în cadrul secțiilor de deținere care au constat în următoarele: înlocuirea întregii instalații sanitare de apă rece și caldă, aceasta încastrată fiind în perete, nu mai era la îndemâna persoanelor private de libertate; refacerea întregii instalații electrice și a cablului TV; reamplasarea și remedierea instalației de scurgere din grupurile sanitare rezolvându-se problemele infiltrațiilor la grupurile sanitare inferioare; înlocuirea obiectelor sanitare din băi, placare faianță, gresie, inclusiv dotarea grupurilor sanitare cu obiecte antivandalism eliminând astfel distrugerile; înlocuirea tâmplăriei lemn cu tâmplărie PVC; zugrăvirea camerelor de deținere cu vopsea lavabilă. Se făceau ample lucrări de igienizare a camerelor de deținere, **condensul fiind izolat**. O cauză a acestuia o reprezenta faptul că unii deținuți refuzau spălarea rufelor la spălătoria unității și preferau spălarea și uscarea în băi. Unitatea putea asigura spălarea și uscarea rufelor în cadrul spălătoriei unității având în vedere dotarea existentă din cadrul acesteia. **Unitatea a decis să întreprindă lucrări de reabilitare termică care nu au fost demarate din lipsa alocațiilor bugetare**. Efectivelor de deținuți le-au fost explicate efectele uscării în camerele de deținere a articolelor vestimentare și, prin grija șefilor de secție, s-a procedat la reinstruirea întregului efectiv de deținuți custodiați cu privire la prevederile deciziei directorului general al ANP nr. 366/5.03.2014 pentru aprobarea unor norme de igienă privind mediul de viață carcerală.*

*Cu ocazia vizitei, s-a constatat că la unele camere vizetele erau obturate, astfel că nu se permitea asigurarea posibilității de supraveghere a deținuților. În privința măsurilor legale referitoare la acest aspect, Penitenciarul Rahova ne-a comunicat că supravegherea persoanelor private de libertate în camerele de deținere și grupuri sanitare se realiza prin vizete și vizoare, **neregulile constatate fiind remediate, fiind astfel permisă o supraveghere corespunzătoare. Orice problemă putea fi sesizată de către deținuți, de îndată, agenților supraveghetori prin folosirea unui sistem de telefonie tip interfon, instalat la nivelul tuturor camerelor de deținere**. Referitor la asigurarea cu lacăt a vizetelor camerelor de deținere, această măsură a fost dispusă în baza Planului de prevenire a introducerii de telefoane mobile care*

contribuia la diminuarea schimburilor ilegale de obiecte între deținuți și nu afecta procesul de supraveghere. În perioadele caniculare, vizetele ușilor rămâneau deschise în vederea asigurării unei ventilații corespunzătoare a camerelor de deținere.

De asemenea, s-a constatat lipsa condițiilor pentru păstrarea la rece a produselor perisabile cumpărate săptămânal de către deținuți de la magazinul din incinta unității sau primite periodic prin pachete. Referitor la măsurile solicitate de Avocatul Poporului, unitatea penitenciară a precizat că se încearcă identificarea de soluții alternative, inclusiv atragerea de sponsorizări, pentru asigurarea de frigidere.

În ceea ce privește lipsa grupurilor sanitare din curțile de plimbare, unitatea dispunea de 14 curți de plimbare cu dimensiuni diferite, acoperite parțial pentru asigurarea utilității în caz de intemperii. Nu erau dotate cu toalete și apă curentă. Având în vedere că specificul penitenciarului la construcție a fost cel de munci, acestea au fost amenajate, ulterior, neexistând posibilitatea tehnică de dotare cu toalete și apă curentă. Se avea în vedere acest aspect în perioada următoare.

În legătură cu lipsa informărilor privind măsurile de prevenire a torturii în locurile de detenție, au fost întreprinse măsuri de afișare a materialelor în locuri vizibile accesibile deținuților. Având în vedere dispozițiile cuprinse în adresa ANP nr. 41273/DSDRP/2014, au fost prelucrate cu întreg efectivul de deținuți prevederile Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 48/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului. Mapa de cameră era pusă la dispoziția deținuților ori de câte ori era solicitată, fiind afișate în locuri vizibile și în interiorul camerelor de deținere anunțuri cu privire la faptul că aceasta poate fi solicitată în orice moment. De asemenea, imediat după primirea în penitenciar, la Punctul Primire Deținuți și secția de carantinare-observare, se punea la dispoziția persoanelor private de libertate, Legea nr. 35/1997. Prevederile menționate erau încărcate pe platforma Infochioșc, aceasta putând fi accesată de către persoanele private de libertate.

Referitor la actualizarea Regulamentului de Ordine Interioară cu prevederi privind dreptul persoanelor private de libertate de a avea întrevederi în condiții de confidențialitate și numai cu acordul acestora cu membrii echipelor de vizitare ale Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție, urmau să fie întreprinse măsuri, astfel ca Regulamentul să fie actualizat.

În ceea ce privește furnizarea cu intermitență a agentului termic în sezonul rece, încălzirea spațiilor se realiza cu o centrală proprie care funcționa cu combustibil gazos, camerele fiind încălzite cu corpuri de încălzire tip radiator din fontă. Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 25/1994 privind aprobarea Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei termice, art. 117, începerea și oprirea furnizării agentului termic pentru încălzire “va avea loc după înregistrarea, timp de 3 zile consecutive, între orele 18:00-06:00, a unor valori medii zilnice ale temperaturii aerului exterior de + 10⁰C sau mai mici, iar oprirea încălzirii se face după 3 zile consecutive în care temperatura medie a aerului exterior depășește + 10⁰C, între orele 18:00-06:00. Livrarea agentului termic pentru încălzirea spațiilor de deținere s-a realizat astfel: pentru temperaturi între -5⁰C și + 10⁰C, câte 10 ore zilnic (în intervalul 08:00-19:00, 5 ore, iar în intervalul 19:00-08:00, 5 ore); pentru temperaturi sub -5⁰C câte 12 ore zilnic, în intervalul 09:00-19:00, 6 ore, iar în intervalul 19:00-09:00, 6 ore).

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată în Penitenciarul Craiova, care a avut ca obiective: verificarea condițiilor de detenție, tratamentul aplicat persoanelor private de libertate.**

În custodia Penitenciarului Craiova se aflau 1.132 persoane private de libertate, la o capacitate legală de 680 de locuri, rezultând un număr de 452 de persoane private de libertate cazate peste capacitatea legală de deținere (gradul de ocupare fiind de 166%). Numărul total de paturi instalate era de 1.359, fiind ocupate 1.132 (capacitate existentă 83%).

Activitatea Penitenciarului Craiova era asigurată de un număr de 449 de persoane, angajați ai Administrației Naționale a Penitenciarelor, 36 de posturi fiind vacante. **La Sectorul Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar (S.D.R.P), penitenciarul funcționa cu un număr de 311 persoane angajate, 16 posturi fiind vacante, 26 de posturi ocupate la Sectorul Reintegrare Socială și 9 vacante, iar la cabinetul medical erau 14 posturi ocupate și 8 vacante.**

Repartizarea deținuților în camere se realiza conform regimurilor de executare, în funcție de sex, vârstă, gradul de risc pentru siguranța locului de deținere.

Referitor la numărul persoanelor private de libertate cazate în camere: în toate camerele vizitate, **deținuții erau cazați în paturi suprapuse, dispuse pe 3 niveluri,**

cu excepția camerei 103, Secția E7 unde erau 2 paturi suprapuse. Spațiile care rămâneau libere între paturi erau culoare de deplasare de la intrarea în cameră spre paturi.

Suprafața camerelor raportată la numărul de paturi instalate, asigura în camerele vizitate între 1,19 – 2,92 mp/persoană față de cei 4 mp/persoană, prevăzuți de Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/ 2010 privind Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate și de standardele internaționale.

Referitor la iluminarea și aerisirea camerelor: dimensiunile ferestrelor asigurau în general condiții potrivite pentru lectura și desfășurarea anumitor activități curente cotidiene la lumină naturală, precum și condiții pentru aerisirea camerelor. Totuși, camera 111, Secția 8A **era parțial întunecoasă**, iluminatul natural fiind asigurat doar de o fereastră (1,50m x 1,10m) cu gratii montate la exterior care, diminuau lumina naturală ce pătrundea prin fereastră; de asemenea, în camera 18, Secția E3, iluminatul natural era asigurat de 4 ferestre mici (1,50m X 0,65 m), **acestea fiind insuficiente raportat la dimensiunile camerei de deținere în suprafață de 83,71 mp.**

În majoritatea camerelor de detenție vizitate, prizele erau amplasate în cameră iar întrerupătoarele în afara camerei (exemplu camera 16, Secția E3). Aprinderea și stingerea luminii se făcea doar de supraveghetor. Programul de asigurare a iluminatului artificial în secțiile de deținere era următorul: 16³⁰- 22⁰⁰ și 6⁰⁰- 8⁰⁰. **În intervalul orar 8⁰⁰ -16³⁰, era interzisă utilizarea iluminatului electric.** Iluminatul de veghe se folosea între orele 22⁰⁰ – 6⁰⁰.

Referitor la mobilierul din camere: camerele de deținere vizitate erau dotate cu mobilier simplu pentru servirea mesei în camere și pentru depozitarea bunurilor personale. Totuși, **mobilierul existent în camerele de deținere era insuficient și nu asigura persoanelor private de libertate condiții pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale, precum și pentru servirea mesei.**

Referitor la grupurile sanitare și accesul la duș: camerele vizitate erau dotate cu grupuri sanitare proprii, cu chiuvete, dușuri, vase de wc, apă curentă, cu excepția camerei 103, **Secția E7, care nu avea duș.** Apa rece era furnizată permanent, iar apa caldă era furnizată după un program aprobat de conducerea penitenciarului, 3 zile pe săptămână, câte o oră/zi. **Timpul alocat efectuării dușului era insuficient, în special**

pentru camerele unde erau cazați mai mulți deținuți. Mai mult, nu era respectată intimitatea deținuților care foloseau toaletele și se crea aglomerație în acest spațiu, în special dimineața. Spre exemplu, grupul sanitar din camera 18, Secția E3 avea în dotare: 3 cabine de duș, trei vase WC cu uși PVC și trei chiuvete.

Având în vedere că grupul sanitar **era utilizat de 45 de persoane, nu erau îndeplinite prevederile art.5 alin. (2) din Anexa la Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/ 2010 privind Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate, care reglementează o chiuvetă, un WC și un duș, pentru maximum 10 deținuți.**

Deși camerele și grupurile sanitare vizitate prezentau o stare generală bună de curățenie, **a fost constatată prezența gândacilor de bucătărie sub saltele în camera 16, Secția E3; deținuții au reclamat și prezența ploșnițelor în timpul nopții.** Produsele alimentare erau depozitate în genți sub paturi, în cambuze care erau neîncăpătoare. **Spre exemplu, în camera 103, Secția E7, mâncarea era depozitată în grupul sanitar.**

Dezinsecția în penitenciar a fost asigurată de o firmă specializată, ultima operațiune efectuându-se în data de 18.08.2015.

Referitor la igiena și calitatea cazarmamentului: în general persoanele aflate în stare privativă de libertate au declarat că primesc lenjeria de la familie, preferând-o în locul celei de la unitatea penitenciară. Saltelele verificate erau în stare bună, atât cele din material textil cât și cele din burete.

Unele dintre persoanele private de libertate au susținut că li se distribuiau produse pentru igiena personală necorespunzătoare din punct de vedere calitativ. În urma verificărilor efectuate în timpul vizitei, s-a constatat că materialele igienico-sanitare au fost asigurate conform Normei nr.8 din OMJ 2056/C/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice, privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate.

Urmare a celor constatate, **Avocatul Poporului a recomandat conducerii Penitenciarului Craiova să întreprindă măsurile legale care se impun pentru: 1.** gestionarea supraaglomerării în cadrul Penitenciarului Craiova, în condițiile în care erau cazate **1.132 persoane private de libertate, la o capacitate legală de 680 de locuri,** rezultând un număr de 452 de persoane private de libertate, peste capacitatea legală de deținere. Spre exemplu, în **camerele vizitate suprafața asigurată unui deținut era între 1,19 – 2,92 mp față de cei 4 mp, prevăzuți de Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/ C/**

2010; 2. asigurarea unui iluminat artificial corespunzător, în special în camerele în care la data vizitei s-a constatat că iluminatul natural era insuficient, cu atât mai mult cu cât în intervalul orar 8⁰⁰ – 16³⁰, era interzisă utilizarea iluminatului electric; 3. asigurarea unor condiții decente de servire a hranei de către persoanele private de libertate, în secțiile în care hrana era servită în cameră și extinderea programului de servire a mesei, în așa fel încât timpul alocat să fie cel puțin 20 min. pentru fiecare serie; 4. dotarea camerelor cu mobilier pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale; 5. asigurarea condițiilor pentru păstrarea la rece a produselor perisabile cumpărate de către deținuți de la magazinul din incinta penitenciarului sau primite periodic prin pachete de la familie sau alte persoane; 6. efectuarea operațiunilor de dezinsecție cu o frecvență mai mare și verificarea eficienței materialelor folosite; 7. extinderea programului de furnizare a apei calde, fiind insuficient timpul care revenea deținuților pentru a face duș, în special în camerele în care erau cazați 45 de deținuți și existau doar 3 dușuri; suplimentarea instalațiilor de duș și a WC-urilor, în special în camerele unde sunt cazați un număr mare de deținuți.

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită în Penitenciarul Focșani, având ca obiectiv verificarea condițiilor de detenție și tratamentul aplicat persoanelor private de libertate, precum și aspectele sesizate prin petiții adresate instituției Avocatul Poporului. Urmare a vizitei efectuate au fost constatate următoarele:**

Camerele de detenție aveau dimensiuni cuprinse între 23,88 mp și 85,00 mp. În camerele vizitate, E 1.2 (camera destinată refuzului de hrană), E 1.7, E 4.38, L 1.1.1 erau instalate paturi suprapuse pe mai multe rânduri. În camera E 1.1 (infirmierie) paturile nu erau suprapuse.

Iluminatul natural era asigurat de o fereastră cu dimensiunea de 1,63 mp. în camerele E 1.1, E 1.2, E 1.7 și de două ferestre cu aceeași dimensiune în camerele E 4.38, L 1.1.2, iar iluminatul artificial și cel de veghe era asigurat în toate camerele de detenție, prin becuri cu filament și lămpi neon. **În camera E 1.7, nu existau spații pentru depozitarea bagajelor (erau ținute sub paturi) și a alimentelor (așezate la geam).** Acest aspect a rezultat și din discuțiile purtate cu directorul adjunct al penitenciarului, care a motivat insuficiența compartimentelor de depozitare, ca fiind datorată suprafeței mici a camerelor de detenție, rezultată din construcția

penitenciarului. În ceea ce privește dotarea cu **saltele**, majoritatea acestora **corespundeau din punct de vedere al calității** în camerele E 1.1, E 1.2, E 1.7 și E 4.38. În camera L 1.1.1 acestea **au fost schimbate aproape în totalitate**, iar în camera L 1.1.2 **toate saltelele au fost schimbate în anul 2014.** Existau și **saltele vechi**, dar foarte puține, acestea urmând să fie schimbate. Majoritatea camerelor de detenție erau prevăzute cu grup sanitar propriu, erau dotate corespunzător iar instalațiile sanitare erau funcționale. În camera L 1.1.1, grupul sanitar avea în componență 3 cabine de toaletă din care **una nu era funcțională**, 3 chiuvete din care **una era defectă** și 2 dușuri, din care **unul nu era funcțional.** Din documentele puse la dispoziție de conducerea penitenciarului, a rezultat faptul că în camerele de detenție, apa rece era furnizată permanent, iar apa caldă era distribuită trei zile pe săptămână, în baza unui program aprobat.

Din interviurile cu persoanele private de libertate, a rezultat faptul că **sub aspectul condițiilor de cazare, acestea erau mai bune față de cele din alte unități penitenciare.**

Totodată, **alimentarea cu energie electrică a prizelor și funcționarea televizoarelor din camerele de detenție**, se realiza în baza unui **program aprobat de directorul penitenciarului**, program care putea fi **prelungit, în perioada sărbătorilor religioase** (Paște, Crăciun), cu ocazia **Anului Nou**, precum și în cazul difuzării unor **emisiuni culturale sau competiții sportive.** Funcționarea **instalațiilor de iluminat** se realiza, de asemenea, tot în baza unui **program aprobat** de directorul penitenciarului.

În cadrul penitenciarului existau 6 curți de plimbare: 4 pentru bărbați, una pentru femei și una pentru categoriile speciale de persoane private de libertate. Acestea erau amenajate cu acoperiș pentru 1/3 din suprafață, erau dotate cu toaletă, cu sursă de apă potabilă, mese și bănci fixate în ciment pentru odihnă (cu excepția **curții de plimbare F1 care nu era dotată cu băncuțe, persoanele private de libertate având posibilitatea să folosească băncuțele din camerele de detenție**). De asemenea, erau dotate cu aparate de forță și telefoane publice cu cartelă individuală. Plimbările se făceau conform unei planificări pe serii și camere de deținere.

Referitor la condițiile igienico-sanitare, din documentele puse la dispoziție de conducerea penitenciarului a rezultat faptul că **activitățile de dezinsecție se efectuau de persoana privată de libertate selecționată conform unui tabel aprobat de directorul unității.** Activitatea de dezinsecție se realiza sub îndrumarea directă a supraveghetorilor de pe secțiile de deținere. Totodată, în baza unor tabele aprobate, se realiza atât

planificarea pe camere de deținere la scuturat saltele, pături, perne, lenjerie de pat, în timpul programului de plimbare, cât și programul de ridicare, spălare și distribuire a lenjeriei de pat și de corp. **Curățenia în camerele de detenție se asigura de către persoanele private de libertate, cărora li se distribuiau lunar produse igienico-sanitare. Cu toate aceste măsuri, s-a constatat prezența insectelor dăunătoare, ploșnițe (în camerele E 4.38, L 1.1.1, L 1.1.2) și muște care erau prinse cu ajutorul benzilor adezive (în camera L 1.1.2). Acest aspect a fost reținut atât de medicul desemnat (la unele persoane private de libertate, ploșnițele provocaseră leziuni tegumentare suprainfectate și dureroase), cât și de reprezentantul desemnat de organizația neguvernamentală.**

Avocatul Poporului a recomandat conducerii Penitenciarului Focșani să întreprindă măsurile legale care se impun pentru: 1. gestionarea supraaglomerării în cadrul penitenciarului, având în vedere că la data efectuării vizitei erau custodiate 771 de persoane private de libertate, iar capacitatea legală de cazare a acestuia era de 517 locuri; 2. crearea și amenajarea mai multor spații de depozitare a bagajelor și bunurilor care aparțin persoanelor private de libertate; 3. înlocuirea saltelelor care prezentau un grad avansat de uzură; 4. dotarea curții de plimbare F1, cu mese și bănci fixate în ciment pentru odihna persoanelor private de libertate; 5. reexaminarea planificării activității de dezinsecție în camerele E 4.38, L 1.1.1 și L 1.1.2, în vederea evitării apariției insectelor dăunătoare. 6. asigurarea funcționalității în camera L 1.1.1 a grupului de toaletă (din cele trei existente), a chiuvetei (din cele trei existente) și a instalației pentru duș (din cele două existente), prin efectuarea unor activități de reparație.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Cât privește condițiile de cazare ale persoanelor private de libertate în centrele de reținere și arestare preventivă, acestea trebuie să asigure respectarea demnității umane și prezumția de nevinovăție. Tratamentul de care trebuie să beneficieze persoanele reținute sau arestate preventiv este necesar a fi adaptat condiției juridice a acestora, ținându-se seama că prezumția de nevinovăție

atrage după sine un tratament mai favorabil decât cel al condamnaților. În cazul acestor categorii de persoane condițiile de încarcerare nefavorabile nu sunt justificate.

Potrivit art. 9 și art. 10 din Ansamblul de principii ONU pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detenție sau încarcerare „Persoanele deținute sunt supuse unui regim conform condiției de persoane necondamnate. Ele sunt deci separate de persoanele condamnate de fiecare dată când este posibil”, respectiv ”Autoritățile care arestează o persoană, o mențin în detenție sau anchetează afacerea trebuie să-și exercite strict puterile ce le-au fost conferite”.

Persoanele reținute sau arestate preventiv aflate în centrele de reținere și arestare preventivă se supun unui regim propriu de executare, în vederea unei bune desfășurări a procesului penal, cu respectarea drepturilor fundamentale și pot beneficia de asistență psihologică și moral-religioasă, în interiorul centrului, sub pază și supraveghere, în condițiile stabilite prin regulamentul de aplicare al legii (art. 111 alin. (1) și (2) din Legea nr. 254/2013).

Dispozițiile art. 5 și art. 7 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, prevăd că persoanele private de libertate sunt cazate în comun în camere cu respectarea normelor igienico-sanitare, în funcție de suprafața și volumul acestora, de numărul paturilor, precum și de posibilitățile de iluminare și aerisire naturală. Pentru prevenirea producerii unor evenimente negative, în fiecare cameră sunt cazate obligatoriu, minimum două persoane. Camerele aresturilor sunt situate în sediile unităților de poliție și sunt dotate cu instalații sanitare, de încălzire, iluminat, aerisire și ventilație asigurându-se pentru fiecare persoană în spațiul de cazare minimum 6 mc de aer.

Referitor la cazarmament, art. 36 alin. (3) și (4) din același act normativ stabilește că aresturile asigură fiecărei persoane supuse măsurilor privative de libertate pat individual, saltea, pernă, față de pernă, cearșaf, prosop și pătură. Pe timp de iarnă se asigură câte 2 pături pentru fiecare persoană. Persoanele supuse măsurilor privative de libertate, cu aprobarea șefului arestului, pot primi din

partea membrilor de familie sau altor persoane articole de echipament și cazarmament.

Potrivit Ordinului Ministrului Administrației și Internelor nr. 503/2008 privind asigurarea structurilor și efectivelor cu materiale de resortul echipamentului, de întreținere și alte materiale specifice, persoanelor deținute în centrele de reținere și arest preventiv li se vor distribui lunar 1 buc. aparat de ras de unică folosință, 1 buc. săpun semitoaletă (greutate 100-150 g) și trimestrial, 1 buc. (tub 50-100 g) cremă de ras.

Cât privește dreptul la plimbare, conform art. 37 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005, reținuților, arestaților preventiv și condamnaților li se asigură zilnic în mod diferențiat timp de plimbare de la o oră la două ore pentru majori, și de la o oră la trei ore pentru minori, în curțile amenajate în incinta aresturilor, cu respectarea strictă a regulilor de separație, sub supravegherea polițiștilor.

Art. 30 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 prevede că de la ora stingerii, până la ora deșteptării, persoanele supuse măsurilor privative de libertate nu se scot din cameră. Fac excepție de la prevederile alineatului (1) reținuții, arestații preventiv ori condamnații aflați în următoarele situații: **a)** s-au îmbolnăvit în mod subit și sunt transportați de urgență la cea mai apropiată unitate sanitară urmând să fie încunoștințat deîndată medicul arestului; **b)** sunt expuși unui pericol iminent care nu poate fi înlăturat în alt mod; **c)** urmează să fie **transferați**; **d)** producerea unor calamități sau evenimente care impune evacuarea totală sau parțială a arestului; **e)** **în cazuri deosebite pentru activități de urmărire penală cu aprobarea șefului unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, adjuncților acestuia ori în lipsa acestora, a șefului structurii cercetări penale corespondente, asigurându-se ulterior timpul regulamentar de odihnă.**

În privința dispozițiilor legale menționate, potrivit cărora persoanele private de libertate nu se scot din cameră de la ora stingerii la ora deșteptării, apreciem că acestea constituie o formă de încălcare a demnității umane, în condițiile în care în unele locuri de arest, camerele nu sunt prevăzute cu grupuri sanitare proprii.

Mai mult, excepția scoaterii din camere a persoanelor încarcerate între ora stingerii și ora deșteptării în cazurile deosebite, pentru activități de urmărire penală, poate genera posibile abuzuri ale organelor de urmărire penală, în condițiile în care locurile de arest sunt plasate în incinta secțiilor de poliție.

Ca atare, dispozițiile art. 30 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 creează premisele unui cadru nelegal de acțiune al organelor de urmărire penală și de încălcare a demnității umane.

Potrivit Normelor CPT, custodia poliției (este sau ar trebui să fie) de relativ scurtă durată. Totuși, condițiile de detenție în celulele poliției trebuie să îndeplinească anumite condiții elementare.

Toate celulele poliției trebuie să fie curate și de o mărime rezonabilă având în vedere numărul persoanelor care pot fi plasate în ele și trebuie să beneficieze de o iluminare adecvată (adică suficientă pentru a citi în afara perioadelor de repaos), de preferință celulele ar trebui să beneficieze de lumină naturală. Mai mult, celulele trebuie să fie amenajate astfel încât să permită repausul (de exemplu, un scaun sau o banchetă fixă), iar persoanele obligate să petreacă noaptea în detenție trebuie să dispună de o saltea și o cuvertură proprie. Persoanele din custodia poliției trebuie să aibă acces la toalete curate, în condiții decente și să dispună de posibilități adecvate pentru a se spăla. Ele trebuie să aibă acces în fiecare moment la apă potabilă și să primească mâncare la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puțin o dată pe zi. Persoanelor ținute 24 de ore sau mai mult în custodia poliției ar trebui, în măsura posibilului, să li se propună zilnic un exercițiu în aer liber.

Vizita efectuată de CPT în 2014 a permis constatarea faptului că excepție făcând centrul de rețineră și arestare preventivă Oradea, care fusese de curând renovat în întregime și oferea condiții foarte bune de cazare, condițiile materiale observate în celelalte centre de arest vizitate **continuau să rămână mediocre, similare celor observate în timpul vizitei din 2010 (supraaglomerare, grad ridicat de uzură, insalubritate, lumină naturală și ventilație insuficiente). Acest fapt este cu atât mai grav cu cât durata detenției în astfel de locuri poate fi lungă.**

În urma vizitei din 2014, CPT a recomandat, spre exemplu, autorităților române să dispună măsurile care se impun pentru a garanta că în aresturile de poliție: - persoanele deținute au la dispoziție un spațiu vital de minim 4 mp în celulele colective (Arestul central București, Centrele de Rețineră și Arestare preventivă nr. 10,11 și 12

București); - celulele dispun de acces suficient la lumină atât naturală cât și artificială și sunt ventilate (CRAP nr. 10,11,12, Arestul central București și CRAP Arad); dispozitivele de protecție suplimentare celor necesare pentru ferestre să fie înlăturate, iar ferestrele să fie lărgite (CRAP nr. 10,11,12); - fiecare persoană încarcerată să aibă o saltea și lenjerie de pat curate; - persoanele încarcerate în CRAP Arad să aibă acces imediat la toalete corespunzătoare, inclusiv pe timpul nopții; utilizarea găleților și a sticlelor de plastic trebuie abandonate și trebuie să înceteze; - întreținerea și curățenia celulelor și instalațiilor sanitare trebuie asigurate în mod regulat.

Referitor la condițiile de detenție din unitățile de poliție, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut:

În cauza *Zamfirachi împotriva României*, reclamantul plasat în Arestul Direcției Generale a Poliției Municipiului București a susținut că a fost cazat într-o celulă de 14 mp împreună cu alte 5 persoane arestate, că toaleta nu putea fi folosită datorită unei intervenții chirurgicale a tendonului lui Achile pe care reclamantul o suferise, iar celula nu avea în dotare chiuvetă, astfel că acesta avea posibilitatea de a se spăla pe sine și tacâmurile numai prin folosirea apei de la robinetul toaletei.

Curtea a reiterat că, potrivit art. 3 din Convenție, Statul trebuie să asigure că o persoană este deținută în condiții care sunt compatibile cu respectul demnității umane, că modul și metoda de executare a măsurii nu o supun unor suferințe și vicisitudini de o intensitate mai mare decât cele inerente privării de libertate și că, având în vedere necesitățile practice ale încarcerării, sănătatea și starea normală ale deținutului sunt asigurate în mod corespunzător.

În analiza condițiilor de detenție, trebuie avut în vedere efectul cumulativ al acestor condiții, precum și susținerile concrete ale reclamantului (cauza *Dougoz c. Greciei*), iar o lipsă acută a spațiului în celulă este un element central în stabilirea existenței unor condiții degradante de detenție în înțelesul art. 3 din Convenție.

Curtea a arătat că, chiar luând în considerare gradul de ocupare al celulelor indicat de către Guvern, spațiul personal al reclamantului în celula din arestul poliției era de 2,42 mp, nefiind astfel respectat standardul recomandat de CPT pentru celulele ocupate de grupuri de deținuți.

Curtea a subliniat că în cauze precedente a constatat încălcarea art. 3 din Convenție pentru lipsa condițiilor materiale de detenție corespunzătoare în celulele

Arestului Poliției Municipiului București (cauza Ogiță c. României) apreciindu-se că suprapopularea celulelor nu face altceva decât să accentueze dificultățile autorităților și ale deținuților de a menține un nivel adecvat de igienă (**cauza Ion Ciobanu c. României**) [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 4246-4247, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

În cauza Cășuneanu împotriva României, reclamantul s-a plâns de condițiile din timpul arestării preventive. Între 8 și 12 aprilie 2010, **reclamantul a fost deținut în arestul Poliției București, într-o celulă de 9 mp, cu 4 paturi, alături de alți deținuți. În acest spațiu, țevile de apă erau sparte, astfel încât era apă pe lângă chiuvetă și deasupra toaletei se afla un duș improvizat. Celula avea o fereastră de 40 x 60 cmp, acoperită cu bare, iar reclamantul avea la dispoziție 20 de minute de exerciții fizice pe zi într-o curte interioară de 6 x 4 mp, înconjurată de pereți cu cărămizi.**

Curtea a reiterat și că anterior a reținut încălcări ale art. 3 față de condițiile total improprii de detenție chiar și pentru perioade scurte de timp, de zece sau patru zile de detenție în celule suprapopulate și murdare (în cauza Koktysh c. Ucraininei și de 5 zile în cauza Gavrilovici c. Moldovei).

Totodată, Curtea a mai reținut încălcări ale art. 3 și față de condițiile materiale de detenție în unitățile de poliție, inclusiv cea din București (Artimenco c. României și Ogiță c. României).

Aplicând aceste principii în cauză, Curtea a reținut că reclamantul a dat o descriere concretă și detaliată cu privire la condițiile de detenție și efectul asupra sa (descrierea privind suprapopularea, **igiena precară, lipsa de intimitate și a exercițiului în aer liber**), aceste condiții fiind aceleași ca și cele constatate de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3685-3686, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În Centrele de Reținere și Arestare Preventivă au fost constatate următoarele:

a) lipsa grupurilor sanitare în camere, astfel că satisfacerea necesităților fiziologice se realiza la grupuri sanitare comune. În aceste condiții, accesul la grupurile sanitare comune se putea realiza exclusiv la cerere, astfel că personalul de supraveghere avea obligația de a însoți persoana privată de libertate. Inexistența grupurilor sanitare în dotarea camerelor de deținere reprezenta o deficiență care genera un tratament degradant, deoarece o persoană care depinde de o altă persoană pentru satisfacerea nevoilor fiziologice se află într-o situație umilitoare. Cu titlu de exemplu:

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare preventivă Iași*, camerele nu erau prevăzute cu grup sanitar, existând un singur grup sanitar comun destinat persoanelor private de libertate, prevăzut cu 2 cabine cu WC turcesc, 2 dușuri și 2 chiuvete.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare preventivă Satu Mare*, accesul la grupul sanitar comun, unde erau amplasate și cabinele de toaletă, se realiza în mod permanent prin intermediul personalului de serviciu.

▶ *Centrul de reținere și arestare preventivă Alba* nu era prevăzut cu grupuri sanitare în camerele de arest, dar era prevăzut cu 2 grupuri sanitare „tip turcesc”, cu spălător comun cu 5 robinete și o baie comună care conține 3 cabine de duș. Accesul la grupul sanitar al persoanelor private de libertate se făcea la cererea acestora, când aveau nevoie.

▶ *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți*. Camerele de deținere nu erau dotate cu grup sanitar propriu din cauza lipsei condițiilor tehnice, respectiv canalizarea subterană a IPJ Mehedinți, care era subdimensionată și nu putea prelua fluxul de evacuare (ape pluviale și ape menajere).

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vrancea*, nicio cameră nu avea grup sanitar propriu. Satisfacerea necesităților fiziologice și igiena corporală se realiza în 2 băi comune amplasate pe palier, doar una din băi fiind dotată și cu duș. Pentru asigurarea intimității, WC-urile erau prevăzute cu câte un paravan.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, cu excepția camerelor 9, 10, 11 și 12, care erau dotate cu un vas WC, din cauza poziționării camerelor și

dimensiunilor reduse ale acestora nu s-au putut amenaja grupuri sanitare individuale, motiv pentru care toate camerele de deținere erau deservite de un grup sanitar situat pe holul centrului. Ca atare, **dotarea cu grupuri sanitare care deserveau cele 12 camere era insuficientă**, atât în ceea ce privește numărul de camere de baie, cât și din punct de vedere al dotării cu: 8 dușuri, 4 vase WC tip turcesc, 2 lavoare.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Călărași*, din totalul de 13 camere, **nicio cameră nu avea grup sanitar propriu**. Satisfacerea necesităților fiziologice și igiena corporală erau realizate într-o singură baie comună amplasată pe palier, conținând 3 WC-uri tip turcesc, 3 dușuri tip pară fără cădiță și o chiuvetă tip spălător cu 5 robinete pentru apă rece.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Suceava*, cu excepția celor 2 camere prevăzute cu 1WC, **pentru restul camerelor din centru exista un singur grup sanitar comun**.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Covasna*, **camerele de încarcerare nu erau dotate cu grupuri sanitare proprii**, ci exista un grup sanitar comun pentru bărbați și un grup sanitar comun pentru femei. Astfel: - la bărbați: existau 4 toalete turcești, iar deasupra toaletei se afla instalația de duș, apa de la duș scurgându-se direct în toaletă. De asemenea, în aceeași încăpere erau instalate și 4 chiuvete; la femei: exista o singură toaletă turcească, având instalat deasupra dușul.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Arad*: camerele nu erau prevăzute cu grup sanitar propriu și lavoar. În cadrul CRAP erau 2 grupuri sanitare comune care deserveau toate camerele de detenție, dotate cu 3 WC-uri turcești, un lavoar comun și 9 dușuri.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Botoșani*: cu excepția unei camere prevăzută cu 1 WC turcesc, chiuvetă și duș, **pentru restul camerelor din centru exista un singur grup sanitar comun**, prevăzut cu 3 cabine cu WC turcesc, 2 dușuri cu perdea și 3 chiuvete. Acesta și toate spațiile centrului erau permanent igienizate și menținute în stare de funcționare.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Neamț*: **nicio cameră nu avea grup sanitar propriu**. Satisfacerea necesităților fiziologice și igiena corporală erau realizate în **3 băi comune amplasate pe palier**, fiecare având câte 2 WC-uri tip turcesc, câte 6 dușuri și o chiuvetă.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Olt:** toate camerele situate suprateran erau dotate cu WC-uri tip turcesc, duș și lavoar. Toate camerele situate la demisol **nu erau dotate cu grup sanitar propriu din cauza lipsei condițiilor tehnice, respectiv situarea acestora sub nivelul canalizării subterane a I.P.J Olt. Aceste camere erau deservite de spălător și grup sanitar comune, dotate cu 3 vase WC tip turcesc, 8 lavoare și 3 dușuri.**

b) **insuficiența numărului de toalete** din grupurile sanitare comune raportat la numărul persoanelor custodiate. Spre exemplu:

► În **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți**, în situația ocupării centrului la capacitatea sa maximă de cazare, respectiv 22 de locuri, **dotarea cu grupuri sanitare era insuficientă** din punct de vedere al dotării cu 2 vase WC tip turcesc.

► În **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Botoșani**, cu excepția unei camere prevăzută cu 1 WC turcesc, chiuvetă și duș, pentru restul camerelor din centru exista un singur grup sanitar comun destinat persoanelor private de libertate.

c) **existența unor grupuri sanitare inundate și a unor instalații sanitare care prezentau un grad avansat de uzură.** În acest sens:

► În **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Arad**, camerele nu erau prevăzute cu grup sanitar propriu, existând 2 grupuri sanitare comune care deserveau toate camerele de detenție. Sistemul de canalizare era necorespunzător; în repetate rânduri, mai ales când ploua torențial, holul și **grupurile sanitare erau inundate prin refularea apei din canalizarea orașului**, ceea ce determina un pericol iminent de apariție a unor focare de infecție.

► În cadrul **Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Olt**, o parte dintre camerele de deținere (5 camere) nu erau dotate cu grup sanitar propriu din cauza lipsei condițiilor tehnice, respectiv situarea acestora sub nivelul canalizării subterane a I.P.J Olt.

► În **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Gorj**, camerele de deținere nu erau dotate cu grup sanitar propriu din cauza lipsei condițiilor tehnice, respectiv situarea acestora sub nivelul canalizării subterane a I.P.J Gorj, care era subdimensionată și nu putea prelua fluxul de evacuare.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Buzău*, WC-urile erau astupate cu sticle de plastic pline cu apă.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți*, toate instalațiile sanitare erau în stare avansată de uzură.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița*, în majoritatea camerelor WC-urile și chiuvetele erau uzate și pătate/ruginite, însă s-a precizat că acestea urmau a fi înlocuite.

d) modul defectuos în care erau amenajate toaletele din camerele de cazare. Separarea toaletelor de restul camerelor, realizate cu ajutorul unor perdele, paravane sau pereți despărțitori care nu erau construiți până la nivelul tavanelor, nu asigura respectarea dreptului la intimitate. Astfel:

▶ În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Brașov, Caraș Severin și CRAP nr. 3, nr. 4, nr. 6-12 București, Bihor, Bacău*, camerele prevăzute cu grup sanitar propriu, asigurau intimitatea, prin folosirea de perdele prin care se realiza delimitarea de restul camerei.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*, în cameră exista toaletă (WC turcesc), precum și o chiuvetă cu apă rece. **Toaleta nu asigura respectarea dreptului la intimitate** (WC-ul turcesc era amplasat într-un colț al camerei, având pe una din laturi un perete din zid, cu faianță, de aproximativ 1 m înălțime de la podea, iar diferența de spațiu până la tavanul camerei era neprotejată). Intrarea era acoperită de o perdea, până la aproximativ 1 metru înălțime de la podea). Astfel, de la nivelul paturilor superioare nu mai era asigurată intimitatea. **WC-urile erau astupate cu sticle din plastic pline cu apă.**

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița*, grupul sanitar era delimitat de cameră doar printr-un perete (care nu se continua până la tavan) și o perdea de duș (în loc de ușă), astfel că deși fiecare cameră avea grup sanitar, modul de delimitare a acestuia nu era de natură să asigure posibilitatea persoanelor cazate în acest centru de a-și satisface nevoile fiziologice în condiții de intimitate.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7 București*, spațiul de intrare în grupul sanitar, precum și spațiul rămas liber până la tavan de la peretele

despărțitor era prevăzut cu o perdea din material plastic glisantă, montată pe o șină metalică în plafonul camerei.

e) **folosirea WC-ului tip „turcesc” ca suport pentru spălarea corporală reprezenta un alt aspect de natură a ridica problema respectării demnității umane. Astfel:**

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Argeș și Vâlcea*, separarea spațiului pentru îmbăiere față de restul spațiului destinat cazării era realizată în condiții minimale, iar vasul WC tip „turcesc” era, în același timp și suport pentru spălarea corporală.

f) **amplasarea camerelor în demisolul centrelor de reținere și arestare preventivă, astfel că nu se asigura lumina naturală și aerarea corespunzătoare a camerelor. În acest sens:**

► cea mai mare parte a spațiilor alocate persoanelor reținute și arestate preventiv în centrele de reținere și arestare preventivă erau situate la demisolul unităților. Spre exemplu, erau situate la demisol Centrele de Reținere și Arestare Preventivă: Gorj, Brașov, Mehedinți, Hunedoara, Dâmbovița, Bistrița Năsăud, Iași, Neamț, Prahova, Satu Mare, Sălaj, Sibiu, Tulcea, Botoșani, Cluj, Buzău, Constanța, Teleorman, Giurgiu.

Menționăm că în unele centre camerele erau situate la parter: Bihor, Caraș-Severin, Maramureș, Ialomița, Mureș. În alte centre, camerele se aflau la parter și suprateran (Harghita, Galați) sau la parter și subsol (Olt).

De asemenea, pentru respectarea demnității umane trebuie avut în vedere că amplasarea locurilor de detenție în demisolul clădirilor de reținere și arestare preventivă crea pentru persoanele private de libertate o situație neconcordantă cu calitatea lor procesuală, mai puțin favorabilă decât cea a persoanelor condamnate aflate în penitenciar.

g) **lumina naturală și iluminatul artificial necorespunzătoare**

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Maramureș*, niciuna dintre camerele de deținere nu avea lumină și aerisire directă.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți*, iluminatul natural era slab, în lipsa unei lumini solare puternice, iar din cauza plaselor dense aplicate la geamurile mici, lumina din camere era difuză.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*, iluminarea camerelor de arest era insuficientă, fiind nevoie de lumină artificială pe tot parcursul zilei. Ferestrele erau la limita superioară a peretelui, erau de mici dimensiuni, iar deschiderea acestora era spre spațiile de plimbare, care erau împrejmuite cu zid sau spre spațiul de uscare a rufelor, care era acoperit cu plastic). Din camerele de arest nu se putea vedea cerul, iar lumina naturală ce pătrundea în aceste camere era slabă. Din acest motiv, în cameră era folosit iluminatul artificial pe timpul zilei (un bec/neon) care, potrivit relatărilor arestaților le afecta vederea.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vaslui*, nu exista posibilitatea asigurării unui iluminat natural în camerele de cazare, iluminatul fiind în cea mai mare parte artificial.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Arad*, camerele fiind amplasate la demisol nu beneficiau de lumină naturală și ventilație suficientă, ceea ce ducea la apariția fenomenului de igrasie și mucegai.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, ferestrele erau la limita superioară a peretelui, erau mici ca dimensiuni, și nu asigurau un iluminat suficient. Din camerele de arest nu se putea vedea cerul, iar lumina naturală ce pătrundea în aceste camere era slabă. Din acest motiv, în cameră ardea pe timpul zilei un bec/neon care, potrivit relatărilor arestaților afecta vederea. Aerisirea camerelor era insuficientă, din cauza ferestrelor mici. Persoanele aflate în centrul de reținere s-au plâns de faptul că aerul era irespirabil și camerele nu asigurau lumină suficientă.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, în unele camere (22, 21, 28, 24, 5, 6, 25) iluminatul natural era insuficient, iar cel artificial necorespunzător. În camerele 23, 27 iluminatul natural era deficitar, dar a fost completat cu iluminatul artificial.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Giurgiu*, lumina naturală era total insuficientă. Camera nr. 7 (4 deținuți) avea în dotare 4 paturi, iar fereastra

avea dimensiunile de 40/40 cm, cu gratii și plasă, **nu asigura iluminarea naturală și ventilația**, iar lumină artificială era insuficientă.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă 7 București*, lumina naturală nu pătrundea suficient în camere, dată fiind amplasarea acestora la demisolul clădirii secției de poliție.

h) ventilația deficitară a camerelor

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mehedinți*, ventilația camerelor era deficitară, geamurile camerelor de deținere putând fi deschise doar din exteriorul clădirii, ocupanții celulelor neputând aerisi atunci când doreau.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Neamț*, aerisirea camerelor era necorespunzătoare, cauzată de amplasarea la demisolul clădirii I.P.J. Neamț, aerisirea fiind asigurată prin ferestre prevăzute cu plasă, care se deschideau doar din exteriorul clădirii, la solicitarea persoanelor private de libertate.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*, aerisirea camerelor era insuficientă, ferestrele fiind mici. Persoanele aflate în centrul de reținere s-au plâns de **existența prafului**, care crea probleme respiratorii.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vaslui*, s-a constatat **incapacitatea de aerisire a camerelor persoanelor custodiate**.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vrancea* aerisirea camerelor era deficitară, cauzată de amplasarea la demisolul clădirii I.P.J. Vrancea, aerisirea fiind asigurată prin ferestre prevăzute cu plasă, care se deschideau doar din exteriorul clădirii, la solicitarea persoanelor private de libertate.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, aerisirea camerelor era insuficientă, ferestrele fiind mici. Persoanele aflate în centrul de reținere s-au plâns de faptul că aerul era irespirabil.

i) gradul avansat de uzură a cazarmamentului

▶ În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Neamț și Mehedinți*, saltelele din câlți erau foarte uzate.

▶ În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brașov*, pernele erau uzate, nu puteau fi spălate/curățate, însă încă puteau fi folosite. Saltelele erau fie în stare

foarte bună (aproape noi), **fie în stare necorespunzătoare, acestea din urmă fiind necesar a fi schimbate.**

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Covasna* era necesară înlocuirea saltelelor, unele dintre acestea fiind preluate de la spital.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, 50 de saltele erau tip "Relaxa", **cu câlți și din burete.** Cele tip "Relaxa" erau în stare bună, o parte din saltelele cu câlți erau noi, iar restul erau în diverse stadii de uzură.

j) discontinuități în furnizarea apei calde, energiei termice și a celei electrice

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați*, în ceea ce privește apa caldă și energia termică, unitatea era alimentată de la rețeaua orașului și existau probleme în furnizarea acestora. **În tot orașul Galați erau oprite apa caldă și căldura și, în consecință, nici persoanele aflate în CRAP Galați nu beneficiau de aceste utilități.** Pe fiecare secție de deținere, celor cazați li se puneau la dispoziție fierbătoare electrice.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Teleorman*, **apa caldă se furniza o dată pe săptămână**, în timp ce alte centre respectau prevederile legale referitoare la asigurarea apei calde pentru îmbăiere de două ori pe săptămână (spre exemplu, **Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Iași, Neamț, Vrancea, Bacău, Covasna**).

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Argeș, Vâlcea, Constanța, Gorj, Giurgiu*, energia electrică era furnizată neîntrerupt, iar între orele 22:00-6:00 dimineața, în fiecare cameră era asigurată o lumină de veghe. **În Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Harghita, Arad, Bistrița Năsăud, Timiș, Brașov, Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București**, energia electrică era furnizată permanent.

k) spălarea și uscarea articolelor vestimentare de către deținuți

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Giurgiu*, s-a constatat că lucrurile personale erau spălate de deținuți și uscate în curtea de plimbare, iar în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Arad*, nu exista amenajat un spațiu

dotat cu mașină de spălat pentru spălarea lenjeriei de pat cât și pentru lenjeria individuală.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, nu avea în dotare mașină de spălat rufe și nu exista spațiu pentru spălarea/uscarea rufelor, arestații fiind nevoiți să își usuce hainele în cameră.

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Suceava, Botoșani, Covasna, Ialomița, Sălaj*, articolele vestimentare se uscau în camera de deținere, întrucât nu exista o încăpere cu această destinație. În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Bistrița Năsăud și Maramureș*, articolele vestimentare erau uscate în cameră sau pe hol, pe calorifer.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Arad*, uscarea articolelor vestimentare se putea realiza în frizeria arestului.

1) distribuția neuniformă în centrele de reținere și arestare preventivă a materialelor igienico-sanitare:

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Giurgiu*, persoanele private de libertate nu primeau aceste produse.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Covasna*, distribuția produselor igienico-sanitare se făcea doar la încarcerarea persoanei private de libertate, când pe bază de semnătură i se înmâna un săpun. Alte produse igienico-sanitare nu se distribuiau.

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Neamț*, persoanele internate beneficiau de produsele igienico-sanitare și de spălat în limita fondurilor disponibile. Aceste produse (săpun, pastă de dinți, pastă de ras, hârtie igienică) se distribuiau cu precădere persoanelor care nu aveau posibilități financiare, sau care nu sunt vizitate.

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Gorj*, produsele igienico-sanitare, hârtie igienică și săpun erau distribuite lunar sau de câte ori era nevoie, pe bază de semnătură, în limitele bugetului alocat și la solicitarea persoanelor încarcerate.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău*, persoanele internate beneficiau de produsele igienico-sanitare și de spălat, în limita fondurilor disponibile. Aceste produse (săpun, pastă de dinți, pasta de ras, hârtie igienică) se distribuiau cu precădere persoanelor care nu aveau posibilități financiare sau care nu erau

vizitate. Spălarea articolelor vestimentare se asigura în general de către aparținători, la domiciliu.

m) unele curți de plimbare erau subdimensionate, neacoperite

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova* - suprafețele curților de plimbare erau insuficiente, raportat la numărul de deținuți și nu exista posibilitatea extinderii acestora, întrucât infrastructura nu permitea acest lucru. Curțile de plimbare nu aveau nici o deschidere vizuală spre exterior (nu se putea vedea cerul) fiind acoperite cu plexiglas netransparent.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vâlcea*, camera de plimbare era improvizată la un nivel superior, putea asigura în condiții limitate activitatea de petrecere a timpului în aer liber pentru persoanele arestate preventiv și avea amplasată o copertină.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Argeș*, condițiile de plimbare erau minimale și aveau drept cauză infrastructura învechită a corpului de clădire care nu permitea amenajarea unui spațiu adecvat. Plimbarea asigura în condiții limitate activitatea de petrecere a timpului în aer liber pentru persoanele arestate preventiv, iar curtea dispunea de o copertină și o băncuță. Condițiile erau însă minimale și aveau drept cauză infrastructura învechită a corpului de clădire care nu permitea amenajarea unui spațiu mai generos.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brașov*, existau trei camere de plimbare acoperite în cea mai mare parte, care permiteau lumina naturală, dar care asigurau un spațiu restrâns pentru plimbarea persoanelor lipsite de libertate.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj* - unitatea dispunea de 4 curți de plimbare, având o dimensiune totală de 83,95 mp, betonate, neacoperite.

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1-4, 6-12 București*, curțile de plimbare erau subdimensionate prin raportare la numărul persoanelor custodiate.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă 4*, dreptul la plimbare se putea exercita doar de luni până vineri, întrucât sâmbăta și duminica lucrau un număr mai redus de agenți de poliție.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Cluj*, existau 8 curți de plimbare în suprafață de aproximativ 10 mp, persoanele private de libertate având zilnic dreptul la plimbare.

n) spațiul pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate.

În unele centre de reținere și arestare preventivă, persoanele încarcerate erau obligate să-și păstreze bunurile în sacoșe, sub paturi sau agățate pe pereți. Spre exemplu:

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*, nu exista mobilier pentru bunurile personale, însă exista o cameră în care persoanele arestate puteau păstra aceste bunuri. Majoritatea persoanelor arestate preventiv, păstrau aceste bunuri în camere în sacoșe.

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Bistrița - Năsăud, Caraș Severin, Maramureș, Buzău*: în camere nu exista mobilier pentru depozitarea efectelor personale (noptiere sau rafturi).

► În *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Neamț și Vrancea*, camerele nu permiteau dotarea cu mobilier pentru depozitarea efectelor personale, având în vedere suprafețele reduse ale acestora.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, nu existau dulapuri pentru depozitarea bunurilor personale, acestea fiind păstrate în sacoșe.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brăila*, în camerele de cazare nu existau dulapuri sau cambuze, bunurile fiind păstrate sub paturi sau în cuierele fixate pe pereți.

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7 București*, camerele nu permiteau dotarea cu mobilier pentru depozitarea efectelor personale având în vedere suprafețele relativ reduse ale acestora.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați*, în camerele de cazare, nu existau dulapuri sau cambuze, bunurile fiind ținute sub paturi sau prin cuierele fixate pe pereți.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Călărași*, camerele nu permiteau dotarea cu mobilier pentru depozitarea efectelor personale, având în vedere suprafețele acestora

o) nemulțumiri referitoare la păstrarea confidențialității discuțiilor în timpul vizitelor. În Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova, sectorul de vizită era destinat întâlnirilor dintre arestați și familii, cât și întâlnirilor cu avocații. Față de acest aspect, unii arestați și-au exprimat nemulțumirea, considerând că nu se respectă confidențialitatea discuțiilor. Camera cu această destinație avea aproximativ 10 mp., fiind mobilată cu 2 mese, 2 băncuțe, 4 scaune, plus o masă pe care se afla un cântar pentru primirea pachetelor și un scaun pentru lucrătorul supraveghetor.

În timpul discuțiilor, supraveghetorul rămânea în aceeași cameră, neexistând dispozitive de separare care să asigure doar supravegherea vizuală. Programul de vizite aprobat prin Regulamentul de ordine interioară al centrului prevedea că timpul de vizită era de 30 de minute săptămânal - cu familia de luni până joi, iar cu avocații în oricare zi a săptămânii, cu respectarea procedurilor de aprobare.

Nu exista o cameră pentru discuțiile arestatului cu oficialitățile (avocați, notari etc.), acestea având loc în camera de vizită (unde puteau fi și alte persoane, nefiind asigurată confidențialitatea discuțiilor), fie într-o cameră care era folosită pentru depozitarea unor documente sau materiale.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Dolj, având printre obiective condițiile de cazare ale persoanelor private de libertate.

La data efectuării vizitei se aflau în custodia Centrului de Reținere și Arestare Preventivă din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Dolj un număr de **28 de persoane private de libertate încarcerate**, din care 27 arestați preventiv și un reținut; dintre aceștia 26 arestați pentru o perioadă mai mică de 3 luni și un arestat pe o perioadă între 3 și 6 luni. Din cele 28 de persoane încarcerate, trei erau femei.

În perioada 01.01. 2015 – 22.10.2015, în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj au fost introduse **341** de persoane în baza unor ordonanțe de reținere, dintre care doar pentru **197** s-au emis mandate de arestare. În aceeași perioadă au fost introduse 112 persoane în baza mandatelor de arestare preventivă, rezultând un total

de **309 persoane arestate preventiv**. Dintre aceștia, 301 au fost reținuți pe o perioadă mai mică de trei luni, iar 8 pe o perioadă între trei și șase luni.

Cu ocazia vizitei efectuate s-au constatat următoarele: Centrul de Reținere și Arestare Preventivă se afla amplasat în clădirea Inspectoratul de Poliție Județean Dolj, *la demisol*, unde erau amenajate camerele de deținere. Accesul în centru se făcea atât din exteriorul cât și din interiorul clădirii inspectoratului.

Secția de deținere situată pe două holuri, dispunea de 29 de camere, dintre care doar 16 erau funcționale iar restul camerelor nu erau amenajate, fiind folosite pentru depozitarea unor materiale de construcții, saltele și paturi uzate. Echipa a vizitat 10 camere de deținere care erau ocupate la data vizitei, precum și camerele neocupate, dar amenajate pentru custodie.

Camerele nr. 10, 11, 22, 24, 26, 29 erau neocupate la data vizitei, aveau instalate **paturi cu saltele textile uzate**; doar camera 11 era dotată cu wc, chiuvetă și duș, iar camera 10 doar cu wc și chiuvetă. Camerele neocupate nu prezentau un grad de curățenie corespunzător, pereții erau murdari și inscripționați cu diverse desene (camera 24).

Echipa a vizitat și camere de deținere care erau ocupate la data vizitei (camerele nr. 25; 28; 27; 23; 13; 12; 9), constatându-se următoarele:

Referitor la numărul persoanelor private de libertate cazate în camere, în toate camerele vizitate, persoanele custodiate erau cazate atât în paturi suprapuse dispuse pe două niveluri, cât și în paturi nesuprapuse.

În secția de deținere situată pe două holuri, arestații preventiv erau repartizați în camere astfel: camera nr.12 (cu o suprafață de 10,92 mp și trei paturi) – trei persoane arestate preventiv; camera nr. 25 (cu o suprafață de 9,81 mp, cu două paturi) – două persoane arestate preventiv; camera nr. 23 (cu o suprafață de 27,60 mp, cu opt paturi instalate) - șapte persoane arestate preventiv; camera nr. 28 (cu o suprafață de 14,64 mp, patru paturi instalate) - patru persoane arestate preventiv; camera nr. 27 (cu o suprafață de 34,02 mp, opt paturi instalate) - șapte persoane arestate preventiv; camera nr. 9 (cu o suprafață de 10,88 mp, trei paturi instalate) - trei persoane arestate preventiv; camera nr.13, destinată cazării minorilor (cu o suprafață de 11,11mp, două paturi instalate) – două persoane arestate preventiv.

Suprafața camerelor raportată la numărul de paturi instalate, asigura în camerele ocupate vizitate între 3,45 – 3,7 mp/persoană față de cei 4 mp/persoană,

cu excepția camerelor nr. 25 și nr. 27, a căror suprafață asigură 4,9 mp/ persoană, respectiv 4,25 mp/ persoană.

Se respectau prevederile legale privind repartizarea pe camere a diferitelor categorii de persoane încarcerate, respectiv minorii separat de majori, femeile de bărbați și fumătorii de nefumători.

În centru era instalat un sistem de avertizare optic, care putea fi acționat în caz de nevoie, de persoanele custodiate.

Referitor la iluminarea și aerisirea camerelor: fiind plasate la demisolul clădirii, **camerele de deținere erau slab iluminate natural**, iar iluminatul artificial era folosit și pe timpul zilei. În majoritatea camerelor, iluminatul artificial și cel de veghe erau asigurate de aceleași dispozitive care pe timpul nopții erau mascate sub diferite forme, asigurându-se în acest mod iluminatul de veghe. Iluminatul artificial era furnizat neîntrerupt, iar iluminatul de veghe între orele 22⁰⁰-6⁰⁰. **Toate camerele erau dotate cu aparate de aer condiționat care nu erau funcționale datorită subdimensionării instalației electrice a centrului.**

Referitor la mobilierul din camere: camerele vizitate erau dotate cu mobilier simplu pentru servirea mesei în camere (mese și scaune) și măsuțe pe care erau amplasate televizoare. **Mobilierul existent în camerele de deținere era insuficient și nu asigura persoanelor private de libertate condiții pentru servirea mesei și depozitarea obiectelor personale.**

Referitor la grupurile sanitare și accesul la duș: majoritatea camerelor ocupate vizitate nu erau dotate cu grupuri sanitare proprii, exista un grup sanitar comun situat pe holul centrului, dotat cu patru vase Wc și două chiuvete. Centrul avea o cameră de duș comună dotată cu **opt dușuri care nu funcționau în totalitate, iar instalațiile sanitare erau vechi și deteriorate. Baia comună avea pavimentul placat cu gresie și pereții cu faianță, nu era compartimentată și nu asigura intimitatea persoanelor deținute.** Apa rece era furnizată permanent din sistemul public centralizat, iar apa caldă era furnizată de două ori pe săptămână fără limită de timp.

În camerele care aveau WC-uri, **nu era respectată intimitatea persoanelor custodiate deoarece nu erau prevăzute uși care să asigure separarea spațiilor. De asemenea, grupul sanitar din cameră nu avea sistem de ventilație și aerisire.**

Persoanele custodiate în camerele de detenție fără grup sanitar erau nevoite să apeleze supraveghetorul pentru a-și satisface nevoile fiziologice atât ziua cât și pe timpul nopții.

La data vizitei, echipa a constatat că grupul sanitar comun era placat cu gresie și faianță, și avea în dotare **patru cabine de WC fără uși și un pisoar la care apa curgea în permanență. Condițiile igienico-sanitare nu erau respectate, wc-urile erau înfundate, capacele de la wc lipseau, apa curgea în permanență la una din chiuvete și starea de curățenie nu era corespunzătoare.**

Referitor la igiena și calitatea cazarmamentului: în general, persoanele aflate în stare privativă de libertate au declarat că primeau lenjeria de la familie. Saltelele verificate nu erau în stare corespunzătoare, erau vechi cu excepția celor din camera nr. 26 care erau într-o stare corespunzătoare. **Nu au fost sesizări în legătură cu prezența insectelor și nu a fost constatată prezența acestora la verificarea camerelor de deținere și a cazarmamentului.**

De la începutul anului 2015 și până la data vizitei s-au efectuat cinci operațiuni de dezinsecție și deratizare cu o firmă specializată, desemnată de Inspectoratul de Poliție Județean Dolj.

Echipa de vizitare a constatat că rufele se uscau în camerele de cazare (camerele nr. 23 și nr. 27), iar la momentul vizitei, **în majoritatea spațiilor de reținere era dezordine: în camerele nr. 28 și nr. 23, hainele erau depozitate în geți sub paturi; în camera nr. 27, alimentele erau depozitate sub paturi.**

Referitor la curțile de plimbare, centrul dispunea de cinci curți de plimbare, betonate, neacoperite, cu suprafața totală de 83,07 mp (două curți cu o suprafață de 16,81 mp fiecare; două curți cu o suprafață de 20,05 mp fiecare și o curte cu suprafața de 9,35 mp). Accesul la curțile de plimbare era permis zilnic, între orele 8⁰⁰ - 16⁰⁰, pe camere, în funcție de categoriile de deținuți (o oră pe zi pentru persoanele majore și două ore pe zi pentru minori). **Curțile de plimbare nu erau amenajate corespunzător pentru condiții meteo nefavorabile și nu erau dotate cu băncuțe.**

Referitor la celelalte spații vizitate, camera de vizite și camera de grefă erau amenajate în două camere amplasate în exteriorul arestului propriu-zis, la etajul superior al clădirii. Ambele camere erau dotate cu dispozitive de separare care se folosesc în toate cazurile. Camera de vizită era în stare bună și era dotată cu mobilier nou: scaune, mese și băncuțe. Camera de grefă era supravegheată vizual, în vederea

asigurării protecției și avea în dotare cinci fotolii, un birou și trei scaune. Această cameră asigura confidențialitatea întâlnirilor între arestați și avocații lor.

Camera pentru amprentare și fotografiere era bine întreținută, era dotată cu aparatură specială și un taliometru de perete.

Conform punctului de vedere întocmit de reprezentantul Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului, Filiala Dolj (membru al echipei de vizită) au fost constatate următoarele: neasigurarea fondurilor necesare pentru reparații și remedierile camerelor; neasigurarea funcționării aparatelor de aer condiționat; dezordinea din camere; neasigurarea materialelor igienico-sanitare; iluminatul de veghe nefuncțional în unele camere. Reprezentantul organizației neguvernamentale a făcut **următoarele propuneri:** salarizarea agenților de poliție din cadrul Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj să fie la același nivel cu personalul angajat în penitenciare; asigurarea fondurilor necesare pentru refacerea instalației electrice pentru a asigura funcționarea aparatelor de aer condiționat; asigurarea fondurilor pentru repararea camerelor de deținere și instalarea grupurilor sanitare și a dușurilor în fiecare cameră.

Față de cele expuse, în temeiul art. 29¹¹ alin. (1) și art. 29¹⁵ din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Avocatul Poporului **recomandat** conducerii Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj **măsurile legale care se impun pentru:** •asigurarea unui iluminat de veghe separat de iluminatul artificial; •îmbunătățirea iluminatului artificial care să suplinească lumina necorespunzătoare în timpul zilei a camerelor de deținere; •refacerea instalației electrice a centrului, astfel încât să se asigure funcționarea aparatelor de aer condiționat montate; •dotarea camerelor cu mobilier pentru păstrarea bunurilor personale; •înlocuirea cazarmamentului vechi și uzat (saltele, păături, lenjerie); •amenajarea curților de plimbare pentru a putea fi folosite și în condiții meteo nefavorabile; •dotarea curților de plimbare cu băncuțe; •suplimentarea măsurilor pentru asigurarea curățeniei și igienizării centrului, în special a grupului sanitar comun și a camerei de duș; •repararea și înlocuirea instalațiilor sanitare din grupul sanitar comun și din sala de dușuri; compartimentarea camerei de baie comună, astfel încât să fie asigurată intimitatea persoanelor cazate, la folosirea dușurilor; •identificarea soluțiilor în vederea amenajării de spații sanitare în toate camerele în care acestea lipsesc, astfel încât persoanele private de libertate să depindă de

personalul de supraveghere pentru satisfacerea necesităților fiziologice; • delimitarea spațiilor de cazare de grupurile sanitare; • aerisirea corespunzătoare a grupurilor sanitare, în camerele care aveau în dotare duș și toaletă; • asigurarea materialelor igienico-sanitare, având în vedere că la data vizitei acestea nu mai fuseseră distribuite din luna iunie 2015; • examinarea oportunității amenajării unei săli de mese, la nivelul centrului.

■ Avocatul Poporului a aprobat propunerea de soluționare a unei petiții referitoare la condițiile de detenție din cadrul Centrului de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București prin efectuarea unei vizite având ca obiective verificarea condițiilor de detenție, a asistenței medicale și a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate.

Ulterior, având în vedere sesizarea din oficiu a instituției Avocatul Poporului referitoare la aspectele prezentate de mass-media privind starea de sănătate a unei persoane arestate preventiv diagnosticată cu afecțiuni cardiace cronice și diabet, a cărei stare de sănătate s-a alterat în timpul încarcerării, la efectuarea vizitei s-a procedat și la verificarea acestor aspecte.

În urma vizitei efectuate au fost constatate următoarele:

Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București se află în subordinea Serviciului de Reținere și Arestare Preventivă din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București și are o capacitate de 150 de locuri. La momentul vizitei, erau încarcerate 112 persoane dintre care 47 femei, centrul fiind singurul de pe raza municipiului București care custodiază femei. Totodată, în urma precizărilor reprezentanților conducerii unității, a rezultat că este singurul centru unde sunt încarcerate persoane care au probleme medicale și/sau sunt dependente de droguri. Camerele pentru femei erau situate la parterul clădirii, iar cele în care sunt custodiați bărbați se aflau la demisol.

În cursul lunii mai a.c., s-a încheiat prima igienizare a centrului din ultimii ani; de asemenea, au fost achiziționate aparate de aer condiționat printr-un mecanism de finanțare cu fonduri norvegiene; aparatele de aer condiționat au fost montate, însă din cauza vechimii instalației electrice a clădirii, acestea nu puteau fi folosite. Prin același proiect urmau să fie schimbate ferestrele, instalațiile sanitare din camerele de cazare, să fie renovate și reamenajate curțile de aer, să fie

modernizate camerele de vizită și să se amenajeze un spațiu cu aparatură pentru gimnastică. Din discuțiile cu reprezentanții centrului a reieșit faptul că în prezent au fost optimizate fluxurile de intrare și cabinetul medical.

În cadrul vizitei, au fost verificate aleator atât camere pentru femei, cât și camere pentru bărbați, camere de vizită, curți de plimbare, camere amenajate pentru acordarea dreptului la convorbiri telefonice, camere destinate depozitării alimentelor (câte un frigider repartizat pentru fiecare cameră de deținere), o magazie pentru depozitarea bagajelor și biblioteca destinată persoanelor private de libertate custodiate.

Referitor la camerele de cazare vizitate aleatoriu: camerele de cazare pentru femei erau situate la parter. Prima cameră vizitată a fost una destinată cazării persoanelor fumătoare; erau 4 paturi, suprapuse la 2 rânduri, fiind cazate 3 persoane. Cazarmamentul era în stare corespunzătoare, saltele erau curate, **lenjeria de pat aparținea persoanelor cazate**, care au declarat că preferă să folosească lenjeria de pat adusă de familie prin sectorul de vizită; **persoanele din cameră au precizat că singura problemă pe care doresc să o semnaleze echipei de vizită referitoare la condițiile de cazare era prezența insectelor dăunătoare, respectiv gândaci.** Camera avea o chiuvetă și un grup sanitar propriu, format din WC tip turcesc și duș, izolat de restul camerei printr-o ușă armonică de plastic. Instalația sanitară avea un **grad destul de ridicat de uzură, vasul WC era acoperit cu o sticlă de plastic umplută cu apă pentru a împiedica eventuala apariție a unor rozătoare, și totodată, pentru a împiedica răspândirea mirosurilor specifice canalizării.** Spațiul delimitat prin ușa de plastic asigură intimitate, însă era extrem de restrâns, astfel că **persoanele custodiate erau nevoite să facă duș deasupra closetului tip turcesc; dacă ușa de plastic era închisă nu se vedea nimic, spațiul respectiv nefiind prevăzut cu un corp de iluminat.**

A doua cameră de deținere pentru femei era amenajată cu 2 paturi suprapuse pe 2 rânduri, fiind destinată cazării persoanelor nefumătoare, iar la momentul vizitei erau cazate 4 persoane; ca și în cazul camerei vizitate anterior, cazarmamentul era în stare corespunzătoare, pe paturi erau folosite atât saltele din dotarea centrului, cât și saltele primite de la familie. Iluminatul natural era corespunzător, iar cel artificial era asigurat prin tub de neon. **Grupul sanitar avea exact aceeași așezare în spațiu ca și în camera vizitată anterior, nu era iluminat, iar gradul de uzură al vasului WC era ridicat.**

A treia cameră de deținere pentru femei vizitată avea aceleași dimensiuni, aceeași dispunere a paturilor supraetajate pe două rânduri și a grupului sanitar. **S-a observat un grad ridicat de uzură al vasului WC și, de asemenea, gândaci în apropierea ușii metalice de acces în cameră; se simțea un puternic miros de canalizare.**

Au fost vizitate și două camere pentru bărbați, astfel: în prima cameră amenajată cu 2 paturi suprapuse pe 2 rânduri s-a observat **prezența gândacilor pe lângă ușa de plastic care delimitează spațiul destinat grupului sanitar, de asemenea, pe lângă geamul camerei, în partea exterioară a ferestrei erau materii fecale de rozătoare. Persoanele cazate în cameră au declarat echipei de vizită faptul că în mod regulat pot fi văzuți ”șobolani la geam”;** de asemenea, în cameră era amplasat un ventilator de mici dimensiuni care aparținea uneia dintre persoanele custodiate, cu toate acestea **ventilația nu era corespunzătoare, în cameră simțindu-se un miros pregnant de canalizare.** Una dintre persoanele cazate în camera respectivă a sesizat echipa de vizită cu privire la faptul că este suferind de apnee în somn de mai mulți ani, motiv pentru care avea nevoie de un aparat special; **a solicitat să i se permită sa-i fie adus acest dispozitiv de către familie prin sectorul vizită, însă cererea nu a fost aprobată întrucât în camera în care era cazat nu exista priză. Persoanele custodiate au ținut să precizeze membrilor echipei de vizită că ”ne termină psihic gândacii”.** În cea de a doua cameră (pentru nefumători), erau cazate mai multe persoane, spațiul acesteia fiind mai mare. **S-au constatat aceleași probleme referitoare la prezența gândacilor, a ventilației necorespunzătoare și a gradului ridicat de uzură a instalației din grupul sanitar. Cazarmamentul era în stare bună, lenjeria de pat folosită de persoanele cazate era adusă de acasă.**

În toate camerele vizitate, s-a observat faptul că izolarea grupurilor sanitare deși a fost îmbunătățită prin montarea unor uși armonice din plastic, era precară; deoarece nu exista o izolare adecvată a grupului sanitar de celulă, mirosurile intrau în camere. În plus, grupurile sanitare nu aveau aerisire proprie și nici lumină naturală sau electrică. Vasele de toaletă nu erau bine izolate, pătrunzând mirosuri specifice de canalizare, la fel și potențiali ”vizitatori” – șobolani sau alte rozătoare; persoanele arestate foloseau sticle (peturi) de plastic introduse în scaunul toaletei pentru a împiedica aceste lucruri să se întâmple.

Apa caldă era furnizată zilnic între orele 09:00-19:00, iar **apa rece** în regim permanent. Toate camerele vizitate erau dotate cu televizor. Pe partea interioară a ușilor metalice de la toate camerele vizitate s-au putut observa afișe cu programul de vizită, programul pentru bibliotecă, extrase din regulamente etc.

Referitor la **dezinsecție**, reprezentanții conducerii centrului au precizat echipei de vizită faptul că ultima activitate de acest fel a fost efectuată în perioada martie-aprilie 2015, de o firmă specializată, iar la momentul vizitei exista o solicitare adresată Direcției Generale de Poliție a Municipiului București pentru a se face o dezinsecție/dezinsecție generală a întregului centru.

Referitor la celelalte spații vizitate:

Curțile de plimbare cu o dimensiune aproximativă de 25mp erau prevăzute cu pereți zugrăviți în alb și pardoseală de ciment; acestea erau acoperite pe toată suprafața cu plasă de sârmă. **Nu erau dotate nici cu grup sanitar, nici cu băncuțe.**

A fost vizitată și o **cameră de vizită**; aceasta era renovată și dotată cu o masă, 4 scaune de plastic, mochetă și perdea. Iluminatul natural era asigurat printr-o fereastră amplasată pe toată suprafața unui perete.

În contextul în care capacitatea arestului preventiv era de 150 de persoane spațiile pentru vizitele rudelor și pentru întâlnirile cu apărătorii nu păreau a fi suficiente pentru a asigura posibilitatea de a desfășura vizitele în bune condiții. Supravegherea unei vizite se efectua prin lăsarea ușii deschise pentru observarea vizuală de pe holul de acces pe unde trecea toată lumea.

Camere destinate depozitării alimentelor în frigidere – la nivelul centrului existau 3 astfel de spații, dintre care unul amplasat la parter (pentru camerele de cazare a femeilor) și 2 la demisolul clădirii (pentru camerele de cazare a bărbaților). Spațiile erau curate, aerisite; frigiderele prezentau un grad de uzură relativ crescut și erau prevăzute cu lacăt. Era alocat câte un frigider pentru fiecare cameră de deținere. Nu a fost verificat interiorul nici unui frigider, întrucât erau toate închise. Accesul persoanelor private de libertate la camerele respective se făcea pe baza unui program.

Magazia pentru depozitarea bagajelor persoanelor custodiate era prevăzută cu rafturi suprapuse pe toată suprafața pereților, o masă, 2 scaune, calorifer, fereastră cu 3 geamuri, iluminatul artificial fiind asigurat prin intermediul unor tuburi de neon.

Biblioteca amenajată la nivelul centrului era prevăzută cu 7 rafturi suprapuse pe fiecare perete, masă, scaun, fereastră cu 3 geamuri, pardoseală acoperită cu

linoleum. Cărțile puse la dispoziția persoanelor custodiate erau în număr relativ mare, noi, într-o stare bună, acoperind diverse arii de preocupări de la beletristică la științe juridice. Persoanele încarcerate aveau acces la bibliotecă pentru a împrumuta cărți, după un program afișat.

Camerele pentru acordarea dreptului la convorbiri telefonice – la nivelul parterului clădirii centrului exista o cameră destinată exercitării dreptului la convorbiri telefonice de către persoanele cazate în acea zonă (exclusiv camere pentru femei) în care erau instalate 4 terminale telefonice Romtelecom și era dotată cu o masă, un scaun, un coș de gunoi și trei calorifere. Iluminatul natural era asigurat de două ferestre prevăzute cu gratii. La nivelul demisolului clădirii centrului se afla cea de a doua cameră destinată convorbirilor telefonice efectuate de către persoanele cazate, amenajată similar cu cea de la parter, cu excepția faptului că suprafața acesteia era mai mică, erau instalate 6 telefoane publice și nu era prevăzută cu fereastră.

Pentru ambele camere exista o evidență și un registru cu programări pentru convorbiri telefonice cu familia. Pentru acest tip de convorbiri telefonice, erau acordate maximum 30 de minute pe zi, de 3 ori pe săptămână. Pentru convorbiri telefonice cu apărătorii, accesul era nelimitat, în fiecare zi în intervalul orar 08:00-21:00.

Spații pentru activități - Nu există spații adecvate pentru desfășurarea de activități de petrecere a timpului liber de către persoanele încarcerate în centru.

Referitor la hrană:

Centrul de Reținere și Arestare preventivă nr. 1 București nu dispunea de un bloc alimentar/punct de preparare a hranei, prin urmare aceasta era furnizată de Penitenciarul București – Rahova, în baza unei convenții încheiate cu Direcția Generală de Poliție a Municipiului București. Totodată, centrul nu dispune de un spațiu special amenajat pentru servirea mesei, astfel că persoanele încarcerate mănâncă în camere, în condiții improprii, datorate spațiului redus al camerelor de deținere.

Din discuțiile purtate cu persoane încarcerate a rezultat că majoritatea preferă să mănânce produse alimentare primite prin sectorul vizită, apreciind calitatea hranei ca nefiind întotdeauna corespunzătoare. În acest sens, trei persoane private de libertate au precizat echipei de vizită că hrana asigurată de centru nu era corespunzătoare regimului dietetic de care aveau nevoie, respectiv regim

special pentru afecțiuni hepatice și regim special pentru diabet – aspect ce a făcut, la rândul său, și obiectul Raportului preliminar în regim de urgență.

În timpul vizitei, s-au observat produse alimentare neperisabile depozitate în camere, persoanele încarcerate declarând membrilor echipei de vizită că produsele perisabile primite în pachet de la familii le depozitează în frigidere.

Referitor la asistența medicală:

În cadrul Centrului de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1, București funcționa un cabinet medical, în cadrul căruia își desfășurau activitatea un medic și 6 asistenți medicali. Cabinetul medical era în subordinea Direcției Medicale din cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

Pentru situații de urgență există un protocol încheiat între Direcția Generală de Poliție a Municipiului București și Serviciul de Ambulanță.

În cadrul cabinetului se monitoriza starea de sănătate a persoanelor custodiate, existau fișe medicale individualizate, iar persoanele private de libertate puteau avea acces la cabinet pentru consultații în baza unei programări făcute dimineața. Cabinetul era dotat cu stetoscop, tensiometru, pulsoximetru și glicometru.

La nivelul cabinetului medical se decidea unde trebuie să fie trimiși pacienții pentru consulturi de specialitate și/sau investigații. Funcție de problema medicală semnalată de pacient și de aprecierea de specialitate a medicului din cadrul cabinetului, acesta putea fi transportat la staționarul din cadrul CMDTA "N. Kretzulescu" – policlinică aflată în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, sau la un spital din rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății. În situații în care se impunea prezentarea la camera de gardă a unei persoane încarcerate în centru, atunci aceasta era transportată cel mai adesea la Spitalul Sf. Ioan, întrucât spitalul avea linie de gardă. Medicul a precizat echipei de vizită că exista o colaborare foarte bună cu această unitate sanitară, însă erau și alte spitale către care trimiteau pacienți în funcție de specificul problemelor medicale (cu titlu de exemplu – Spitalul Obregia, Spitalul Bagdasar Arseni).

În Raportul de vizită întocmit, Avocatul Poporului a recomandat conducerii Centrului de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1, București să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:

1. efectuarea demersurilor necesare în vederea identificării de modalități pentru preluarea unei alte clădiri care ar permite amenajarea camerelor de

deținere în conformitate cu normele legale și standardele internaționale în materie, urmând ca până la punerea în practică a acestei măsuri să se procedeze la: a. remedierea deficiențelor instalațiilor sanitare și de canalizare care nu asigură condiții igienice corespunzătoare; b. dezinsecția, dezinfecția și deratizarea urgentă a tuturor spațiilor în condițiile în care, cu prilejul vizitei s-a observat prezența insectelor dăunătoare și a excrementelor de rozătoare; c. reabilitarea și adaptarea instalației electrice la o capacitate de consum de energie electrică adecvată, în funcție de necesitățile persoanelor private de libertate cazate; d. examinarea posibilității achiziționării hranei în sistem de catering astfel încât aceasta să permită asigurarea unui meniu particularizat corespunzător diagnosticelor pentru persoanele cu diverse afecțiuni medicale; e. asigurarea hranei corespunzătoare astfel ca alimentele primite și/sau cumpărate să reprezinte doar un adaos; f. examinarea posibilității amenajării unor spații destinate activităților de petrecere a timpului liber pentru persoanele custodiate; g. examinarea cererilor persoanelor private de libertate având în vedere natura solicitărilor în contextul asigurării dreptului la ocrotirea sănătății; h. eficientizarea investițiilor prin alocarea acestora în funcție de urgența necesităților, în condițiile în care, fuseseră achiziționate și montate aparate de aer condiționat înainte de a fi verificată capacitatea instalației electrice a clădirii, astfel că acestea nu puteau fi folosite întrucât sistemul de electricitate al centrului nu putea face față unui astfel de consum;

2. modificarea Regulamentului de ordine interioară a centrului, astfel încât să se permită persoanelor private de libertate să apeleze mai multe numere de telefon din lista aprobată în timpul maxim permis.

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

În urma anchetelor efectuate în unitățile penitenciare, s-a constatat, în principal, existența unor condiții de cazare necorespunzătoare cauzate de vechimea imobilelor, existența infiltrațiilor, umezelii, mucegaiului în pereții camerelor, aerisirea deficitară, cazarmamentul cu un grad ridicat de uzură, instalații sanitare deteriorate, cantitatea insuficientă și calitatea necorespunzătoare a produselor de igienă personală distribuite persoanelor private de libertate, numărul redus al dușurilor și grupurilor sanitare raportat la numărul de persoane cazate în camere, și în unele situații, lipsa intimității pentru satisfacerea nevoilor fiziologice, la care se adaugă existența insectelor dăunătoare, reducerea în unele unități penitenciare a programului de furnizare a energiei electrice și a apei, motivată de restricții bugetare, dimensiunile, amenajările, și uneori, amplasamentul necorespunzător al curților de plimbare și dotarea acestora, spălarea și uscarea efectelor personale în camere, lipsa mobilierului pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale.

Sub aspectul vechimii imobilelor în care își desfășoară activitatea unele penitenciare, reținem: Penitenciarul Aiud-1892; Centrul de detenție Tichilești, cu un corp de clădire (E1) dat în folosință în anul 1958; Penitenciarul Mărgineni-corp de clădire din 1952; Penitenciarul Poarta Albă-1949; Penitenciarul Satu Mare-1896; Spital Penitenciar Jilava, corpuri de clădire din 1952 și 1956; Spital Penitenciar Târgu Ocna-pavilion A-1851 și Pavilion C-1937; Penitenciarul Târgu Mureș-1890.

Potrivit surselor mass-media, „Îmbunătățirea condițiilor de detenție reprezintă o prioritate constantă pentru Ministerul Justiției și Administrația Națională a Penitenciarelor, cele două instituții continuând demersurile pentru alocarea de fonduri suplimentare astfel încât, până la sfârșitul anului în curs, toate penitenciarele să fie cuprinse în programul de îmbunătățire a condițiilor de detenție”.

Ministerul Justiției a alocat Administrației Naționale a Penitenciarelor 7,6 milioane lei pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție în mai multe penitenciare, cu ocazia primei rectificări bugetare din acest an. Fondurile sunt destinate efectuării de lucrări de întreținere și reparații curente, precum și pentru achiziționarea de

cazarmament și diverse obiecte de inventar (paturi, saltele, recipiente pentru transportul hranei etc.), necesare persoanelor aflate în detenție. „În anul 2015, programul de îmbunătățire a condițiilor de detenție a fost demarat în luna martie, dată la care au fost alocate Administrației Naționale a Penitenciarelor fonduri suplimentare de două milioane lei, din Fondul de rezervă bugetară, pentru efectuarea de lucrări de întreținere/reparații curente la patru unități de detenție și pentru realizarea a două studii de fezabilitate în vederea construirii a două penitenciare noi în localitățile Caracal, județul Olt și Berceni, județul Prahova”, potrivit ANP.

Fonduri alocate pentru investiții și dotări în perioada 2012-2015:

a. În anul 2015 (la data de 7.09.2015): 26.557,00 mii lei:

- subvenție-16.642,00 mii lei;
- surse proprii-9.915,00 mii lei;

b. în anul 2014: 21.478,00 mii lei:

- subvenție-12.278,00 mii lei;
- surse proprii-9.200,00 mii lei;

c. în anul 2013: 16.201,00 mii lei:

- subvenție-8.637,00 mii lei;
- surse proprii-7.564,00 mii lei;

d. în anul 2012: 23.656,00 mii lei:

- subvenție-15.879,00 mii lei;
- surse proprii-7.777,00 mii lei.

În centrele de reținere și arestare preventivă s-au observat, în principal următoarele: lipsa grupurilor sanitare în unele camere, insuficiența grupurilor sanitare, instalații sanitare care prezentau un grad ridicat de uzură și amenajarea defectuoasă a toaletelor, folosirea WC-ului tip turcesc ca suport pentru spălarea corporală, amplasarea necorespunzătoare a camerelor de deținere la nivelul demisolului clădirilor inspectoratelor județene de poliție, astfel încât ventilația și aerisirea acestora era deficitară, iar iluminatul natural și artificial insuficient, gradul avansat de uzură al cazarmamentului, distribuția neuniformă a materialelor igienico-sanitare, deficitul spațiilor pentru depozitarea bunurilor personale; existența unor spații/curți de plimbare subdimensionate; necesitatea igienizării unor spații de detenție (dezinfecție, dezinsecție și deratizare).

De reținut că s-au înregistrat nemulțumiri ale persoanelor private de libertate cu privire la lipsa confidențialității discuțiilor din timpul vizitelor.

Față de cele expuse, formulăm următoarele **propuneri** care ar putea contribui la asigurarea unor condiții decente de cazare a persoanelor private de libertate aflate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă:

3.1. Penitenciare

1. Măsuri legislative

Adoptarea unor acte normative pentru garantarea respectării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și respectiv a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și ale instanțelor naționale

► adoptarea unei Hotărâri de Guvern privind crearea unei comisii interministeriale, alcătuită din reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Finanțelor Publice și Ministerului Justiției să fie obligate să asigure o reală monitorizare și executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului privind încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, sau crearea unui organism la nivel național care să aibă asemenea atribuții.

În mod similar, actul normativ propus să prevadă ca membrii comisiei interministeriale să conlucreze pentru executarea hotărârilor instanțelor naționale referitoare la nerespectarea aceluiași art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

2. Măsuri judiciare și administrative

Măsuri în timpul detenției și post-detenție

► intensificarea serviciilor de asistență socială în scopul umanizării sistemului penitenciar, oferind perspectiva resocializării delincventului;

► promovarea unei politici de investiții necesare și raționale în spațiile de deținere, astfel încât insuficiența fondurilor disponibile să fie suplinită de o orientare a lor către necesități imperative, ce țin de asigurarea condițiilor decente de trai în penitenciare.

3. Măsuri financiare

► **reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar și reexaminarea dispozițiilor cuprinse în Hotărârea Guvernului nr. 1849/2004 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, care prevăd la art. 1 alin. (2) că „Finanțarea Administrației Naționale a Penitenciarelor și a unităților subordonate se asigură din venituri proprii și din subvenții acordate de la bugetul de stat, potrivit legii”.** Or, **finanțarea din venituri proprii**, în contextul actual determinat de dificultățile economice și de lipsa locurilor în care persoanele private de libertate pot presta aceste munci în condiții legale, **nu poate constitui singura sursă de venituri**. Sub acest aspect, în reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar trebuie avute în vedere condamnările CEDO și supraaglomerarea din unitățile de detenție.

► **alocarea de resurse bugetare de natură să permită:**

- **preluarea unor imobile din domeniul public al statului și administrarea acestora, pentru a permite renunțarea la corpurile de clădire din unitățile penitenciare aflate într-un stadiu avansat de uzură, a celor care nu asigură condiții decente pentru satisfacerea necesităților fiziologice în camere și aerisirea camerelor;**

- **construirea de noi locuri de detenție prin folosirea sumelor alocate de la bugetul de stat și accesarea de fonduri europene; dezafectarea penitenciarelor vechi, care în pofida investițiilor alocate nu pot suplini minimul necesar pentru crearea unor condiții decente de detenție;**

- **construcția de noi curți de plimbare cu dimensiuni corespunzătoare în unitățile penitenciare;**

- **înlocuirea saltelelor cu grad ridicat de uzură; asigurarea mobilierului din camerele de detenție;**

- **alocarea produselor igienico-sanitare în funcție de necesitățile persoanelor deținute, și nu în cantități maximale prevăzute de norme ce nu pot fi depășite. Implicit, se impune modificarea prevederilor Ordinului Ministrului Justiției nr. 2056/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate, potrivit căroră „Se pot aproviziona și**

distribui cantități mai mici decât cele prevăzute de norme, dacă această situație nu dăunează desfășurării normale a activității, cu aprobarea directorului unității”, precum și a dispozițiilor referitoare la bunurile pe care deținuții le pot introduce sau primi în penitenciar, prevăzute în Ordinul Ministrului Justiției nr. 2714/2008 privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și categoriile de bunuri ce pot fi primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate;

- efectuarea periodică a igienizării camerelor de deținere, a reparațiilor instalațiilor sanitare; asigurarea furnizării permanente a apei și a energiei. În acest context, se impune **interzicerea realizării de economii bugetare prin reducerea programului de furnizare a energiei și a apei potabile în unitățile penitenciare**. Referitor la asigurarea apei potabile, menționăm situația deținuților din Penitenciarele Galați și Mărgineni care erau nevoiți să-și păstreze apă în recipiente pentru grupurile sanitare; în Penitenciarul Poarta Albă existau sincope în asigurarea apei pe perioada verii;

- asigurarea de parcuri auto corespunzătoare;

- asigurarea aparaturii necesare pentru spălarea efectelor personale ale deținuților și asigurarea spațiilor corespunzătoare uscării acestora.**

3.2 Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

a. Măsuri legislative

Adoptarea unui act normativ privind subordonarea centrelor de reținere și arestare preventivă Ministerului Justiției

► **trecerea Centrelor de Reținere și Arestare Preventivă în subordinea Ministerului Justiției, măsură menită să excludă posibilitatea oricărei intervenții arbitrare a organelor de cercetare penală și identificarea de noi locații pentru amplasarea Centrelor de Reținere și Arestare Preventivă, în caz contrar urmând a fi adoptată legislația subsecventă. Subordonarea centrelor Ministerului Justiției ar permite respectarea principiului prezumției de nevinovăție și a demnității umane.**

Spre exemplu, dispozițiile art. 30 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 creează premisele unui cadru nelegal de acțiune al organelor

de urmărire penală și de încălcare a demnității umane, deoarece, potrivit acestora, persoanele private de libertate nu se scot din cameră de la ora stingerii la ora deșteptării. Apreciem că acestea constituie o formă de încălcare a demnității umane, în condițiile în care în unele locuri de arest, camerele nu sunt prevăzute cu grupuri sanitare proprii.

Astfel, excepția scoaterii din camere a persoanelor încarcerate între ora stingerii și ora deșteptării în cazurile deosebite, pentru activități de urmărire penală, poate genera posibile abuzuri ale organelor de urmărire penală, în condițiile în care locurile de arest sunt plasate în incinta secțiilor de poliție.

► emiterea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne de aprobare a regulamentului privind organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și a măsurilor necesare pentru siguranța acestora.

b. Măsuri administrative

► creșterea numărului de camere prevăzute cu grupuri sanitare și dușuri proprii, iar în cazul grupurilor sanitare comune asigurarea unui număr corespunzător cu cel al persoanelor custodiate;

► asigurarea aparatului necesare pentru spălarea articolelor vestimentare aparținând persoanelor private de libertate precum și asigurarea spațiilor speciale destinate uscării obiectelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv;

► dimensionarea corespunzătoare a curților de plimbare;

► asigurarea spațiilor pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate;

► măsuri pentru asigurarea condițiilor decente de servire a mesei în camerele de detenție, în situația inexistenței sălilor de mese.

c. Măsuri financiare

Alocarea unor fonduri bugetare pentru a permite:

► identificarea unor locații care ar putea fi preluate în administrarea unor centre de reținere și arestare preventivă, și, nu în ultimul rând, construcția unor noi centre care să înlocuiască actualele ”beciuri”, astfel ca acestea să corespundă standardelor europene sub aspectul suprafeței, volumului, ventilației,

satisfacerii nevoilor fiziologice în condiții de intimitate, **prin alocarea de resurse bugetare adecvate și accesarea unor fonduri europene semnificative;**

► achiziționarea de cazarmament; înlocuirea cazarmamentului care prezintă un grad avansat de uzură; furnizarea permanentă a apei, energiei electrice și termice; spălarea și uscarea articolelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv; amenajarea curților de plimbare; dotarea camerelor cu mobilier pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate; reparațiile grupurilor sanitare; instalarea dușurilor; asigurarea furnizării apei calde, energiei termice și electrice; distribuirea materialelor igienico-sanitare necesare persoanelor private de libertate și modificarea prevederilor **Ordinului nr. 503/2008 al Ministrului Administrației și Internelor privind asigurarea structurilor și efectivelor cu materiale de resortul echipamentului, de întreținere și alte materiale specifice; asigurarea curților de plimbare; achiziționarea mobilierului pentru depozitarea bunurilor; amenajarea unor camere speciale de vizite pentru asigurarea confidențialității discuțiilor persoanelor private de libertate cu avocații.**

Capitolul IV

Capitolul IV

Calitatea hranei și a apei, condițiile de servire a mesei în penitenciare și în centrele de rețineră și arestare preventivă

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

În perioada privării de libertate, persoanele condamnate trebuie să beneficieze de hrană corespunzătoare și de apă potabilă.

Potrivit Ansamblului de Reguli minime pentru tratamentul deținuților, orice deținut trebuie să primească de la administrație, la orele obișnuite, o hrană de bună calitate, bine preparată și servită, având o valoare nutritivă suficientă pentru menținerea sănătății și a forțelor sale. Fiecare deținut trebuie să aibă posibilitatea de a avea apă potabilă la dispoziție.

Deținuții trebuie să beneficieze de un regim alimentar care să țină cont de vârstă, stare de sănătate, condiție fizică, religie, cultură și de natura muncii pe care o prestează. Legislația internă trebuie să stabilească criteriile de calitate ale regimului alimentar, precizând în special, conținutul energetic și proteic minimal. Mâncarea trebuie să fie pregătită și servită în condiții igienice. Zilnic, trebuie să se asigure trei mese, la intervale de timp rezonabile. Deținuții trebuie să aibă acces în orice moment la apa potabilă. Medicul sau un/o asistent/ă calificat/ă trebuie să prescrie modificarea regimului alimentar al unui deținut, dacă această măsură se impune din motive medicale. [art. 22 din Recomandarea nr. R (2006) 2 adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei].

Normele CPT statuează că persoanele private de libertate trebuie să aibă acces în fiecare moment la apă potabilă și să primească de mâncare la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puțin o dată pe zi (adică, ceva mai substanțial decât un sandwich).

Potrivit art. 50 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul

procesului penal, „*administrația fiecărui penitenciar asigură condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în funcție de vârstă, starea de sănătate, natura muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de către persoana condamnată printr-o declarație pe propria răspundere. Persoanele condamnate au acces la apă potabilă. Normele minime obligatorii de hrană se stabilesc, după consultarea unor specialiști în nutriție*”.

Precizăm că, întrucât Ministerul Justiției nu a emis încă Normele minime obligatorii de hrană, în prezent sunt aplicabile prevederile Ordinului Ministrului Justiției nr. 2713/C/2001 (nepublicat) referitor la „*Instrucțiunile privind aplicarea normelor de hrană pe timp de pace, pentru efectivele din Ministerul Justiției-Direcția Generală a Penitenciarelor*”. Conform art. 51 din actul normativ menționat, hrănirea persoanelor private de libertate se realizează pe baza normelor de hrană specifice, diferențiate pe categorii de efective. În funcție de structura normelor de hrană, se stabilesc meniuri zilnice care stau la baza întocmirii tabelului decadal de repartiție a alimentelor. La întocmirea tabelului decadal se are în vedere realizarea unei hrăniri variate, **ținându-se cont de existentul de produse din depozit, posibilitățile de aprovizionare, gradul de dotare a blocurilor alimentare și produse agroalimentare ce se pot aproviziona din gospodăria agrozootehnică sau de la furnizori**. Pentru realizarea unei variații a meniurilor zilnice și eliminarea unor greutăți în aprovizionarea cu alimente, se pot efectua substituiri de produse. **Atunci când din motive obiective, meniurile nu pot fi respectate**, acestea pot fi înlocuite cu altele, numai cu avizul medicului și aprobarea loçiiitorului pentru logistică (similari). În același context, conform art. 69 alin. (1) din același ordin, în cazul persoanelor private de libertate pentru care sunt stabilite și avizate de medic meniuri dietetice, **rațiile din normele de hrană pot fi eliminate, diminuate sau pot fi introduse rații de produse noi**, fără a se depăși însă media zilnică a kaloriilor aprobate pentru norma respectivă. În stabilirea meniurilor dietetice, **medicul unității trebuie să țină seama de stocurile de produse alimentare existente în unitate și de posibilitățile de aprovizionare a altora**. Aceste meniuri vor fi aprobate de loçiiitorul pentru logistică (similari).

În privința dispozițiilor legale menționate, apreciem că **prin condiționarea acordării hranei, mai ales în cazul persoanelor private de libertate care necesită**

meniuri dietetice, unei serii de factori (produsele existente în depozite, posibilitățile de aprovizionare, gradul de dotare a blocurilor alimentare și produsele agroalimentare ce se pot aproviziona din gospodăria agrozootehnică sau de la furnizori), **se permite, pe de o parte, modificarea calității și cantității hranei, de natură a crea posibilitatea ca situații excepționale să devină reguli în alcătuirea meniului persoanelor private de libertate, iar pe de altă parte, se instituie un cadru permisiv ce poate genera eventuale abuzuri din partea autorităților, care se pot prevala de textul legal menționat pentru a justifica calitatea și cantitatea hranei alocate.**

Cât privește acordarea hranei corespunzătoare religiei, în Raportul special din anul 2008 privind reglementările emise de Ministerul Justiției și de către Directorul general al Administrației Naționale a Penitenciarelor în materia executării pedepselor și a măsurii educative a internării minorilor infractori în centre de reeducare, Avocatul Poporului a propus elaborarea normelor minime obligatorii de hrană pentru deținuți, astfel cum prevedea art. 35 alin. (2) din Legea nr. 275/2006.

Propunerea a avut la bază informațiile comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor, potrivit cărora dreptul la hrană corespunzătoare religiei al persoanei private de libertate de altă religie decât cea creștină se realiza în acord cu convingerile religioase, în baza „*Instrucțiunilor privind aplicarea Normelor de hrană pe timp de pace pentru efectivele Ministerului Justiției - Direcția Generală a Penitenciarelor*” aprobate prin *Ordinul Ministrului Justiției nr. 2713/C/2001*”. De asemenea, Administrația Națională a Penitenciarelor a menționat că, la acea dată, **se afla în curs de elaborare ordinul Ministrului Justiției privind normele minime obligatorii de hrană**, prevăzut de art. 35 alin. (2) din Legea nr. 275/2006. Până la intrarea în vigoare a acestui act normativ, care urmărea îmbunătățirea normelor de hrană pentru persoanele private de libertate, aceste norme erau stabilite prin *Ordinul nr. 2713/C/2001* al Ministrului Justiției.

Sub acest aspect, se constată că în pofida propunerii formulate de Avocatul Poporului încă din anul 2008, până în prezent nu a fost emis ordinul Ministrului Justiției privind normele minime obligatorii de hrană, deși elaborarea acestuia era prevăzută atât de Legea nr. 275/2006, cât și de Legea nr. 254/2013.

Minorii și tinerii internați în centre de reeducare, penitenciare pentru minori și tineri, precum și minorii condamnați cu pedeapsa închisorii în penitenciare primesc gratuit drepturile de hrană prevăzute de Norma nr. 15 (3820 calorii), potrivit dispozițiilor Ordinului nr. 2713/C/2001 al Ministrului Justiției.

Persoanele private de libertate, pe perioada internării în infirmerii și spitale, precum și gravidele primesc gratuit drepturile de hrană prevăzute de Norma nr. 18.

Dintre Normele de hrană, reținem: Norma nr. 16-3645 calorii (se acordă gratuit reținuților, arestaților preventiv și contravenienților minori și majori); Norma nr. 17 - 2855 calorii (se acordă gratuit condamnaților); Norma nr. 17 A-790 calorii-supliment pentru munca ușoară; Norma nr. 17 B-1065 calorii, supliment pentru muncă grea; Norma nr. 17 C-410 calorii- supliment antidot se acordă gratuit persoanelor private de libertate care muncesc în atmosferă toxică sau în condiții de noxe profesionale; Norma nr. 18-3175 calorii se acordă femeilor gravide, precum și persoanelor bolnave private de libertate (minori și majori), pe perioada internării în infirmerii și spitale; Norma nr. 18 C-1195 calorii supliment se acordă reținuților, arestaților preventiv, contravenienților și condamnaților bolnavi neuropsihic, cărora li se aplică insulino-terapie până în starea de comă; Norma nr. 18 D-1400 calorii- supliment se acordă reținuților, arestaților preventiv, contravenienților și condamnaților (minori și majori) bolnavi de TBC.

Greutatea unei porții de mâncare „va fi” de regulă, 500 grame felul I și 250-350 grame felul II, aceasta diferind în funcție de normele de hrană și de modul cum au fost repartizate produsele agroalimentare pe mese și pe zile. **Intervalul de timp între două mese principale nu trebuie să depășească 7-8 ore, dar nici să fie mai mic de 4 ore.** Pentru asigurarea controlului calității hranei preparate, la fiecare masă se recoltează probe de mâncare care se păstrează 48 de ore. Probele de mâncare se verifică de către medicul unității (similari).

Prin Ordinul nr. 3541/C/2012 al Ministrului Justiției sunt aprobate valorile actualizate ale normelor de hrană pentru persoanele private de libertate.

Personalul medico-sanitar realizează controlul zilnic al stării de igienă la blocul alimentar, verificând calitatea, termenele de garanție, modul de depozitare a alimentelor care urmează să fie preparate, respectarea circuitului alimentelor (**potrivit art. 126 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 429/C/2012 privind asigurarea**

asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor).

Dispozițiile art. 4 din Normele minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor condamnate, aprobate prin Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/2010, stabilesc: camerele de cazare sunt dotate cu mobilier, astfel încât să ofere persoanelor private de libertate **condiții de servirea mesei**. În măsura în care este posibil, cu respectarea normelor de securitate, **unitățile penitenciare asigură servirea mesei de către persoanele private de libertate în săli de mese special amenajate**.

Sub aspectul *asigurării calității apei*, reținem *Recomandarea* adresată de Avocatul Poporului Administrației Naționale a Penitenciarelor, prin care s-a solicitat dispunerea măsurilor legale pentru asigurarea calității corespunzătoare a apei potabile în Penitenciarul Spital Jilava prin identificarea mijloacelor pentru filtrarea apei, având în vedere că analizele de laborator indicau că valorile manganului și concentrația de amoniu depășiseră limita maximă admisă.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut în vedere respectarea *dreptului la hrană* al persoanelor private de libertate. Astfel:

În cauza *Macovei contra României* [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 19 noiembrie 2013], reclamantul a susținut încălcarea art. 3 din Convenție, plângându-se de condițiile de detenție din Penitenciarele București-Jilava și Aiud (inclusiv, mâncarea necorespunzătoare).

În ceea ce privește condițiile de detenție din Penitenciarul București-Jilava, Curtea a considerat că reclamantul și-a justificat suficient cererea, mai ales în ce privește igiena precară predominantă. S-a observat, în acest sens, că raportul emis ca urmare a vizitei CPT din iunie 2006 a descris condițiile din acest penitenciar ca „îngrozitoare”. În ceea ce privește condițiile de detenție din Penitenciarul Aiud, Curtea a observat că raportul APADOR-CH a denunțat, în plus față de problema supraaglomerării cronice, igiena precară-inclusiv păduchi-lenjerie murdară de pat, lipsa de încălzire în timpul iernii și alimente de proastă calitate (Iacov Stanciu, par.146-164).

Curtea a considerat că aceste condiții de detenție descrise de reclamant, combinate cu perioada totală a detenției sale în aceste închisori, respectiv cinci ani și

șapte luni, poate constitui un tratament degradant contrar art. 3 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3850, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

În **cauza Vartic împotriva României** [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 17 decembrie 2013], reclamantul s-a plâns, printre altele, de faptul că **prin refuzul autorităților de a-i asigura o dietă vegetariană impusă de regulile cultului budist, i s-a încălcat libertatea de manifestare a religiei sale prevăzută de art. 9 din Convenție.**

Curtea a apreciat că cererea reclamantului asupra încălcării art. 9 din Convenție trebuie analizată din perspectiva obligațiilor pozitive ce incumbă statului pârât, prin respectarea cărora trebuie să se asigure un just echilibru între interesele individuale și cele ale societății, statul având o marjă de apreciere în identificarea măsurilor ce trebuie luate pentru a se asigura respectarea Convenției.

Curtea a luat act de faptul că reclamantul a solicitat hrană vegetariană, așa cum impune religia sa însă acesta a primit un meniu care includea carne, pe considerentul că acest tip de meniu este recomandat persoanelor bolnave.

Deși Curtea s-a arătat dispusă să accepte că pregătirea unui meniu vegetarian pentru un singur deținut din penitenciar poate ridica probleme financiare pentru instituția penitenciarului și indirect, asupra calității condițiilor acordate celorlalte persoane deținute, acesta a învederat că **trebuie analizat dacă a fost asigurat un just echilibru între interesele instituției, ale celorlalte persoane condamnate și interesele particulare ale reclamantului.**

Curtea a reținut că reclamantul a fost privat de soluții alternative la nevoile sale de hrană, o dată cu apariția Ordinului Ministrului Justiției nr. 3042/2007 care interzice primirea pachetelor cu hrană trimise prin poștă. Chiar dacă reclamantul mai putea primi pachete cu hrană de la familie în timpul vizitelor, această posibilitate era una cu efecte reduse, reclamantul fiind dependent de situația financiară și geografică a familiei.

În final, Curtea a reamintit că **Recomandarea (Rec 2006/2) Comitetului de Miniștri ai statelor membre referitoare la Regulile Penitenciare Europene stipulează că persoanelor deținute trebuie să li se asigure hrană în acord cu religia lor.**

Curtea a concluzionat că, în pofida marjei de apreciere ce le este recunoscută, autoritățile naționale *nu au asigurat un just echilibru* între interesele instituției penitenciare și cele ale reclamantului privitoare la libertatea de manifestare a religiei prin respectarea regulilor religiei budiste. A existat o încălcare a art. 9 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3888, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

În urma vizitei efectuate de CPT în 2014 în România, s-a recomandat autorităților române să întreprindă *măsuri pentru a garanta calitatea și cantitatea hranei distribuite persoanelor private de libertate în penitenciare și în toate celelalte locuri de detenție din România, respectarea normelor minime cu privire la aportul zilnic de proteine și vitamine*. CPT a recomandat autorităților să vegheze asupra faptului că normele calorice de la data vizitei respectă normele minime referitoare la aportul zilnic și dorește să primească copii în timp util după noile norme. Comitetul a recomandat în egală măsură ca blocurile alimentare să fie inspectate în mod regulat acordându-se o atenție specială și constantă respectării normelor de igienă.

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Potrivit informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor, **majoritatea clădirilor în care funcționează unitățile penitenciare au fost construite înainte de 1989**, pe baza unor soluții constructive care **nu au prevăzut și amenajarea unor spații cu destinația săli de mese pentru servirea hranei de către persoanele private de libertate**.

În aceste condiții s-a reușit, prin reamenajarea spațiilor existente, crearea unor săli de mese la trei unități penitenciare, unde pot servi masa **cca. 3000 de persoane private de libertate**.

Există **22 de unități care nu au săli de mese, hrana fiind servită în camerele de deținere**. Pentru transportul hranei preparate până la locul de servire se folosesc recipiente din inox sau aluminiu alimentar, de 10-25l.

Prepararea hranei pentru persoanele private de libertate se realizează în spații special amenajate (blocuri alimentare), dotate cu utilaje specifice, respectiv: marmite inox, mașini de curățat cartofi, mașini de tocat varza, plite și utilaje frigorifice (camere frigorifice, lăzi, frigidere, congelatoare).

Pentru prepararea hranei se folosesc articole de veselă din inox (oale, cratițe, polonice). Aceste articole de veselă se achiziționează periodic, în funcție de îndeplinirea duratelor normale de funcționare și de resursele financiare existente.

Conform informațiilor Administrației Naționale a Penitenciarelor (ANP), pentru anul 2015 alocația bugetară pentru întreținerea efectivilor de persoane private de libertate, respectiv cheltuieli cu bunuri și servicii (hrană, utilități, echiparea și dotare cu cazarmament, asistență medicală, materiale igienico-sanitare și de întreținere etc.) este **în sumă de 198.001.261 lei. În funcție de efectivele de persoane private de libertate existente la nivelul lunii martie 2015, rezulta un cost mediu lunar de 550,79 lei lună/persoană, respectiv 18,11 lei/zi/persoană.**

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) calitatea hranei

► ***Penitenciarul Colibași:*** se asigurau condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în funcție de vârstă, starea de sănătate, natura muncii prestate, cu respectarea convingerilor religioase asumate de către persoana condamnată.

Produsele alimentare folosite pentru prepararea hranei calde, precum și alimentele servite în formă gătită dar și rece nu erau foarte variate, dar buletinele de analiză a indicatorilor fizico-chimici arătau că se situau în parametri normali. Condițiile de depozitare/păstrare/preparare a fructelor, legumelor, carnea proaspătă, ulei, făină, zahăr, ouă, conserve, mezeluri, produse panificație erau optime și igienice. Se păstrau probele recoltate din felurile de mâncare servite zilnic, pentru probe microbiologice.

Penitenciarul Colibași dispunea de o brutărie proprie autorizată sanitar, iar pentru cantină (popotă) a fost emis documentul de înregistrare sanitar veterinară și pentru siguranța alimentelor. Bucătăria și anexele erau foarte bine gospodărite, organizate și

întreținute. Monitorizarea parametrilor microbiologici ai apei potabile se încadra între limitele valorilor admise.

► **În Centrul Educativ Buziaș, doar prin atragerea unor sponsorizări de alimente s-a reușit îmbunătățirea calității hranei,** potrivit susținerilor directorului unității.

► **Penitenciarul Botoșani:** hrana se asigura zilnic, în cantitățile prevăzute, în baza alocării la drepturi, pe norme, prin nota de efective întocmită de șeful de tură și avizată de directorul adjunct SDRP. Meniul se întocmea decadal conform normelor prevăzute în OMJ 2713/C/2001 „*Instrucțiunile privind aplicarea normelor de hrană pe timp de pace, pentru efectivele din Ministerul Justiției - Administrația Națională a Penitenciarelor*” de către responsabilul sectorului alimente, avizat de directorul adjunct economico-administrativ și cabinetul medical. Meniurile decadale întocmite cuprindeau cantitățile de alimente aferente normelor de hrană.

La primirea produselor în magazia unității se executa verificarea lor de către comisiile de recepție, iar dacă apăreau aspecte legate de calitate, termen de garanție, cantitate etc., produsele nu erau acceptate. De asemenea, la distribuirea produselor din magazia unității participau supraveghetorul blocului alimentar și șeful de tură sau ajutorul acestuia, verificându-se încă o dată aceste aspecte.

Blocul alimentar dispunea de dotările necesare pentru păstrarea alimentelor până la darea în consum sau în prelucrare pentru hrană. La blocul alimentar hrana se prepara separat, pe fiecare normă de hrană la care erau alocați deținuții în ziua respectivă și se distribuia numai cu avizul prealabil al unui cadru medical, moment în care se proceda și la recoltarea probelor de mâncare ce se păstrau conform reglementărilor în vigoare – 48h.

Calitatea hranei era certificată zilnic de către persoanele prevăzute în Ordinul D.G.P. nr. 271/2004, în registrul constituit conform aceluiași ordin. Deținutul desemnat să verifice zilnic calitatea hranei era nominalizat lunar prin tabel întocmit de compartimentul organizarea muncii, avizat de directorii adjuncți, cabinetul medical și aprobat de directorul unității.

În baza Ordinului Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 366/2002, hrana gata preparată se distribuia către deținuți, pe secții, de către deținuții ce obținuseră avizul cabinetului medical pentru desfășurarea acestei activități.

b) diversitatea și cantitatea hranei

► în *Penitenciarul Brăila*, deținuții au solicitat **diversificarea hranei**, fiind nemulțumiți de faptul că nu erau mai multe feluri de mâncare sau că porția de carne era prea mică.

► în *Penitenciarul Bacău* unii deținuți s-au plâns de **cantitatea de hrană primită**, în special la capitolul lactate-brânzeturi, conducerea unității explicând că fiecărui deținut îi revenea o cantitate redusă de brânză, conform normelor.

c) existența sălilor de mese

Unele penitenciare dispuneau de săli de mese. Astfel:

► *Penitenciarul Pelendava*: dispunea de **14 săli de mese**: o sală de mese cu capacitate de 74 locuri, organizată în incinta secției E1; o sală de mese cu capacitate de 40 locuri, organizată în incinta secției E4; săli de mese cu capacitate de 10 locuri, organizate în incinta secțiilor E2 și E3, pentru fiecare cameră de deținere în parte.

► În *Penitenciarul Mărgineni, urmare a unei anchete efectuate de Biroul Teritorial Ploiești al instituției Avocatul Poporului* în luna august 2014, s-a solicitat A.N.P. **identificarea posibilităților de creare a unei săli de mese pentru deținuți și includerea acestui obiectiv în proiectele de reabilitare a Penitenciarului Mărgineni**, conform art. 9 alin. (2) din Ordinul Ministrului Justiției nr. 433/C/2010 pentru aprobarea Normelor minime obligatorii privind condițiile de cazare a persoanelor private de libertate.

Din discuțiile ce au avut loc cu reprezentanții conducerii penitenciarului și din ancheta efectuată **în pavilionul aflat în reabilitare, s-a constatat că a fost realizată sala de mese pentru acest pavilion și a fost dată în folosință cu întregul pavilion.**

În schimb, **în alte penitenciare, existau săli de mese sau acestea erau doar în unele secții, în celelalte masa servindu-se în camere** (spre exemplu, *Penitenciarele Craiova, Drobeta Turnu Severin, Focșani*).

Existau însă penitenciare în care nu se aflau săli de mese astfel că deținuții luau masa în camere **în condiții necorespunzătoare, pe genunchi, pe marginea patului sau prin rotație din cauza insuficienței meselor pliante distribuite în camere în acest scop** (spre exemplu, *Penitenciarele: Codlea, Colibași, Miercurea*

Ciuc, Târgu Mureș, Slobozia, Aiud, Arad, Brăila, Galați, Timișoara, Mărgineni, Tulcea, Ploiești, Giurgiu). Astfel:

► În *Penitenciarul Botoșani*, în toate camerele de deținere, masa se servea la cameră (deținuții luau masa pe genunchi, puține camere aveau câte o masă și aceea improprie servitului mesei, după care își spălau vesela în baie), deoarece nu au fost prevăzute săli de mese din construcție. În corpul B de detenție a existat o sală de mese, însă din cauza spațiului de cazare insuficient, aceasta a fost transformată în cameră de deținere (E 5.1).

► În *Penitenciarele Galați și Brăila* deținuții au contestat condițiile de servire a mesei (datorită supraaglomerării, suprafața liberă a camerei nu permitea servirea mesei concomitent, în condiții normale, de către toți deținuții).

d) dotările blocurilor alimentare

► La *Penitenciarul Mărgineni*, s-a constatat că dotările existente pentru desfășurarea activității la blocul alimentar erau reduse și uzate. Unele aparate erau ruginite, iar aspectul învechit dat de faianța de pe pereți și din spațiile destinate pregătirii hranei (fisurată și deteriorată), impuneau îmbunătățiri pentru evitarea unor probleme alimentare (aparatură de curățat cartofi și cel de tocat zarzavat prezentau urme de rugină și erau într-o stare avansată de uzură, astfel că ar fi trebuit să fie scoase din uz; la depozitul de legume exista o mașină pentru tocat varză foarte veche și uzată, cu accesorii din lemn (suportul prin care trecea varza tocată)). Reprezentanții penitenciarului au motivat acest aspect prin lipsa investițiilor din ultimii ani.

► În *Penitenciarul Bacău*, cu ocazia vizitării blocului alimentar s-a constatat o aerisire deficitară a acestuia, instalația de ventilare nefăcând față procesului de pregătire a hranei.

e) calitatea apei

► În *Penitenciarul Galați* deținuții au contestat calitatea apei. Penitenciarul Galați a solicitat Direcției de Sănătate Publică Galați o analiză a apei potabile rezultate după combinarea celor două surse în bazinul unității, analiză care a arătat că apa rece era furnizată deținuților în parametrii normali prevăzuți de lege.

► În *Penitenciarul Brăila* deținuții au contestat calitatea apei furnizate, deși potrivit buletinului de analiză apă potabilă era furnizată deținuților în parametrii normali prevăzuți de lege.

► În *Penitenciarul Mărgineni* deținuții nu beneficiau de apă curentă în regim permanent. Penitenciarul avea două surse de apă potabilă – un puț de mare adâncime, care nu putea asigura un debit constant permanent pentru nevoile instituției (când crește consumul, presiunea scade și furnizarea apei nu mai este posibilă), și rețeaua comunală, cu limitele ei.

Din discuțiile cu reprezentanții penitenciarului, a rezultat că și rețeaua comunală avea sincope în aprovizionare, mai ales în perioada de vară, deci deținuții nu dispuneau de apă curentă în regim permanent. Deși conducerea penitenciarului a depus eforturi pentru rezolvarea problemei legate de asigurarea apei curente (apa rece) în regim permanent, nu s-a reușit rezolvarea acestui aspect, întrucât presiunea apei era necorespunzătoare în întreaga zonă. Astfel, existau perioade când din cauza presiunii scăzute, apa rece se întrerupea. Pentru asigurarea unor rezerve de apă necesare menținerii unor condiții minime de igienă în fiecare cameră existau recipiente (butoaie) din plastic în care se păstra apă rece pentru toaletă și pentru spălat.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Mihai (nume fictiv) ne-a sesizat cu privire la nerespectarea normelor minime obligatorii privind calitatea și cantitatea hranei din cadrul *Penitenciarului Giurgiu*.

Față de cele sesizate, instituția Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor, care ne-a adus la cunoștință că:

Activitatea de hrănire a deținuților încarcerați în Penitenciarul Giurgiu se realizează pe baza normelor de hrană specifice, diferențiate pe categorii de efective, conform Ordinul Ministrului Justiției nr 2713/C/2001 în funcție de structura normelor de hrană se stabilesc meniurile zilnice care stau la baza întocmirii tabelului decadal de repartiție a alimentelor. Produsele alimentare sunt distribuite din depozitul de alimente cu o zi înainte de data la care urmează să se prepare hrana în funcție de structura meniurilor zilnice produsele alimentare se cântăresc și se repartizează în mod

corespunzător pentru prelucrare și preparare a meselor, în prezența reprezentanților deținuților, hrana fiind preparată în marmite de inox.

La fiecare masă se recoltează probe de mâncare, care sunt păstrate 48 ore, calitatea hranei preparate fiind verificată zilnic din punct de vedere organoleptic de către un cadru medical, direct la blocul alimentar, consemnând în registru concluziile verificărilor efectuate.

Se menționează că deținuții au un reprezentant la blocul alimentar care asistă la cele mai sus menționate și care are posibilitatea să reclame neregulile constatate către factorii decidenți.

Mâncarea aferentă fiecărei secții de deținere este preluată de supraveghetorul secției respective, care are obligația să asiste și să verifice modul de distribuire a hranei la camere în mod uniform tuturor deținuților. Greutatea unei porții de mâncare este, de regulă, 500 gr. felul I și 250-300 gr. felul II, aceasta diferind în funcție de normele de hrană și de modul cum au fost repartizate produsele alimentare pe mese și zile.

Potentul era alocat, conform notei de efective, la Norma nr. 18 persoane bolnave și a primit zilnic, individual, câte o bucată de pulpă de pasăre, în greutate de aproximativ 125 gr. (carne crudă).

La nivelul Penitenciarului Giurgiu, substituirea pentru carnea de porc se efectua cu respectarea legislației în vigoare, asigurându-se zilnic prin consum direct de carne de porc mai mult de 30 gr carne de porc, cât prevede Anexa 14 B din OMJ nr 2713/C/2001 (30 gr carne porc = 75 gr carne pasăre).

Alimentele și hrana gata preparată sunt transportate în recipiente de aluminiu cu respectarea normelor de igienă. Recipientele sunt spălate la blocul alimentar în fiecare zi, astfel că afirmațiile potentului nu sunt fondate.

În legătură cu aspectele reclamate au fost efectuate verificări la Penitenciarul Giurgiu, de către inspectorii Serviciului Inspecție Penitenciară în data de 5.11.2014, fiind vizionate, prin sondaj, înregistrările video din timpul servirii mesei de prânz.

Cu această ocazie, s-au constatat deficiențe privind distribuirea hranei pe secțiile de deținere (cazuri de sustragere alimente), inclusiv pe secția E4 unde se afla deținutul, în sensul neimplicării factorilor de execuție și decidenți din sectorul operativ în executarea, coordonarea, îndrumarea și controlul

activităților prevăzute în Programul zilnic al deținuților - Servirea mesei, existând situații când supraveghetorii secțiilor nu asistau la distribuirea hranei la fiecare cameră de deținere.

Deși calitatea hranei era corespunzătoare la momentul controlului, la nivelul unității nu au fost dispuse măsuri de monitorizare a servirii mesei în cadrul secțiilor, pentru a preveni sustragerea mâncării de către deținuții de la “Deservire” pe itinerariul Bloc alimentar - Camere de deținere. S-a dispus elaborarea unui Plan de măsuri pentru eficientizarea activității de hrănire a deținuților, urmând ca acesta să fie monitorizat de către Serviciul Inspecție Penitenciară, un indicator avut în vedere fiind și numărul de sesizări/reclamații privind cantitatea și calitatea hranei adresate de către deținuții din Penitenciarul Giurgiu diferitelor instituții ale statului.

Totodată, urmau a se prelucra, lunar, în cadrul consiliului de conducere al Penitenciarului Giurgiu, aspectele care țin de modul de asigurare și distribuire a hranei deținuților (**Dosar nr. 12042/2014**).

■ **Andrei** (nume fictiv) deținut în *Penitenciarul Slobozia* ne-a sesizat în sensul că **hrana în penitenciar este necorespunzătoare calitativ**. În declarația dată, petentul a menționat că se servesc în mod repetitiv doar cartofi, orez, paste, marmeladă și biscuiți, iar la masa de dimineață se servesc pâine, marmeladă, margarină.

Cu ocazia *anchetei* efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, ne-au fost puse la dispoziție înscrisuri din care a rezultat *acordarea unei hrane nevariate la masa de dimineață pentru deținuții care primeau Norma de hrană 18, constând în: biscuiți, ceai, pâine, lapte sau respectiv margarină, ceai, pâine, lapte, precum și includerea în mod repetitiv în meniul de prânz și seara a orezului (pilaf de orez sau orez sârbesc), cartofilor și pastelor*.

Instituția Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor, care ne-a adus la cunoștință că se respectă prevederile Ordinului Ministrului Justiției nr. 2713/2001 privind structura normelor de hrană acordate acestora. **În anul 2014, bugetul a scăzut cu 13% la capitolul „Hrană Oameni” față de anul trecut**, astfel că nu a fost posibilă achiziționarea unor produse scumpe care ar duce la creșterea valorii financiare a normei de hrană; totodată, s-a menționat că necesarul caloric este asigurat de hrana distribuită de către administrația locului de deținere și că pentru asigurarea unui standard alimentar excedent normelor, deținuții

au posibilitatea de a efectua cumpărături de la magazinul unității (potrivit Ordinului Ministrului Justiției nr. 2714/2008) și pot primi produse alimentare de la aparținători (Dosar nr. 1064/2014*)

■ **Potrivit unui reportaj difuzat de postul PRO TV, cinci deținuți din Penitenciarul Rahova au solicitat asigurarea de alimente kosher, refuzând în semn de protest hrana, întrucât apreciau că li s-a încălcat un drept fundamental. S-a mai menționat că un deținut a formulat cerere de chemare în judecată a penitenciarului, deoarece a fost încadrat în categoria deținuților ce primesc hrana corespunzătoare religiei musulmane.**

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a efectuat o anchetă la Penitenciarul București Rahova, din care a rezultat că în unitatea penitenciară erau încarcerate cinci persoane aparținând cultului mozaic (persoane arestate preventiv). Un alt deținut era ortodox și primea norma de hrană pentru persoane bolnave, fiind diagnosticat cu diabet.

Conducerea unității a precizat că deținuții în cauză solicită să li se servească mâncare kosher, dar nu doresc să achite contravaloarea acesteia, sumele solicitate de Căminul de bătrâni al Comunității Evreiești (de exemplu 7 Euro pentru masa de prânz), excedând sumelor alocate în bugetul penitenciarului pentru prepararea hranei deținuților. Deținuții refuzau hrana ce li se punea la dispoziție în mod gratuit, mâncau doar pâine, ouăle și produsele vegetariene pe care le achiziționau de la magazinul din incinta penitenciarului și au precizat că nu doresc să își prepare singuri hrana. Din discuțiile cu reprezentanții Comunității evreiești, care erau în curs de derulare, a rezultat că exista posibilitatea de a se livra produse kosher pe care deținuții să le prepare personal și urma a se încheia și un Protocol care să faciliteze acordarea asistenței religioase.

Deținuților nu li se permitea să dețină plită electrică în camere și nici frigider, acestea din urmă fiind puse la dispoziție în cadrul secțiilor de deținere.

Hrănirea persoanelor private de libertate se realiza pe bază de meniuri zilnice, acestea primind, la cerere, și dietă vegetariană în limita posibilităților existente. Pentru persoanele care nu aparțineau religiei creștine sau musulmane-care constituiau ponderea cea mai ridicată din totalul deținuților se asigurau meniuri corespunzătoare în limita posibilităților existente, respectiv a stocurilor de

produse, resurselor financiare, existența în sectorul agrozootehnic al penitenciarului de animale ce îndeplinesc condiții de sacrificare, capacitatea blocului alimentar pentru prepararea, distribuirea și servirea separată a hranei; în cazul în care nu exista posibilitatea substituirii alimentelor interzise de o anumită religie, acestea erau eliminate din meniu.

Referitor la existența refuzurilor de hrană motivate de neasigurarea alimentelor kosher s-a menționat că trei dintre deținuți s-au aflat în refuz de hrană.

Din discuția cu judecătorul de supraveghere a privării de libertate a rezultat că plângerea celor trei persoane private de libertate având ca obiect nepermiterea primirii de alimente kosher prin sectorul vizite a fost respinsă, iar petenții au formulat contestații, în curs de soluționare la instanța competentă.

Din discuțiile purtate cu persoanele private de libertate a rezultat:

- că una dintre persoanele private de libertate nu reclamă aspecte privind hrana servită în penitenciar, mâncă preponderent legume pe care le și achiziționa de la magazinul din incinta penitenciarului, singura problemă fiind lipsa frigiderelor din camere;

- un alt deținut a precizat că uneori servesc mâncarea din meniul pentru musulmani, când preparatele nu conțin carne, fiind vegetarian. I s-a asigurat accesul la un raft de frigider (care nu se afla, însă, în camera de deținere), dar nu i s-a aprobat păstrarea unei lăzi frigorifice în cameră;

- o altă persoană privată de libertate a solicitat să i se servească mâncare kosher (așa cum se procedează și în penitenciarele din Franța și Germania), însă nu i se permite primirea din Israel a alimentelor congelate, o parte din alimentele pe care ar putea să le primească prin sectorul vizite fiind respinse în urma controlului efectuat. A mai menționat că se impune asigurarea unei plite electrice și a unui frigider și că, **în pofida împrejurării că s-a aflat în refuz de hrană (11 zile și în anul 2014) și că a formulat nenumărate cereri adresate conducerii penitenciarului și judecătorului de supraveghere a privării de libertate, nu au fost luate măsuri cu privire la asigurarea alimentației corespunzătoare;**

- un alt deținut a susținut că o parte din alimentele pe care ar putea să le primească prin sectorul vizite sunt respinse în urma controlului efectuat, dar are posibilitatea de a primi alimente de la magazinul din incinta penitenciarului. La micul

dejun a preparat spanac cu cașcaval și smântână, iar la masa de prânz va mânca sandwich-uri și salată de roșii.

Din informațiile comunicate de **Penitenciarul Rahova, judecătorul de supraveghere a privării de libertate și Administrația Națională a Penitenciarelor, au rezultat următoarele:**

- **plângerile formulate instanței judecătorești de persoanele private de libertate împotriva încheierii judecătorului de supraveghere a privării de libertate au fost respinse ca nefondate. Plângerile s-au referit la faptul că nu li se permitea primirea prin sectorul vizită ori achiziționarea de la magazinul din incinta unității de alimente de tip kosher;**

- **potrivit Penitenciarului Rahova, alocarea la hrană se realizează potrivit dispozițiilor Ordinului Ministrului Justiției nr. 2713/C/2001, în funcție de starea de detenție, starea de sănătate, apartenența religioasă, participarea la activități ce presupun efort fizic și vârstă;**

- hrănirea persoanelor private de libertate se realizează pe bază de meniuri zilnice (trei mese pe zi sau potrivit recomandării medicului), acestea primind, la cerere, și dietă vegetariană, în limita posibilităților existente. **Pentru persoanele adepte ale altor religii sau culte religioase se asigură meniuri corespunzătoare în limita posibilităților existente, respectiv existența stocurilor de produse alimentare necesare substituirilor, existența resurselor financiare necesare achiziționării de carne de vită, oaie sau pasăre; existența în sectorul agrozootehnic al penitenciarului de animale ce îndeplinesc condițiile de sacrificare, capacitatea blocului alimentar pentru prepararea, distribuirea și servirea separată a hranei; în cazul în care nu există posibilitatea substituirii alimentelor interzise de anumită religie, acestea sunt eliminate din meniu.**

A existat o singură plângere privind dreptul de a primi prin sectorul vizită alimente kosher, respinsă de judecătorul de supraveghere. **Trei dintre deținuți s-au aflat în refuz de hrană, unul dintre motive constituindu-l neasigurarea alimentației adecvate.**

În cursul anului 2014, ulterior cererilor persoanelor aparținând cultului mozaic de asigurare a hranei corespunzătoare religiei lor, au avut loc întrevederi cu aceștia, li s-a explicat că unitatea de detenție poate asigura un tip de hrană cu respectarea reglementărilor în vigoare privind cantitatea și echivalentul caloric care intră în

componenta meniurilor. De asemenea, s-a mai precizat că prepararea acestui tip de hrană trebuie să respecte anumite reguli, impunându-se ca un deținut aparținând cultului mozaic să o prepare. Persoanelor private de libertate li s-a mai comunicat că au posibilitatea de a achiziționa, la cerere, de la punctul comercial din incinta unității produse kosher, iar în condițiile legii pot primi prin sectorul vizită pachete cu asemenea produse.

S-a mai menționat că deținutul de religie ortodoxă este alocat normei de hrană aferentă persoanelor bolnave, fiind diagnosticat cu diabet.

Administrația Națională a Penitenciarelor a comunicat că sistemul penitenciar custodiază opt persoane aparținând cultului mozaic (cinci la Penitenciarul București Rahova și câte o persoană la Penitenciarele Oradea, Timișoara și București Jilava).

Administrația fiecărui penitenciar asigură condiții adecvate pentru prepararea, distribuirea și servirea hranei potrivit normelor de igienă a alimentației, în conformitate cu prevederile Legii nr. 254/2013 și ale Ordinului Ministrului Justiției nr. 2713/2001, cu respectarea credințelor religioase ale deținuților. Asigurarea hranei se poate realiza și prin oferirea de meniuri din care au fost substituite/eliminate alimente care nu sunt acceptate de anumite religii.

Deținuții aparținând cultului mozaic sunt alocați la Norma de hrană 17 S (denumită în mod convențional „specifică deținuților musulmani”), cu excepția unuia dintre deținuții în cauză, care este alocat la Norma nr. 18, corespunzătoare regimului dietetic, respectiv 18-specific persoanelor musulmane.

Cu excepția deținuților aparținând cultului mozaic din Penitenciarul București Rahova, persoanele private de libertate aparținând acestui cult nu au formulat plângeri referitoare la norma de hrană la care sunt alocați.

Pentru soluționarea reclamațiilor, **administrația penitenciarului a luat măsuri astfel ca deținuții să beneficieze de produse alimentare specifice cultului mozaic pe care le pot achiziționa de la magazinul alimentar din incinta penitenciarului sau pe care le pot primi de la familii**, în condițiile prevederilor art. 13 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 2713/C/2008.

S-a mai precizat că pentru respectarea normelor religioase se are în vedere ca la elaborarea Ordinului Ministrului Justiției prin care se vor institui normele minime obligatorii de hrană să fie consultate sistemele penitenciare din statele membre ale Uniunii Europene, precum și reprezentanții cultelor religioase

recunoscute de Statul Român, pentru a fi identificate cele mai bune soluții pentru respectarea credințelor religioase a persoanelor private de libertate.

Pentru identificarea cu celeritate a soluțiilor necesare soluționării cererilor deținuților aparținând cultului mozaic, la sediul ANP au avut loc în luna august două întâlniri între reprezentanții instituției centrale, reprezentanți ai Penitenciarului Rahova și reprezentanții cultului mozaic.

Penitenciarul București Rahova a întocmit un raport individual de monitorizare privind identificarea, amenajarea și dotarea unui spațiu în cadrul blocului alimentar pentru prepararea hranei specifice cultului mozaic, stabilirea de meniuri care respectă lista de alimente agreeate de reprezentanții acestui cult, identificarea din rândul deținuților de cult mozaic a unor persoane care să prepare hrana, stabilirea și implementarea modului de distribuire a hranei. De asemenea, s-a stabilit varianta meniului de prânz pentru șapte zile.

La nivelul ANP și al locurilor de deținere se va monitoriza atent situația deținuților de cult mozaic, luându-se măsurile care se impun în vederea prevenirii unor nemulțumiri care pot conduce la utilizarea de către aceștia a unor forme de protest (**Dosar nr. 11034/2015**).

■ **Un deținut din Penitenciarul Spital Jilava ne-a sesizat cu privire la calitatea apei potabile din penitenciar, susținând că nu poate bea apa de la robinetul camerei de deținere, deoarece aceasta avea un gust și un miros neplăcut.**

Referitor la acest aspect, **Avocatul Poporului a dispus efectuarea unei anchete la Penitenciarul Spital Jilava**, ocazie cu care directorul penitenciarului a precizat că, potrivit buletinelor de analize, apa este acceptabilă consumului, nefiind constatate modificări anormale.

Avocatul Poporului a sesizat Administrația Națională a Penitenciarelor, solicitând recoltarea de probe în vederea certificării calității apei potabile din Penitenciarul Spital Jilava de către un laborator autorizat și înregistrat la Ministerul Sănătății, în prezența unui reprezentant al instituției Avocatul Poporului, la o dată stabilită de comun acord.

Primind acordul Administrației Naționale a Penitenciarelor, au fost recoltate probe de apă de către Laboratorul Almaro Med, în prezența reprezentanților Penitenciarului Spital Jilava și ai instituției Avocatul Poporului. **Din interpretarea**

rezultatelor de către Laboratorul Almaro Med a reieșit că, în cazul celor trei ape analizate, cantitatea de amoniu era mare (aproximativ 13 mg/l), Normele recomandate de Organizația Mondială a Sănătății limitând prezența amoniului în apele alimentare la cantități foarte mici (sub 0,5 mg/l).

Față de cele expuse, Avocatul Poporului a emis o *Recomandare* Administrației Naționale a Penitenciarelor, solicitând să analizeze și să dispună măsuri legale pentru asigurarea calității corespunzătoare a apei potabile în Penitenciarul Spital Jilava, prin identificarea mijloacelor pentru filtrarea apei, astfel ca aceasta să se încadreze în valorile maxime admise, având în vedere rezultatele Laboratorului Almaro Med.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că în urma verificării rezultatelor privind analizele lunare ale calității apei potabile efectuate de către Laboratorul Almaro Med a reieșit că numai în luna septembrie valorile manganului au depășit limita maximă admisă. În acest sens, Penitenciarul Spital Jilava a solicitat explicații privind înregistrarea acestor creșteri temporare ale valorilor concentrației de mangan peste limita admisă.

În ceea ce privește concentrația de amoniu înregistrată cu valori peste limita maximă admisă urmau să se întreprindă măsuri-în funcție de resursele financiare disponibile pentru instalarea unor filtre cu membrană osmotică (Dosar nr. 5093/2014).

■ **Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată în Penitenciarul Craiova, în urma căreia s-au constatat următoarele:** deținuții cazați în secțiile E3 și 8A serveau masa în cele două săli de mese din dotarea secțiilor respective, iar restul în camere. Au fost vizitate sălile de mese amplasate în Secțiile E3 și 8A, care deserveau aceste secții, acestea fiind curate și bine întreținute, dotate cu mese și scaune. Doar sala de mese a Secției 8A avea în exploatare și un grup sanitar.

Timpu alocat servirii mesei pentru persoanele private de libertate aflate în custodia Penitenciarului Craiova era, dimineața între orele 6⁰⁰-7⁰⁰, la prânz între orele 12⁰⁰-14⁰⁰, iar seara între orele 18⁰⁰-19⁰⁰. Pentru persoanele cu regimul 18 Diabet – 5 mese, se distribuiau 3 mese și două suplimente de hrană la ora 10⁰⁰ și în intervalul orar 15⁰⁰-16⁰⁰; pentru regimul 18 Diabet- 6 mese, se distribuiau 3 mese și 3 suplimente de hrană la ora 10, în intervalul orar 15⁰⁰-16⁰⁰ și la ora 21⁰⁰.

Urmare a celor expuse, **Avocatul Poporului a recomandat** conducerii Penitenciarului Craiova să întreprindă măsurile legale care se impun pentru asigurarea unor condiții decente de servire a hranei de către persoanele private de libertate, în secțiile în care hrana era servită în cameră și extinderea programului de servire a mesei, în așa fel încât timpul alocat să fie cel puțin 20 min. pentru fiecare serie.

■ **Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată la Penitenciarul Focșani, având ca obiectiv verificarea condițiilor de detenție și tratamentul aplicat persoanelor private de libertate, precum și aspectele sesizate prin petiții adresate instituției Avocatul Poporului.**

Cu ocazia vizitării camerei L 1.1.4 - **sala de mese**, s-a constatat că aceasta era situată **la 50 m de camerele de detenție**. Iluminatul natural era asigurat de trei ferestre, iar iluminatul artificial era asigurat cu lămpi neon. Sala era dotată cu 10 mese, 10 băncuțe din lemn, o chiuvetă din inox cu două compartimente, 2 rafturi pentru veselă și tacâmuri și un ghișeu de distribuire a hranei.

La prânz, se servea masa în 3 serii (persoanele private de libertate scoase la muncă, L 1.1.1 și L 1.1.2), iar dimineața și seara în 2 serii (L 1.1.1 și L 1.1.2). **Persoanelor private de libertate din camerele E 1.1, E 1.7 și E 4.38 li se servea masa în cameră, deoarece nu exista sală de mese, aspect confirmat și de directorul adjunct al penitenciarului (sală de mese exista doar la regimul de detenție deschis. Aceste camere erau dotate cu câte un suport cu rafturi pentru veselă, tacâmuri și căni).** Hrana se prepara de către deținuți sub supravegherea personalului din penitenciar, era verificată și se recoltau probe care erau păstrate în frigiderul din blocul alimentar. Din documentele puse la dispoziție a rezultat faptul că **hrana era distribuită persoanelor private de libertate, respectându-se regimul alimentar, cantitatea și valoarea calorică.** Hrana putea fi suplimentată de la chioșcul privat din incinta penitenciarului, care era aprovizionat cu fructe și legume, apă, sucuri și alte alimente. În cursul unei săptămâni, fiecare persoană privată de libertate putea efectua cumpărături doar o singură dată. Cumpărăturile se efectuau pe serii compuse din maximum 15 persoane private de libertate. **Acest aspect a fost confirmat de persoanele private de libertate audiate (care au susținut că mâncarea este bună).**

Avocatul Poporului a *recomandat* conducerii Penitenciarului Focșani reevaluarea măsurilor în vederea amenajării unor spații corespunzătoare pentru servirea mesei de persoanele private de libertate.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Cât privește *persoanele reținute și arestate preventiv*, potrivit art. 34 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, **reținuții, arestații preventiv și condamnații au dreptul la hrană potrivit normelor legale, ținându-se seama și de starea sănătății lor, conform recomandărilor medicului.** *Hrana caldă se distribuie direct în camerele de arest, și după caz, la locurile de muncă din afara unității, de trei ori pe zi, asigurându-se vesela necesară și o lingură. Pentru reținuții, arestații preventiv sau condamnații, care din motive religioase solicită o anumită hrană specifică, aceasta li se asigură în limita posibilităților, de administrația locului de deținere ori de membrii de familie sau alte persoane, cu avizul medicului, în scopul prevenirii producerii unei intoxicații voluntare sau accidentale. În cazul în care persoanele supuse măsurilor privative de libertate lipsesc mai mult de 8 ore din arest, li se distribuie cu avizul medicului, hrana rece respectându-se normele legale în vigoare.*

În același context, potrivit art. 58 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 2713/C/2001 „Hrănirea persoanelor reținute sau arestate preventiv de către organele Ministerului de Interne, Ministerului Public sau instanțele judecătorești se poate face de către Direcția Generală a Penitenciarelor, în limita posibilităților și potrivit convențiilor încheiate cu aceste instituții, cu recuperarea valorii financiare a normelor de hrană la care au fost alocate”.

Așa cum am menționat și în cazul unităților penitenciare, acordarea hranei persoanelor private de libertate ”în limita posibilităților”, creează cadrul unor potențiale abuzuri din partea autorităților care se pot prevala de textul legal menționat pentru a justifica calitatea și cantitatea hranei alocate.

Mai mult, asigurarea hranei în limita posibilităților în cazul **reținuților, arestațiilor preventiv sau condamnaților, care din motive religioase solicită o anumită hrană specifică constituie o încălcare a dreptului la hrană, având în vedere că asigurarea hranei trebuie să fie o obligație a locului de detenție, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la pachete sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale sale sau ale familiei.**

Conform art. 2 alin. (4) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 310/2009 privind hrănirea efectivelor Ministerului Afacerilor Interne în timp de pace, astfel cum a fost modificat prin Ordinul nr. 41/2013, normele de hrană ce se acordă persoanelor private de libertate, potrivit legii, și regulile de aplicare a acestora sunt elaborate de Ministerul Justiției și Libertăților Cetățenești-Administrația Națională a Penitenciarelor, iar structura normelor de hrană este prevăzută în Anexa nr. 2 a Ordinului.

Referitor la persoanele private de libertate diagnosticate cu diferite afecțiuni medicale, amintim *Recomandarea emisă de Avocatul Poporului* în cadrul unui Raport preliminar în regim de urgență, prin care a solicitat medicului și conducerii din Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București să reexamineze periodicitatea primirii pachetelor de către persoanele arestate preventiv și a cantității de alimente pe care acestea le pot primi în pachete, în cazul persoanelor custodiate aflate în situații medicale care impun un regim alimentar special.

În cadrul vizitei din 2014, delegația CPT a primit numeroase plângeri din toate centrele de arest vizitate referitoare la calitatea și cantitatea hranei servite. **Acest fapt nu a fost surprinzător de vreme ce hrana provenea din penitenciarele învecinate.** Persoanele custodiate mâncau în general mâncarea primită prin sectorul vizită sau cea împărțită de colegii de celulă.

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Din informațiile comunicate de Inspectoratul General al Poliției Române, dreptul la hrană era asigurat în **37 de centre prin prepararea hranei în**

penitenciar, în 10 centre prin prepararea hranei din surse proprii, iar în 4 centre hrana era asigurată în regim de catering.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în centrele de reținere și arestare preventivă:

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în ***centrele de reținere și arestare preventivă*** s-a constatat că persoanele custodiate beneficiau de hrană corespunzătoare. Persoanele încarcerate își puteau completa hrana din surse proprii, cu ocazia vizitelor aparținătorilor și a cumpărăturilor efectuate.

a) asigurarea hranei în centrele de reținere și arestare preventivă

► Cele mai multe dintre centre distribuiau persoanelor private de libertate hrană preparată în unitățile penitenciare. Menționăm în acest sens, că hrana în toate Centrele de Reținere și Arestare preventivă din municipiul București era preparată la Penitenciarul Rahova. În aceeași situație, respectiv prepararea hranei în unitățile penitenciare erau, spre exemplu și ***Centrul de Reținere și Arestare preventivă Gorj, care se aprovizionează de la Penitenciarul Târgu Jiu, Centrul de Reținere și Arestare preventivă Harghita de la Penitenciarul Miercurea Ciuc, Centrul de Reținere și Arestare preventivă Mehedinți de la Penitenciarul Turnu Severin, Centrul de Reținere și Arestare preventivă Bihor de la Penitenciarul Oradea, Centrul de Reținere și Arestare preventivă Vrancea de la Penitenciarul Mândrești, Centrul de Reținere și Arestare preventivă Hunedoara de la Penitenciarul Bârcea Mare.***

► În unele centre (***Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița, Sibiu, Neamț, Vâlcea, Alba, Buzău***), prepararea hranei se realiza în cadrul popotelor Inspectoratelor de Poliție Județene, fiind distribuită în camerele centrelor.

► În alte centre hrana era asigurată în regim de catering, spre exemplu în ***Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Caraș Severin, Olt, Teleorman, Suceava.***

► În cazul ***Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*** hrana persoanelor custodiate era asigurată de Școala de Poliție Câmpina.

► Pentru reîncălzirea mâncării existau oficii/bucătării (*Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Mureș, Harghita, Ialomița, Teleorman, Constanța, Vâlcea, Giurgiu*).

a) servirea mesei

În general, servirea mesei se realiza în camerele de deținere (spre exemplu, *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Satu Mare, Galați, Maramureș, Bistrița Năsăud, Cluj, Argeș, Brașov, Bacău*), **singurul Centru care asigura servirea hranei în sala de mese era cel din Gorj**.

În unele centre de reținere și arestare preventivă **camerele nu erau dotate corespunzător cu mese și scaune pentru servirea mesei** (*Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Olt, Neamț, Sibiu, Vrancea*). Spre exemplu:

► **În Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Suceava**, hrana era furnizată de o firmă de catering, S.C.IRISCRIS BABY COM S.R.L. Scheia, și era distribuită de trei ori pe zi, **cu excepția zilelor de sâmbătă și duminică când se distribuia hrană rece**, cu respectarea normelor igienice, fiind **servită la camere de către bucătarul de la popota unității**. Periodic, se verifica calitatea și cantitatea hranei servite și erau păstrate probe din acesta timp de 48 de ore, fiind respectate astfel prevederile Ordinului M.A.I nr. 310/2009. Apa rece potabilă era bună calitativ, fiind distribuită de la rețeaua urbană.

b) transportul hranei

Un alt aspect reținut cu prilejul anchetelor a fost cel referitor la *modalitatea de transport a hranei* către centrele de deținere și arestare preventivă, realizată **cu bidoane de aluminiu izoterme**.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău**: hrana era preparată la Penitenciarul Bacău și transportată la C.R.A.P. în baza unei convenții cadru, **în bidoane de aluminiu**. Persoanelor reținute/arestate li se asigurau trei mese pe zi, pe baza efectivului comunicat zilnic Penitenciarului Bacău. De asemenea, hrana era preparată și cu respectarea situațiilor în care persoanele private de libertate prezentau diferite afecțiuni care presupuneau un regim alimentar specific (diabet, hepatită).

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Tulcea**: hrana era preparată în Penitenciarul Tulcea, era adusă cu o **autospecială izotermă**, autorizată sanitar-

veterinar și era distribuită și **servită în camere**, care erau dotate cu mese și scaune. Calitatea hranei era asigurată și verificată de Penitenciarul Tulcea care o prepara și distribuia centrului de reținere.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vaslui:** hrana era asigurată de către Penitenciarul Vaslui și era distribuită de trei ori pe zi, în dotarea Centrului existând o autoutilitară cu destinație exclusivă de transport hrană persoane încarcerate prevăzută cu benă de inox.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Giurgiu:** hrana era furnizată de Penitenciarul Giurgiu, se servea în camerele de deținere și era transportată de o izotermă.

c) calitatea apei

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Suceava:** apa rece potabilă era corespunzătoare din punct de vedere calitativ, fiind distribuită de la rețeaua urbană, iar apa caldă era asigurată de la centrala proprie a unității și era furnizată de trei ori pe săptămână la dușuri (luni, miercuri, vineri între orele 8-16), precum și ori de câte ori era cazul, în special la primirea persoanei în centru.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Tulcea:** centrul avea contract de furnizarea apei cu AQUASERV Tulcea, rețeaua publică de apă și calitatea era asigurată, verificată și probată de buletinele de analiză a apei emise de DSP Tulcea.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Botoșani:** apa rece potabilă era corespunzătoare calitativ, fiind distribuită de la rețeaua urbană, iar apa caldă era asigurată de la centrala proprie a unității și era furnizată zilnic cu excepția zilelor de sâmbătă și duminică.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o **vizită inopinată** în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Dolj*, printre obiective fiind și cel al verificării asigurării hranei persoanelor arestate preventiv.

În urma vizitei efectuate s-au constatat următoarele: **Centrul nu dispunea de o sală de mese**, persoanele încarcerate servind masa în camerele de deținere. Hrana era

preparată în cadrul blocului alimentar din Penitenciarul Craiova, transportată zilnic de personalul centrului și servită în camere. Centrul dispunea de o cameră pentru primirea și distribuirea hranei și pentru depozitarea veselei utilizate. Două persoane private de libertate lucrau aici, asigurând primirea și distribuirea hranei.

Persoanele încarcerate își puteau completa hrana din surse proprii, cu ocazia vizitelor aparținătorilor.

Alimentele perisabile puteau fi depozitate într-o camera destinată depozitării alimentelor care era dotată cu șapte aparate frigorifice, în stare de funcționare și prevăzute cu încuietori.

În aceeași cameră, pe unul din pereți erau montate 40 de dulapuri mici (tip cușetă) cu încuietori, care erau utilizate pentru păstrarea obiectelor personale ale persoanelor custodiate.

La data controlului, un număr de două persoane private de libertate beneficiau de regim alimentar conform afecțiunilor medicale cu care erau în evidență.

Din discuțiile cu persoane private de libertate a rezultat că **majoritatea preferau să consume produsele alimentare primite prin sectorul vizită, apreciind calitatea hranei ca fiind necorespunzătoare.** Membrii echipei au degustat din hrana care se servea pentru masa de prânz și au constatat că **ciorba de cartofi nu avea consistență**, mâncarea de fasole era bine preparată, având gust, miros, aspect și consistență corespunzătoare și pâinea servită era de calitate foarte bună.

Avocatul Poporului a **recomandat conducerii Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:** efectuarea de demersuri la unitatea penitenciară care distribuie hrana centrului, în vederea îmbunătățirii calității acesteia; examinarea oportunității amenajării unei săli de mese, la nivelul centrului.

■ **Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în anul 2015 în privința stării de sănătate în cazul unei persoane private de libertate, aflate în arestul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București (Centrul de Reținere și Arestare preventivă nr. 1 București).**

Urmare a vizitei inopinate efectuate de echipa de vizită a Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție, s-a constatat că persoana

privată de libertate era diagnosticată cu o serie de afecțiuni cronice, fapt pentru care se impunea un regim alimentar judicios cu restricții alimentare.

Din discuțiile purtate cu persoana arestată a reieșit că centrul de reținere și arestare preventivă asigura hrana conform normativului în vigoare, aceasta fiind preparată la o unitate penitenciară. Conform relatărilor, **hrana din arest nu corespundea însă cerințelor din punct de vedere cantitativ și calitativ regimului alimentar necesar.**

În acest context, **persoana privată de libertate a recurs la alimentarea exclusiv din pachetele primite prin sectorul vizită, care însă erau limitate. În data 23.09.2015, i s-a adus la cunoștință că nu mai poate primi pachete cu alimente în această lună, întrucât a depășit cantitatea de alimente permise.**

Persoana arestată a depus o petiție prin care a solicitat să i se aprobe primirea suplimentară de pachete cu alimente.

În Raportul preliminar în regim de urgență aprobat de Avocatul Poporului, acesta a **recomandat medicului și conducerii din Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București să reexamineze periodicitatea primirii pachetelor de către persoanele arestate preventiv și a cantității de alimente pe care acestea le pot primi în pachete, în cazul persoanelor custodiate aflate în situații medicale care impun un regim alimentar special.**

Urmare a vizitei efectuate și a Recomandării Avocatului Poporului, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București ne-a comunicat că în perioada 6.09.2015-24.09.2015, cu ocazia vizitelor, persoana privată de libertate a beneficiat de un număr de 3 pachete cu alimente, respectiv în datele de 09.09, 16.09 și 23.09. **Corelativ cu dreptul la pachet, persoanele private de libertate au dreptul de a cumpăra bunuri alimentare,** conform art. 56 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006, persoana în cauză beneficiind de cumpărături de alimente necesare „regimului igienico-dietetic”, conform solicitărilor, în datele de 11.09.2015, 16.09.2015, respectiv 25.09.2015.

De asemenea, conducerea Serviciului de Reținere și Arestare preventivă a aprobat cererea persoanei în cauză de a-i fi cumpărate alimentele adecvate regimului recomandat în zilele de luni și vineri ale săptămânii, astfel încât pe lângă dreptul la pachet, exercitat de regulă miercurea, să aibă la dispoziție, în toate zilele săptămânii alimentele necesare. La nivelul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București

nu există un punct de preparare a hranei pentru persoanele reținute/arestate preventiv, aceasta fiind furnizată de Penitenciarul Rahova, în baza convenției încheiate cu Poliția Capitalei.

În temeiul acestor prevederi legale și conform referatului medical, Centrul de Reținere și Arestare preventivă asigură prin intermediul Penitenciarului Rahova un regim alimentar adecvat stării de sănătate a persoanei în cauză, format din 5 mese pe zi.

Față de răspunsul comunicat de către Direcția Generală de Poliție a Municipiului București, instituția **Avocatul Poporului a sesizat Inspectoratul General al Poliției Române, solicitând dispunerea măsurilor legale, având în vedere că locul de deținere are obligația de a asigura hrana corespunzătoare stării de sănătate a fiecărei persoane private de libertate, astfel că exercitarea dreptului de a cumpăra bunuri alimentare și dreptul de a primi pachete cu alimente trebuie să constituie o facilitate/adaos de natură a permite completarea/suplimentarea hranei, iar nu asigurarea normei de hrană rămasă în sarcina exclusivă a autorității.**

În plus, la data efectuării vizitei, persoana privată de libertate formulase o cerere pentru efectuarea de cumpărături, **cerere aprobată ulterior datei vizitei efectuate de instituția Avocatul Poporului.**

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Din examinarea rezultatelor anchetelor efectuate în penitenciare se constată nemulțumirea persoanelor private de libertate sub aspectul *varietății hranei*, și în unele cazuri a cantității acesteia. Pentru asigurarea diversității hranei, unele penitenciare au recurs la încheierea unor contracte de sponsorizare.

Condițiile de servire a mesei s-au dovedit a fi în unele penitenciare necorespunzătoare, hrana fiind servită în camere, pe genunchi, pe marginea patului, uneori cu imposibilitatea servirii concomitente tuturor deținuților.

Cât privește ***dotarea blocurilor alimentare***, menționăm situația Penitenciarului Mărgineni, în care **s-a constatat existența unei aparaturi uzate, ruginite,**

deteriorate, motivată de lipsa investițiilor din ultimii ani, precum și a Penitenciarului Bacău, unde aerisirea blocului alimentar era deficitară.

Referitor la calitatea apei, reținem situația Penitenciarelor Galați și Brăila, în care deși buletinele de analiză a apei potabile au stabilit că aceasta se încadra în parametrii normali stabiliți de lege, deținuții au reclamat calitatea acesteia, iar în Penitenciarul Mărgineni neasigurarea distribuției apei în regim permanent.

În centrele de reținere și arestare preventivă s-a constatat lipsa sălilor de mese, precum și a dotărilor corespunzătoare în unele camere pentru asigurarea servirii mesei. De asemenea, s-a reținut situația *Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Suceava*, care nu asigură hrana caldă persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică.

Mai mult, apreciem ca improprie mijloacele de transport al hranei din unele penitenciare în centre în bidoane de aluminiu, autospeciale izoterme, autoutilitare.

Față de aspectele prezentate, formulăm următoarele propuneri pentru asigurarea unor condiții decente de servire a mesei și corespunzătoare în locurile de detenție:

3.1 Penitenciare

a. Măsuri legislative

► emiterea de către Ministrul Justiției a Ordinului prevăzut de Legea nr. 254/2013 privind stabilirea normelor minime obligatorii de hrană.

Menționăm că Ordinul Ministrului Justiției nr. 2713/C/2001 (nepublicat) referitor la „*Instrucțiunile privind aplicarea normelor de hrană pe timp de pace, pentru efectivele din Ministerul Justiției-Direcția Generală a Penitenciarelor*”, care se aplică în prezent creează un mecanism de justificare a încălcării dreptului la hrană, în sensul modificării calității și cantității hranei, prin condiționarea acordării acestuia sub aspect cantitativ și calitativ de o serie de factori (spre exemplu, existentul de produse din depozit, posibilitățile de aprovizionare, gradul de dotare a blocurilor alimentare și produse agroalimentare ce se pot aproviziona din gospodăria agrozootehnică sau de la furnizori).

b. Măsuri administrativ-financiare

► **alocarea de resurse bugetare de natură să permită:**

- **asigurarea hranei corespunzătoare regimului alimentar și religiei;**
- **asigurarea diversității hranei persoanelor private de libertate,**

dotarea blocurilor alimentare cu aparatura necesară și asigurarea condițiilor decente de servire a mesei, în condițiile în care în 22 de unități nu existau săli de mese. De asemenea, în același context, în care deținuții nu beneficiau de apă curentă în regim permanent, ar trebui să fie alocate resurse bugetare Penitenciarelor Galați și Mărgineni.

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

a. Măsuri administrativ-financiare

► **măsuri pentru asigurarea hranei calde persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică în centrele în care hrana este asigurată în regim de catering;**

► **asigurarea unor mijloace decente de transportare a hranei de la penitenciare la centrele de reținere și arestare preventivă, având în vedere că în prezent, transportul hranei se realizează în bidoane de inox, autoutilitare sau izoterme;**

► **asigurarea mobilierului necesar (mese, scaune) pentru servirea mesei în condiții decente;**

► **examinarea posibilității servirii mesei de către persoanele private de libertate aflate în centre de reținere și arestare preventivă în săli de mese, astfel încât să existe o egalitate de tratament cu persoanele condamnate cărora, în măsura în care este posibil, li se asigură servirea mesei în săli de mese special amenajate, potrivit Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/C/2010.**

Trebuie menționat că, sub acest aspect, art. 34 din Ordinul nr. 988/2005 al Ministrului Administrației și Internelor stabilește că hrana caldă se distribuie direct în camerele de arest.

► **asigurarea hranei corespunzătoare religiei și a regimului alimentar specific afecțiunilor de care suferă persoanele private de libertate, care trebuie să fie o obligație a locului de detenție, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la pachete sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale deținutului sau ale familiei acestuia.**

Capitolul V

Capitolul V

Asistența medicală acordată persoanelor private de libertate în penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

În perioada privării de libertate, păstrarea sănătății persoanelor încarcerate constituie unul dintre aspectele cele mai importante și mai vulnerabile. Asigurarea sănătății acestei categorii de persoane trebuie să fie prioritară prin acordarea asistenței medicale corespunzătoare, cel puțin echivalente cu cea din societate, în contextul în care persoanele private de libertate sunt dependente de autoritatea statului, care trebuie să le garanteze dreptul la ocrotirea sănătății. De asigurarea stării de sănătate a persoanelor private de libertate sunt responsabile administrațiile penitenciarelor și structurile sanitare publice.

Penitenciarele trebuie să asigure serviciile medicale necesare unei asistențe medicale corespunzătoare tuturor categoriilor de persoane private de libertate.

Sănătatea și condițiile materiale ale închisorilor, care creează posibilitatea persoanelor private de libertate de a trăi în respect față de propria persoană, trebuie avute în vedere mai ales ca o problemă de management al instituției penitenciare ori al organizației ierarhic superioare, care execută inspecții și controale, pentru ca aceste obiective să fie permanent în atenția administratorilor pedepselor carcerale. Deși pare că sănătatea trebuie să fie o problemă care interesează persoana condamnată, ea nu poate fi realizată decât în condițiile de organizare a sistemului sanitar al penitenciarelor, cu ajutor medical calificat, precum și în condiții de igienă individuală și colectivă care să permită păstrarea gradului de sănătate acceptabil, ca și în societatea civilă. Trebuie reținut că **persoanele condamnate execută pedeapsa privării de libertate, iar nu pedeapsa privării de sănătate sau aceea de privare de respect față de sine. Eficacitatea și credibilitatea unei închisori sunt date de**

nivelul de curățenie, igienă colectivă și individuală, de serviciile sanitare și medicale ce pot fi oferite celor în nevoie, de regularitatea și periodicitatea măsurilor profilactice întreprinse pentru existența unei stări de sănătate corespunzătoare pentru toate categoriile de condamnați.

Îndeplinirea obligațiilor cu privire la dreptul de asistență medicală al persoanelor private de libertate creează responsabilizarea medicului în valorificarea însușirilor pozitive ale condamnaților pentru activitatea de reabilitare. În acest scop, serviciile medicale ale penitenciarului trebuie să aibă o atitudine activă, prin aceea că trebuie să descopere toate deficiențele sau maladiile fizice sau mintale care ar putea fi un obstacol în reclasarea unui deținut. Condițiile de mediu din închisoare nu-i afectează doar pe cei alienați, ci și pe cei sănătoși, fapt ce impune cu **necesitate responsabilizarea factorilor medicali.** (Umanismul dreptului execuțional românesc- acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Ioan Chiș, Editura Hamangiu 2007, pag.15-16, 107).

Profesioniștii din domeniul sănătății, la fel ca și toate celelate persoane care lucrează în sistemele penitenciare de închisori, trebuie să respecte Regulile Standard Minime în Tratarea deținuților, care cer, ca serviciile medicale, inclusiv cele psihiatrice, să fie disponibile pentru toți deținuții fără discriminare și ca toți deținuții bolnavi, sau care necesită tratament, să fie consultați zilnic. Această cerință consolidează obligațiile etice ale medicilor, de a trata și de a acționa în sensul celor mai bune interese ale pacienților, pe care ei au obligația de a-i îngriji. În plus, Națiunile Unite au subliniat în mod special în Principiile Eticii Medicale, obligațiile etice ale doctorilor și ale altor profesioniști din domeniul sănătății, în special a medicilor în protecția prizonierilor și deținuților împotriva torturii și a altor tratamente crude, inumane și/sau degradante sau pedepse. Din acestea reiese foarte clar că profesioniștii din domeniul sănătății au datoria morală de a proteja sănătatea fizică și mintală a deținuților. Acestora le e interzis în mod explicit să-și folosească cunoștințele și aptitudinile lor medicale într-o manieră ce contravine declarațiilor internaționale ale Drepturilor Omului. În special, se consideră a fi o contravenție gravă a eticii medicale, acțiunea de a participa, activ sau pasiv, la tortură sau acceptarea acesteia în orice fel. „*Participarea la tortură*” include: evaluarea capacității unei persoane de a rezista relelor-tratamente; prezența, supravegherea sau producerea de maltratări; resuscitarea persoanelor cu scopul de a fi maltratați în continuare sau

acordarea de tratament medical imediat înainte, în timpul sau după tortură, conform indicațiilor celor care se fac responsabili de aceasta; furnizarea de cunoștințe profesionale sau informații despre starea personală a victimelor; neglijarea intenționată a dovezilor și falsificarea rapoartelor medicale, ca de exemplu a rapoartelor de autopsie și a certificatelor de deces (*Protocolul de la Istanbul, Manual de investigare efectivă și documentare asupra torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante sau pedepse*).

Asistența medicală în unitățile de detenție se acordă în mod gratuit, iar persoanele private de libertate sunt obligate să se supună controlului medical. Mai mult, acestea sunt protejate de eventuale agresiuni fizice, prevederile legale reglementând obligația sesizării parchetului în toate cazurile în care medicul constată forme de supunere la rele tratamente.

Persoanele private de libertate sunt informate asupra stării lor de sănătate, a intervențiilor medicale propuse, a riscurilor potențiale ale fiecărei proceduri, a alternativelor existente la procedurile propuse.

În acest context, **conform Legii nr. 254/2013** privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, **dreptul la asistență medicală, tratament și îngrijiri al persoanelor condamnate este garantat, fără discriminare în ceea ce privește situația lor juridică. Dreptul la asistență medicală include intervenția medicală, asistența medicală primară, asistența medicală de urgență și asistența medicală de specialitate. Dreptul la îngrijiri include atât îngrijirile de sănătate, cât și îngrijirile terminale. Asistența medicală, tratamentul și îngrijirile în penitenciare se asigură, cu personal calificat, în mod gratuit, la cerere sau ori de câte ori este necesar. Persoanele condamnate beneficiază în mod gratuit, potrivit legii, de îngrijiri, tratament medical și medicamente.** Persoana condamnată la o pedeapsă privativă de libertate poate solicita, contra cost, să fie examinată, la locul de detenție, de un medic din afara sistemului penitenciar. Constatările medicului din afara sistemului penitenciar se consemnează în dosarul medical al persoanei.

Potrivit art. 16 și art. 19 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 429/C/2012 privind asigurarea asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, serviciile furnizate în cadrul asistenței medicale primare sunt următoarele: a) servicii profilactice (imunizări,

monitorizarea evoluției sarcinii și leuziei, depistarea activă a riscului de îmbolnăvire pentru diverse afecțiuni la persoanele cu risc crescut și controale medicale periodice); **b) servicii curative** (pentru afecțiuni acute sau cronice); **c) servicii medicale pentru situații de urgență**. **Medicii din unitățile penitenciare efectuează controlul medical al persoanelor private de libertate.** Acesta se realizează în baza unui grafic de prezentare la cabinetul medical, conform prevederilor Contractului-cadru privind condițiile acordării asistenței medicale în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate și ale normelor metodologice de aplicare a acestuia. Rezultatul controlului medical se consemnează în fișa medicală a fiecărui deținut în parte.

Potrivit *Recomandării (2006)2 a Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene*, **serviciile medicale acordate în penitenciar vor fi organizate în strânsă legătură cu sistemul medical al administrației locale sau generale din stat. Deținuții vor avea acces la serviciile de sănătate din rețeaua națională, fără discriminare în ceea ce privește situația lor juridică. Serviciile medicale din penitenciare vor căuta să depisteze și să trateze orice afecțiune fizică sau psihică, precum și deficiențele care pot cauza suferințe deținuților. În acest scop, fiecare deținut trebuie să beneficieze de asistență medicală, de tip chirurgical și psihiatrică, inclusiv de cea existentă în comunitate. Fiecare penitenciar va dispune cel puțin de serviciile unui medic generalist. Se vor lua măsurile necesare pentru ca în cazurile de urgență, la orice oră, un medic specialist să fie disponibil imediat.** Penitenciarele în care nu există un medic generalist, angajat cu normă întreagă, trebuie să fie vizitate în mod regulat de un medic cu jumătate de normă. În fiecare penitenciar va exista personal instruit în asistență medicală. **Toți deținuții vor avea acces la îngrijirea unui stomatolog și oftalmolog.** Medicul sau o autoritate competentă va efectua inspecții regulate, iar dacă este necesar va strânge informații prin alte mijloace și va sfătui directorul penitenciarului cu privire la: **a)** cantitatea, calitatea, pregătirea și distribuirea alimentelor și a apei; **b)** igiena și curățenia penitenciarului și a deținuților; **c)** grupurile sanitare, încălzire, iluminare, aerisire; **d)** calitatea și curățenia hainelor și a lenjeriilor de pat. Directorul va lua în considerare rapoartele și sfaturile medicului sau ale autorității competente menționate, iar dacă aprobă recomandările formulate, va lua măsurile necesare pentru aplicarea lor. Dacă recomandările făcute de medicul generalist nu sunt de competența directorului sau dacă directorul nu este de acord cu

ele, acesta le va supune imediat spre examinare unui for superior, întocmind și un raport personal. Deținuții bolnavi care necesită tratament special vor fi transferați în instituții specializate sau în spitale civile, dacă acest gen de îngrijiri nu se acordă în penitenciar. Penitenciarele sau secțiile specializate vor fi astfel organizate încât să permită observarea și tratamentul deținuților care suferă de afecțiuni psihice sau tulburări mentale. **Asistența medicală în mediul penitenciar va asigura tratament psihiatric tuturor deținuților care necesită o astfel de terapie, acordând o atenție specială prevenirii suicidelor** [art. 40, art. 41, art. 44, art. 45, art. 46, art. 47 din Recomandarea (2006)2 a Comitetului de Miniștri, ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene].

În conformitate cu art. 2 și art. 3 alin. (1) și (2) din Ordinul nr. 429/C/2012 al Ministrului Justiției privind asigurarea asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, *persoanele private de libertate sunt asigurate cu plata contribuției pentru asigurări sociale de sănătate de la bugetul de stat prin sume cu destinație specială, prin bugetul Administrației Naționale a Penitenciarelor. Dreptul la asistență medicală a persoanelor private de libertate este garantat. Aceste persoane beneficiază în mod gratuit de asistență medicală și de medicamente.*

Asistența medicală de specialitate poate fi acordată și în ambulatoriile de specialitate integrate din cadrul unităților sanitare aparținând Ministerului Sănătății, ori ale altor structuri medicale aparținând ministerelor cu rețea sanitară proprie aflate în relații contractuale cu o casă de asigurări de sănătate (art. 37 alin. (2) din actul normativ menționat mai sus).

În jurisprudența sa, **Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că art. 3 din Convenție impune statului să se asigure că orice persoană este deținută în condiții compatibile cu respectul demnității umane**, că modalitățile de executare a unei măsuri privative de libertate nu supun acea persoană unui stres și unor suferințe de o intensitate care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și că, având în vedere restricțiile inevitabile privării de libertate, **sănătatea și bunăstarea sunt asigurate în mod adecvat, inclusiv administrarea tratamentului medical necesar** (Cauza Kudla c. Poloniei). **În cazul particular al bolnavilor care suferă de afecțiuni psihice, Curtea a estimat că, pentru a aprecia compatibilitatea detenției cu exigențele art. 3 din Convenție, trebuie să se țină seama de vulnerabilitatea și,**

în același timp, de incapacitatea acestor persoane, în anumite cazuri, de a se plânge într-o manieră coerentă, sau pur și simplu, de efectele tratamentului medical primit. Pentru a statua asupra acestei compatibilități, trei elemente trebuie luate în considerare: *starea de sănătate a reclamantului, caracterul adecvat al tratamentului medical administrat în detenție și oportunitatea menținerii lui în detenție, ținând cont de starea sa de sănătate* [Sawomir Musia împotriva Poloniei – extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3815, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

Mai mult, obligația statului, prevăzută la art. 3 din Convenție, de a proteja bunăstarea fizică a persoanelor private de libertate a fost interpretată ca incluzând **obligația de a le asigura asistență medicală necesară** (cauza Hurtado împotriva Elveției). **Simplul fapt că un deținut este văzut de un medic și primește un anumit tip de tratament nu poate duce, automat, la concluzia că asistența medicală este corespunzătoare. Autoritățile trebuie să se asigure totdeauna că se păstrează un dosar complet privind starea de sănătate a deținutului și tratamentul primit în cursul detenției, că diagnosticele și îngrijirile sunt prompte și corecte, precum și că, acolo unde natura afecțiunii medicale o impune, supravegherea este periodică și sistematică și implică o strategie terapeutică menită să vindece afecțiunile deținutului sau să prevină agravarea lor, mai degrabă decât să le abordeze în mod simptomatic. De asemenea, autoritățile trebuie să demonstreze că au fost create condițiile necesare pentru a urma în mod concret tratamentul prescris** [Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 24 iulie 2012 în cauza Iacov Stanciu împotriva României și cauza Visloguzov împotriva Ucrainei].

În **cauza Țicu împotriva României** (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 1 octombrie 2013), reclamantul a fost diagnosticat în copilărie cu oligofrenie; expertizele psihiatrice efectuate în cursul urmăririi penale a reclamantului au concluzionat că acesta, la data faptelor, a avut discernământul extrem de redus, dar nu era abolit în întregime și a conștientizat faptele sale și consecințele acestora. Curtea a reamintit că a constatat deja în mai multe ocazii în privința României încălcarea art. 3 din Convenție din cauza condițiilor de detenție inadecvate (între altele, cauza Iacov Stanciu c. României). Aceasta a estimat că asemenea condiții inadecvate pentru o persoană privată de libertate sunt mai împovărătoare pentru o persoană cum era

reclamantul, din cauza problemelor sale mentale și a necesității de a urma un tratament medical necesar. **Curtea a considerat că plasarea reclamantului, în cea mai mare parte a detenției, într-un stabiliment penitenciar nepotrivit pentru administrarea tratamentului tulburărilor psihice l-a supus pe acesta la un risc privind sănătatea sa și a fost sursă de stres și anxietate pentru el** (Cauza Sawomir Musia c. Poloniei).

Este adevărat că reclamantul a fost spitalizat de mai multe ori, în principal din cauza tulburărilor psihice și că documentele de care Curtea dispunea indicau că acesta a beneficiat în mod regulat de tratament cu neuroleptice și că a avut acces la cabinetele medicale ale penitenciarelor. Cu toate acestea, Curtea a constatat că după încarcerare și cu excepția perioadelor de spitalizare, reclamantul a împărțit celula cu deținuți sănătoși și că, exceptând cazurile de urgență medicală, el a fost supus unui regim similar cu al codeținuților, *în ciuda specificului stării sale*. A rezultat din dosar că medicii care l-au examinat pe reclamant au sugerat ca acesta să se afle permanent sub observație psihiatrică. Or, chiar dacă acesta a avut acces la medicii din penitenciare, reclamantul nu a putut să consulte un medic psihiatru decât în cazuri de urgență-cum a fost în 2006, după ingerarea medicamentelor antidepresive-sau ca urmare a programărilor făcute de autoritățile penitenciare (Sawomir Musia c. Poloniei).

În cele din urmă, Curtea a mai notat că în recomandările pertinente ale Comitetului de Miniștri ai statelor membre, s-a sugerat ca deținuții cu tulburări psihice grave să fie plasați și îngrijiți în spitale care dispun de echipamente adecvate și de un personal calificat.

În lumina ansamblului faptelor în cauză și luând în considerare în mod particular condițiile în care reclamantul a fost deținut, Curtea a concluzionat că a existat o încălcare a art. 3 din Convenție [extras, Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, Consecințe, Autorități potențial responsabile, Editura universitară, București, Vol. IX, pag. 3816, autori, Dragoș Călin (coordonator), judecător, Curtea de Apel București și alții].

În **cauza Aharon Schwarz împotriva României**, reclamantul (cetățean german, care locuia în București), la momentul arestării sale, a fost supus unui examen medical. Raportul medical întocmit cu această ocazie menționa antecedentele sale medicale, și anume: cardiopatie ischemică, angină pectorală, structură uretrală,

adenom de prostată și hernie. Din documentele medicale prezentate la dosar reieșea că, în cursul detenției sale, reclamantul a dezvoltat o discopatie lombară și că, în aprilie 2003, acesta a contractat scabie. La 21 noiembrie 2001, reclamantul a sesizat Tribunalul București cu o cerere de suspendare a pedepsei pe motiv că necesita o intervenție chirurgicală din cauza afecțiunii cardiovasculare și a adenomului de prostată de care suferea, iar aceste intervenții nu puteau fi realizate într-un penitenciar-spital. Prin hotărârea din 6 august 2002, în baza concluziilor raportului medical și a avizului comisiei medicale, Tribunalul București a respins cererea reclamantului, de suspendare a executării pedepsei. În urma apelului reclamantului, prin hotărârea din 25 octombrie 2002, Curtea de Apel București a confirmat această sentință. Prin hotărârea din 13 februarie 2003, Curtea Supremă de Justiție a trimis cauza primei instanțe pentru reexaminarea fondului, considerând că raportul de expertiză din 11 aprilie 2001 era incomplet. La 23 iunie 2003, reclamantul a semnat o declarația prin care refuza o intervenție chirurgicală ca deținut, precizând că accepta să fie supus unei astfel de intervenții doar dacă era liberat. Conform reclamantului, acest refuz se datora faptului că, în cursul spitalizării anterioare la Institutul Clinic Fundeni, **el fusese legat cu cătușe de pat și supravegheat în permanență de doi gardieni**. Prin hotărârea din 10 februarie 2004, Curtea de Apel București a admis apelul reclamantului, considerând că reieșea din dosar că intervenția chirurgicală recomandată pentru adenomul de prostată nu putea fi efectuată într-un penitenciar-spital, dispunând, totodată, suspendarea pedepsei pentru trei luni. Prin Decretul din 6 aprilie 2004, Președintele l-a grațiat pe reclamant din motive umanitare.

Referitor la scabie, aceasta a persistat până la liberarea reclamantului. Tratamentul administrat după această dată a dus la eradicarea sa după cincisprezece zile. În septembrie 2005, un medic dermatolog l-a examinat pe reclamant și a întocmit un raport în baza tuturor documentelor medicale privind afecțiunea reclamantului, întocmite la momentul arestării sale, concluzionând că ineficiența tratamentului medical din timpul detenției era rezultatul faptului că reclamantul nu a beneficiat de condițiile stricte de igienă impuse de tratamentul scabiei. În plus, în urma acestei afecțiuni contagioase, reclamantul prezenta o sensibilitate crescută a pielii, caracterizată prin erupții cutanate periodice, care puteau fi tratate doar prin injecții cu cortizon. De asemenea, raportul indica faptul că starea reclamantului a generat tulburări psihice și făcea trimitere la efectele pe termen lung ale administrării

cortizonului fără a le detalia. Nu în ultimul rând, relevant este faptul că, în cursul detenției în Penitenciarul București Jilava, reclamantul împărțea celula cu alți patruzeci de deținuți, sistemul de încălzire nu funcționa în timpul iernii, reclamantul menționând că îi era imposibil să respecte indicațiile medicilor dermatologi și să facă un duș pe zi.

În opinia Curții, având în vedere afecțiunile de care suferea reclamantul, instanțele trebuiau să stabilească posibilitatea penitenciarelor- spitale de a interveni de urgență în caz de agravare a acestor afecțiuni. În acest cadru, Curtea a considerat că menținerea în detenție a reclamantului timp de doi ani și trei luni, timpul necesar pentru examinarea cererii sale de suspendare a pedepsei, combinată cu incertitudinea prelungită în determinarea situației sale medicale, atinge gradul de gravitate cerut pentru aplicarea art. 3 și pune astfel probleme privind interzicerea pedepselor și a tratamentelor inumane și degradante. Referitor la scabie, Curtea a constatat că din documentele medicale prezentate la dosar reiese că, în speță, condițiile de igienă în Penitenciarul București-Jilava au compromis eficiența tratamentului aplicat pentru această infecție. Astfel, nu doar că tratamentul nu a dus la eradicare, ci starea reclamantului s-a agravat progresiv, persistența scabiei o perioadă de timp considerabilă generând consecințe grave pentru starea de sănătate a persoanei în cauză. De asemenea, Curtea a luat act de faptul că referitor la condițiile de detenție denunțate de reclamant, în special în ceea ce privește supraaglomerarea și condițiile sanitare în Penitenciarul București-Jilava, sunt confirmate de raportul Comisarului pentru Drepturile Omului din 29 martie 2006, precum și de raportul Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului-Comitetul Helsinki. Concluzionând, Curtea a arătat că menținerea reclamantului în detenție, însoțită de oferirea ca singură alternativă a efectuării investigațiilor medicale în penitenciarele-spital, a căror capacitate de îngrijire era incertă, tratamentul inefficient pentru scabie, condițiile de detenție în Penitenciarul București-Jilava și caracterul inefficient, în speță, al dispozitivului procedural instituit de dreptul intern în materie de suspendare a pedepsei din motive medicale sunt suficiente pentru a stabili că, prin efectul lor combinat, se încadrează în tratament contrar art. 3 [extras, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 12 ianuarie 2010,

Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu 2012, lector universitar Radu Chiriță-coordonator, pag. 179-181].

Potrivit Normelor CPT, un serviciu de îngrijire a sănătății din închisoare (și implicit a celor din centrele de reținere și arestare preventivă- n.n.) trebuie să fie în măsură să ofere tratament medical și îngrijire medicală, cât și regim alimentar, fizioterapie, reeducare sau alte regimuri de care este nevoie în condiții comparabile cu cele ale pacienților aflați în libertate. Sarcina serviciilor de îngrijire medicală din închisori nu trebuie să se limiteze la tratarea pacienților bolnavi. Ele trebuie să aibă responsabilitatea îngrijirii medicale preventive și sociale.

În urma vizitei efectuată în 2014, CPT a reiterat faptul că tuberculoza în locurile de detenție reprezintă o amenințare nu numai pentru persoanele încarcerate și personalul de supraveghere, ci și pentru întreaga societate. Acesta recomandă ca în toate unitățile penitenciare din România să fie efectuate teste de depistare a tuberculozei în momentul încarcerării, după cum prevăd și directivele Organizației Mondiale a Sănătății. Mai mult, cu consimțământul deținuților aceștia ar trebui să poată beneficia la încarcerare de teste gratuite de depistare a virusului hepatic și a virusului HIV.

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Situația de fapt

Potrivit Raportului anual 2014 al ANP și a informațiilor transmise, rețeaua sanitară a ANP, cuprinde: 38 cabinete de medicină primară, 33 cabinete de medicină dentară funcționale, 6 laboratoare de tehnică dentară funcționale, din care 2 pentru executarea lucrărilor protetice pentru deținuți; 1.291 paturi pentru spitalizare continuă.

În anul 2014, au fost acordate deținuților 854.626 consultații medicale, iar în primele luni ale anului 2015, un număr de 126.614. Numărul de internări la infirmerie a fost în anul 2014 - 2.785, iar în primele luni ale anului 2015 - 513 (conform informațiilor comunicate de ANP).

În cadrul serviciilor medicale au fost prevăzute **1147 de funcții**, din care **730 erau funcții încadrate**, iar **417 funcții vacante**. Prin urmare, **se constată un deficit foarte mare de cadre medicale.**

Monitorizarea de specialitate a fost asigurată prin intermediul penitenciarelor spital și a rețelei sanitare publice. Astfel, în anul 2014, au fost realizate 15.327 internări în penitenciarele spital și 475 în unități sanitare publice. A fost continuat procesul de implementare a proiectelor cu privire la activitatea de prevenire a transmiterii bolilor infecto-contagioase, axându-se pe testarea și evaluarea medicală a deținuților nou-intrați în sistemul penitenciar. Au fost efectuate peste 16.000 de testări pentru virusul hepatic C, 822 de testări pentru virusul hepatic B și 682 de testări pentru virusul HIV.

În anul 2014, **prevederile bugetare aprobate sistemului administrației penitenciare la alin.20.04.01 - Medicamente pentru sistemul administrației penitenciare au fost în sumă totală de 10.795.426 lei**, în următoarea structură:

a) prevederi aprobate pentru *unități penitenciare* - 2.466.000 lei, din care: 1.999.000 lei subvenție și 467.000 lei venituri proprii.

b) prevederi aprobate pentru *spitale penitenciar*: 8.329.426 lei, din care: din transferuri acțiuni de sănătate suma de 68.060 lei, din venituri provenite de la Casa Asigurărilor de Sănătate a Apărării, Ordinii Publice, Siguranței Naționale și Autorității Judecătorești - 3.408.631 lei, din venituri proprii provenite de la Direcția de Sănătate Publică - 4.852.735 lei.

Numărul deținuților internați în spitale ale Ministerului Sănătății, în anul 2014 - 475, iar în primele luni ale anului 2015 - 74.

Numărul deținuților cu boli grave transmisibile (aflați sub supraveghere medicală în spitale penitenciar) HIV-314, TBC-158, Hepatita C-1463.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

a) **la nivelul unor unități penitenciare se înregistrează un deficit de personal medical, fie prin lipsa medicilor generalişti (Penitenciarele Botoșani, Gherla, Mărgineni, Tulcea, Centrul de Reeducare Târgu Ocna), asigurarea medicilor stomatologi (Penitenciarele Iași, Botoșani, Gherla, Brăila, Tichilești, Spital Penitenciar Târgu Ocna, Mărgineni și Focșani), medicilor psihiatri**

(Penitenciarele Giurgiu și Gherla), psihologilor (Penitenciarul Tulcea), fie prin numărul insuficient de medici generalişti (Penitenciarele Gherla, Focşani) sau de asistenţi medicali (Penitenciarul Mărgineni).

Pentru acoperirea temporară a deficitului de personal, în unele penitenciare s-a recurs la soluția încheierii de contracte de prestări servicii cu personal medical extern.

În acest context, menționăm:

► **La Penitenciarul Brăila**, pentru serviciile stomatologice, deținuții erau transportați o dată la două săptămâni la Penitenciarul Galați, în număr limitat (maximum 6 persoane) numai pentru extracții dentare, și nu pentru efectuarea unui tratament dentar.

► **În Penitenciarul Focșani**, medicul își desfășura activitatea în baza unui contract de prestări servicii, de 5 ore pe zi și 5 zile pe săptămână. Programul medicului era de la ora 9 la ora 14, interval în care asigura consultațiile, elibera medicamentele și prescria rețetele. Pentru îmbunătățirea activității cabinetului medical, a fost solicitată deblocarea postului de medic și angajarea cu normă întreagă, însă solicitarea a rămas fără rezultat. La nivelul unității exista, de asemenea, un cabinet stomatologic deservit de un medic stomatolog în baza unui contract de prestări servicii pentru 2 zile pe săptămână, program de 5 ore pe zi. Cabinetul asigura doar urgențele stomatologice în limita, a 10 consultații pe zi.

► **În Penitenciarul Giurgiu**, exista o suprasolicitare a personalului medical, precum și **o fluctuație a cadrelor medicale care nu se dovedeau interesate să rămână mai mult timp în posturile pe care le ocupau vremelnic** (de regulă, una-două luni) în infirmeria unității. În Penitenciarul Giurgiu au fost consultați, în medie 60-70 deținuți zilnic, conform programărilor sau în funcție de urgențe;

► **În Penitenciarul Mărgineni**, de două ori pe lună, un medic stomatolog acorda consultații și tratamente deținuților (același medic care avea norma de bază la Penitenciarul Găești și acorda asistență și la Penitenciarul de femei Târgșor). Serviciul medical era asigurat de **un singur medic, deși în statul de funcții erau prevăzute 7 posturi de medic**, precum și 8 de asistent medical, deși erau prevăzute 13 posturi. Ținând seama de raportul disproporționat dintre numărul deținuților și cel al personalului medical al penitenciarului, numărul consultațiilor zilnice era foarte mare (peste 100 în zilele lucrătoare);

► În *Centrul Educativ Târgu Ocna*, postul de medic era vacant din anul 2011, iar consultul persoanelor încarcerate era efectuat de medicul generalist angajat al Penitenciarului Spital Târgu Ocna, respectiv de un medic din comunitate în baza unui protocol de colaborare;

► În *Penitenciarul Spital Târgu Ocna*, în ceea ce privește personalul medical, **erau blocate încă din anul 2010 posturi absolut necesare bunei funcționări**, exemplificându-se posturile de pneumolog, medic internist, medic de laborator, biolog și stomatolog. Pentru aceste specialități, activitatea era asigurată de medici care au încheiat convenții de prestări servicii.

În contextul gradului ridicat de adresabilitate a deținuților la cabinetul medical și a deficitului de personal, au fost constatate nemulțumiri ale deținuților referitoare la soluționarea cererilor de prezentare la consult medical sau la investigații de specialitate. Spre exemplu, **în Penitenciarul Giurgiu au existat plângeri din partea unor deținuți în legătură cu solicitările pentru investigații medicale sau consult de specialitate;**

► În *Penitenciarul Iași*, în anul 2014, s-au înregistrat aproximativ 47.000 de consultații la cerere, la care s-au adăugat 9.225 de consultații la transfer/tranzit. Au fost finalizate 89 de expertize, care în medie au necesitat cel puțin 3 examinări de specialitate. Au fost examinați 650 de bolnavi cronici/lună și au fost prescrise 8.636 de rețete, deși unii dintre pacienți au fost ulterior transferați, fie ca urmare a schimbării regimului de executare a pedepselor, fie din alte motive. Medicul șef a acordat 1.307 audiențe, a întocmit referate medicale, răspunsuri la solicitările instanțelor/judecătorului delegat, a participat la comisia de selecționare la muncă a deținuților, la comisia medico-legală. Toate cazurile de afecțiuni medicale deosebite din regiunea N-E au fost trimise în Penitenciarul Iași, fie că au necesitat examene de specialitate, fie pentru internare de urgență în clinicile universitare;

► În *Penitenciarul Codlea*, în anul 2014, au fost acordate 22.181 de consultații; un număr de 179 deținuți au fost trimiși spre internare în spitale penitenciar, iar 6 deținuți au fost trimiși la Spitalul Clinic Județean de Urgență Brașov;

► În *Penitenciarul Botoșani*, în anul 2014, au fost acordate aproximativ 8.500 de consultații la cerere (fără consultațiile la transfer/tranzit și infirmerie). În medie se acordau circa 31 de consultații pe zi, 300 bolnavi cronici pe lună, 3.729 rețete prescrise în 2014-31.01.2015 în sistem electronic;

► În *Penitenciarul Timișoara*, au fost acordate, în anul 2014, prin cabinetul de medicină generală/medicină de familie 13.918 de consultații medicale, au fost efectuate 1.134 de tratamente injectabile și 293 pansamente. Prin cabinetul de medicină dentară au fost efectuate 2.106 de consultații stomatologice și 2.271 de tratamente;

► În *Penitenciarul Drobeta Turnu Severin*, în anul 2014, s-au efectuat 37.492 de examinări medicale, cu o medie de 105,31 de examinări pe zi calendaristică. Medicul stomatolog, aflat în contract de prestări servicii a efectuat 1.039 examinări de medicină dentară. Au fost efectuate 118 examinări pentru deținuții nou depuși, 4.504 examinări cu ocazia transferurilor/tranzitului și 162 examinări pentru persoane private de libertate aflate în tranzit, 5.922 de tratamente injectabile, pansamente sau intervenții de mică chirurgie. Au fost administrate **21.935 tratamente pentru bolnavii cu afecțiuni psihiatrice** și efectuate 751 de examene de specialitate, precum și 1.075 de investigații paraclinice. Au necesitat internarea în rețeaua Ministerului Sănătății un număr de 34 bolnavi, iar în penitenciarele spital 151 deținuți;

► În *Penitenciarul Pelendava*, în perioada ianuarie 2014-ianuarie 2015, activitatea medicală s-a concretizat astfel: au fost acordate 4.646 de consultații generale, din care consultații primare 2.709, iar consultații ulterioare și profilactice 1.936; au fost acordate 14.646 de consultații aparat urgență; 3.677 de tratamente injectabile și de mică chirurgie; 280 de examene de specialitate; 323 de investigații de laborator; au fost internați în infirmerie pentru monitorizarea evoluției diverselor afecțiuni și tratament un număr de 15 deținuți; au fost internați în spitale pentru diverse afecțiuni 53 deținuți, din care: 48 deținuți în spitale penitenciar și 5 în spitale aparținând Ministerului Sănătății; au fost examinați, cu ocazia transferului, liberării, învoirii 784 deținuți.

b) deținerea în penitenciare a persoanelor cu probleme psihice împreună cu alte categorii de condamnați

► În *Penitenciarul Giurgiu*, deținuții cu afecțiuni psihice nu au fost evaluați pentru posibila încadrare în grad de handicap. Penitenciarul Giurgiu nu avea încadrat un medic psihiatru, motiv pentru care deținuții cu asemenea afecțiuni erau consultați și reevaluați de medicii psihiatri din municipiul Giurgiu sau la spitalele penitenciar cu secție de psihiatrie. Ca o consecință, tratamentul

medicamentos pentru bolnavii cu afecțiuni psihice se administra de către asistentul medical, conform recomandărilor medicilor psihiatri.

Din evidențele pe care Serviciul Medical le-a înaintat către Serviciul de asistență psiho-socială, în anul 2014, în **Penitenciarul Giurgiu erau diagnosticați cu boli psihice 140 deținuți**. Aceștia erau incluși în programul prevăzut de Strategia Națională a Comportamentelor Agresive. Toți deținuții încarcerați în Penitenciarul Giurgiu se aflau în atenția psihologilor acestei unități de detenție. **Serviciul de asistență psiho-socială nu avea o evidență exclusivă a programelor și a activităților de asistență psiho-socială în care să fie incluși doar deținuții cu boli psihice.**

► În *Penitenciarul Focșani* erau **69 deținuți aflați în tratament psihiatric**. Tratamentul se administra strict supravegheat de personalul medical sub semnătură de primire, iar în situația în care deținuții refuzau tratamentul se întocmeau procese-verbale de refuz al medicației;

► În *Penitenciarul Timișoara*, în anul 2014, unitatea dispensarizase un număr mediu lunar de 250 bolnavi cronici aflați în tratament permanent, având prescripții lunare de medicamente în regim cronic. Dintre aceștia, în anul 2014 au fost dispensarizate un număr de **166 persoane cu boli psihice**;

► În *Penitenciarul Gherla*, exista un număr mare de persoane cu boli psihice, pentru care se impunea angajarea medicilor de specialitate. Numărul mare de persoane deținute care sufereau de diabet și de boli psihice reclama imperios angajarea unor medici de specialitate, întrucât colaborarea cu medicii specialiști din unitățile aflate în subordinea Ministerului Sănătății era, pe alocuri, anevoioasă.

c) monitorizarea deținuților aflați sub tratament de substituție cu metadonă. În Penitenciarul Giurgiu, în evidența cabinetului medical existau 6 deținuți aflați în tratament cu substituție cu metadonă. Cu prilejul anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, conducerea penitenciarului nu a putut furniza date suplimentare în legătură cu serviciile disponibile de asistență medicală și tratament adecvat la nivelul unității de detenție pentru persoanele private de libertate, iar din verificarea datelor s-a constatat că nu exista personal

anume pregătit pentru întreținerea stării de sănătate a foștilor consumatori de droguri.

În acest context, în vederea respectării dreptului la ocrotirea sănătății, **Avocatul Poporului a emis o Recomandare privind asigurarea pregătirii personalului de la Penitenciarul Giurgiu în vederea monitorizării pacienților care urmau tratamente cu metadonă** adresată Ministrului Justiției și directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor.

d) deficiențe în asigurarea medicației administrate (spre exemplu, pentru hepatita C, pentru viroză respiratorie), cauzate de întârzierile procesului privind achiziția de medicamente.

► În *Penitenciarul Colibași* deținuții din camerele vizitate s-au plâns în legătură cu insuficiența medicației administrate pentru hepatita C sau despre faptul că au fost administrate medicamente pentru viroză respiratorie, la trei săptămâni de la solicitare.

Persoanele private de libertate se prezentau la cabinetul medical, la propria solicitare, pentru simptome de boală sau conform programării efectuate de medic în cazul celor aflați în tratament. Examinările medicale erau consemnate în registrul de consultații. Totuși, chiar dacă examinarea medicală de specialitate se efectua la cerere, prima administrare a tratamentului de specialitate se realiza, uneori, cu întârziere de o săptămână. Spre exemplu, un deținut s-a plâns că a primit consult de specialitate ORL, i s-a prescris un tratament, în ziua de 01.02.2015, iar până la data anchetei reprezentanților instituției Avocatul Poporului acesta nu-i fusese administrat. Verificarea efectuată la cabinetul medical, în acest caz, a confirmat plângerea. O cauză a acestei situații era procesul privind achiziția de medicamente.

► *Penitenciarul Botoșani* s-a adresat în luna august 2014 Direcției Medicale din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, menționând că „momentan avea fonduri pentru acoperirea părții de contribuție pentru rețetele compensate, dar acestea erau insuficiente până la sfârșitul anului”. „Ca alte disfuncționalități în asigurarea asistenței medicale se confrunta cu lipsa acută de medicamente la aparatul de urgență (din fondurile de la CASAOPSNAJ se plătește și factura unui medic cu contract prestări servicii), lipsa unui medic angajat al unității și a unui contract cu un medic

dentist”. De asemenea, în 29 august 2014, aceeași unitate s-a adresat Penitenciarului Spital Târgu Ocna, informând că „stocul de la aparatul de urgență era epuizat, antialgicele, cele mai necesare produse, s-au consumat din 6.08.2014 (algifen), respectiv 15.08.2014 (aspirină)”. Ținând cont că lucrau fără medic dentist, problemele stomatologice fiind cele mai frecvente, medicamente de urgență nemaexistând, a fost solicitat ajutorul în remedierea acestor probleme pentru a putea asigura asistența medicală celor aproximativ 1100 deținuți.

De asemenea, în 28 ianuarie 2015, Penitenciarul Botoșani s-a adresat Direcției Medicale din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor menționând că în 27 ianuarie 2015 a fost primit bugetul de la ANP pentru medicamente compensate și necompensate pe anul 2015. La analiza acestuia s-a constatat că au fost alocate mai puțin de jumătate din fondurile solicitate, în condițiile în care penitenciarul asigura asistența medicală pentru circa 1.100 deținuți, din care cca 250 erau bolnavi cronici, dispensarizați, care beneficiau de tratament cronic permanent.

► În *Penitenciarul Vaslui*, se prescriau rețete compensate și necompensate de către medicul curant și, în funcție de bugetul alocat, se aduceau medicamente de la farmacia cu care penitenciarul încheiase contract, administrându-se pentru o perioadă de 10 zile.

e) inadvertențe în înregistrările refuzurilor de hrană din registrele de la cabinetul medical și numărul cazurilor care se aflau în evidența administrației penitenciarului, deoarece persoanele condamnate care intrau în refuz de hrană își mențineau opțiunea pentru această formă de protest și după audierea de către conducerea penitenciarului (spre exemplu, *Penitenciarul Ploiești*).

f) dificultăți în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap. Spre exemplu, în *Penitenciarul Târgșor* unei deținute i se refuza efectuarea anchetei sociale, răspunsurile scrise din partea autorităților invocând neclaritatea legii în privința domiciliului;

g) colaborarea anevoioasă dintre unitățile penitenciare și unele spitale civile.

În acest sens, menționăm că:

► între *Penitenciarul Mărgineni și Spitalul de Urgență Târgoviște*, acesta din urmă fiind de multe ori supraaglomerat, deținuții nu erau internați, fiind direcționați către spitale din sistemul penitenciar sau către alte spitale civile;

► în *Penitenciarul Gherla*, numărul mare de persoane deținute care sufereau de diabet și de boli psihice reclama imperios angajarea unor medici de specialitate, întrucât colaborarea cu medicii specialiști din unitățile aflate în subordinea Ministerului Sănătății era, pe alocuri, anevoioasă.

h) tratarea persoanelor diagnosticate cu HIV/SIDA doar pentru afecțiunile asociate, acestea nebeneficiind de programul național HIV/SIDA, respectiv de medicație corespunzătoare în Spitalul Penitenciar Târgu Ocna. Conform celor declarate de conducerea unității, deținuții executau pedepse în regim închis, majoritatea suferind și de afecțiuni psihice, astfel încât reprezentau un real pericol pentru personal, având în vedere și insuficiența personalului medical și de supraveghere, dar și a mijloacelor de intervenție și protecție în situații de conflict între deținuți sau de agresiuni față de personal. Profitând de diagnosticul pe care îl aveau, majoritatea celor diagnosticați cu HIV/SIDA aveau o atitudine agresivă față de personal, amenințând că își vor provoca răni în scopul infectării cadrelor medicale și de supraveghere, dacă nu le sunt satisfăcute diverse cerințe, sau în cazurile în care personalul intervine pentru aplanarea unor posibile conflicte între deținuți. **Această categorie de deținuți constituie un real pericol și pentru sănătatea publică odată cu eliberarea din penitenciar, ținând cont că în cele mai multe cazuri deținuții nu sunt interesați de continuarea tratamentului după liberare.**

* **Penitenciarul Craiova a înaintat reprezentanților instituției Avocatul Poporului o serie de propuneri de îmbunătățire a activității medicale.** Astfel, acesta și-a propus: efectuarea unor demersuri pentru o mai bună colaborare cu spitalele penitenciar și cu cele din cadrul Ministerului Sănătății; **prelungirea autorizării cabinetelor, farmaciei, sălilor de mese conform legislației; evaluarea reală a stării de sănătate în rândul cadrelor și a persoanelor private de libertate având în vedere riscul mare pe care îl presupune fluctuația rapidă și la volum mare a deținuților** concretizată în tranzit, transfer, nou depuși, externări din spitale, medii cu condiții și patologii diferite; **evaluarea și monitorizarea constantă și**

corectă a cazurilor grave din rândul persoanelor private de libertate; monitorizarea continuă a stării de curăţenie în toate sectoarele de activitate cu precădere la blocul alimentar deţinuţi, săli de mese deţinuţi, popotă cadre.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluţionarea petiţiilor şi sesizărilor din oficiu înregistrate la instituţia Avocatul Poporului în anii 2014 şi 2015

■ **Adrian** (nume fictiv) deţinut în *Penitenciarul Spitalul Jilava* ne-a sesizat susţinând că, deşi este infectat cu HIV/SIDA, nu i se acordă tratamentul necesar afecţiunii de care suferă.

Instituţia Avocatul Poporului a efectuat o anchetă la Penitenciarul Spital Bucureşti Jilava, în urma căreia s-a constatat că petentul era diagnosticat cu „infecţie HIV/SIDA stadiul C3,” „hepatită cronică cu HCV” şi „gastrită cronică”, iar recomandările erau: tratament antiretroviral, tratament de susţinere general cu vitamine şi hepatoprotectoare, reevaluare imunologică şi virusologică la 6 luni.

Tratamentul antiretroviral *nu a fost administrat petentului (în tot sau în parte) în anumite perioade*. Motivele neadministrării constante a tratamentului prescris, potrivit conducerii Penitenciarului Spital Bucureşti Jilava, au vizat „disfuncţionalităţi administrative” a căror cauză a fost „lipsa de fonduri la nivelul Ministerului Sănătăţii, pentru Programul Naţional HIV/SIDA”. Totodată, s-a precizat că unitatea penitenciară a realizat periodic demersurile necesare către forurile superioare competente, pentru urgentarea alocării de fonduri pentru tratamentul pacienţilor HIV+, astfel încât situaţia s-a remediat, petentul a primit schema completă de tratament.

Urmare a anchetei efectuate şi faţă de aspectele constatate, Avocatul Poporului a sesizat Administraţia Naţională a Penitenciarelor şi Ministerul Sănătăţii-Serviciul Programe de Sănătate, solicitând dispunerea măsurilor legale, privind modul în care se asigură resursele bugetare necesare administrării în mod constant a tratamentului antiretroviral pentru persoanele private de libertate diagnosticate cu HIV/SIDA.

Administraţia Naţională a Penitenciarelor ne-a comunicat că Penitenciarul Spital Bucureşti Jilava, care derulează programul naţional curativ de sănătate HIV/SIDA, are obligaţia de a gestiona eficient mijloacele băneşti, de a utiliza

fondurile în limita bugetului aprobat, de a organiza evidența contabilă a cheltuielilor pe program, de a organiza evidența nominală a beneficiarilor, pe baza codului numeric personal, de a raporta indicatorii fizici și de eficiență și nu de a finanța programul național de sănătate.

Astfel, mențiunea efectuată în cadrul Institutului Național de Boli Infecțioase „Prof. Dr. Matei Balș” în sensul că tratamentul antiretroviral urmează să fie achiziționat de Penitenciarul Spital București Jilava constituie o eroare, deoarece Penitenciarul Spital București Jilava „nu avea fila de buget pentru a putea face achiziția de medicamente specifice”, în acest sens efectuându-se demersuri la „forurile superioare competente pentru urgentarea alocării resurselor financiare pe programul național de sănătate HIV/SIDA, în vederea achiziționării de medicamente specifice pentru ca beneficiarii acestui program să aibă tratament continuu și cu scheme complete”.

Ministerul Sănătății – Agenția Națională de Programe de Sănătate ne-a comunicat că „începând cu data de 1 aprilie 2013, Ministerul Sănătății a preluat integral finanțarea Programului național de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV”. „De la începutul anului 2013 s-a înregistrat un deficit al bugetului alocat pentru derularea programelor naționale de sănătate, bugetul fiind subdimensionat cu suma de 500.000 lei față de estimările efectuate [...], situație care a afectat inclusiv derularea Programului național de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV.”

S-a mai menționat că, urmare a demersurilor efectuate, „pe parcursul anului 2013, bugetul Programului național de prevenire, supraveghere și control al infecției HIV a fost suplimentat constant [...]. Cu toate acestea, în cazul unor pacienți cu infecție HIV/SIDA au fost semnalate discontinuități pe termen scurt în administrarea unor scheme terapeutice complete. **Problemele întâmpinate la sfârșitul anului 2013 au fost remediate începând cu luna februarie 2014**, când, ca urmare a repartizării bugetului destinat derulării programelor naționale de sănătate, au fost alocate fondurile necesare pentru asigurarea tratamentului în cazul bolnavilor cu infecție HIV/SIDA”. (Dosar 2019/2014*)

■ George (nume fictiv) ne-a sesizat cu privire la faptul că la **Penitenciarul Poarta Albă - Secția Valul lui Traian**, unde executa pedeapsa, nu i se asigura tratamentul medical adecvat afecțiunilor cu care era diagnosticat, tratamentul

antiretroviral care i-a fost prescris a fost întrerupt și că nu i se administra nici un tratament pentru afecțiunea pulmonară de care suferea.

În privința aspectelor sesizate, ne-am adresat Penitenciarului Poarta Albă, care ne-a comunicat că petentul se află în evidența sa cu diagnosticele hepatită cronică cu virus hepatic C și tulburări de dinamică intestinală; diagnosticele la data depunerii în penitenciar au fost hepatită cronică cu virus hepatic C, colecistectomie, pneumopatie cronică.

În timpul detenției a avut multiple internări în penitenciare spital pentru investigarea, tratamentul, sau, după caz, reevaluarea afecțiunilor cronice. Tratamentul cu Interferon pentru hepatita cronică VHC a fost administrat timp de 12 luni și întrucât s-a constatat că nu răspunde la acesta, administrarea a fost întreruptă. Pentru afecțiunea cronică hepatică a primit tratament hepatoprotector, conform recomandărilor medicilor specialiști, din fondurile unității, până în septembrie 2009; ulterior, chiar dacă unitatea penitenciară deținea fondurile necesare asigurării tratamentului - recomandat a fi administrat câte 10 zile pe lună, petentul a optat pentru furnizarea tratamentului în mod continuu de către familie.

Afecțiunea pulmonară cu care a fost diagnosticat a fost investigată cu ocazia formulării cererii de întrerupere a executării pedepsei. Pe parcursul detenției, cu ocazia prezentării la cabinetul medical, la momentul acuzelor de tip respirator, în contextul afecțiunii pulmonare menționate, petentul a primit tratamentul corespunzător, iar la data transmiterii răspunsului către instituția Avocatul Poporului fusese aprobată solicitarea de internare în Penitenciarul Spital București Jilava, pentru reevaluarea clinică și paraclinică a afecțiunii cronice hepatice (**Dosar nr. 2325/2014**)

■ **Un deținut din Penitenciarul Timișoara, aflat în regim deschis, ne-a sesizat că era diagnosticat cu leucemie, iar în perioada cât a fost internat în Spitalul Municipal Timișoara „a fost legat de pat cu un lanț”.**

Reprezentanții instituției Avocatul Poporului au efectuat o anchetă la Penitenciarul Timișoara, în urma căreia a rezultat că persoana privată de libertate se afla în evidența cabinetului medical din unitate cu o serie de afecțiuni medicale, pentru care era supravegheată medical permanent și tratată în infirmeria penitenciarului. Pacientul era alocat la regim alimentar igienico-dietetic (hipolipidic și hiposodat), corespunzător afecțiunilor sale. Printre diagnosticele

rezultate din evidențele medicale: **sindrom mieloproliferativ cronic**; anemie severă secundară, trombocitopenie severă.

Deținutul era prezentat lunar la Spitalul Clinic Municipal Timișoara- Secția Hematologie pentru internări în vederea efectuării consultului și a tratamentului de specialitate. Ultima internare la Spitalul Clinic Municipal- Secția Hematologie fusese în perioada 11-21.04. 2015, iar starea de sănătate a pacientului era echilibrată și stabilă.

Cu privire la afirmația deținutului că ar fi fost legat cu un lanț de pat în timpul internării în spital, conducerea penitenciarului a menționat că, potrivit art. 217 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 1676/C/2010 pentru aprobarea Regulamentului privind siguranța locurilor de deținere din subordinea Administrației Naționale a Penitenciarelor, *„Persoanelor private de libertate internate în spitale li se aplică mijloacele de imobilizare, în urma autorizării directorului unității, după evaluarea riscului pe care îl prezintă aceasta pentru siguranța penitenciarului, ținându-se seama de starea de sănătate și tratamentul medical prescris”*.

Deținutul a fost imobilizat cu o curea de imobilizare din piele. La imobilizarea acestuia s-a ținut cont de starea de sănătate, în sensul că la momentul când i s-au aplicat diferite proceduri medicale (transfuzii de sânge), mijloacele de imobilizare i-au fost scoase. Imobilizarea deținutului a avut ca scop împiedicarea evadării acestuia. Măsura a fost luată având în vedere faptul că deținutul era recidivist. În antecedente, acesta a comis fapte de violență fiind condamnat la 21 de ani de închisoare pentru art. 176 Cod penal.-omor calificat. A fost arestat și liberat.

Față de cele expuse, **Avocatul Poporului a emis *Recomandarea nr. 9/2015* către Directorul Penitenciarului Timișoara și Administrația Națională a Penitenciarelor, solicitând dispunerea măsurilor necesare în sensul reevaluării oportunității folosirii mijloacelor de constrângere având în vedere: diagnosticul deținutului (leucemie); faptul că anterior a beneficiat de măsura liberării condiționate; asigurarea supravegherii cu escortă și acordul medicului din cadrul unității sanitare privind aplicarea mijloacelor de imobilizare.**

Ulterior, Penitenciarul Timișoara ne-a comunicat că, **la nivelul Penitenciarului Timișoara a fost stabilită o Comisie de evaluare a riscului pe care îl prezintă deținuții internați în spitalele din rețeaua Ministerului Sănătății.** Din această Comisie face parte medicul unității, care face mențiuni cu privire la

existența/inexistența contraindicațiilor medicale în ceea ce privește aplicarea mijloacelor de imobilizare. Astfel, cu ocazia internării deținutului, **Comisia a stabilit că acestuia îi vor fi aplicate mijloace de imobilizare (curele de imobilizare din piele) doar pe timpul cât agentul planificat să execute serviciul de pază și supraveghere merge la toaletă pentru a-și satisface necesitățile fiziologice.** Această măsură de siguranță a fost luată de către administrația Penitenciarului Timișoara pentru a preveni evadarea deținutului sau alte incidente, având în vedere că în timpul cât agentul lipsește, deținutul este nesupravegheat. **În restul timpului, deținutului nu-i sunt aplicate mijloace de imobilizare sau constrângere.**

În plus, pe parcursul internării deținuților în spitalele din rețeaua Ministerului Sănătății se va solicita **opina/recomandarea medicului curant din spital cu privire la existența unor contraindicații medicale privind imobilizarea (Dosar nr. 3356/8701/2015).**

■ Pentru asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății în cazul deținuților din penitenciare, în anul 2015 **Avocatul Poporului a emis o *Recomandare privind asigurarea pregătirii personalului de la Penitenciarul Giurgiu în vederea monitorizării pacienților care urmează tratamente cu metadonă.***

În acest context, **Avocatul Poporului a solicitat Ministrului Justiției și directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor, ca în exercitarea atribuțiilor legale, să analizeze și să dispună măsuri legale pentru asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății, prin:**

- **monitorizarea cu personal de specialitate din Penitenciarul Giurgiu a persoanelor private de libertate aflate sub tratament, în întreținerea stării de sănătate sau pentru efectuarea manevrelor de intervenție pentru pacienții aflați în terapie de substituție;**

- **stabilirea unei modalități de colaborare între unitățile penitenciare și unitățile sanitare cu privire la monitorizarea acestor persoane.**

Urmare a ***Recomandării*** formulate, **Administrația Națională a Penitenciarelor a comunicat, în principal că:**

◆ ***referitor la monitorizarea prin personal de specialitate a persoanelor private de libertate aflate sub tratament, în întreținerea stării de sănătate sau pentru efectuarea manevrelor de intervenție pentru pacienții aflați în terapie de substituție***

În toate unitățile subordonate se derulează activități pentru persoanele private de libertate aflate în tratament substitutiv cu metadonă. Sub egida UNODC (Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate) a fost elaborat un Ghid de bună practică (Ghid clinic de tratament substitutiv al dependenței de opiacee), incluzând și categorii speciale, stabilindu-se totodată și metodologia pentru programele de menținere cu medicație de substituție, precum și intervențiile complementare psihosociale în tratamentul substitutiv. În cadrul Planului de acțiune al Uniunii Europene privind drogurile, România s-a angajat să dezvolte și să implementeze pentru consumatorii de droguri aflați în detenție servicii de prevenire, tratament, reducere a riscurilor și reabilitare la un nivel cel puțin echivalent celor din comunitate.

Programul de tratament substitutiv inițiat și dezvoltat de către ANP și UNEODC are la bază practicile și recomandările internaționale privind abordarea persoanelor dependente de droguri aflate în detenție. În vederea inițierii și continuării tratamentului au fost obținute acreditări de deținere de metadonă pentru toate unitățile implicate și au fost desfășurate sesiuni de instruire de către UNODC a personalului medical. Astfel, au fost instruiți și desemnați medici coordonatori ai programului, inclusiv la nivelul Penitenciarului Giurgiu. Programul funcționează în baza unui manual intern de proceduri, aprobat de către conducerea ANP, implementarea acestuia conducând la scăderea comportamentelor violente în rândul deținuților și la reducerea riscurilor asociate consumului de droguri ilicite.

Potrivit art. 108 din Ordinul Ministrului Justiției nr. 429/2012 privind asigurarea asistenței medicale persoanelor private de libertate aflate în custodia Administrației Naționale a Penitenciarelor, în cazul în care consumatorul de droguri se află în situații de urgență - sevraj complicat, supradoză, afecțiuni asociate complicate, personalul care ia contact cu acesta va anunța de îndată conducerea unității în vederea transportării acestuia de urgență la o unitate medicală de profil din rețeaua sanitară publică. Personalul medical al unităților penitenciare are obligația de a interveni în situații de urgență medicală conform moralei profesionale (Codul deontologic al medicilor), dar și prevederilor legale (art. 36 din Legea nr. 46/2003 a drepturilor pacientului și Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății). Acordarea primului ajutor de bază se poate efectua de orice persoană (inclusiv persoane necalificate), în timp ce primul ajutor calificat trebuie acordat obligatoriu de personal medical specializat.

Potrivit art. 25 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 1915/2006 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 339/2006 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope, care se referă la asigurarea evidenței și a condițiilor de protecție fizică a acestor substanțe și preparate, prevede că „în aceleași condiții desfășoară activitate cu substanțe și preparate stupefiante și psihotrope și cabinetele medicale autorizate din cadrul unităților penitenciare”. Conform lit. a) alin (1) Titlu IV (Standard referitor la structura de personal) din Anexa nr. 2 a Ordinului comun al Ministrului Sănătății Publice, al Ministrului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse și al Ministrului Internelor și Reformei administrative nr. 1389/513/2008 privind aprobarea Criteriilor și metodologiei de autorizare a centrelor de furnizare de servicii pentru consumatorii de droguri și a Standardelor minime obligatorii de organizare și funcționare a centrelor de furnizare de servicii pentru consumatorii de droguri- nu este obligatoriu ca medicul ce asigură asistența medicală să fie medic specialist psihiatru, ci pot fi încadrați și pot exercita profesia medici de medicină generală cu drept de liberă practică, medici confirmați specialiști sau primari în una din specialitățile aferente domeniului medicină prevăzute în Nomenclatorul specialităților medicale, medico-dentare și farmaceutice pentru rețeaua de asistență medicală, cu respectarea normelor în vigoare.

Conform art. 3 și art. 4 din Ordinul comun al Ministrului Justiției, Ministrului Administrației și Internelor și Ministrului Sănătății nr. 1216/C/1310/543/2006 privind modalitatea de derulare a programelor integrate de asistență medicală, psihologică și socială pentru persoanele aflate în stare privativă de libertate, consumatoare de droguri, la fiecare loc de detenție trebuie asigurată în permanență posibilitatea acordării de asistență medicală persoanelor consumatoare de droguri, măsurile și programele acordate consumatorilor aplicându-se în condiții mai apropiate de standardele existente pentru persoanele aflate în stare de libertate. Conform aceluiași ordin, inițierea tratamentului cu agoniști se realizează în penitenciarele-spital care au personal abilitat, potrivit legii, în tratamentul consumatorului sau, după caz, în unitatea medicală dintre cele desemnate potrivit art. 23 alin. (2) din Regulamentul de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, cu modificările și completările ulterioare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 860/2005, iar faza de menținere se asigură de către medicul unității la penitenciar.

◆ referitor la stabilirea unei modalități de colaborare între unitățile penitenciare și unitățile sanitare cu privire la monitorizarea acestor persoane. O astfel de colaborare este deja stabilită, atât la nivel legislativ, cât și în mod practic, prin colaborarea cu Agenția Națională Antidrog. Această conlucrăre are un caracter permanent și se realizează la nivel instituțional prin instruirea personalului medical în legătură cu aspectele privind problematica persoanelor consumatoare de droguri și a asistenței medicale necesară a fi acordată acestei categorii de persoane private de libertate. Întregul sistem medical, din toate unitățile subordonate ANP are o foarte bună colaborare cu structurile specializate în monitorizarea unor astfel de cazuri din rețeaua sanitară publică, inclusiv cu cele care asigură asistența medicală de urgență, indiferent de natura acesteia. **(Dosar nr. 749/2015)**

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită-pilot în Penitenciarul Rahova, care a avut ca obiectiv verificarea tratamentului persoanelor private de libertate, și sub aspectul asigurării asistenței medicale. În urma vizitei s-au constatat următoarele: erau înregistrați 100 deținuți cu probleme în tratament (antisociali, impulsivi, diagnosticați cu schizofrenie, dependenți de droguri); cabinetul medical avea o dotare minim necesară, astfel că se impunea dotarea acestuia cu echipamente suplimentare (electrocardiograf, ecograf); achiziționarea medicamentelor se făcea de Spitalul Penitenciar Rahova în cantități reduse (ex. medicație antiinflamatoare și antitusivă); lipsa testelor HIV, care, potrivit afirmațiilor medicului unității penitenciare, până atunci erau asigurate de o fundație.**

În timpul vizitei uneia dintre camere a fost sesizat un deținut care era foarte palid și acuza dureri de stomac. Supraveghetorul a menționat că urma să anunțe cabinetul medical pentru a fi consultat de medic. Cu prilejul vizitei membrilor echipei la cabinetul medical, medicul curant a declarat că nu a fost informat despre solicitarea acestuia de a fi consultat. La ora 14:00, doi dintre membrii echipei de vizită au revenit la Cabinetul medical unde au fost informați că deținutul fusese prezentat anterior la Penitenciarul Spital Rahova, unde a primit diagnosticul de „colică abdominală”. Era așteptat pentru consult medicul curant din cadrul cabinetului medical al Penitenciarului București Rahova. **Ulterior vizitei, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în privința deținutului și a fost efectuată o anchetă.**

Urmare a vizitei pilot, Avocatul Poporului a solicitat Penitenciarului Rahova dispunerea măsurilor legale pentru: creșterea receptivității personalului de supraveghere și a personalului medical pentru soluționarea problemelor de sănătate ale deținuților; examinarea solicitării cadrelor medicale privind achiziționarea unui electrocardiograf și a cantităților necesare/adecvate de medicamente care se achiziționează de Spitalul Penitenciar Rahova pentru Penitenciarul Rahova; examinarea posibilității de achiziționare a testelor HIV; necesitatea angajării personalului medical (medici, asistente, psihiatru) suplimentar, conform grilei de persoane normate.

Unitatea penitenciară ne-a comunicat că, începând cu luna mai 2015, în baza adresei ANP din 28.04.2015, în zilele de vineri, **în penitenciar se acordau consultații psihiatrice de către un medic psihiatru de la Penitenciarul Spital București Jilava. În organigrama unității exista un post pentru un medic psihiatru care era vacant.** Pentru cazurile care necesitau supraveghere medicală psihiatrică se efectuau internări în spitale penitenciare.

S-a solicitat achiziționarea unui aparat EKG mobil atât din fondurile unității, cât și din fondurile primite din partea Casei Asigurărilor de Sănătate a Apărării, Ordinii Publice, Siguranței Naționale și Autorității Judecătorești. Nu s-a solicitat ecograf, având în vedere că ar trebui să fie încadrat un medic cu competențe în ecografie.

În ceea ce privește achiziția de medicamente de la Penitenciarul Spital Rahova, exista un necesar de medicamente și materiale sanitare pentru desfășurarea activității medicale înaintat penitenciarului menționat. Astfel, se putea asigura aprovizionarea doar cu medicamente necompensate.

Referitor la lipsa testelor HIV, acestea erau făcute cu teste rapide *prin donație* de la diverse agenții neguvernamentale. S-a menționat faptul că testarea HIV cu teste rapide nu punea diagnostic cu certitudine a infecției HIV, în practică chiar existând cazuri de rezultate fals pozitive. Un test rapid HIV pozitiv impunea efectuarea în continuare a două testări ELISA și a unui test WESTERN BLOOT, care necesita efectuare în unități sanitare din rețeaua Ministerului Sănătății.

În ceea ce privește necesitatea angajării personalului medical, conform grilei de persoane normate, **exista un deficit de personal raportat la numărul de persoane private de libertate și al documentelor care trebuie întocmite.** Nu s-a

mai angajat personal medical din cursul anului 2007. În vederea îmbunătățirii actului medical, s-a încheiat un contract de prestări servicii de medicină primară din fondurile primite de la C.A.S.A. O.P.S.N.J. cu un medic generalist.

Referitor la receptivitatea personalului pentru soluționarea problemelor de sănătate ale deținuților, aceasta nu era o situație frecventă și se datora în principal deficitului de personal. Pentru consultații de specialitate deținuții erau trimiși la penitenciare spital din rețeaua proprie sau erau programați la spitale din rețeaua Ministerului Sănătății. În privința situației particulare constatată de către membrii echipei de vizitare cu referire la deținutul indicat, în data de 19.04.2015, acesta a fost prezentat la cabinetul medical de tură, deoarece acuza dureri lombare. Ulterior, s-a făcut trimitere către camera de gardă a Penitenciarului Spital Rahova, unde i s-a administrat tratament antispastic și antiinflamator. În data de 20.04.2015, același deținut s-a prezentat la cabinetul medical cu persistența durerilor lombare și a fost trimis către Spitalul Universitar de Urgență București **unde s-a certificat diagnosticul “colică renală”** și s-a instituit tratament antispastic, antialgic, antiinflamator. După terminarea tratamentului starea de sănătate s-a ameliorat, iar **la 7 zile s-a întocmit nota de internare către Penitenciarul Spital Rahova pentru reevaluare și stabilire schemă terapeutică de către medicul urolog.** În perioada în care a fost cazat în Penitenciarul Rahova acesta nu a mai avut acuze medicale și nu s-a mai prezentat la cabinetul medical.

■ **Instituția Avocatul Poporului - Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită la Penitenciarul Craiova, în urma căreia s-au constatat următoarele:** unitatea penitenciară dispunea de un corp de infirmerie cu 8 asistenți și 6 medici – 3 de medicină generală, un psihiatru, un pneumolog și un stomatolog. Existau 8 funcții vacante la cabinetul medical. Secția de infirmerie a Penitenciarului Craiova dispunea de 3 saloane pentru afecțiunile acute și afecțiunile cronice, care trebuiau monitorizate zilnic și 3 izolatoare pentru bolile infecto - contagioase, având un total de 27 de paturi.

Exista un punct farmaceutic în cadrul cabinetului medical ce conținea medicamentele necesare aparatului de urgență, precum și medicamentele eliberate de către medicii penitenciarului prin sistemul rețetelor compensate. Sub aspectul asigurării tratamentului medical, acesta era în concordanță cu recomandările medicilor specialiști, iar medicația se distribuia pe bază de semnătură conform registrelor studiate.

Aprovizionarea aparatului de urgență cu medicamente și materiale sanitare se realiza de către Spitalul Penitenciar Colibași, neexistând probleme în achiziționarea acestora.

În perioada ianuarie – august 2015, fuseseră acordate 25.617 consultații și au fost efectuate 285 internări în penitenciare spital.

De asemenea, cadrele medicale din penitenciar au făcut referire la **dificultățile întâmpinate în acordarea asistenței medicale deținuților aflați în faze terminale**, menționând spre exemplu cazul unui deținut care se afla în infirmerie la data vizitei, deoarece acesta nu fusese primit în penitenciarul spital și nici la unul dintre spitalele din rețeaua civilă.

Totodată, cadrele medicale au reliefat **aspectul lipsei de personal din schema cabinetului medical, fiind vacante 8 funcții**. În aceste condiții, se acordau în medie 60 de consultații/zi, de către doi medici/tură, capacitatea de acordare de consultații a cabinetului medical raportat la numărul de medici/tură fiind cu mult depășită.

Conform discuției purtate cu cei 2 medici ai unității care erau de gardă în timpul desfășurării vizitei, **deținuții erau prezentați la cabinetul medical al unității în vederea consultului, conform planificării conducerii penitenciarului și medicului curant**.

Urgențele medicale erau tratate cu prioritate, iar în situația în care penitenciarul nu dispunea de personalul medical de specialitate, deținuții erau prezentați la spitalele din rețeaua Ministerului Sănătății.

Din discuțiile cu personalul medical al penitenciarului, a rezultat că 2 deținuți erau diagnosticați cu HIV/SIDA, urmând un tratament strict supravegheat. **Testarea HIV/SIDA nu se făcea la Penitenciarul Craiova, depistarea și diagnosticarea realizându-se la Penitenciarul Jilava**.

La cabinetul medical al Penitenciarului Craiova se aflau sub tratament și monitorizare **13 deținuți diagnosticați cu hepatită**. **La Penitenciarul Craiova nu se făceau testări pentru depistarea virusului hepatitei B și C**.

Urmare a celor constate, **Avocatul Poporului a recomandat conducerii Penitenciarului Craiova să întreprindă măsurile legale care se impun pentru:**

- **angajarea personalului medical (medici, asistente etc), conform grilei de persoane normate, având în vedere adresabilitatea mare a deținuților la cabinetul medical;**

- **analizarea oportunității efectuării unei evaluări psihiatrice de medicul specialist pentru diagnosticare și tratament în cazul deținuților care prezentau comportamente ce ridicau suspiciuni sub aspectul unor posibile afecțiuni psihice;**
- **examinarea posibilității de achiziționare a testelor HIV și efectuarea testării deținuților în vederea depistării cazurilor de hepatită B și C;**
- **sesizarea Administrației Naționale a Penitenciarelor în privința dificultăților întâmpinate în cazul transferului în spitalele penitenciare a deținuților aflați în faze terminale.**

2. CENTRELE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

În centrele de reținere și arestare preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne, dreptul la asistență medicală este garantat [(art. 58 alin (1)-(2) și art. 59 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție].

Potrivit actului normativ menționat, asistența medicală, tratamentul și medicamentele se asigură în mod gratuit sau contra cost, la cerere, potrivit legii, pe toată perioada deținerii, ori de câte ori este necesar, de către personalul medical al arestului ori de către medicul de familie sau de către un medic specialist. Examenul medical al persoanelor private de libertate este obligatoriu și se realizează la primirea în arest, ocazie cu care medicul trebuie să solicite persoanei încarcerate o declarație scrisă cu privire la antecedentele medicale și să-i întocmească fișa medicală.

Potrivit art. 61 alin (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005, **medicul este obligat să efectueze zilnic vizita medicală a persoanelor din arest care solicită asistență medicală.** De asemenea, este obligat să efectueze controlul medical periodic, tuturor persoanelor supuse măsurilor privative de libertate.

La unitățile de poliție care nu sunt încadrate cu personal medico-sanitar, asistența medicală este acordată de către un medic care asigură asistență altor structuri ale MAI. În lipsa personalului medical încadrat în structurile ministerului, asistența medicală de urgență este asigurată de cea mai apropiată unitate sanitară din

rețeaua Ministerului Sănătății. Persoanei aflate în arest i se poate asigura asistența medicală de către medicul de familie, prin grija familiei, la solicitarea scrisă a celui în cauză, cu condiția ca medicul să domicilieze sau să profeseze în localitatea unde funcționează arestul. **Persoanele supuse măsurilor privative de libertate cărora, datorită complexității diagnosticului, nu li se poate asigura asistența medicală adecvată ori pentru care există recomandări medico-legale, sunt internate la un spital din rețeaua Ministerului Justiției sau Ministerului Sănătății. În caz de urgență, la recomandarea medicului și cu aprobarea șefului unității sau subunității de poliție în care funcționează arestul, persoanele supuse măsurilor privative de libertate sunt transferate la o unitate sanitară din cele anterior menționate.** La unitățile sanitare din cadrul Ministerului Sănătății, se asigură permanent paza celui internat, în schimburi, cu unul sau doi polițiști, după caz [art. 62 alin. (1)-(3) și art. 64 alin. (1) și (3) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005].

Recomandarea nr. R (2006) 13 a Comitetului de Miniștri al statelor membre privind detenția provizorie prevede că se vor întreprinde măsuri pentru a permite persoanelor deținute să continue tratamentul medical sau stomatologic necesar început înainte de detenție, dacă această decizie este luată de medicul sau stomatologul instituției penitenciare, în măsura posibilului cu consultarea medicului sau stomatologului care a început tratamentul. Persoanele deținute vor dispune de posibilitatea de a fi consultați și de a fi tratați de propriul medic sau stomatolog, dacă este cazul unei necesități medicale sau stomatologice. Refuzul unei cereri de consultare a medicului său sau a stomatologului, făcute de persoana deținută, trebuie să fie motivată.

Potrivit art. 56 și 57 din Codul european de etică al poliției, **unitățile de poliție trebuie să asigure siguranță, sănătate, igienă și hrană corespunzătoare persoanelor încarcerate în perioada în care acestea se află în custodia lor.** De asemenea, persoanele private de libertate vor avea dreptul de a beneficia de consult medical efectuat de un doctor la alegere, oricând este posibil, precum și de a înștiința o terță persoană cu privire la privarea de libertate și de a avea acces la asistență juridică.

În urma vizitei din 2014, CPT a recomandat ca autoritățile române să garanteze că orice nou venit într-un ***centru de reținere și arestare preventivă*** trebuie, cât mai

repede cu putință și în cel târziu în cele 24 de ore de când a fost încarcerat, **să fie examinat medical complet de către o persoană calificată.** Examenul să aibă loc în cadrul infirmeriei locului de detenție în condiții care garantează respectul *confidențialității medicale*. Nimic nu justifică faptul că funcționari ai poliției, fie că sunt în exercitarea unei misiuni de escortă sau de supraveghere, sunt în mod sistematic prezenți cu ocazia acestor examene medicale; prezența lor prejudiciază instaurarea unei relații corespunzătoare între medic și pacient, iar prezența acestora este în general inutilă din punct de vedere al securității.

De asemenea, CPT a recomandat ca de fiecare dată când sunt observate leziuni compatibile cu eventuale rele tratamente (inclusiv atunci când nu există declarații în acest sens), dosarul persoanei în cauză să fie supus imediat atenției procurorului competent, așa cum prevede Ordinul nr. 988/2005 a Ministrului Administrației și Internelor.

CPT recomandă în egală măsură să se renunțe la practica potrivit căreia persoanele arestate care prezintă răni să semneze o declarație prin care disculpă de orice responsabilitate pe funcționarii de poliție.

În contextul *asigurării asistenței medicale*, în cauza **Pavalache împotriva României** (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 18 octombrie 2011), reclamantul s-a plâns că a trebuit să suporte condiții de încarcerare improprii în timpul detenției sale. Mai precis, în *arestul preventiv*, a fost obligat să împartă celula cu **deținuți fumători, fapt care i-a favorizat producerea unui infarct și a unor boli cardiovasculare și pulmonare.** Potrivit Curții, în mod obișnuit, măsurile privative de libertate implică anumite inconveniente persoanelor față de care se dispun, fapt ce nu este prin el însuși contrar exigențelor impuse de Convenție. Totuși, în anumite cazuri, **persoana încarcerată poate să aibă nevoie de o protecție mai ridicată în funcție de vulnerabilitățile sale și dat fiind faptul că se află în grija autorităților statului.** Așadar, **autoritățile au obligația pozitivă de a se asigura că deținutul beneficiază de condiții care sunt compatibile cu ceea ce înseamnă respectarea demnității umane.** Din acest punct de vedere, **statul are obligația de a proteja persoana deținută împotriva efectelor fumatului pasiv, în situația în care acest fapt se impune în virtutea recomandărilor date de medici.**

Din datele speței reiese că la momentul la care s-a dispus măsura arestării preventive a reclamantului, acesta avea o stare de sănătate bună. Cu toate acestea,

după câteva luni de detenție și după o perioadă de spitalizare, reclamantul a fost diagnosticat cu bronșită astmatică și hipertensiune arterială. Diagnosticul a fost confirmat de mai mulți medici, dar în ciuda recomandărilor date de aceștia, reclamantul a fost încarcerat într-o celulă suprapopulată, în care se fuma. Instanța europeană a mai precizat că statul trebuie să dea explicații plauzibile atunci când o persoană fără probleme de sănătate la data arestării dobândește anumite maladii după o anumită perioadă de timp petrecută în arest. **Statul român nu a depus toate diligențele necesare ca să îi asigure reclamantului condiții de detenție compatibile cu respectarea demnității umane și, în consecință, a încălcat art. 3 din Convenție** [extras-Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu 2012, pag. 234, Radu Chirilă (coordonator, Lucian Criste, Mirel Toader, Alina Ivan, Anca Stoian)].

2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) de regulă, la primirea în centrele de reținere și arestare preventivă, persoanele arestate preventiv sunt supuse examinării medicale, iar în perioada încarcerării asistența medicală le este acordată la cerere sau în caz de urgență, dacă situația o impune, prin prezentarea la spitale județene.

Spre exemplu, în *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Iași și Suceava*, persoanele încarcerate erau consultate de medicul unității, **însă examenul medical nu era realizat în toate cazurile la primirea în centru, din cauza insuficienței personalului medical la Centrul Medical Iași al MAI.**

b) asistența medicală a persoanelor reținute și arestate preventiv se acorda de către personalul medical din cadrul Centrelor Medicale Județene ale Ministerului Afacerilor Interne, situație ce impune crearea unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă (similar celor existente în penitenciare). Astfel:

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brașov*, medicii din cadrul Centrului Medical Județean Brașov asigurau permanent asistența medicală. Medicul venea o dată pe zi, obligatoriu, precum și în cazul noilor venituri sau oricând era nevoie (la cerere, urgențe). Toate medicamentele și controalele medicale necesare erau

asigurate. În cazul necesității internării, persoana lipsită de libertate era internată sub pază.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, asistența medicală era asigurată de personalul medical din Centrul Medical Județean Dâmbovița de către 2 medici și 1 asistent medical, în fiecare zi lucrătoare, pentru acordarea consultațiilor, conform solicitărilor făcute de arestați în ziua anterioară sau ori de câte ori se impunea (la primirea în arest).

Urgențele medicale se asigurau atât la nivelul centrului medical, cât și de către Spitalul de Urgență din Municipiul Târgoviște. Medicamentele se administrau conform schemei stabilite de medicul de centru și asistentul medical, sub supravegherea cadrelor medicale sau a agenților de pază.

Asistența psihologică se asigura de către personalul specializat al Centrului Medical Județean Dâmbovița, la cererea arestaților sau la recomandarea medicului.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița*, asistența medicală era asigurată de către medicul Centrului Ministerului Afacerilor Interne, împreună cu 5 asistenți medicali; cabinetul medical era amplasat în curtea IPJ Ialomița.

În situația în care medicul lipsea, persoanele private de libertate erau prezentate la Spitalul Județean Ialomița. În cadrul centrului era amenajat un cabinet medical unde persoanele custodiata erau consultate și tratate de medic, fiind păstrate fișele medicale ale acestora. Medicamentele erau prescrise de către medic și ridicate de la o farmacie din oraș, cu care unitatea avea încheiat un protocol de colaborare.

► În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova*, asistența medicală era asigurată de personalul medical din Centrul Medical de Diagnostic și Tratament Ambulatoriu Ploiești (Policlinica MAI), de către 4 medici și 2 asistenți medicali care se deplasau la sediul centrului, în fiecare zi lucrătoare, pentru acordarea consultațiilor, conform solicitărilor făcute de arestați în ziua anterioară.

Consultațiile de specialitate se asigurau de către medicii specialiști din cadrul Policlinicii MAI, iar urgențele medicale de către Spitalele de Urgență din municipiile Câmpina și Ploiești, în baza unor Protocoale. Medicamentele se administrau conform schemei stabilite de medicul de centru și asistenții medicali, sub supravegherea cadrelor medicale sau a agenților de pază, fiind depozitate în spațiile destinate obiectelor interzise la deținere.

În discuțiile purtate cu medicul din centru, cu ocazia vizitei efectuate, acesta a subliniat **necesitatea creării unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă (similar celor din penitenciare), întrucât medicii din Policlinicile MAI prestează această activitate conform fișei postului, iar persoanele aflate în arest ar trebui să beneficieze de asistență medicală constantă și pentru probleme specifice perioadei de arest. Asistența psihologică se asigură la cerere, de către personalul specializat al Inspectoratului Județean de Poliție Prahova.**

c) deficitul personalului medical, în special medici (*Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Iași, Galați, Teleorman, Suceava*), motiv invocat în situațiile în care persoanele private de libertate nu sunt supuse examenului medical inițial la încarcerare (*Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Iași, Suceava*). Comparativ cu acestea, în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Mureș* tratamentul medical era asigurat permanent prin intermediul celor 4 medici, a unui medic stomatolog și a 4 asistenți. **Cu titlu de exemplu, în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brăila*, vizitele la cabinetul medical se făceau în baza unei cereri sau în caz de urgență. Asistența medicală era asigurată de Centrul Medical Județean al MAI Brăila. **A fost semnalată problema lipsei personalului medical care să asigure asistență medicală 24h/zi.****

Sub acest aspect, având în vedere **gradul ridicat de adresabilitate a persoanelor private de libertate** (spre exemplu, la *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Giurgiu*, în luna aprilie 2015, s-au înregistrat 52 de consultații și 19 consultații în afara orelor de program), în centrele de reținere și arestare preventivă în care asistența medicală era acordată numai la cerere sau pentru urgențe **se impun a fi luate măsuri pentru asigurarea permanenței unui medic.**

d) dotarea necorespunzătoare, insuficiența medicamentelor pentru trusa de urgență și dificultăți în asigurarea tratamentului medical, ca urmare a introducerii evidenței prin cardurile de sănătate. În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vrancea*, medicul centrului a sesizat lipsa de dotare a cabinetului medical, dar și insuficiența medicamentelor care ar trebui să alcătuiască trusa de urgență.

Odată cu introducerea sistemului de evidență prin cardurile de sănătate, asigurarea tratamentelor persoanelor arestate preventiv era anevoioasă. Practic, medicul prescria rețeta, iar farmaciile nu o puteau onora datorită lipsei cardurilor de sănătate, astfel timpul în care se putea administra tratamentul era prelungit din cauza noilor reglementări.

În cazul în care persoana privată de libertate nu avea card de sănătate, prescrierea tratamentelor se făcea pe baza adeverinței medicale emisă de către CASA OPSNAJ, însă, de fiecare dată, se întârzia foarte mult emiterea documentului, deși ar fi fost posibilă comunicarea în format electronic.

2.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Instituția Avocatul Poporului-Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o **vizită inopinată** în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Dolj*, având printre obiective și verificarea asigurării asistenței medicale.

În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj* asistența medicală a arestaților preventiv era acordată de personalul Centrului Medical Județean Dolj, nefiind prevăzută nicio funcție de medic sau asistent medical pentru acest centru. Pentru acordarea asistenței medicale, erau desemnate șase persoane – trei medici primari cu specialitatea de medicină de familie și trei asistenți medicali principali în specialitatea de medicină de familie (2), respectiv igienă și sănătate publică (1).

Asistența medicală se desfășura prin vizite medicale efectuate în timpul programului de lucru al medicilor și asistenților medicali desemnați de Centrul Medical Județean Dolj.

În incinta *Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, exista un cabinet medical care funcționa ca spațiu pentru triajul medical al persoanelor private de libertate și introduse în centrul de arest preventiv. Inspectoratul de Poliție Județean Dolj nu deținea, cu excepția clădirii Centrului Medical Județean Dolj, alte spații care să respecte prevederile legale privind funcționarea unui cabinet medical.

Consultațiile medicale complexe în care erau incluse explorările funcționale (EKG și ecografie) și analizele medicale în regim de urgență erau efectuate în cabinetele medicale din cadrul Centrului Medical Județean Dolj. Asigurarea

urgențelor medico-chirurgicale pentru persoanele private de libertate din Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj se efectua prin Serviciul 112. În afara orelor de program, în zilele de sâmbătă, duminică și sărbători legale, asistența medicală în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj era asigurată de un medic și de un asistent medical, pe baza programării întocmite de șeful Centrului Medical Județean Dolj, fiind solicitați de supraveghetori, doar în caz de nevoie. De menționat, era faptul că în **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj nu era cameră de gardă și nici personal medical prezent permanent în centru.**

Administrarea tratamentelor se făcea pe baza schemelor de tratament aduse la cunoștința pacienților. Medicamentele erau depozitate în cabinetul medical din incinta centrului, într-un spațiu compartimentat și inscripționat cu numărul camerei și numele pacientului. În lipsa cadrelor medicale, **tratamentele erau administrate sub supravegherea personalului de serviciu din centru.**

Procurarea medicamentelor gratuite pentru persoanele private de libertate se efectua de către personalul medico-sanitar pe baza rețetelor întocmite de cei trei medici, de la farmaciile cu care Centrul Medical Județean Dolj avea contract.

Echipa de vizitare a constatat că erau întocmite documente specifice: registru de consultații, fișe de triaj medical, fișe de consimțământ informat al pacientului, note privind constatarea mărcilor traumatice.

Pe parcursul anului 2015, la Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj au fost acordate un număr de 968 consultații medicale persoanelor private de libertate, nefiind înregistrat niciun caz de boală infecto-contagioasă.

Au fost evidențiate **patru cazuri deosebite**. Pe data de 31.08.2015, a fost consemnat în registrul de consultații **un caz de automutilare**, o persoană custodiată și-a provocat plăgi tăiate superficiale la nivelul tegumentului abdominal, a amenințat că se va sinucide și a refuzat îngrijirile medicale, motiv pentru care, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 254/2013, **s-au folosit mijloacele de imobilizare din dotare**, pentru o perioadă scurtă de cinci minute. **Alte trei cazuri au fost ale unor persoane încarcerate care au prezentat mărci traumatice constatate de medicii din cadrul Centrului Medical Județean Dolj, mărci traumatice anterioare depunerii în arest;** conform procedurilor au fost informate în scris, Parchetul de pe lângă Judecătoria Craiova și Parchetul de pe lângă Judecătoria Segarcea, urmând ca acestea să fie soluționate.

În perioada 01.01-22.10.2015, în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj, nu s-a înregistrat niciun deces. Din actele studiate și discuțiile purtate cu conducerea Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj a rezultat că, în perioada ianuarie – octombrie 2015, nu au fost înregistrate refuzuri de hrană. Referitor la posibile cazuri de agresiuni fizice la care au fost supuse persoanele custodiate de către personalul unității, în perioada 01.01-22.10.2015 nu au fost înregistrate astfel de situații.

Conform referatului întocmit de medicul desemnat de Colegiul Medicilor din România (membru al echipei de vizită), persoanelor private de libertate din Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj li se acorda **asistență medicală de către medici și asistente medicale din cadrul Centrului Medical Județean Dolj**, această activitate fiind una **suplimentară celei de medicină de familie acordată cadrelor M.A.I., rezerviștilor M.A.I. și membrilor familiilor acestora.** Medicul din echipa de vizitare a **propus următoarele: înființarea în cadrul Centrului Medical Județean Dolj a unui compartiment de asistență medicală pentru Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj, format din cel puțin un medic și trei asistenți sau transferarea centrului în sediul Penitenciarului Craiova; înființarea la sediul Inspectoratului Județean de Poliție Dolj a camerelor de reținere preventivă numai pentru 24 de ore; eliminarea conflictului de interese generat de faptul că medicii și asistenții medicali care acordau asistență medicală în centru erau medici de familie și asistenți de la cabinetul de medicină de familie al M.A.I.; supravegherea igienei grupurilor sanitare și asigurarea materialelor de igienă personală pentru arestații preventiv.**

Conform punctului de vedere întocmit de reprezentantul Organizației pentru Apărarea Drepturilor Omului, Filiala Dolj (membru al echipei de vizită), deoarece accesul era îngreunat la asistența medicală de specialitate, acesta a propus stabilirea de către Direcția Medicală a M.A.I. împreună cu Casa O.P.S.N.A.J. a modalităților de asigurare a asistenței medicale de specialitate în condițiile specifice arestului preventiv.

Avocatul Poporului a **Recomandat Conducerei Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dolj să întreprindă măsurile legale care se impun pentru identificarea posibilității de a asigura *permanența asistenței medicale* în cadrul Centrului Medical Județean Dolj.**

■ **Instituția Avocatul Poporului- Domeniul privind prevenirea torturii în locurile de detenție a efectuat o vizită inopinată** la Arestul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București (*Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 1 București*), ca urmare a sesizării din oficiu. Unul dintre obiectivele vizitei a fost verificarea aspectelor sesizate de mass-media privind starea de sănătate a unei persoane arestate preventiv, diagnosticată cu afecțiuni cardiace cronice, a cărei stare de sănătate s-a alterat în timpul încarcerării.

Potrivit acelorași surse mass-media, persoana arestată preventiv a solicitat să fie prezentată la Spitalul Universitar de Urgență București pentru a fi consultată de medicii săi curanți. Conform unui comunicat de presă al Direcției Generale de Poliție a Municipiului București: ”Urmare la solicitarea formulată de către persoana arestată preventiv și încarcerată în arestul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București, în data de 23.09.2015, în respectarea prevederilor art. 71 pct. (6) din Legea nr. 254/2013, **factorii decizionali** (CMDTA Doctor Nicolae Kretzulescu) au stabilit că persoana în cauză poate fi examinată de către un medic nominalizat expres, la locul de deținere, urmând ca personalul medical ce are în supraveghere persoanele reținute/arestare preventiv să permită efectuarea acestui consult la nivelul cabinetului medical din interiorul Centrului de Reținere și Arestare preventivă”.

În urma vizitei efectuate de echipa de vizită a Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție au rezultat următoarele:

Din verificarea documentelor a rezultat că, în perioada încarcerării, persoana arestată preventiv a fost monitorizată cu privire la valorile TA (tensiune arterială), puls și glicemie, continuând tratamentul medicamentos curent.

Pe data de 21.09.2015, ora 16.35, starea de sănătate a persoanei private de libertate s-a alterat și a impus un examen medical de urgență, deoarece aceasta a acuzat dureri toracice, însoțite de transpirații reci și greață, care nu au cedat la administrarea unui antialgic.

În această situație, **medicul arestului preventiv a dispus trimiterea de urgență la Spitalul „Sf. Ioan”, unde în jurul orei 18:00 a fost examinat de către un medic primar cardiolog, care în urma investigațiilor paraclinice a considerat necesar a fi efectuate investigații suplimentare de specialitate, ridicându-se suspiciunea unei posibile afecțiuni coronariene.**

În acest context, **medicul specialist de la Spitalul „Sf. Ioan” a făcut următoarele recomandări medicale: - continuarea terapiei curente; - efectuarea testului de efort +/- coronarografie; - evitarea efortului fizic și stresului psiho-emoțional; - consult pneumologic și probe ventilatorii.**

Din analiza documentelor medicale a rezultat că la reînțoarcerea în arest, în aceeași zi, la ora 20:15, medicul arestului a menționat în scris date legate de monitorizare TA (tensiune arterială), AV (alură ventriculară) și glicemie, considerând că afecțiunea cardiacă este în remisie diagnosticul de **„Angina pectorală în remisie. Leucocitoză,,**. De asemenea, același medic a recomandat tratament antibiotic și nitroglicerină 1 comprimat la nevoie, **precum și un examen cardiologic la Policlinica CMDTA N. Kretzulescu** (Centrul Medical de Diagnostic și Tratament Ambulatoriu-policlinică subordonată MAI), **care potrivit susținerilor reprezentanților cabinetului medical din arest, nu dispune de aparatura necesară investigațiilor cardiologice recomandate.**

Persoana arestată a solicitat în data de 21.09.2015 un examen medical de specialitate la Spitalul Universitar de Urgență București dotat cu echipamentele necesare pentru efectuarea investigațiilor recomandate. **Pacientul a refuzat o nouă examinare recomandată de medicul din arest**, considerând că este cazul să facă investigațiile de supraspecialitate cardiologică recomandate inclusiv de medicul primar cardiolog, la Spitalul „Sfântul Ioan”.

În pofida recomandărilor medicului primar cardiolog de la Spitalul „Sf. Ioan”, **până la data efectuării vizitei de către echipa instituției Avocatul Poporului, investigațiile de supraspecialitate cardiologică nu fuseseră efectuate**, medicul centrului de arest apreciind că:

- **se impune reevaluare cardiologică la nevoie**, evaluare pneumologică și continuarea tratamentului cronic (examen clinic din data 22.09.2015 ora 15:00);

- **s-a reiterat consult cardiologic și diabetologic** în cadrul Policlinicii CMDTA. N. Kretzulescu, deoarece starea generală a pacientului se modificase: „agitată, fără angină pectorală; relatează parestezii la nivelul degetului 5 mână stângă (examen clinic 23.09.2015 ora 22:50).

CMDTA N. Kretzulescu a comunicat pacientului, **în data de 23.09.2015**, că:

- **„medicul arestului poate da numai un aviz/acord cu privire la efectuarea consultului la locul de deținere, urmând ca ulterior în funcție de diagnosticul,**

indicațiile terapeutice și recomandările medicului din afara sistemului sanitar al MAI consemnate sub parafă și semnătură în fișa medicală a persoanei private de libertate, să decidă asupra conduitei de urmat”;

- CMDTA N. Kretzulescu a mai precizat că nu are competența de a aproba deplasarea persoanei arestate la Spitalul Universitar de Urgență București;

- persoanei i s-a solicitat să nominalizeze medicul/medicii de specialitate care dorește să-l consulte la locul de deținere.

Referitor la cererea persoanei arestate preventiv de a fi supusă unui consult de specialitate la Spitalul Universitar de Urgență București, și având în vedere răspunsul CMDTA N. Kretzulescu, **tot în data de 23.09.2015**, Serviciul de Reținere și Arestare Preventivă a solicitat Spitalului Universitar de Urgență București să informeze medicii nominalizați de către persoana privată de libertate că pot efectua consultul de specialitate în arestul poliției cu avizul medicului care deservește Centrul de Reținere.

Între Spitalul Universitar de Urgență București și Serviciul de Reținere și Arestare Preventivă a urmat un schimb de adrese în privința bazei legale pentru efectuarea unui consult în arestul preventiv. În data **24.09.2015**, Spitalul Universitar de Urgență București a răspuns că medicii nominalizați pot efectua acte medicale de diagnostic și tratament în cadrul secțiilor și departamentelor Spitalului Universitar de Urgență București.

Concluzie: *deși medicul specialist de la Spitalul „Sf. Ioan” a recomandat pacientului investigații de specialitate ce pot fi efectuate numai într-un spital dotat cu aparatură corespunzătoare (spre exemplu, Spitalul Militar Central, Spitalul de Urgență Floreasca, Spitalul Fundeni și Spitalul Universitar de Urgență București), medicul arestului invoca realizarea unui nou consult medical în CMDTA N. Kretzulescu, structură subordonată Direcției Medicale a MAI, care nu putea asigura condițiile necesare efectuării acestor investigații. Prin urmare, pentru stabilirea cu certitudine a stării de sănătate a pacientului, un simplu control medical care poate fi efectuat în orice cabinet medical trebuie coroborat în mod necesar cu investigații specifice, care se pot efectua numai în anumite unități medicale, dotate cu aparatura specifică.*

Regimul alimentar

Persoana privată de libertate era diagnosticată cu o serie de afecțiuni cronice, fapt pentru care se impunea un regim alimentar judicios cu restricții alimentare.

Din discuțiile purtate cu persoana arestată a reieșit că Centrul de Reținere și Arestare Preventivă asigura hrana conform normativului în vigoare, aceasta fiind preparată la o unitate penitenciară.

Conform relatărilor, **hrana din arest nu corespundea însă cerințelor din punct de vedere cantitativ și calitativ regimului alimentar necesar.**

În acest context, **persoana privată de libertate a recurs la alimentarea exclusiv din pachetele primite prin sectorul vizită, care însă sunt limitate.** În data 23.09.2015, i s-a adus la cunoștință că nu mai poate primi pachete cu alimente în acea lună, întrucât a depășit cantitatea de alimente permise.

Persoana arestată a depus o petiție prin care solicita să i se aprobe primirea suplimentară de pachete cu alimente.

Respectarea confidențialității și intimității examinării medicale

În timpul discuției cu persoana arestată, aceasta a menționat că în Spitalul "Sf. Ioan", examinarea medicală a fost efectuată fără respectarea confidențialității și a intimității, fiind realizată în prezența agenților de escortă.

Potrivit art. 72 alin (2) din Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciară în cursul procesului penal:

„(2) Examenul medical se realizează în condiții de confidențialitate, cu asigurarea măsurilor de siguranță”.

Față de cele expuse, având în vedere că privarea de libertate nu conduce la pierderea drepturilor fundamentale, în temeiul art. 29¹⁴ alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, potrivit căruia **„în cazurile în care se constată o încălcare a drepturilor omului prin tortură ori tratamente aplicate cu cruzime, inumane sau degradante care produc un risc iminent de afectare a vieții sau sănătății unei persoane, se elaborează un raport preliminar în regim de urgență”**

Avocatul Poporului, a *recomandat* medicului și conducerii Centrului de Reținer și Arestare Preventivă nr. 1 București, dispunerea de urgență a următoarelor măsuri:

1. ținerea sub observație într-o secție de cardiologie cu dotări aferente în cadrul unei unități sanitare, prin prezentarea de urgență a persoanei arestate preventiv la o unitatea medicală cardiologică dotată cu aparatura de specialitate, care să permită investigarea pacientului conform recomandării medicului din Spitalul "Sf. Ioan", având în vedere agravarea stării de sănătate în contextul antecedentelor personale patologice la momentul efectuării vizitei de către echipa instituției Avocatul Poporului,

2. reexaminarea periodicității primirii pachetelor de către persoanele arestate preventiv și a cantității de alimente pe care acestea le pot primi în pachete, în cazul persoanelor custodiate aflate în situații medicale care impun un regim alimentar special;

3. asigurarea confidențialității și intimității examinării medicale a persoanelor arestate preventiv.

Urmare a vizitei efectuate și a Recomandării Avocatului Poporului, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București ne-a comunicat următoarele:

Referitor la investigațiile medicale, la data de 26 septembrie 2015, persoana privată de libertate a fost prezentată la Spitalul Universitar de Urgență București, pentru consult de specialitate, în urma căruia personalul medical a dispus internarea în Secția medicală Cardiologie 2.

Referitor la periodicitatea primirii pachetelor de către persoanele private de libertate, aflate în situații medicale care impun un regim alimentar special, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București ne-a comunicat că, în perioada 6.09.2015-24.09.2015, cu ocazia vizitelor, persoana privată de libertate a beneficiat de un număr de 3 pachete cu alimente, respectiv în datele de 09.09, 16.09 și 23.09. **Corelativ cu dreptul la pachet, persoanele private de libertate au dreptul de a cumpăra bunuri alimentare**, conform art. 56 din Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006, persoana în cauză beneficiind de cumpărături de alimente necesare „regimului igienico-dietetic”, conform solicitărilor, în datele de 11.09.2015, 16.09.2015, respectiv 25.09.2015.

De asemenea, **conducerea Serviciului de Reținere și Arestare Preventivă a aprobat cererea persoanei în cauză de a-i fi cumpărate alimentele adecvate regimului** recomandat în zilele de luni și vineri ale săptămânii, astfel încât pe lângă dreptul la pachet, exercitat de regulă miercuri, să aibă la dispoziție, în toate zilele săptămânii alimentele necesare. La nivelul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București nu exista un punct de preparare a hranei pentru persoanele reținute/arestate preventiv, aceasta fiind furnizată de Penitenciarul Rahova, în baza convenției încheiate cu Poliția Capitalei.

În temeiul acestor prevederi legale și conform referatului medical, Centrul de Reținere și Arestare Preventivă **asigură prin intermediul Penitenciarului Rahova un regim alimentar adecvat stării de sănătate a persoanei în cauză, format din 5 mese pe zi.**

Referitor la asigurarea confidențialității și intimității examinării medicale a persoanelor arestate preventiv, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București ne-a comunicat că persoana privată de libertate a fost transportată în vederea efectuării consultului de specialitate într-o unitate spitalicească din sistemul public și nu din cel penitenciar sau al MAI. Pentru respectarea art. 72 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, conform căruia „*examenul medical se realizează în condiții de confidențialitate, cu asigurarea măsurilor de siguranță*”, personalul care a compus escorta a asigurat confidențialitatea actului medical, **“menținând supravegherea vizuală a persoanei escortate, la o distanță rezonabilă, având în vedere lipsa oricăror condiții de siguranță din cabinetul medical”**.

Totodată, *Direcția Generală de Poliție a Municipiului București a solicitat* instituției Avocatul Poporului „reevaluarea încadrării situației constatate”, în sensul că aceasta nu s-ar încadra în situațiile prevăzute de art. 29¹⁴ din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, privind întocmirea unui Raport preliminar în regim de urgență.

Față de cele expuse, Avocatul Poporului a sesizat Inspectoratul General al Poliției Române, în temeiul art. 29¹² alin. (3) din Legea nr. 35/1997, republicată, cu modificările și completările ulterioare, menționând că dispozițiile actului normativ amintit, nu conțin dispoziții referitoare la „reevaluarea situației

constatate” în cadrul unei vizite și, în plus, o astfel de propunere nu se justifică, având în vedere următoarele:

a) la data efectuării vizitei, situația constatată a impus și justificat întocmirea Raportului preliminar în regim de urgență, în condițiile în care prezentarea persoanei private de libertate la examinarea medicală de specialitate nu fusese realizată, deși exista indicație medicală în acest sens.

Astfel, persoana privată de libertate a fost prezentată la data de 26 septembrie 2015, deci ulterior vizitei dispuse de Avocatul Poporului, la Spitalul Universitar de Urgență București, pentru consult de specialitate, în urma căruia personalul medical a dispus internarea în Secția medicală Cardiologie 2. Specialiștii au constatat că persoana privată de libertate suferă de 12 afecțiuni. Ulterior, cel în cauză a fost internat la Institutul Național de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice “Prof Dr. N. Paulescu”.

De menționat, că după vizita efectuată de echipa Domeniului privind prevenirea torturii în locurile de detenție, instanța de judecată competentă a dispus înlocuirea măsurii arestului preventiv cu măsura arestului la domiciliu, iar persoana privată de libertate continuă demersurile pentru efectuarea investigațiilor medicale la un spital specializat în pneumoftiziologie.

Prin urmare, recomandarea Avocatului Poporului privind prezentarea de urgență a persoanei la o unitate medicală a fost pe deplin justificată.

Ca atare, în contextul antecedentelor personale patologice, **neprezentarea** persoanei private de libertate pentru investigații suplimentare și pentru ținerea sub observație într-o secție de cardiologie cu dotări aferente în cadrul unei unități sanitare **reprezenta un risc de natură a afecta sănătatea acesteia.**

b) locul de deținere are obligația de a asigura hrana corespunzătoare stării de sănătate a fiecărei persoane private de libertate, astfel că exercitarea dreptului de a cumpăra bunuri alimentare și dreptul de a primi pachete cu alimente trebuie să constituie o facilitare/adaos de natură a permite completarea/suplimentarea hranei, iar nu asigurarea normei de hrană rămasă în sarcina exclusivă a autorității.

Față de informațiile comunicate de către Direcția Generală de Poliție a Municipiului București, menționăm că la data efectuării vizitei, persoana privată de

libertate formulase o cerere pentru efectuarea de cumpărături, **cerere aprobată ulterior datei vizitei efectuate de instituția Avocatul Poporului.**

c) prezența escortei pe parcursul consultului medical, chiar și la o distanță „rezonabilă” cu menținerea unei supravegheri vizuale constituie o măsură de natură a încălca confidențialitatea actului medical.

Pentru respectarea confidențialității medicale în cadrul locurilor de detenție (chiar dacă sunt în afara aresturilor sau penitenciarelor), examinarea medicală a persoanelor private de libertate nu ar trebui realizată în prezența personalului escortei, exceptând situația în care personalul sanitar solicită supraveghere suplimentară, pentru motive de siguranță și de menținere a ordinii și disciplinei. Sub acest aspect, Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante - CPT pune un accent deosebit pe respectarea confidențialității medicale în cadrul locurilor de detenție.

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Din examinarea rezultatelor anchetelor efectuate în penitenciare și centrele de reținere și arestare preventivă s-au constatat o serie de aspecte de natură a împiedica asigurarea corespunzătoare a asistenței medicale acordate persoanelor private de libertate. Astfel:

Cea mai mare problemă cu care se confruntă unitățile penitenciare o reprezintă deficitul de personal medical, cu atât mai mult cu cât adresabilitatea deținuților este foarte mare, ceea ce generează nemulțumiri față de asistența medicală de care beneficiază. Sub acest aspect, menționăm situația: *Penitenciarului Brăila*, în care condamnații erau transportați o dată la două săptămâni la Penitenciarul Galați numai pentru efectuarea de extracții dentare; *Penitenciarului Focșani*, în care medicul stomatolog își desfășura activitatea în baza unui contract de prestări servicii pentru 2 zile/săptămână cu program de 5 ore/zi; *Penitenciarului Mărgineni*, în care medicul stomatolog acorda consultații de două ori pe lună, iar serviciul medical era asigurat de un singur medic, deși în statul de funcționare erau prevăzute 7 posturi de medic. În plus, se înregistra o fluctuație a cadrelor medicale, neinteresate de prestarea activității medicale în unitățile penitenciare.

În egală măsură s-au constatat **deficiențe în asigurarea medicației administrate, datorate dificultăților întâmpinate în achiziția de medicamente, în funcție de bugetul alocat.**

O altă situație care se impune a fi reglementată o constituie cea a deținerii persoanelor cu probleme psihice împreună cu alte categorii de condamnați, în condițiile în care trebuie avut în vedere vulnerabilitatea acestora. De menționat că, în Penitenciarul Giurgiu se aflau încarcerăți 140 de deținuți, diagnosticați cu probleme psihice, fără ca unitatea să dispună de un medic psihiatru.

Apreciem că o atenție deosebită trebuie acordată **pregătirii personalului pentru monitorizarea deținuților aflați sub tratament de substituție cu metadonă, având în vedere că, spre exemplu, în Penitenciarul Giurgiu nu exista personal pregătit pentru întreținerea stării de sănătate a foștilor consumatori de droguri.**

Alte probleme constatate au vizat **inadvertențe în înregistrarea refuzurilor de hrană, dificultăți în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap, colaborarea anevoioasă a unităților penitenciare cu unele spitale civile.**

De asemenea, considerăm că **o atenție specială trebuie acordată deținuților seropozitivi, neînscși în Programul Național HIV/SIDA, tratați doar pentru afecțiuni asociate. În plus, menționăm că această categorie de persoane necesită o supraveghere atentă după liberarea din penitenciare, pentru a-și continua tratamentul.**

În *centrele de reținere și arestare preventivă*, ca și în *unitățile penitenciare* s-a constatat **deficitul de personal medical, în special medici, fapt pentru care examenul medical la depunere nu era realizat în toate cazurile; mai mult asistența medicală era asigurată de personal medical din cadrul Centrelor Medicale Județene ale MAI, neexistând un Corp medical propriu.**

Totodată, au fost invocate **dificultăți în asigurarea tratamentului medical ca urmare a introducerii cardurilor de sănătate.**

Față de aspectele prezentate, **formulăm următoarele propuneri pentru asigurarea unei asistențe medicale unitare și corespunzătoare în locurile de detenție:**

3.1. Penitenciare

a. Măsuri legislative

► grațierea pedepsei persoanelor condamnate cu afecțiuni medicale incurabile, aflate în stadii terminale (neoplasm, HIV ș.a) și eventual a celor care nu se pot vindeca în sistem penitenciar și care prezintă focare contagioase pentru celelalte persoane private de libertate (TBC, Hepatita C).

b. Măsuri administrative

Măsuri pre-detenție

► creșterea rolului programelor de intervenție directă în ameliorarea comportamentelor celor violenți, toxicomanilor și alcoolicilor.

Măsuri în timpul detenției

► separarea categoriilor de deținuți cu afecțiuni psihice în Penitenciare spital de psihiatrie, astfel ca aceștia să fie supuși unui tratament penitenciar distinct, axat pe acordarea tratamentului medical adecvat;

► asigurarea unei calități corespunzătoare a serviciilor medicale, de natură a permite identificarea și tratarea unor afecțiuni, astfel ca agravarea acestora să nu conducă la decesul persoanelor private de libertate, în condițiile în care din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului rezultă că **ponderea cea mai mare o au decesele survenite în urma afecțiunilor cardio-vasculare;**

► creșterea rolului serviciilor de asistență socială și de consiliere psihologică, care să contribuie la descoperirea și tratarea cauzelor care determină persoanele private de libertate să recurgă la forme de protest și acțiuni care le pun viața în pericol;

► pregătirea personalului medical în vederea întreținerii stării de sănătate pentru foștii consumatori de droguri/opiacee;

► includerea deținuților diagnosticați cu HIV/SIDA în programul național HIV;

► intensificarea serviciilor de asistență socială în scopul umanizării sistemului penitenciar, oferind perspectiva resocializării delincentului;

► **întărirea colaborării între unitățile penitenciare și spitalele civile**, prin încheierea unor Protocoale de colaborare la nivel local, în baza unui ordin comun al Ministrului Sănătății și al Ministrului Justiției de natură a asigura asistența medicală adecvată oricărui pacient, chiar dacă acesta face parte din categoria persoanelor condamnate;

► reevaluarea condițiilor **eliberării certificatului de încadrare în grad de handicap a persoanelor private de libertate**, prin indicarea comisiilor de stabilire a gradului de handicap competente;

► **urmărirea evoluției refuzurilor de hrană**, astfel încât să se asigure o concordanță cu evidențele existente la nivelul locurilor de detenție.

Măsuri post-detenție

► **colaborarea cu autoritățile locale competente în privința foștilor deținuți infectați cu HIV/SIDA, care după liberare nu sunt interesați în continuarea tratamentului, putând deveni un pericol pentru sănătatea publică.**

c. Măsuri financiare

► **alocarea de resurse bugetare de natură să permită:**

● **angajarea personalului necesar în unitățile penitenciare (personal medical, pentru asigurarea siguranței, pentru reintegrare socială).** Astfel, având în vedere gradul ridicat de adresabilitate a persoanelor condamnate la cabinetele medicale, **este necesară completarea schemei personalului medical**, cu atât mai mult cu cât este obligația autorităților publice de a veghea la menținerea stării de sănătate a acestora, inclusiv prin efectuarea examenelor medicale, atât la depunerea în penitenciare, cât și pe parcursul privării de libertate. **În mod deosebit se impune completarea schemei de personal medical, având în vedere gradul de adresabilitate a persoanelor private de libertate și obligația care revine autorităților publice de a veghea la menținerea stării de sănătate a acestora, inclusiv prin efectuarea examenelor medicale, atât la depunerea la penitenciare, cât și pe parcursul privării de libertate;**

► **alocarea unor resurse bugetare suficiente pentru: achiziționarea de medicamente și preîntâmpinarea întârzierilor în achiziționarea acestora; pregătirea de personal, întreținerea stării de sănătate pentru foștii consumatori**

de droguri/opiacee, includerea deținuților diagnosticați cu HIV în programul național HIV.

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

a. Măsuri legislative

► creșterea rolului consilierii psihologice a persoanelor aflate în arest preventiv, în special a celor care recurg la forme de autoagresiuni, pentru a protesta față de situația lor juridică;

► examinarea soluției constituirii unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă (similar celor din penitenciare), astfel ca persoanele aflate în arest să beneficieze de asistență medicală constantă și pentru probleme specifice perioadei de arest.

În prezent, potrivit art. 62 alin. (1) și (2) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, „*La unitățile de poliție care nu sunt încadrate cu personal medico-sanitar asistența medicală este acordată de un medic care asigură asistență altor structuri ale MAI. În lipsa personalului medical încadrat în structurile ministerului, asistența medicală de urgență este asigurată de cea mai apropiată unitate sanitară din rețeaua Ministerului Sănătății*”.

Din economia prevederilor legale menționate nu rezultă obligativitatea asigurării personalului medical (medici) în centrele de reținere și arestare preventivă, permițându-se, astfel, ca excepția constând în lipsa personalului medical să poată deveni regulă, în sensul acordării asistenței medicale de către medici din alte structuri ale MAI sau de către medici din cadrul Ministerului Sănătății, în cazurile de urgență. Or, potrivit art. 58 alin. (1) din Ordinul ministrului administrației și internelor nr. 988/2005, *dreptul la asistență medicală al persoanelor supuse măsurilor privative de libertate este garantat*.

► examinarea medicală obligatorie la primirea în centrele de reținere și arestare preventivă, cât și periodic, pe parcursul deținerii în centru, nu numai la cerere sau în cazuri de urgență. În acest sens, art. 59 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 prevede că *examenul medical al*

persoanelor private de libertate este obligatoriu și se realizează la primirea în arest, ocazie cu care medicul trebuie să solicite persoanei încarcerate o declarație scrisă cu privire la antecedentele medicale și să-i întocmească fișa medicală.

Mai mult, în cazul în care, din lipsa medicului nu se efectuează examenul medical la depunerea în Centru, se ridică problema îndeplinirii procedurii prevăzute de art. 18 din Ordinul ministrului administrației și internelor nr. 988/2005, potrivit căruia „(1) Dacă în urma percheziției se constată că persoana supusă măsurilor privative de libertate prezintă pe corp urme de violență, **aceasta este examinată de îndată de către medicul arestului**, înștiințându-se despre aceasta procurorul care instrumentează cauza precum și șeful unității sau subunității de poliție ori persoana care îl înlocuiește. În situația prevăzută la alin. (1), medicul avizează primirea persoanei în arest întocmind un proces-verbal în care consemnează cele constatate. În cazul în care se impune internarea persoanei, se înștiințează procurorul care instrumentează cauza precum și șeful unității sau subunității de poliție, ori persoana care îl înlocuiește”.

► măsuri de natură a **simplifica distribuirea medicamentelor prin cardul de sănătate** pentru persoanele încarcerate;

► **asigurarea hranei corespunzătoare religiei și regimului alimentar specific afecțiunilor de care suferă persoanele private de libertate, care trebuie să fie o obligație a locului de detenție**, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la pachete sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale deținutului sau ale familiei acestuia.

b. Măsuri financiare

Alocarea unor fonduri bugetare pentru a permite:

► alocarea de fonduri corespunzătoare pentru dotarea cabinetelor medicale și a truselor de urgență cu medicamente;

► **completarea schemei personalului medical, în special medici pentru Centrele de Reținere și Arestare preventivă.**

Capitolul VI

CAPITOLUL VI

Prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta locurilor de detenție și prețurile convorbirilor telefonice efectuate de persoanele private de libertate

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

În perioada încarcerării, persoanele private de libertate beneficiază de dreptul de a face cumpărături și de a efectua convorbiri telefonice.

► Conform art. 70 alin. (1) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, **persoanele condamnate au dreptul de a efectua cumpărături.**

Astfel, persoanele private de libertate au dreptul de a cumpăra săptămânal de la punctele comerciale din incinta locurilor de deținere în limita a 1/2 din valoarea salariului minim brut pe economie, alimente, apă minerală, băuturi răcoritoare, țigări și alte bunuri de natura celor permise să fie primite, precum și cele necesare exercitării drepturilor de petiționare, la corespondență și la convorbiri telefonice, conform art. 56 alin. (1) din Hotărârea Guvernului nr. 1897/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Prețurile produselor comercializate prin punctele comerciale din incinta unităților penitenciare trebuie să se încadreze în media prețurilor produselor similare practicate pe piața locală. În acest scop, comisii special desemnate de fiecare unitate penitenciară verifică lunar ca prețurile la principalele produse comercializate prin magazinele din incintă, să se încadreze în media prețurilor produselor similare, practicate la cel puțin trei magazine de profil de pe piața locală (potrivit informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor).

Prin Decizia nr. 370/2015 a Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor a fost aprobată *Procedura privind închirierea spațiilor*

din sistemul administrației penitenciare și modul de calcul și de respectare a mediei prețurilor în cadrul punctelor comerciale din incinta unităților subordonate.

Potrivit Deciziei menționate, înființarea punctului comercial în incinta unităților penitenciare urmărește crearea unor condiții care să asigure persoanelor custodiate accesul la o gamă diversificată de bunuri și produse la care aceștia au dreptul, conform legislației în vigoare. **Unitățile din sistemul administrației penitenciare pot închiria spațiile aflate în incinta acestora, prin aplicarea procedurii de licitație publică „cu strigare”.**

Conform Anexei 1 la Procedură - „Caiet de sarcini”, operatorul economic se obligă, spre exemplu: **să comercializeze toată gama de produse solicitate la care au dreptul persoanele custodiate**; practic, de la punctul comercial să fie achiziționate și produse dintre cele prevăzute de normele în vigoare privind categoriile de bunuri ce pot fi primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate direct sau pe bază de solicitare scrisă, în cazul bunurilor de folosință îndelungată sau al celor care nu se găsesc printre cele comercializate în mod curent, **să aibă expuse la vedere prețurile de produs**, certificatul de înregistrare la Oficiul Național al Registrului Comerțului, autorizațiile de funcționare, precum și adaosul comercial pe care îl practică; să efectueze periodic, conform prevederilor legale incidente în această materie, operațiuni de dezinsecție/dezinfecție/deratizare, precum și ori de câte ori se impune, iar ulterior, să prezinte locatorului dovada efectuării acestor operațiuni; să respecte normele de protecție a mediului, protecția muncii, PSI și să asigure curățenia în incinta spațiului închiriat; **prețurile practicate în cadrul punctelor comerciale din incinta penitenciarului nu pot fi mai mari decât media prețurilor practicate de magazine similare de pe piața locală**; la timbre, plicuri și țigări va practica adaos comercial 0%. Prin magazine similare de pe piața locală se înțeleg agenții economici „similari” ca specific de activitate și rulaj care funcționează în localitate sau zonele limitrofe și care comercializează produse identice cu cele comercializate în punctul comercial, în ce privește tipul, unitatea de măsură și caracteristicile de calitate.

Pentru fiecare operație comercială efectuată se emite bon fiscal. Bonul fiscal trebuie să cuprindă denumirea produsului, cantitatea, prețul unitar și valoarea tuturor produselor cumpărate, plus quantum TVA.

Medicul, precum și alte persoane desemnate de directorul unității verifică în permanență modul de respectare a normelor igienico-sanitare în funcționarea punctului comercial, calitatea produselor, încadrarea în termenele de valabilitate, modul de depozitare, precum și alte aspecte stabilite prin decizia directorului unității, solicitând în scris retragerea produselor degradate sau cu termenul de valabilitate depășit.

Lunar, precum și ori de câte ori situația o impune, o comisie numită prin decizia directorului unității urmărește ca nivelul prețurilor practicate la punctul comercial să se încadreze în media prețurilor practicate de magazine similare de pe piața locală. Locatarul are obligația de a retrage de la vânzare respectivele produse în ziua primirii notificării de la unitatea penitenciară și de a modifica în termen de 3 zile lucrătoare prețurile, pentru a se încadra în limita medie a prețurilor practicate de magazinele similare de pe piața locală, cu informarea scrisă a operatorului economic, fără intervenția instanței de judecată, iar acesta este obligat la plata chiriei până la data menționată în cuprinsul notificării de reziliere, fiindu-i reținută de asemenea, ca urmare a nerespectării clauzelor contractuale, și garanția de bună execuție. În situația sus menționată, locatarul este obligat să continue activitatea încă o perioadă de timp, în aceleași condiții precizate în contract, urmând ca rezilierea să fie realizată efectiv cu data semnării unui nou contract cu alt operator. Unitatea penitenciară are obligația ca în termen de 15 zile de la transmiterea notificării către locatar să inițieze o nouă procedură de selecție pentru alt operator economic.

► Potrivit art. 65 alin. (1) și (3) din Legea nr. 254/2013, **persoanele condamnate au dreptul să efectueze convorbiri telefonice** de la telefoanele publice instalate în penitenciare. Convorbirile telefonice au caracter confidențial și se efectuează sub supraveghere vizuală. Cheltuielile ocazionate de efectuarea convorbirilor telefonice sunt suportate de către persoanele condamnate.

Cu toate neajunsurile folosirii fără restricții a telefonului din incinta penitenciarelor, se impune schimbarea opticii cu privire la posibilitatea comunicării nerestricționate prin corespondență și prin telefon, comunicare ce reprezintă pentru majoritatea condamnaților o modalitate în plus de socializare, de participare la problemele de familie, de rezolvare rapidă a necesităților proprii solicitate familiei, comunicarea unor abuzuri, nedreptăți ori probleme de rezolvat la care să fie angrenat

avocatul propriu sau o persoană care să-i apere interesele. [Umanismul dreptului execuțional românesc - acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Ioan Chiș, Editura Hamangiu 2007, pag.83]

Potrivit art. 24 pct. 1 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006)2, deținuților li se va permite să comunice, cât de des posibil, prin corespondență, telefon sau alte mijloace de comunicare cu familiile lor, terțe persoane și reprezentanții organismelor exterioare, precum și să primească vizite de la aceste persoane.

De asemenea, conform Normelor CPT, este foarte important pentru deținuți să păstreze contacte rezonabil de bune cu lumea exterioară. Mai presus de toate, deținutului trebuie să i se dea posibilitatea salvării relațiilor lui cu familia și prietenii apropiați. Principiul de bază trebuie să fie promovarea contactului cu lumea exterioară: orice limitare a acestui contact trebuie să se bazeze în exclusivitate pe imperative serioase de securitate sau pe considerente privind resursele disponibile. În acest context, CPT-ul subliniază necesitatea unei anumite flexibilități față de deținuții cu familii îndepărtate (care nu pot face vizite periodice), în ceea ce privește aplicarea regulilor de vizitare și a contactelor telefonice.

1.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

1.2.1. Exercițarea dreptului la cumpărături

a) prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta penitenciarelor

În cadrul unităților de detenție funcționează operatori economici, a căror activitate este verificată de comisii constituite la nivelul fiecărui penitenciar. În situația constatării unor diferențe de prețuri față de alți agenți economici din zonă, comisiile solicitau reducerea prețurilor, astfel încât acestea să se încadreze în limita prețurilor medii practicate pe plan local. De asemenea, comisia mai urmărea asigurarea condițiilor igienico-sanitare corespunzătoare, depozitarea, conservarea produselor, precum și termenele de valabilitate ale acestora.

În unele penitenciare, prețurile practicate de agenții economici se încadrau în limitele prețurilor medii ale produselor puse în vânzare de alți comercianți la nivel local. Spre exemplu:

► În *Penitenciarul Timișoara*, în sectorul de deținere erau amenajate două puncte comerciale destinate exercitării dreptului la cumpărături al persoanelor private de libertate.

În decursul fiecărui an, verificarea activității magazinelor care comercializează produse în incinta Penitenciarului Timișoara se realiza lunar, de către comisia stabilită prin decizie de zi pe unitate. Cu ocazia controalelor efectuate la punctele comerciale, în conformitate cu procesele verbale întocmite în acest sens, se urmărea **verificarea următoarelor aspecte: respectarea condițiilor igienico-sanitare, de transport, modul de depozitare și manipulare a produselor alimentare; calitatea și perioada de garanție; prețurile practicate în magazin și modul de afișare al acestora; adaosul comercial practicat de comerciant; existența carnetelor de sănătate pentru persoanele care deserveau punctele comerciale.**

În urma verificărilor efectuate, **comisia a constatat că prețurile practicate de magazinele din incinta unității erau la nivelul celor practicate pe piața liberă.** Astfel, de fiecare dată s-au verificat prin sondaj la diferite produse comercializate, atât prețurile de desfacere cu amănuntul, cât și adaosul comercial practicat în magazin. Lunar, lista prețurilor produselor verificate prin sondaj a fost comparată cu 3 (trei) oferte de prețuri obținute de la alte societăți comerciale care desfășurau activități de vânzare cu amănuntul a unor astfel de produse în localitatea Timișoara.

Având în vedere că nu au fost constatate situații de comercializare a produselor prin magazinul din incinta unității cu prețuri mai mari decât media prețurilor produselor comercializate în zona de arondare a penitenciarului, nu s-a impus înaintarea unei solicitări de reducere a prețurilor către administratorul punctului comercial.

Persoanele private de libertate din penitenciar puteau efectua zilnic cumpărături. Programul de funcționare era de luni până sâmbătă în intervalul orar: 08:00- 12:00; 14:00 – 17:00 iarna (18:00 vara) și duminica, în intervalul orar 08:00 – 12:00. Toate produsele care se comercializau erau etichetate individual și erau așezate pe rafturi în așa fel încât să poată fi vizualizate de persoanele care doreau să efectueze cumpărături.

Persoanele private de libertate cazate la **G.A.Z-ul** (gospodăria agro-zootehnică) **unității** își exercitau dreptul la cumpărături la sediul Penitenciarului Timișoara, conform programului aprobat de către directorul unității (cumpărături - marțea între orele 08:00 – 13:30 și sâmbăta, între orele 08:00 – 11:30 și vizite - marțea și sâmbăta, între orele 09:00 – 18:00).

Pentru **deținuții de la Tancodrom Buziaș** s-a stabilit următorul program: duminica între orele 09:00 -12:00, luni – 08:00 – 13:00, iar cel de acordare a dreptului la vizită: duminica și luna între orele 09:00 – 18:00.

► **În Penitenciarul Botoșani:** se urmărea nivelul prețurilor practicate de comerciant, astfel încât acestea să se încadreze în limita mediei prețurilor practicate pe plan local.

În urma verificărilor lunare efectuate de către comisie, în funcție de rezultate a fost informat administratorul societății comerciale pentru remedierea deficiențelor și ajustarea prețurilor. Nu au fost constatate deficiențe notabile, prețurile practicate se situau în limite rezonabile, iar **deținuții prezenți în magazin au afirmat că erau mai mulțumiți de produse și prețuri, decât de cele practicate de magazinul care a pierdut licitația.**

În alte penitenciare, urmare a controalelor efectuate de comisiile din cadrul unităților penitenciare, s-a constatat că unii operatori economici practicau prețuri mai mari decât cele medii ale magazinelor din zona penitenciarelor. În acest sens:

► **În Penitenciarul Poarta Albă, în luna februarie 2015, agentul economic a fost înștiințat și i s-au solicitat corecții de preț,** rezultatul micșorării prețurilor reflectându-se în documentele de plată ale punctului comercial.

► **În Penitenciarul Mărgineni,** lunar, o comisie constituită din reprezentanți ai penitenciarului urmărea încadrarea prețurilor practicate în magazinul din incinta unității de detenție în media celor de la nivel local (se verificau prețurile din 3 supermarketuri și se făcea o medie a acestora), întocmind un proces-verbal. În situația în care media prețurilor era mai mare, se notifica comerciantul ca în termen de 5 zile să procedeze la alinierea prețurilor medii. Un control de acest fel a fost efectuat la data de 03.02.2015, **comerciantul fiind notificat pentru alinierea prețurilor.**

O serie de persoane private de libertate cu care s-a discutat au reclamat faptul că prețurile erau foarte mari și că nu erau controlate de nicio autoritate.

În anul 2014, nu au fost efectuate controale la magazin de către reprezentanți ai Comisariatului Județean pentru Protecția Consumatorilor sau ai unei alte autorități (ex: Direcția de Sănătate Publică), deși aceste autorități aveau acces în incinta oricărui penitenciar, dacă ar fi solicitat.

Magazinul nu avea afișat un program la intrare, însă potrivit precizărilor conducerii acesta era deschis între orele 07:00 - 19:00, accesul la magazin al deținuților fiind de două ori pe săptămână, conform unei planificări. Pentru cumpărături, deținuții foloseau fondurile aflate pe carduri, nefiind posibile cumpărăturile cu numerar.

Produsele aveau afișate prețurile și adaosurile comerciale practicate, care erau diferite în funcție de categoria de produse (ex. țigări 0% - 3%; lactate, cafea, conserve, sucuri, dulciuri 0% -20%; produse de curățenie și de lux (cosmetice, jucării, încălțăminte, articole de menaj 0% - 40%).

► **În Penitenciarul Focșani**, în urma verificărilor efectuate în luna ianuarie 2015, comisia de monitorizare a prețurilor a constatat „**că 141 de produse aveau prețuri mai mari decât media celor practicate de supermarketuri**, astfel: **108 produse depășeau cu un procent de până la 15%, iar 33 de produse depășeau cu procente cuprinse între 15-70%. S-au constatat depășiri mai mari de 15% față de media prețurilor practicate de supermarketuri la mai multe produse**, spre exemplu: zacuscă 314g-28%; periută dinți Colgate 360-29%, zahăr 1 kg-30%; apă Borsec 1,5 l-33%, apă Dorna 2l-40%, Sana 900g-47%, grapefruit 1kg-70%. De asemenea, s-a constatat că **locatarul nu deținea autorizație sanitar-veterinară și pentru siguranța alimentelor eliberată de DSVSA Vrancea, fiind în derulare procedura de obținere a acesteia; spațiul de depozitare era supraaglomerat, depozitarea mărfurilor blocând circuitele funcționale ale punctului comercial; existau produse alimentare și nealimentare depozitate în vestiar și pe holuri; nu existau spații pentru depozitarea ambalajelor; programul zilnic nu era respectat de către angajatul unității.**

Ca atare, **s-a solicitat reducerea prețurilor**, astfel încât acestea să se încadreze în media prețurilor practicate de supermarketurile din zonă, reducerea urgentă a prețurilor produselor cu depășiri de peste 15% față de media prețurilor de pe piață. Totodată, s-a solicitat emiterea de bon fiscal pentru fiecare operațiune comercială efectuată; produsele să conțină denumirea completă și gramajul pentru a nu se crea

confuzii; limitarea aprovizionării cu **produse de cofetărie fără dată de fabricație, termen de garanție și valabilitate clar exprimate.**

► **În Penitenciarul Slobozia:** unitatea dispune de un magazin și cel puțin o dată pe lună sunt verificate condițiile igienico-sanitare, precum și prețurile practicate de către agentul economic. În acest sens, **în luna ianuarie 2015, s-a solicitat punctului comercial diminuarea prețurilor unor produse destinate comercializării** (iaurt 400 gr., zahăr 1 kg., roșii, mere, Coca Cola, Fanta, cașcaval), care depășeau limita medie a prețurilor practicate pe piața locală, în termen de 5 zile lucrătoare, în caz contrar, unitatea penitenciară rezervându-și dreptul de a considera contractul desființat de drept.

În unitățile de detenție existau operatori economici care comercializau produse la prețuri cu 50% mai mari față de alte societăți comerciale din zonă.

► **Penitenciarul Colibași:** o parte dintre prețurile practicate la magazinul din incinta Penitenciarului Colibași erau mai mari cu peste 50% față de cele ale societăților care comercializau produse similare, la unele băuturi răcoritoare, produse de igienă personală, produse lactate.

► **Penitenciarul Giurgiu:** o parte dintre prețurile practicate la magazinul din incinta Penitenciarului Giurgiu erau mai mari cu peste 50% față de societățile care comercializau produse similare din vecinătate.

Majoritatea deținuților s-au plâns în legătură cu prețurile mari la care erau comercializate produsele aflate la vânzare în acest magazin. Cu ocazia anchetei, situația prețurilor produselor aflate la vânzare în magazin se prezenta în felul următor:

- portocale: 7,50 lei/kg; - țigări Viceroy: 13,33 lei; - țigări Kent: 14,50 lei; - **ceai Lipton: 20 lei, cutia;** - baton ciocolată Snikers: 2,03 lei; - banane: 5,86 kg.; - castravete: 9,00 lei/kg; - roșii: 8,40 lei/kg.; - mere: 3,74 lei/kg; - Sana 900g: 8,0 lei; - **unt 20 g/pachet: 9,0 lei; lapte Rarăul 1 litru: 5,15 lei** - carne grătar porc gătită (casoletă): 12,50 lei buc; - **pui la rotisor: 35 lei/kg.;** - compot prune: 9,50 lei borcanul; - cafea: 7,34 lei/100g; - ardei capia 12 lei /kg; - covrigi de Buzău: 4,5 lei/pachet; - gel de ras: 22 lei tubul/200 ml; - spumă de ras Sport Star: 6,29 lei/200 ml; - antiperspirant: 1,9 lei/buc.; - șampon Nivea: 18 lei/buc.; - șampon Protex: 3,07 lei/buc.; - coca cola/fanta: 6,14 lei/ bidon-2 l; - apă plată: 2,87 lei/2l/bidon; - apă

minerală: 2,89 lei/2l/bidon; - salam feliat: 8,50 lei/100g/pachet; - salam săsesc: 35 lei/buc/650g.

b) lipsa unor efecte de durată ale măsurilor dispuse de comisiile de verificare din cadrul penitenciarelor asupra activității operatorilor economici.

► *În Penitenciarele Brăila și Galați*, monitorizarea activității punctului comercial se făcea de către o comisie stabilită prin decizie zilnică a directorului unității, săptămânal, respectiv bilunar. Deținuții au susținut că, deși prețurile erau atent monitorizate de către administrația penitenciarului, **la unele produse nu se realiza această reducere impusă de comisia de monitorizare, sau că nu exista niciun impediment pentru agentul comercial să mărească din nou prețurile după verificările comisiei penitenciarului.**

c) lipsa verificării prețurilor și calității produselor din punctele comerciale de către autoritățile competente

► *În Penitenciarele Târgșor și Mărgineni* se efectuau lunar verificări ale punctului comercial din incinta unității, iar **în perioada ianuarie 2014 până la data efectuării anchetei nu fuseseră efectuate controale la punctele comerciale din incinta penitenciarelor de către reprezentanți ai Oficiului pentru Protecția Consumatorilor sau ai unei alte autorități** (ex.: Direcția de Sănătate Publică), deși aceste autorități au acces în incinta oricărui penitenciar, dacă solicită acest demers.

► *Penitenciarul Găești*: potrivit informațiilor puse la dispoziție de conducerea Penitenciarului Găești, prețurile practicate de operatorul economic erau monitorizate de comisia special instituită la nivelul penitenciarului. Calitatea produselor era verificată de medicul șef sau de alte persoane delegate de către conducerea penitenciarului. De asemenea, s-a precizat **faptul că pe parcursul anului 2014 și anul în curs, nu au fost efectuate controale de către alte autorități cu competență în acest domeniu.**

d) alte deficiențe ale activității operatorilor economici

► *În Penitenciarul București Jilava și Penitenciarul Spital București Jilava* s-au constatat, în mod izolat, **expirarea termenului de valabilitate la unele produse, lipsa prețului sau a denumirii produsului, în unele cazuri.**

e) frecvența exercitării dreptului la cumpărături

► În *Penitenciarul Colibași*, deținuții s-au plâns în legătură cu faptul că au dreptul la cumpărături o singură zi pe săptămână, iar unele produse alimentare pe care le achiziționau expirau în intervalul celor 7 (șapte) zile care treceau până la următoarele posibile cumpărături.

► În *Penitenciarul Bârcea Mare* deținuții efectuau cumpărături în baza unui program, iar la *Penitenciarul Spital Poarta Albă* cumpărăturile erau efectuate de două ori pe săptămână.

1.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, au rezultat următoarele:

Cât privește **tarifele convorbirilor telefonice**, s-a constatat că BVfon România SRL, care prestează serviciul de telefonie, practica tarife diferite în unele penitenciare.

Spre exemplu:

► În *Penitenciarul Brăila*, tarifele pe minut erau următoarele:

- rețea fixă România – **0,27 RON, TVA inclus;**
- rețea mobilă România – **0,80 RON, TVA inclus;**
- Rep. Moldova, rețea fixă și mobilă – **0,58 RON, TVA inclus;**
- UE, SUA și Canada, rețea fixă și mobilă – **1,10 RON, TVA inclus;**
- alte rețele internaționale – **1,90 RON, TVA inclus.**

► În *Penitenciarul Găești*, același operator de telefonie **BVfon România SRL** practica următoarele tarife:

- rețea fixă România-**0,40 lei/minut;**
- rețea mobilă România-**0,99 lei/minut;**
- rețea fixă și mobilă în UE -**1,15 lei/minut.**

Cât privește compania SC Paytel SRL, și aceasta practica prețuri diferite pentru convorbirile telefonice în unele unități penitenciare, spre exemplu:

► În *Penitenciarul Baia Mare* tarifele erau:

- rețea fixă din România - **0,27 lei pe minut, TVA inclus,**
- rețelele mobile din România - **0,80 lei pe minut, TVA inclus.**

► În *Penitenciarul Ploiești* tarifele erau:

- rețea fixă România-**0,20 lei/minut**; - rețea mobilă România-**0,60 lei/minut**;

- rețea fixă UE,SUA-**0,20 lei/minut**; - rețea mobilă UE – **0,60 lei/minut**;

- rețea fixă Moldova-**0,248 lei/minut**; - rețea mobilă Moldova– **0,60 lei/minut**.

- alte locații în afara UE-**0,744 lei/minut**.

În alte penitenciare, serviciile de telefonie erau asigurate de ambii operatori BVfon România SRL, respectiv SC Paytel SRL, iar tarifele erau diferite în aceeași unitate penitenciară. Spre exemplu:

► În *Penitenciarul Bacău*

SC Paytel SRL:

- rețea fixă România-**0,20 lei/minut**; - rețea mobilă România-**0,60 lei/minut**;

- rețea fixă UE,SUA-**0,20 lei/minut**; - rețea mobilă UE – **0,60 lei/minut**;

- rețea fixă Moldova-0,40 lei/minut; - rețea mobilă Moldova– 0,60 lei/minut.

- alte locații în afara UE-1,40 lei/minut.

BVfon SRL:

- rețea fixă România-**0,27 lei/minut**;

- rețea mobilă România-**0,80 lei/minut**;

- rețea fixă și mobilă UE,SUA-**1,10 lei/minut**;

- rețea fixă și mobilă Moldova-**0,58 lei/minut**;

- alte rețele internaționale-**1,90 lei/minut**.

► În *Penitenciarul Giurgiu*

BVFon România:

- rețeaua fixă din România - **0,27 lei/minut** cu TVA inclus;

- rețeaua mobilă din România; - **0,80 lei/minut** cu Tva inclus;

- rețeaua fixă din Republica Moldova - 0,58 lei/minut cu TVA inclus;

- rețeaua fixă și mobilă UE, SUA și Canada - **1,10 lei/minut** cu TVA inclus;
- alte rețele internaționale - **1,90 lei/minut**.

SC Paytel SRL

- rețeaua fixă din România - **0,20 lei/minut** cu Tva inclus;
- inclus rețeaua mobilă din România - **0,60 lei/minut** cu TVA inclus;
- rețeaua fixă din Republica Moldova - 0,40 lei/minut cu TVA inclus;
- rețeaua mobilă din Republica Moldova - **0,60 lei/minut cu TVA inclus;**
- rețeaua fixă UE, SUA și Canada - **0,20 lei/minut** cu TVA inclus;
- rețeaua mobilă UE, SUA și Canada - **0,60 lei/minut** cu TVA inclus;
- alte locații în afara UE; tele-info și call-info – gratuit. - **1,40 lei/minut cu TVA**

inclus.

Existau penitenciare în care serviciile de telefonie erau asigurate în același penitenciar de ambii operatori BVfon România SRL, respectiv Paytel SRL, iar tarifele erau asemănătoare pentru convorbirile telefonice efectuate în România.

Spre exemplu:

► În Penitenciarul Galați:

BVfon România SRL:

- rețea fixă România – **0,20 RON, TVA inclus;**
- rețea mobilă România – **0,60 RON, TVA inclus;**
- Rep. Moldova, rețea fixă și mobilă – 0,43 RON, TVA inclus;
- UE, SUA și Canada, rețea fixă și mobilă – **0,82 RON, TVA inclus;**
- alte rețele internaționale – **1,42 RON, TVA inclus.**

SC Paytel SRL:

- rețea fixă România – **0,20 RON, TVA inclus;**
- rețea mobilă România – **0,60 RON, TVA inclus;**
- Rep. Moldova, rețea fixă – 0,40 RON, TVA inclus;
- Rep. Moldova, rețea mobilă – 0,60 RON, TVA inclus;
- UE (rețea fixă), SUA și Canada – **0,20 RON, TVA inclus;**
- UE (rețea mobilă) – **0,60 RON, TVA inclus;**
- alte locații – **1,40 RON, TVA inclus.**

Ca urmare a diferențelor de tarife de telefonie sesizate, unele penitenciare au solicitat operatorilor reducerea acestora.

În Penitenciarul Miercurea Ciuc, ca urmare a solicitării acestei unități, SC BVfon România SRL a acceptat și aprobat implementarea unei noi liste de tarifare a apelurilor efectuate de persoanele private de libertate custodiate (tarifele în funcție de zona internă sau internațională fiind cuprinse între 0,20 Ron - 1,42 Ron/minut).

Cât privește durata convorbirilor telefonice, aceasta varia în funcție de fiecare penitenciar în parte, care aprecia în acest sens potrivit Regulamentului de ordine interioară. Astfel, menționăm că durata convorbirilor telefonice era de 20 de minute la *Penitenciarele Focșani și Bacău*, de 30 de minute la *Penitenciarele Bistrița, Găești*, 40 de minute la *Penitenciarele Timișoara și Mărgineni*, 45 de minute pe zi, iar sâmbăta și duminica 55 de minute la *Penitenciarul Bârcea Mare*, 1 oră la *Penitenciarul Aiud* și 3 ore la *Penitenciarul Poarta Albă și Spital Penitenciar Poarta Albă*.

Posturile telefonice erau plasate fie în camere, secții, curți de plimbare, iar numărul lor varia de la 1-2 telefoane în secții la *Penitenciarul Târgu Mureș și Miercurea Ciuc*, 57 de posturi telefonice în *Penitenciarul Gherla*, din care 10 în camere și 47 pe secții, *Penitenciarul Baia Mare* dispunea de 10 posturi telefonice, *Penitenciarul Bârcea Mare* avea 43 de posturi. Deținuților din regimul deschis, care erau folosiți la muncă, li se asigurau telefoane mobile pe timpul cât erau la muncă.

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Andrei** (nume fictiv), deținut în *Penitenciarul Slobozia*, ne-a sesizat că prețurile de la magazinul care deservea penitenciarul sunt mult mai mari decât cele practicate de alți agenți economici din municipiul Slobozia.

Din verificarea nemijlocită a prețurilor afișate la magazinul din incinta penitenciarului s-a constatat că adaosul comercial practicat și afișat în magazin era între 0 și 60%.

Din înscrisurile puse la dispoziție și din discuțiile purtate cu reprezentanții penitenciarului, cât și cu judecătorul de supraveghere a privării de libertate, a rezultat că prețurile produselor comercializate la magazinul din incinta penitenciarului erau

verificate periodic, prin compararea acestora cu prețurile practicate în alte două magazine din zonă și că petentul nu a mai achiziționat bunuri de la respectivul magazin din luna septembrie 2013.

Prin Decizia zilnică a Directorului Unității nr. 1 din 6.01.2014, s-a constituit o comisie având ca atribuții urmărirea încadrării prețurilor practicate în media prețurilor pe plan local, transmiterea administratorului punctului comercial a listei cu produsele care depășesc media prețurilor pieței, *cu recomandarea reducerii prețurilor*, verificarea adaosului comercial practicat, urmărirea asigurării unei cantități suficiente și a caracterului diversificat al produselor, verificarea autorizării mijloacelor de transport.

Urmare a demersului întreprins la Administrația Națională a Penitenciarelor, ni s-a comunicat că *prețurile practicate de punctul comercial* din incinta unității erau *analizate lunar de către conducerea penitenciarului și se comparau cu prețurile existente pe piața locală*, datele fiind aduse la cunoștința reprezentanților punctului comercial, aceștia având obligația ca în termen de 5 zile să efectueze corecții de preț până la nivelul prețurilor medii locale. Ultimul demers în acest sens a avut loc în luna februarie 2014, agentul economic fiind înștiințat și fiindu-i solicitate corecții de preț, rezultatul micșorării prețului reflectându-se în documentele de plată ale punctului comercial. **(Dosar nr. 1064/2014*)**.

■ **Marin** (nume fictiv) **deținut în Penitenciarul Mărgineni ne-a sesizat susținând că prețurile practicate la magazinul din incinta unității sunt foarte mari.**

Față de aspectele prezentate, **instituția Avocatul Poporului a sesizat Penitenciarul Mărgineni**, care ne-a comunicat că:

- persoanele private de libertate **au posibilitatea de a efectua numai săptămânal cumpărături** din cadrul punctului comercial din incinta unității, în limita a ½ din valoarea salariului minim brut pe economie, în baza unui card personalizat, care poate fi folosit și în vederea efectuării de convorbiri telefonice;

- în baza Deciziei directorului unității nr. 1/3.01.2014, a fost desemnată o comisie care să verifice lunar prețurile practicate în cadrul punctului comercial pentru persoanele private de libertate în vederea alinierii acestora la cele practicate de supermarket-uri pe plan local;

- ori de câte ori s-a constatat depășirea mediei prețurilor practicate pe plan local la anumite produse, au fost luate măsuri imediate de remediere a acestui aspect prin reducerea prețului (**Dosar nr. 9468/2014**).

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Persoanele supuse măsurilor privative de libertate pot folosi banii primiți de la membrii de familie, de la alte persoane sau banii pe care i-au avut asupra lor la data introducerii în arest, în următoarele scopuri: pentru exercitarea dreptului de petiționare și **pentru cumpărarea de bunuri, admise deținerii în arest, cu aprobarea șefului de cercetări penale** [art. 48 alin. (1) lit. b) și d) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor]. Persoanelor supuse măsurilor privative de libertate le este garantat, în condițiile legii și regulamentului, **dreptul la convorbiri telefonice**.

Cât privește **dreptul la convorbiri telefonice**, persoanele supuse măsurilor privative de libertate au **dreptul de a lua legătura cu familia sau cu alte persoane telefonice, cheltuielile pentru efectuarea convorbirilor fiind suportate de către acestea**.

Convorbirile telefonice au caracter confidențial. Numărul și durata convorbirilor telefonice se stabilesc de șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, în funcție de numărul persoanelor deținute în arest și de numărul posturilor telefonice instalate [art. 33 lit. e), art. 49 și art. 50 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005].

2.2 Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

2.2.1. Exercițarea dreptului la cumpărături

În incinta centrelor nu existau magazine pentru comercializarea produselor solicitate de persoanele custodiate. Cumpărarea produselor necesare

persoanelor private de libertate se realiza de către personalul centrelor în baza cererilor formulate de acestea, achiziționarea având loc din rețeaua comercială a orașelor. Ulterior, se efectua distribuirea produselor cumpărate, justificată prin semnarea unui bon sau prin completarea unui registru de cumpărături.

Cât privește **frecvența cumpărăturilor ce puteau fi efectuate de persoanele private de libertate, aceasta era diferită** în funcție de fiecare centru de reținere și arestare preventivă în parte. Astfel, în unele dintre acestea **cumpărăturile se efectuau o dată pe săptămână (Brăila, Dâmbovița, Constanța, Bacău)**, în timp ce **în altele de două ori pe săptămână (Mehedinți, Olt, Hunedoara, Suceava, Galați, Botoșani)**.

► **În Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova**, persoanele private de libertate își puteau cumpăra anumite alimente sau bunuri prin intermediul lucrătorilor din centru. În incinta centrului nu existau spații comerciale. În acest sens, **săptămânal (joia) pentru persoanele care doreau cumpărături se întocmea lista cumpărăturilor (în limita sumei de 450 lei), care erau aduse acestora în ziua următoare**. Bani erau păstrați de personalul centrului, existând o evidență a modului de folosire.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Hunedoara**: la centrul de reținere nu exista punct comercial, **cumpărăturile fiind efectuate bisăptămânal (marți și vineri)**, pe baza solicitării persoanelor încarcerate, transmise unui lucrător desemnat al centrului; acesta achiziționa bunurile din rețeaua comercială a orașului și ulterior, se ocupa **de distribuirea justificată prin semnarea unui bon verificat**.

Cât privește suma banilor rămași persoanelor private de libertate, după efectuarea cumpărăturilor, la nivelul centrelor existau evidențe ale modului de folosire (**Dâmbovița, Buzău, Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7 București**).

2.2.2. Exercițarea dreptului la convorbiri telefonice

a) **numărul și durata convorbirilor telefonice efectuate de persoanele private de libertate varia de la un centru la altul.**

În **Centrele de Reținere și Arestare Preventivă Tulcea și Constanța**, accesul la telefon se făcea după un anumit program, **o oră/zi**.

La **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Brașov** persoanele lipsite de libertate aveau dreptul la **un telefon/săptămână cu aparținătorii și nelimitat cu avocații**. La **Centrul de Reținere și Arest Preventivă Dâmbovița**, timpul permis

pentru convorbirile telefonice era de numai 10 minute săptămânal. La *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița*, persoanele custodiate puteau vorbi ori de câte ori doreau cu avocații sau familia. La *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 6 București*, telefonul putea fi utilizat de luni până vineri, la cerere, iar sâmbăta și duminica doar în cazuri urgente.

Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița: exista un singur post telefonic ce funcționa pe baza unor cartele telefonice puse la dispoziție de către un operator de telefonie agreat de Direcția de supraveghere a centrelor de reținere din cadrul Ministerului Administrației și Internelor. Cartelele telefonice asigurau 40 minute convorbiri în rețele mobile și 80 minute convorbiri în rețele fixe, la prețul de 25lei/cartelă. **Timpul permis pentru convorbirile telefonice era de numai 10 minute săptămânal.**

Convorbirile telefonice se efectuau în baza unor cartele achiziționate, în unele centre de la SC BVfon (Dolj), altele de la Telecom (*Gorj, Mehedinți, Olt, Brăila, Hunedoara, Mureș, Harghita, Bistrița-Năsăud, Maramureș, Sălaj*). Tarifele pentru efectuarea convorbirilor telefonice erau cele practicate de operatorul de telefonie Romtelecom și în funcție de cartelele *prepay* achiziționate.

b) cât privește *condițiile exercitării dreptului la convorbiri telefonice*, în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă nr. 7 București*, persoanele reținute și arestate puteau efectua convorbiri telefonice la solicitare, ori de câte ori aveau nevoie, de la un aparat telefonic Telecom amplasat în biroul șefului centrului. În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dolj*, pe hol erau instalate patru aparate telefonice dotate cu paravane ”pentru asigurarea confidențialității convorbirilor telefonice”.

Centrul de Reținere și Arestare preventivă Botoșani: telefonul public (TELECOM) era amplasat pe holul centrului, în imediata vecinătate a camerei șefului de schimb, supravegherea persoanelor încarcerate care îl foloseau fiind realizată de la distanță, vizual, în scopul asigurării confidențialității convorbirilor.

c) cât privește *dreptul la corespondență*, în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița*, acesta nu se exercita personal. În incinta centrului nu era amplasată nici o cutie poștală – scrisorile persoanelor arestate erau predate unui lucrător din cadrul centrului, care le depunea într-o cutie poștală aflată în afara

centrului de arest. Pentru corespondența primită exista un registru în care era trecut numele și prenumele persoanei căreia îi era adresată corespondența.

În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița*, pe holul de la intrarea în centru se afla o cutie poștală pentru corespondența expedită de persoanele custodiate – corespondență ce era ridicată de reprezentanții Poștei Române.

În *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Buzău*, pentru asigurarea dreptului la corespondență exista o cutie poștală montată pe holul de la intrarea în centru; plicurile expediate erau depuse în cutia poștală personal de către persoanele custodiate. Pentru corespondența primită exista un registru în care erau menționate scrisorile primite.

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Din examinarea rezultatelor anchetelor efectuate în penitenciare au fost constatate deficiențe în comercializarea bunurilor de către operatorii economici. În acest sens, prețurile produselor practicate de unii agenții economici la unele produse erau mai mari decât cele din magazinele din zona unităților penitenciare (spre exemplu, în Penitenciarele Colibași, Giurgiu, prețurile erau cu 50% mai mari).

Comisiile constituite la nivelul penitenciarelor pentru verificarea prețurilor solicitau reducerea acestora, însă în unele cazuri s-a constatat lipsa unui efect pe termen lung a acestor măsuri.

De asemenea, menționăm lipsa unor controale ale punctelor comerciale din incinta unităților penitenciare din partea reprezentanților Oficiului pentru Protecția Consumatorilor sau ai unei alte autorități (ex: Direcția de Sănătate Publică).

În unele penitenciare s-a constatat expirarea termenului de valabilitate la unele produse, lipsa prețului sau a denumirii produsului, lipsa unei autorizații sanitare pentru unele puncte comerciale, depozitarea necorespunzătoare a produselor alimentare (ex: Penitenciarul Focșani).

În incinta centrelor de reținere și arestare preventivă nu existau puncte comerciale, cumpărăturile putând fi efectuate în baza cererilor formulate de către persoanele custodiate, achiziționarea realizându-se din rețeaua comercială

a orașelor. Frecvența cumpărăturilor varia, acestea putându-se efectua în unele centre o dată pe săptămână, iar în altele bisăptămânal sau la nevoie.

În privința convorbirilor telefonice din unitățile penitenciare, s-a constatat o diferență a tarifelor de telefonie practicate de firmele SC BVfon și SC Paytel SRL. Ca urmare a diferențelor de tarifare, unele penitenciare au solicitat operatorilor reducerea acestora.

Durata convorbirilor telefonice în unitățile penitenciare și la centrele de rețineră și arestare preventivă varia, în funcție de Regulamentul de ordine interioară. Reținem situația din Centrul de Rețineră și Arestare Preventivă Botoșani, în care exercitarea dreptului la convorbiri telefonice se realiza de la un telefon amplasat pe un hol în imediata vecinătate a camerei șefului de schimb. De asemenea, menționăm situația Centrului de Rețineră și Arestare Preventivă Dâmbovița, unde exercitarea dreptului la corespondență nu se realiza personal, corespondența fiind predată unui lucrător din cadrul centrului pentru depunerea în cutia poștală aflată în afara unității de deținere.

Față de aspectele prezentate, formulăm următoarele **propuneri privind prețurile produselor comercializate și efectuarea convorbirilor telefonice în locurile de detenție, grupate în funcție de tipul locului de deținere vizat:**

3.1. Penitenciare

Față de cele expuse, apreciem că se impun o serie de măsuri de ordin legislativ, judiciar-administrativ și financiar cu impact asupra persoanelor private de libertate și, în special, asupra sistemului penitenciar și al centrelor de rețineră și arestare preventivă.

a. Măsuri administrative

Măsuri în timpul detenției

► verificarea săptămânală de către comisiile special constituite la nivelul penitenciarelor a prețurilor produselor comercializate în punctele comerciale amplasate în locurile de detenție, precum și **stabilirea unor prețuri maxime**

unitare la nivelul tuturor unităților penitenciare pentru serviciile de telefonie oferite de operatorii de telefonie;

► **includerea în componența comisiilor pentru verificarea prețurilor produselor din incinta operatorilor economici din unitățile penitenciare și a reprezentanților societății civile** (organizații neguvernamentale), pentru asigurarea transparenței;

► **colaborarea dintre Administrația Națională a Penitenciarelor/unitățile penitenciare și Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor**, pentru asigurarea unor prețuri corespunzătoare, atât pentru produsele comercializate prin intermediul punctelor comerciale din incinta unităților penitenciare, cât și pentru tarifele convorbirilor telefonice.

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

a. Măsuri administrative

► **efectuarea cumpărăturilor, cel puțin de două ori pe săptămână, avându-se în vedere situațiile în care încarcerarea s-ar realiza în zilele de sâmbătă și duminică;**

► **stabilirea unei durate de timp rezonabile pentru exercitarea dreptului la convorbiri telefonice, corespunzătoare calității de persoană reținută sau arestată preventiv și nu de persoană condamnată. În același timp, este necesar ca exercitarea dreptului la convorbiri telefonice să se realizeze în condiții de totală confidențialitate;**

► **respectarea dreptului la corespondență, prin exercitarea acestuia în mod personal, cu depunerea corespondenței de către persoanele private de libertate în cutii poștale amplasate în incinta centrelor.**

Capitolul VII

CAPITOLUL VII

Evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (decese și suicide, agresiuni fizice, proteste cu refuz de hrană, eventuale relații sexuale între persoane private de libertate sau între persoane private de libertate și personalul locurilor de detenție)

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Penitenciarele ca servicii specializate în custodierea persoanelor private de libertate, au obligația de a veghea, între altele, la asigurarea sănătății și protecției acestora.

Spațiul carceral în care persoanele private de libertate întâlnesc medii culturale diferite, în care sunt izolați de familie și societate, unde sunt obligați să respecte reguli de disciplină, asociat cu nemulțumiri față de situația juridică sau față de aspecte carcerale, poate genera **crize comportamentale, manifestate sub forma protestelor, constând în refuzuri de hrană, autoagresiuni, agresiuni sexuale sau acte suicidale.**

Sănătatea deținuților este, în general, mai vulnerabilă decât cea a cetățenilor liberi, datorită condițiilor de detenție, dar și comportării deținuților, care se pot automutila, pot încerca să se sinucidă sau se pot viola unul pe altul. În plus, stresul emoțional al detenției duce la deteriorarea condiției fizice și de multe ori la îmbolnăvire (Umanismul dreptului execuțional românesc-acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Ioan Chiș, Editura Hamangiu 2007, pag.108).

Personalul locurilor de detenție trebuie să acorde o atenție deosebită persoanelor aflate în custodie, sub aspectul asigurării integrității fizice, astfel că supravegherea corespunzătoare a spațiilor de detenție reprezintă una din obligațiile acestuia.

Conform Normelor CPT, promovarea unor relații constructive în locul relațiilor de confruntare între prizonieri și personal va servi la scăderea tensiunii inerente oricărui mediu de închisoare și, în același timp, va reduce semnificativ

probabilitatea incidentelor violente și a relelor tratamente asociate. În acest sens, Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT) crede că aptitudinile de comunicare interpersonală trebuie să fie un factor major în procesul de recrutare a personalului responsabil de aplicarea legilor și că, în timpul instruirii, trebuie acordată o importanță specială dezvoltării **aptitudinilor de comunicare interpersonală, bazate pe respectarea demnității umane.** Aceste aptitudini vor permite unui ofițer din poliție sau din penitenciar să dezamorseze o situație care altfel va putea să degeneze în violență și, în general, vor contribui la atenuarea tensiunilor și ameliorarea calității vieții în stabilimentele poliției și penitenciarelor, în beneficiul tuturor celor implicați.

Administrația penitenciară trebuie să aleagă cu grijă personalul de toate gradele, deoarece de integritatea sa, de umanitatea sa, de aptitudinile personale și comportarea profesională depinde buna funcționare a locurilor de detenție (art. 46 din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acestea).

Personalul calificat (medici, psihologi, asistenți sociali, psihiatri) trebuie să urmărească evoluția comportamentală a persoanelor private de libertate, să le identifice nevoile și să construiască strategii de intervenție pentru fiecare persoană în parte.

► **Decesul persoanelor private de libertate în perioada privării de libertate** devine îngrijorător, în condițiile în care de asigurarea stării de sănătate a persoanelor custodiate este responsabilă administrația locului de detenție. În egală măsură, un rol important revine medicului și personalului medical care acordă persoanelor private de libertate asistența medicală, urmărind evoluția stării de sănătate și aplicarea măsurilor terapeutice necesare.

Decesul în incinta penitenciarelor, oricare ar fi cauza, se verifică de către organele de urmărire penală. **Potrivit art. 52 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, în cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează de îndată judecătorul de supraveghere a privării de libertate, parchetul și Administrația Națională a Penitenciarelor, familia persoanei decedate, o persoană apropiată acesteia sau, după caz, reprezentantul legal.**

Ca atare, obligațiile menționate mai sus revin oricărui medic din sistemul penitenciar, indiferent dacă este medic într-o unitate penitenciară sau într-un spital

penitenciar și indiferent de cauza deceselor înregistrate. **Or, în cazul Penitenciarelor Spital Rahova și Jilava cu ocazia anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, conducerea unităților a declarat că nu a fost necesară sesizarea parchetului, întrucât decesele s-au datorat unor cauze naturale. Aceste situații rămân în atenția Avocatului Poporului în vederea efectuării unor demersuri viitoare, având în vedere interpretarea sui-generis a prevederilor legale.**

Or, sub acest aspect, Administrația Națională a Penitenciarelor trebuie să dispună măsuri de respectare a dispozițiilor legale, în condițiile în care spitalele penitenciare sunt supuse aceluiași reguli cu celelalte unități penitenciare.

În cauza **Predică împotriva României, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat, reținând privarea de dreptul la un remediu procesual efectiv, în cazul unui deținut (Marian Predică) din Penitenciarul Rahova, care la 1 octombrie 2003 a fost găsit în celula sa într-o baltă de sânge, a fost transportat la spital, ulterior decedând.** Reclamantul (tatăl deținutului) a susținut că, atunci când s-a deplasat la spital să ridice cadavrul, acesta era desfigurat. Din certificatul de deces și din raportul de autopsie a reieșit că decesul a survenit în urma unor violențe care au cauzat un „traumatism cranio-facial grav” suferit cu câteva zile înainte de spitalizare. În raport s-a făcut referire și la alte leziuni și contuzii pe întreg corpul victimei. În 2010, o Comisie superioară de medicină legală a întocmit un alt raport din care reieșea că leziunile defunctului nu puteau fi cauzate printr-o simplă cădere din pat în urma unei crize de epilepsie. **Imediat după decesul victimei a fost deschisă o anchetă penală, care încă nu era finalizată la momentul la care instanța europeană a analizat cauza.** Informația potrivit căreia o echipă de mascați a fost implicată în decesul deținutului a fost ulterior confirmată printr-o scrisoare adresată Curții de către unul dintre deținuții din acea celulă. Din scrisoare reieșea în particular, faptul că tânărul a fost bătut violent și că alți martori oculari pot confirma acest lucru.

Dosarul medical al celui decedat atestă faptul că acesta era perfect sănătos în momentul încarcerării și nu a suferit niciodată de epilepsie, nici nu a urmat vreun tratament în acest sens. În plus, din certificatul de deces și din raportul de autopsie reiese că rănilor care au condus la deces au fost provocate înainte de data la care ar fi avut loc pretinsa criză de epilepsie. Procedura desfășurată de autoritățile naționale nu era încă finalizată, iar circumstanțele decesului nu erau

încă elucidate, cu toate că au trecut mai bine de 7 ani de la deschiderea anchetei penale. Curtea a conchis că autoritățile sunt responsabile de deces, fiind astfel încălcate prevederile art. 2 din Convenție.

Curtea a observat că ancheta penală în această cauză a fost una incoerentă, prezentând deficiențe grave. După mai bine de 7 ani, ancheta este pendinte, întrebările formulate de jurisdicțiile naționale nu au primit un răspuns și în ciuda faptului că a avut loc un omor prin violență, nici o persoană nu a fost trasă la răspundere. În baza acestor considerente, Curtea a constatat lipsa unei anchete eficiente, în ceea ce privește decesul deținutului, motiv pentru care art. 2 din Convenție este violat și sub acest aspect [extras din Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, autori: Radu Chiriță (coordonator), Ed. Hamangiu, București 2012, p. 148-149].

În privința deceselor persoanelor private de libertate în centrele de reținere și arestare preventivă, potrivit art. 130 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, *șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul înștiințează procurorul competent.* În acest context, apreciem că **dispozițiile menționate sunt insuficiente și desuete în raport cu prevederile art. 52 din Legea nr. 254/2013, fapt ce implică necesitatea punerii lor în acord cu legislația actuală, care conține garanții suplimentare pentru exercitarea drepturilor persoanelor condamnate și ale reprezentanților legali ai acestora.** Potrivit art. 52 din Legea nr. 254/2013 *”În cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează de îndată judecătorul de supraveghere a privării de libertate, parchetul și Administrația Națională a Penitenciarelor, familia persoanei decedate, o persoană apropiată acesteia sau, după caz, reprezentantul legal.*

(2) *Efectuarea autopsiei medico-legale și eliberarea certificatului medical constatator al decesului sunt obligatorii.”*

► **Suicidul, autoagresiunea și agresiunile fizice, ca aspecte des întâlnite în mediul carceral impun supravegherea categoriilor de persoane vulnerabile,** un rol deosebit revenind acordării asistenței medicale adecvate și consilierii psihologice, de natură a cunoaște tipologia deținuților, de a preveni eventualele acte suicidale ale acestora și de a trata afecțiunile cu care au fost diagnosticați.

Potrivit Normelor CPT, obligația de a fi răspunzător pentru deținuți, care revine personalului penitenciarului, înglobează responsabilitatea de a-i proteja împotriva altor deținuți care le-ar putea aduce prejudicii. De fapt, incidentele violente între deținuți sunt frecvente în toate sistemele penitenciare. Ele implică o mare varietate de fenomene, de la forme subtile de hărțuire până la intimidări fățișe și agresiuni fizice grave.

O strategie eficientă împotriva actelor de violență între deținuți cere ca personalul penitenciarelor să fie în măsură, inclusiv în termeni de efectiv, să-și exercite în mod convenabil autoritatea și funcția de supraveghere. **Personalul penitenciarului trebuie să acorde atenție semnelor de agitație și să fie totodată hotărât și format într-o manieră adecvată pentru a interveni când va fi cazul.** Existența unor relații pozitive între personal și deținuți, bazate pe noțiunile de securitate a detenției și pe responsabilitatea asupra deținuților constituie un factor crucial în acest context.

Prevenirea sinuciderilor reprezintă o altă problemă care intră în competența serviciilor de îngrijire medicală din închisori. Ele trebuie să asigure sensibilizarea privind această problemă în cadrul instituției, cât și dispunerea unor dispozitive adecvate. Controlul medical la sosire și procedura de primire în ansamblul ei are un rol important în acest context. Îndeplinite corect, ele pot identifica cel puțin câțiva dintre deținuții cu risc și îndepărta o parte din anxietatea noilor deținuți. Mai apoi, personalul închisorilor, indiferent de munca lui, trebuie atenționat asupra semnelor riscului de sinucidere. În acest sens, perioadele care preced sau urmează imediat unui proces sau, în anumite cazuri, perioadele anterioare eliberării se caracterizează printr-un risc crescut de sinucidere. O persoană identificată ca prezentând un risc crescut de sinucidere trebuie plasată sub observație, oricât este necesar. Apoi, astfel de persoane nu trebuie să aibă un acces ușor la obiecte care să le permită să se sinucidă. Trebuie luate măsuri pentru asigurarea unui flux de informații atât în cadrul unei instituții date cât și, dacă este necesar, între instituții (mai precis între respectivele servicii medicale de îngrijire) privind persoanele care au fost identificate ca reprezentând un potențial risc.

Serviciile de îngrijire medicală din închisori pot contribui la prevenirea violenței împotriva persoanelor reținute prin înregistrarea sistematică a leziunilor observate și, dacă este cazul, prin informarea generală a autorităților în cauză.

Imediat după depunere, **deținuții vor fi evaluați pentru a se stabili dacă reprezintă un risc pentru siguranța celorlalți deținuți, a personalului din penitenciare, a vizitatorilor sau chiar pentru ei înșiși. Se vor lua măsuri care să asigure siguranța deținuților, a personalului din penitenciar și a vizitatorilor, care să reducă la minimum riscul de violență și de producere a unor evenimente ce ar putea reprezenta o amenințare pentru siguranță. Asistența medicală în mediul penitenciar va asigura tratament psihiatric tuturor deținuților care necesită o astfel de terapie, acordând o atenție specială prevenirii suicidelor (art. 52 pct. 1 și 2, art. 47 pct. 2 din Recomandarea (2006) 2 a Comitetului de Miniștri referitoare la Regulile penitenciare europene).**

În același timp, **pentru evitarea incidentelor specifice spațiului carceral, un rol deosebit trebuie acordat selectării, pregătirii, evaluării periodice a personalului penitenciar.**

În acest sens, Regulile penitenciare europene stabilesc **că penitenciarele vor fi gestionate într-un context etic, care recunoaște obligația de a trata deținuții cu omenia și respectul cuvenit oricărei ființe umane. Personalul va avea o idee foarte clară asupra scopului sistemului penitenciar, de reeducare a persoanelor private de libertate. O atenție specială se va acorda relației dintre personalul din penitenciar, care intră în contact direct cu deținuții și deținuții aflați în custodie.**

► **Refuzul de hrană** constituie o formă de protest prin care persoanele private de libertate urmăresc rezolvarea unor probleme cu care se confruntă. Ascultarea persoanelor condamnate și examinarea măsurilor ce pot fi luate pentru soluționarea cauzelor care constituie motive ale refuzurilor de hrană reprezintă mijloace de intervenție principale, în sarcina șefului secției de deținere, a directorului penitenciarului, a medicului, a judecătorului de supraveghere a privării de libertate. În situația în care deținuții își mențin hotărârea de a refuza hrana, starea acestora se supraveghează de către medic, putând fi decisă chiar transferarea într-o instituție medicală din rețeaua Ministerului Sănătății, conform art. 54 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Ordinul nr. 429/C/2012 al Ministrului Justiției privind asigurarea asistenței medicale în penitenciare stabilește norme în sarcina personalului medical în cazul refuzului de hrană. Astfel, în cazul în care o persoană privată de

libertate refuză să primească hrana, personalul medical al locului de deținere are obligația de a explica celui în cauză consecințele deciziei sale asupra stării de sănătate. Din ziua intrării în refuz de hrană, medicul examinează persoana privată de libertate zilnic sau ori de câte ori este necesar, consemnând evoluția stării de sănătate în fișa medicală și într-un registru anume destinat.

Toate manevrele medicale pentru refacerea stării de sănătate a persoanelor private de libertate aflate în refuz de hrană se efectuează cu acordul acestora, atât timp cât sunt conștiente și au discernământul păstrat.

În situația în care starea sănătății se agravează din cauza refuzului de hrană sau al unor afecțiuni preexistente, persoana privată de libertate este transferată ori, după caz, internată într-o unitate spitalicească.

Referitor la *forma de protest a refuzului de hrană*, apreciem că în legislația actuală se impun a fi reglementate cât mai detaliat măsurile ce trebuie luate de autoritățile publice responsabile, având în vedere că un refuz de hrană prelungit poate avea ca efect decesul persoanei private de libertate, persoană aflată în custodia statului. Astfel, sunt necesare prevederi referitoare la stabilirea unui prag critic, în funcție de care să intervină un corp profesional calificat cu atribuții concrete, precum și prevederi referitoare la verificarea discernământului persoanei private de libertate.

În contextul celor expuse, menționăm Recomandările emise de Avocatul Poporului, prin care a solicitat unităților penitenciare și după caz Administrației Naționale a Penitenciarelor dispunerea măsurilor legale pentru: transferarea unui deținut aflat în refuz de hrană într-o instituție medicală din rețeaua medicală a Ministerului Sănătății, în cazul Penitenciarului Spital Dej; examinarea aspectelor privind neconcordanțele constatate în privința înregistrărilor referitoare la refuzul de hrană declarat de un deținut, precum și lipsa unor documente din dosarul acestuia, în cazul Penitenciarului Galați; măsuri pentru prevenirea, depistarea și împiedicarea consumului de droguri, informarea familiilor deținuților în situația în care starea sănătății acestora este gravă, îndeplinirea obligației legale de a înștiința parchetul în cazul decesului unui deținut într-un spital civil în cazul Penitenciarului Giurgiu.

1.2. Decese și suicide

1.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului, a rezultat că una din cauzele deceselor a fost *suicidul*, în general prin spânzurare, spre exemplu: 3 cazuri înregistrate la *Penitenciarul Galați*; câte un caz la *Penitenciarele Craiova, Codlea, Aiud, Bacău, Tulcea*.

Ca afecțiuni medicale, în penitenciare s-a constatat o predominanță a deceselor cauzate de insuficiențe cardio-respiratorii, infarct miocardic, iar alte decese au fost cauzate de hepatită, boli infecțioase, pneumonie, tuberculoză, accident vascular cerebral hemoragic, leucemie, tumori maligne, HIV/SIDA, ciroză hepatică decompensată, bronhopneumonie. Spre exemplu:

Penitenciarul Codlea: în anul 2014, au avut loc **două decese**, astfel:

- **o sinucidere**, în cazul unui deținut care a prezentat la încarcerare o stare depresivă, cu tentative de suicid în trecut (ingerare de obiecte, medicamente, incendiere, aruncare de la etaj), fiind diagnosticat **cu tulburare mixtă de personalitate**. Aspectele privind decesul acestuia au făcut **obiectul unui dosar penal al Parchetului de pe lângă Judecătoria Brașov**, dosar în care, **prin ordonanța procurorului s-a dispus clasarea cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă** prevăzută de art. 192 alin. (1) Cod penal.

- **în anul 2015**, a avut loc **un deces**, având drept cauză stop cardio respirator - infarct miocardic acut.

► *Penitenciarul Aiud:* în cursul anului 2014, și până la data efectuării anchetei au fost înregistrate un număr de 6 decese, dintre care 2 cazuri de suicid și 4 decese din cauze naturale.

Din examinarea certificatelor medicale constatatoare ale deceselor rezultă:

- în **3 cazuri**, motivele deceselor au fost: insuficiență cardio-circulatorie insuficiență cardio-respiratorie; infarct miocardic;

- în **2 cazuri**, motivele deceselor s-au datorat unui sindrom asfixic, respectiv „posibil sugrumare”;

- **într-un caz** decesul a fost cauzat de hemoragie internă-plagă tăiată-înțepată cervico-toracică cu lezare de vase sanguine mari.

► **Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău:** în anul 2014, au fost înregistrate **trei decese**, după cum urmează: un deces la Spitalul TBC Bacău, cu diagnostic stop cardio-respirator; un alt **deces prin spânzurare în baia camerei de deținere**; un deces la Spitalul Județean Bacău, cu diagnostic stop cardio-respirator.

În toate situațiile, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Bacău și a fost informată Administrația Națională a Penitenciarelor, dar pentru niciunul din cazuri nu au fost primite rezoluțiile parchetului.

► **Penitenciarul Craiova:** au fost înregistrate **7 decese**, 6 dintre acestea survenind din cauze naturale și **o sinucidere prin spânzurare, sinucidere ce a făcut obiectul unei sesizări din oficiu a instituției Avocatul Poporului. Până la data efectuării anchetei, parchetul nu comunicase rezoluția.**

► **Penitenciarul Tulcea:** au fost înregistrate **4 decese: 3 decese din cauze naturale și unul prin moarte violentă (spânzurare)**, fiind sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea. În cazul deținutului decedat prin spânzurare, Parchetul de pe lângă Tribunalul Tulcea a efectuat cercetări în cauză și prin Ordonanță a dispus clasarea cauzei, având ca obiect săvârșirea infracțiunilor de ucidere din culpă și determinarea sau înlesnirea sinuciderii prevăzută de art. 192 alin. (1) și respectiv art. 191 alin. (1) din Codul penal.

► **Penitenciarul Iași:** s-au înregistrat **8 decese**, din care 6 ca urmare a insuficienței cardio-respiratorii, un deces-comă și un deces - hemoragie cerebrală netraumatică.

► **Penitenciarul Târgu Jiu:** a fost înregistrat **un deces**, în situația unei persoane în vârstă de 67 ani, cauza fiind insuficiență acută cardiorespiratorie, consecința unui infarct miocardic, moarte neviolentă. Până la data efectuării anchetei, parchetul nu comunicase rezoluția.

► **Penitenciarul Baia Mare:** în cursul anului 2015, în Penitenciarul Baia Mare, **o persoană privată de libertate** a suferit infarct, decesul acesteia producându-se la Spitalul Municipal Baia-Mare.

► **Penitenciarul Botoșani:** s-a înregistrat **un deces** cauzat de insuficiență cardio-respiratorie acută.

► **Penitenciarul Slobozia:** în anul 2014, s-a constatat **decesul unui deținut**, care era în tranzit, cauza fiind insuficiență cordio-respiratorie acută, generată de o pneumonie acută hemoragică. A fost sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul

Ialomița, dar nu au fost constatate aspecte din care să se rețină culpa administrației penitenciarului cu privire la deces, survenit din cauze naturale.

► **Penitenciarul Târgșor:** au fost înregistrate 2 **cazuri** în care persoane private de libertate au decedat, respectiv: un caz cu diagnostic de stop cardio respirator prin infarct miocardic acut, care nu a putut fi resuscitat de echipajul SMURD; un caz cu diagnosticul de hemoragie digestivă superioară, ulcere gastrice multiple, accident vascular ischemic temporal bilateral. Decesul a survenit după o perioadă de 4 luni de spitalizare în secția de neurologie a Spitalului Județean Ploiești. În ambele cazuri, au fost sesizate organele de urmărire penală, dar dosarele nu fuseseră încă soluționate.

► **Penitenciarul Mărgineni:** în perioada 2014, până la data efectuării anchetei, au fost înregistrate 2 **cazuri** în care persoane private de libertate au decedat, având drept cauze: infarct miocardic; hepatită acută și insuficiență hepatică. În ambele cazuri, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Dâmbovița, însă cauzele nu fuseseră încă soluționate.

► **Penitenciarul Poarta Albă:** au fost înregistrate 3 **decese în anul 2014 și 1 deces în anul 2015**, din cauze naturale: boli infecțioase, pneumonie, infarct miocardic acut. Pentru fiecare deces, conducerea Penitenciarului Poarta Albă a informat Parchetul de pe lângă Tribunalul Constanța. În urma verificărilor efectuate, organele abilitate nu au constatat aspecte din care să se rețină culpa administrației penitenciarului cu privire la decese, acestea survenind din cauze naturale.

► **Penitenciarul Spital București - Jilava:** în perioada 2014 și până la data efectuării anchetei, au fost înregistrate 12 **decese**, având drept cauze: cancer bronhopulmonar; infecție HIV; tuberculoză pulmonară; limfom malign; insuficiență cardiacă; infarct miocardic acut; accident vascular cerebral hemoragic; leucemie; ramolism cerebral; insuficiență cardio-respiratorie de tip central. **Conducerea unității a declarat că nu a fost necesară sesizarea parchetului, întrucât decesele s-au datorat unor cauze naturale.**

► **Penitenciarul Spital București-Rahova:** în perioada 2014 până la data efectuării anchetei, au fost înregistrate 29 **decese**, cauzele fiind: tumori maligne; complicații apărute după AVC, IMA; HIV/SIDA; infecție HIV și TB; ciroză hepatică decompensată; bronhopneumonie de cauză neprecizată. **Conducerea unității a**

declarat că nu a fost necesară sesizarea parchetului, întrucât decesele s-au datorat unor cauze naturale.

► **Penitenciarul Galați:** în anul 2014 au fost înregistrate **3 decese** având drept cauze insuficiență cardio-respiratorie acută provocată de asfixie mecanică **prin spânzurare**, soluțiile parchetului fiind de clasare a cauzelor.

1.2.2. Aspectele importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ În baza informațiilor din mass-media, referitoare la un deținut decedat în *Penitenciarul Galați*, instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a dispus efectuarea unei anchete referitoare la circumstanțele producerii decesului persoanei private de libertate. În urma anchetei efectuate, a rezultat că deținutul fusese prezentat la Cabinetul medical acuzând dureri de stomac și vărsături cu sânge, i-a fost pus diagnosticul de gastroduodenită și i-a fost administrată o fiolă de No-spa. Conform certificatului constatator al decesului, cauzele decesului deținutului au fost insuficiență cardio-respiratorie acută, infarct miocardic acut, ateroscleroză coronariană.

Urmare a decesului survenit, Penitenciarul Galați a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Galați, iar în privința stadiului de soluționare a dosarului, **instituția Avocatul Poporului a solicitat informații. Parchetul a comunicat că a fost dispusă începerea urmăririi penale „in rem” sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă.** Dosarul se afla la Poliția Municipiului Galați-Secția 5 Poliție, pentru efectuarea de cercetări, urmând ca la finalizarea acestora să ne fie comunicată soluția. (Dosar nr. 4251/2015, aflat în lucru)

■ **Marian și Ion** (nume fictive) **ne-au sesizat în privința decesului lui Matei, deținut în Penitenciarul Giurgiu, susținând că: au fost anunțați la data de 5 ianuarie 2014, de o familie că în penitenciar, asupra lui Matei s-a găsit, la sfârșitul lunii decembrie 2013, un telefon mobil și că acesta a fost agresat fizic (bătut și torturat) de cadre ale Penitenciarului Giurgiu, aflându-se la Spitalul Clinic de Urgență București (Floreasca); deținutul a fost găsit în spitalul menționat în stare de comă, deși inițial li se comunicase că deținutul nu se afla în această unitate medicală; la data de 6 ianuarie 2014, directorul Penitenciarului Spital București Rahova nu a aprobat familiei vizitarea deținutului, motivat de**

faptul că acesta era sancționat disciplinar; cu ocazia audienței acordate la data de 9 ianuarie 2014, au fost informați de către directorul Penitenciarului Spital București Rahova că Matei a decedat în acea zi; prezentându-se la Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici”, inițial nu au găsit cadavrul, deoarece nu a putut fi identificat după nume, ulterior acesta fiind găsit la cadavre neidentificate; Serviciul de Investigații Criminale-Poliția Sectorului 4 a solicitat Direcției pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date eliberarea unei adeverințe de identitate cu datele de stare civilă ale persoanei decedate, în cuprinsul adresei menționându-se „neavând documente de identitate asupra sa”, deși din adresa formulată rezultau datele de stare civilă.

Față de cele expuse, instituția Avocatul Poporului a întreprins următoarele demersuri:

- referitor la decesul deținutului, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul București, care ne-a adus la cunoștință că s-a dispus prin ordonanța procurorului efectuarea unei constatări medico-legale (necropsie), urmând ca după comunicarea acesteia și după finalizarea cauzei, soluția să ne fie adusă la cunoștință. În acest context, ne-am adresat Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” București solicitând informații privind stadiul raportului medico-legal de necropsie dispus în cauză, demers în urma căruia ni s-a comunicat că raportul medico-legal fusese finalizat și urma a fi înaintat Parchetului de pe lângă Tribunalul București (organul judiciar care a solicitat autopsia) după achitarea contravalorii acestuia.

Instituția Avocatul Poporului a sesizat Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, având în vedere că potrivit art. 8 alin. (1) lit. b) din Ordonanța Guvernului nr. 1/2000 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală, cheltuielile necesare pentru efectuarea constatărilor, expertizelor, precum și a altor lucrări medico-legale dispuse de organele de urmărire penală sau de instanțele judecătorești constituie cheltuieli judiciare care se avansează de stat și se suportă, în condițiile legii, dacă lucrările au fost dispuse de procurori, din bugetul de venituri și cheltuieli al Ministerului Public. Urmare a demersului întreprins, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ne-a comunicat că Parchetul de pe lângă Tribunalul Giurgiu a intrat în posesia Raportului Medico-legal de necropsie, urmând

să administreze probele necesare în vederea aflării adevărului și soluționării cu celeritate a cauzei.

- referitor la aspectele de natură administrativă (procedura prezentării deținutului de la Penitenciarul Giurgiu la Unitatea de Primiri Urgențe Giurgiu, la Spitalul Clinic de Urgență București-Floreasca; preluarea dosarului individual al deținutului de la Penitenciarul Giurgiu la Penitenciarul Spital București Rahova; înregistrarea cadavrului deținutului la INML București ca neidentificat; autoritatea publică obligată să sesizeze parchetul în legătură cu decesul deținutului; informarea familiei în privința stării de sănătate a condamnatului și decesul acestuia; sancțiunile disciplinare aplicate deținutului și respingerea solicitării privind acordarea dreptului de a primi vizite), au fost efectuate anchete la Penitenciarul Giurgiu, la Penitenciarul Spital București Rahova, la Spitalul Clinic de Urgență București-Floreasca, la INML București și la Administrația Națională a Penitenciarelor, din care au rezultat următoarele:

În data de 28.12.2013, în jurul orelor 22:00, persoanele private de libertate din cameră au raportat agentului supraveghetor că Matei are un comportament anormal, este agitat, astfel că asistentul medical a luat măsura prezentării deținutului la Unitatea de Primiri Urgențe Giurgiu, de unde apoi a fost trimis la Spitalul de Urgență București Floreasca, unde a decedat. Deși în Penitenciarul Giurgiu s-a realizat o filmare a deținutului, în data de 28.12.2013, filmarea nu mai exista.

La solicitarea formulată în data de 6 ianuarie 2014, mamei deținutului nu i s-a permis vizitarea acestuia (aparținătorii aflând prin mijloace proprii despre faptul că deținutul a fost internat la Spitalul Floreasca), motivat de faptul că acesta fusese sancționat disciplinar de Penitenciarul Giurgiu, începând cu data de 24 decembrie 2013, cu suspendarea dreptului de a primi vizite pe o perioadă de 3 luni. O nouă încercare de a-l vizita pe deținut a făcut-o unchiul acestuia, în data de 9 ianuarie 2014, „când a fost anunțat că vizita nu se mai poate aproba nici pe motive umanitare”, deoarece deținutul decedase.

Ulterior solicitării din 6 ianuarie 2014, conducerea Penitenciarului Spital București Rahova „a încercat” să ia legătura cu familia, dar destinatarii nu au putut fi contactați. Întrucât starea de sănătate a deținutului se înrăutățise, directorul unității „urma” să solicite aprobarea conducerii Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru ca

familia să îl poată vedea, „o vizită în adevăratul sens al cuvântului neputând avea loc deoarece deținutul era în comă”. Diligențele nu au mai putut fi efectuate, deoarece a survenit decesul. S-a reușit în cele din urmă luarea legăturii cu familia chiar dacă, cu ocazia audienței din data de 6 ianuarie 2014, mama acestuia nu a lăsat nicio dată de contact. În data de 9 ianuarie 2014, supraveghetorii sectorului vizite din cadrul Penitenciarului Spital Rahova au anunțat familia deținutului despre decesul acestuia.

La 9 ianuarie 2014, Penitenciarul Spital București-Rahova a transmis către Spitalul

Clinic de Urgență Floreasca o adresă prin care *a solicitat să fie depuse diligențele pentru informarea Parchetului de pe lângă Tribunalul București cu privire la decesul lui Matei*, persoană privată de libertate. De asemenea, au fost informate Administrația Națională a Penitenciarelor, Inspectoratul Județean de Poliție Teleorman, judecătorul delegat pentru executarea pedepselor privative de libertate, respectiv Judecătoriile Sectorului 1 București și Giurgiu. Spitalul Clinic de Urgență București-Floreasca a sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul București.

Având în vedere disfuncționalitățile constatate, Avocatul Poporului a formulat Recomandări Ministerului Justiției și directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor, sub următoarele aspecte:

► *reevaluarea de către Penitenciarul Giurgiu a modalității de acordare a asistenței medicale a deținuților, sub aspectul diagnosticării, prescrierii și administrării tratamentului medicamentos și dispunerea măsurilor care se impun;*

► *stabilirea de măsuri concrete și eficiente în scopul prevenirii, depistării și împiedicării consumului de droguri în Penitenciarul Giurgiu și în celelalte unități penitenciare și măsurile legale ce se impun;*

► *stabilirea măsurilor și a modalității concrete de îndeplinire a obligației legale*

de informare de către administrațiile penitenciarelor a familiilor deținuților în cazul

în care starea de sănătate a acestora este gravă;

► *verificarea amănunțită a împrejurărilor și cauzelor pentru care înregistrarea*

video din data de 28 decembrie 2013 a Penitenciarului Giurgiu nu se mai putea găsi;

► *stabilirea de modalități concrete privind îndeplinirea de către unitățile penitenciare a obligației legale de a înștiința parchetul în cazul decesului unui deținut într-un spital civil;*

► *adoptarea unor norme care să reglementeze obligativitatea ca în situația transferării deținuților în spitalele din sistemul sanitar civil, în afara foii de observație/bilet de trimitere emis de unitatea penitenciară, deținuții să fie însoțiți de un document de identitate;*

► *adoptarea unor norme care să reglementeze procedura transferului, obligațiile penitenciarelor și ale unităților sanitare civile în cazul acordării asistenței medicale persoanelor private de libertate în spitalele civile.*

Urmare a Recomandărilor emise de Avocatul Poporului, Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că au fost dispuse următoarele măsuri:

- prelucrarea aspectelor sesizate de instituția Avocatul Poporului în cadrul consiliului de conducere a unității; achiziționarea și montarea unui număr de 19 camere de luat vederi fixe pe secțiile de deținere și curțile de plimbare în scopul semnalării imediate a producerii incidentelor, urmând ca în cursul lunii mai să se monteze camere video pe toate secțiile de deținere; achiziționarea a 2 camere de luat vederi portabile pentru dotarea șefilor de tură și a echipei operative aflați în serviciu în vederea filmării incidentelor;

- efectuarea de percheziții în vederea depistării surplusului de medicamente aflate în posesia deținuților; valorificarea informațiilor/suspiciunilor de existență a medicamentelor în posesia deținuților, verificarea prescrierii și distribuirii acestora de către cabinetul medical al unității, efectuarea de percheziții pentru ridicarea surplusului; desemnarea unui agent din cadrul sectorului operativ care să asiste la distribuirea tratamentului psihiatric pentru deținuți; desemnarea locțiitorului șefului de tură care să asiste la distribuirea metadonei pentru deținuți; monitorizarea deținuților cu afecțiuni psihice, precum și a celor cunoscuți cu intenții de suicid/vulnerabili; monitorizarea strictă a medicamentelor cu regim special (psihiatric, metadonă etc.) și a modului de distribuire a acestora către deținuți; instruirea agenților dispeceri în vederea anunțării aparținătorilor deținuților în situația internării acestora în unități spitalicești din rețeaua Ministerului Sănătății; în urma verificării cauzelor și a împrejurărilor în care nu a fost salvată înregistrarea video din data de 28.12.2013, s-a

luat măsura atenționării celor răspunzători pe această linie, precum și nominalizarea unor persoane cu responsabilități clare în domeniu; desfășurarea unei sesiuni de instruire cu agenții desemnați (cameramani și supraveghere video) cu privire la înregistrarea video a incidentelor, dar mai ales referitor la stocarea și păstrarea acestor înregistrări; Administrația Penitenciarului Spital București Rahova a dispus măsuri specifice, astfel încât pe viitor să nu mai existe situații în care să nu fie sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul București cu privire la decesul unui deținut; în situația transferului deținuților, a căror stare de sănătate este gravă, într-un penitenciar spital sau un spital din rețeaua Ministerului Sănătății, familiile acestora vor fi înștiințate și în scris; deși legislația în vigoare nu permite acordarea necondiționată a dreptului la vizite deținuților a căror stare de sănătate este gravă, chiar dacă aceștia sunt sancționați disciplinar în acea perioadă cu suspendarea dreptului de a primi vizite, Administrația Națională a Penitenciarelor își exprimă disponibilitatea de a identifica soluții legale punctuale în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte.

■ **Potrivit unui articol publicat în mass-media, un deținut din Penitenciarul Poarta Albă a decedat în ziua de 20 iulie 2014, la Spitalul Județean Constanța.** Potrivit articolului menționat, deținutul a acuzat „probleme respiratorii”, s-a simțit rău în penitenciar și a fost dus de urgență la spital, fiind internat la Spitalul de Urgență Constanța, unde a decedat din cauza unei pneumonii”.

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a efectuat o anchetă la Penitenciarul Poarta Albă, din care a rezultat că deținutul a fost prezentat la Penitenciarul Poarta Albă fiind luat în evidență cu afecțiunile de: astm bronșic, insuficiență circulatorie venoasă membru inferior drept, hemangiom braț drept operat, deviație sept nazal, operat în 2014.

La data de 17 iulie 2014, deținutul s-a prezentat la cabinetul medical acuzând junghi intercostal și dispnee inspiratorie; s-a constatat că pacientul era afebril, valorile tensiunii arteriale fiind 120/80 mmHg, frecvența cardiacă (alura ventriculară), 72 bătăi/minut, fără raluri supraadăugate, administrându-i-se tratament medical.

Deținutul s-a prezentat din nou la data de 18 iulie 2014, la cabinetul medical al locului de detenție, administrându-i-se tratament medical. La aceeași dată, deținutul s-a prezentat iarăși la cabinetul medical, fiind internat la Penitenciarul Spital Poarta Albă unde, în urma examinării și datorită evoluției nefavorabile a fost apelat serviciul 112, deținutul fiind transferat la Spitalul Județean Constanța. La respectiva unitate

spitalicească a primit tratament pentru pneumonie, iar la data de 20 iunie 2014, ora 21:30 a decedat; potrivit certificatului constatator al decesului, eliberat de Serviciul Județean de Medicină Legală Constanța, cauza directă a decesului a fost șocul septic, cauzele antecedente constând în pleurezie purulentă parapneumonică, iar starea morbidă inițială - pneumonie dreaptă.

Având în vedere decesul persoanei private de libertate, instituția Avocatul Poporului a sesizat Spitalul Județean Constanța, Administrația Națională a Penitenciarelor și Parchetul de pe lângă Judecătoria Medgidia.

Potrivit informațiilor comunicate de ANP, conducerea unității a precizat ca motive pentru care deținutul nu a fost transferat la Penitenciarul Spital Poarta Albă: simptomatologia pacientului la momentul prezentării la cabinetul medical era minimă și nu se încadra în categoria urgență; în data de 17.07.2014, medicul a recomandat internarea pentru că pacientul era cunoscut cu afecțiune respiratorie cronică și a considerat că era bine să fie investigat suplimentar; în data de 18.07.2014, medicul a examinat pacientul, iar acesta nu prezenta semne clinice respiratorii și nici acuze subiective cu caracter de urgență; internat la Penitenciarul Spital Poarta Albă, starea de sănătate a pacientului s-a deteriorat, sens în care a fost prezentat de urgență la Spitalul Clinic Județean de Urgență Constanța, unde a rămas internat până la data de 20.07.2013, când a intrat în stop cardio respirator și exitus.

Parchetul de pe lângă Judecătoria Medgidia ne-a comunicat că a *fost începută urmărirea penală sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă, prevăzută de art. 192 alin. (1) Cod penal, cercetările fiind continuate de aceeași unitate de parchet (Dosar nr. 7459/2014).*

■ **Potrivit informațiilor din mass-media, Marius (nume fictiv), deținut în Penitenciarul Craiova, condamnat la o pedeapsă privativă de libertate în cuantum de 23 de ani pentru săvârșirea infracțiunii de omor calificat a fost găsit spânzurat în infirmeria penitenciarului de către colegii din camera de detenție.**

În vederea stabilirii împrejurărilor în care deținutul s-a sinucis prin spânzurare, Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a dispus efectuarea unei anchete la Penitenciarul Craiova, din care au rezultat următoarele: în dimineața zilei de 20 august 2014, deținutul a declarat că intră în refuz de hrană, invocând nemulțumiri legate de regimul de hrană alocat, motiv pentru care a fost internat în infirmeria unității în vederea monitorizării; în aceeași zi, în jurul orelor 20:25

supraveghetorul de pe infirmerie a purtat o discuție de aproximativ 10 minute cu deținutul, neremarcând nimic special în starea acestuia; în jurul orelor 21:00 deținutul nu a mai răspuns la apel; s-a solicitat prezența șefului de tură și a asistentei de serviciu; s-a constatat că deținutul era spânzurat în interiorul grupului sanitar; a fost anunțat SMURD-ul, echipajul continuând manevrele de resuscitare începute de către asistenta de serviciu; s-a constatat decesul deținutului; a fost sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Dolj și Serviciul Investigații Criminale din cadrul I.P.J. Dolj în vederea efectuării cercetărilor specifice, precum și Administrația Națională a Penitenciarelor și judecătorul de supraveghere a executării pedepselor.

Față de cele expuse, **instituția Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Dolj, care ne-a comunicat că s-a dispus “clasarea întrucât nu au rezultat date concrete privind comiterea de către o anumită persoană a unei fapte de natură penală care să aibă drept consecință decesul numitului Marius.” (Dosar nr. 9025/2014)**

■ **În cadrul unei anchete efectuate de către Biroul Teritorial Brașov la Penitenciarul Codlea, județul Brașov, cu ocazia audienței acordate deținutului care a sesizat instituția Avocatul Poporului, acesta ne-a adus la cunoștință despre decesul unei persoane private de libertate din Penitenciarul Codlea. Astfel, petentul acuza un agent al penitenciarului că ar fi ignorat solicitarea deținutului decedat de a lua legătura cu familia sa (fiica deținutului fiind internată în spital), motiv ce l-a determinat să se sinucidă.**

Față de cele expuse, **instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu și a solicitat Administrației Naționale a Penitenciarelor și Parchetului de pe lângă Judecătoria Brașov informații despre împrejurările în care a decedat deținutul.**

Urmare a demersurilor întreprinse, **am fost informați că diagnosticul de deces a persoanei private de libertate a fost encefalopatie hipoxică, provocată de asfixie mecanică prin spânzurare. Din verificările efectuate a rezultat că la evaluarea psihologică inițială deținutul a afirmat că a avut mai multe tentative de suicid. Deținutul prezenta la încarcerare o stare depresivă, cu tentative de suicid în trecut (ingerare de obiecte, medicamente, incendiere, aruncare de la etaj), fiind diagnosticat cu tulburare mixtă de personalitate. În luna ianuarie 2014, a mai avut o tentativă de suicid și a fost prezentat la spitalul de psihiatrie pentru consultații și tratament adecvat. În timpul consilierii psihologice, a exprimat îngrijorări foarte mari**

referitoare la starea de sănătate a fiicei sale, afirmând totodată că are probleme de relaționare cu soția. Psihologul de caz a menținut legătura cu șeful de secție, căutând împreună soluții care să-l ajute pe deținut să treacă mai ușor peste aceste dificultăți. Deși a fost din nou consiliat, se afla în continuare în stare depresivă, însă a afirmat că a vorbit cu soția sa la telefon, care i-a comunicat detalii referitoare la starea de sănătate a fiicei sale.

Pe fondul unei vești proaste primite de la familie cu privire la starea medicală a fiicei sale, deținutul s-a spânzurat de grilajul de la geamul băii camerei de deținere, cu un lanț confecționat din material textil. A fost transportat la Spitalul Județean Brașov, secția U.P.U., unde a rămas internat în stare comatoasă, asistat de aparatura de susținere a funcțiilor vitale, până la momentul decesului.

Prin ordonanța procurorului Parchetului de pe lângă Judecătoria Brașov s-a dispus clasarea cauzei sub aspectul săvârșirii infracțiunii de ucidere din culpă prevăzută de art. 192 alin. (1) Cod penal. *Susținerile condamnatului conform cărora sinuciderea persoanei private de libertate ar fi fost generată de atitudinea unor cadre din Penitenciarul Codlea au fost nefondate, nejustificând efectuarea de cercetări sub aspectul săvârșirii infracțiunii de abuz în serviciu (Dosar nr. 8851/2014).*

■ **Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu urmare a informațiilor transmise de România TV. net referitoare la cazul unui deținut din *Penitenciarul Rahova* care s-a sinucis. În privința aspectelor sesizate, a fost efectuată o anchetă la Penitenciarul Rahova, ocazie cu care s-a constatat că, potrivit certificatului constatator al decesului, cauza acestuia a fost *„insuficiență cardiorespiratorie acută, asfixie mecanică, spânzurare”.***

Deținutul a fost găsit spânzurat cu un șnur, de grinda de deasupra ușii de acces în toaleta situată în grupul sanitar al camerei.

Din discuțiile purtate cu medicul a rezultat că, anterior producerii evenimentului, deținutul a fost la cabinetul medical fiind neliniștit, deoarece **aflase că o să primească o pedeapsă mare și că o să fie transferat la Penitenciarul Giurgiu. Deținutul a fost consiliat medical timp de câteva minute și în aceeași zi a fost trimis la șeful secției 3.**

Din Registrul de consultații medicale rezulta că persoana privată de libertate a fost de nenumărate ori la cabinetul medical, în urma solicitărilor verbale făcute la apelul de dimineață, conform programului de consultații, acest lucru fiind consemnat în filele registrului în mai multe zile

Conform Dosarului personal al deținutului, acesta primise 6 vizite; a fost recompensat în urma participării la programe educative; a fost evaluat psihologic în perioada 19.11.2014-09.02.2015, **la momentul evaluării nefiind necesară asistență psihologică**. Dosarul conținea adresa Penitenciarului Rahova către Parchetul de pe lângă Tribunalul București, în care se menționa faptul că au fost efectuate informări și la IGPR, DGPMB, judecătorul de supraveghere a privării de libertate din cadrul Penitenciarului București-Rahova, serviciul de urgențe 112 și familia persoanei decedate.

Instituția Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul București, solicitând informații privind stadiul soluționării dosarului penal având ca obiect decesul deținutului, precum și soluția dispusă.

Parchetul de pe lângă Tribunalul București ne-a comunicat că dosarul se afla în curs de soluționare, nefiind finalizat raportul de autopsie medico-legală dispus în cauză (Dosar nr. 6079/ 2015 în lucru).

1.3. Refuz de hrană

1.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În perioada de referință, anul 2014 și până la data efectuării anchetelor (februarie-martie 2015), la nivelul sistemului penitenciar au fost înregistrate o serie de cazuri de refuz de hrană, reținând cu titlu de exemplu: 223 în Penitenciarul Galați (176 în anul 2014 și 47 în anul 2015); 125 în Penitenciarul Iași; 69 în Penitenciarul Focșani; 63 în Penitenciarul Craiova; 62 în Penitenciarul Aiud și în Penitenciarul Brăila; 58 în Penitenciarul Botoșani; 56 în Penitenciarul Poarta Albă; 54 în Penitenciarul Slobozia, 52 în Penitenciarul Vaslui.

Ca motive invocate în refuzurile de hrană de către persoanele condamnate amintim: *respingerea cererilor de transfer* de către Administrația Națională a Penitenciarelor; *motive juridice și medicale*; nemulțumiri privind lipsa demersurilor

legale din partea penitenciarului pentru *încadrarea în grad de handicap; schimbarea regimului de detenție; nemulțumiri privind rapoarte de incident; nemulțumiri față de condițiile de cazare; probleme cu ceilalți colegi de celulă; cazarea în cadrul altor secții de deținere; motive personale.*

Din examinarea *motivelor* invocate de persoanele private de libertate în situația *refuzului de hrană*, se constată că o parte a acestora vizează aspecte legate strict de sistemul penitenciar (*transferuri, stabilirea regimului de detenție, condiții de cazare, tratament medical*), aspecte a căror soluționare depinde exclusiv de conducerea penitenciarelor, care trebuie să procedeze la analiza în concret a acestora și la soluționarea lor, în măsura în care este posibil.

Conform adresei din 11.09.2015, numărul cazurilor de persoane care au recurs la forma de protest a *refuzului de hrană* în anul 2015, a fost: **1103 cazuri**, cele mai multe fiind înregistrate la: **317** la *Penitenciarul Poarta Albă*, **131** la *Penitenciarul Galați*, **98** la *Penitenciarul Rahova* și **76** la *Penitenciarul Iași*.

Concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar:

► ***Penitenciarul Galați:*** în anul 2014, au fost înregistrați **176** deținuți care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană (unii de mai multe ori), principalele motive fiind cele juridice și cele referitoare la transfer. În anul 2015, au fost înregistrați **47** deținuți aflați în refuz de hrană, motivele fiind de aceeași natură.

► ***Penitenciarul Iași:*** în perioada de referință, au fost înregistrate **125** de cazuri în care deținuții au recurs la refuz de hrană, din motive juridice, medicale, transfer la alte unități penitenciare etc.

► ***Penitenciarul Brăila:*** în anul 2014, au fost înregistrați **62** deținuți care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană, principalele motive fiind cazarea în altă cameră, situația juridică și probleme disciplinare.

► ***Penitenciarul Craiova:*** în perioada de referință, au fost înregistrate **63** de cazuri de refuz de hrană, deținuții recurgând la această formă de protest din motive personale și din cauză că Administrația Națională a Penitenciarelor le-a respins cererile de transfer în alte penitenciare.

► ***Penitenciarul Focșani:*** în anul 2014, au fost înregistrate **66** de situații de refuz de hrană, iar de la începutul anului 2015, **3 situații de refuz de hrană**, motivate fie de soluționarea unor probleme de natură juridică legate de condamnare, fie de

condițiile de deținere sau de acordarea tratamentului medical. La data efectuării anchetei, se aflau în refuz de hrană **2 deținuți**.

► **Penitenciarul Giurgiu:** în anul 2014, **26** de persoane au recurs la refuz de hrană. Spre exemplu, **cazul unui deținut, care a intrat în refuz de hrană, deoarece nu au fost efectuate demersurile legale pentru încadrarea sa în grad de handicap.**

► **Penitenciarul Botoșani:** au existat **58** de cazuri în care deținuții au recurs la refuz de hrană din motive juridice, personale și medicale.

► **Penitenciarul Poarta Albă:** **56** deținuți au recurs la forma de protest a refuzului de hrană. Motivele au fost: nemulțumiri față de sancțiunile disciplinare; respingerea cererilor de transfer în alt penitenciar; probleme juridice; schimbarea regimului de executare; probleme cu alți deținuți; tratament medical; nemulțumiri față de condițiile de cazare.

► **Penitenciarul Slobozia:** în perioada de referință au recurs la forma de protest a refuzului de hrană un număr de **54** deținuți. Principalele motivații ale refuzului de hrană au vizat: mutarea în altă cameră, transferul, schimbarea regimului de deținere, probleme cu colegii de cameră sau aspecte juridice. Situațiile în care deținuții au recurs la refuzul de hrană au fost monitorizate din punct de vedere medical, asigurându-se consiliere psihologică de specialitate de către ofițerul psiholog din penitenciar.

► **Penitenciarul Târgu Jiu:** au fost înregistrate **44** cazuri ale unor deținuți care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană, din motive personale și din cauza faptului că Administrația Națională a Penitenciarelor nu a aprobat cererile de transfer la alte penitenciare.

► **Penitenciarul Miercurea Ciuc:** au fost înregistrați **36** deținuți care au recurs la refuz de hrană pentru următoarele motive: mutare în altă cameră; schimbarea regimului de detenție; solicitare transfer; nemulțumire față de rapoartele de incident întocmite; probleme juridice; probleme medicale.

1.3.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ Cu ocazia unei anchete efectuate de reprezentanții Biroului Teritorial Cluj al instituției Avocatul Poporului la **Penitenciarul - Spital Dej**, aceștia au luat la

cunoștință despre situația unui deținut transferat de la Penitenciarul Gherla, aflat în refuz de hrană de 23 de zile, internat la Secția de terapie intensivă a Penitenciarului-Spital Dej. În urma discuțiilor purtate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului cu deținutul, a rezultat că acesta se afla în refuz de hrană pentru a protesta față de situația sa juridică.

Potrivit dispozițiilor art. 54 alin. (12) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal *„administrația penitenciarului are obligația de a transfera temporar persoana aflată în refuz de hrană într-o instituție medicală din rețeaua medicală a Ministerului Sănătății și de a înștiința familia persoanei condamnate sau o persoană apropiată acesteia, în cazul în care persoanei condamnate îi este afectată în mod grav sănătatea ori integritatea corporală din cauza refuzului de a se alimenta”*.

Având în vedere starea sănătății deținutului, Avocatul Poporului a emis o Recomandare către Penitenciarul Spital Dej, solicitându-i să ia măsuri pentru a transfera temporar persoana aflată în refuz de hrană, într-o instituție medicală din rețeaua medicală a Ministerului Sănătății și să înștiințeze familia acestuia.

Penitenciarul Spital Dej a dispus transferul persoanei condamnate la Spitalul Municipal Dej din data de 13 iunie 2014 și înștiințarea familiei, însă deținutul refuza în continuare să se alimenteze, astfel că starea acestuia de sănătate era alterată și refuza orice tratament medical. În acest context, Penitenciarul Spital Dej ne-a comunicat că măsura internării într-un spital din rețeaua proprie a Administrației Naționale a Penitenciarelor (în cadrul secției de Anestezie Terapie Intensivă) este luată de cele mai multe ori ca urmare a refuzului de internare în alte spitale din rețeaua Ministerului Sănătății (inexistență paturi disponibile, lipsă contract CASAOPSNAJ).

Ulterior, pacientul a fost externat din Spitalul Municipal Dej și internat în Spitalul Municipal Gherla, după care a fost internat, din nou, la Penitenciarul Spital Dej, continuându-și forma de protest. La data de 23 iulie 2014, deținutul a fost internat în Penitenciarul - Spital București – Rahova, aflându-se în continuare în refuz de hrană.

Dat fiind că viața deținutului era în pericol, instituția Avocatul Poporului a sesizat acest aspect Ministrului Justiției, apreciind necesară efectuarea de urgență a unei expertize medico - legale psihiatrice extrajudiciare, care să

stabilească dacă deținutul are discernământ, precum și *Penitenciarului Spital București – Rahova și Administrației Naționale a Penitenciarelor* pentru a fi informați asupra stării sănătății deținutului și măsurilor luate.

Urmare a demersurilor întreprinse, conducerea *Penitenciarului Spital București Rahova*, ne-a comunicat că deținutul a acceptat examinarea psihiatrică, stabilindu-i-se diagnosticul de „tulburare mixtă de personalitate”, dar a refuzat consilierea psihologică. La data de 28 iulie 2014, deținutul a reintrat în refuz de hrană, fiind echilibrat hemodinamic și respirator, însă a refuzat recoltarea analizelor, acceptând tratamentul perfuzabil cu glucoză și soluție de electroliți. La data de 1 august 2014, deținutul a solicitat și a primit porția de pâine, fiind echilibrat hidroelectrolitic și hemodinamic, iar ulterior a fost transferat la *Penitenciarul Bistrița*, cu stare de sănătate bună. *Penitenciarul Bistrița* ne-a comunicat că deținutul nu se mai afla în procedura refuzului de hrană, starea sănătății era corespunzătoare și a acceptat hrana. (Dosar nr. 5524/2014)

■ Emil (nume fictiv), deținut în *Penitenciarul Galați*, ne-a sesizat invocând condițiile degradante de detenție. În privința aspectelor sesizate, a fost efectuată o anchetă la *Penitenciarul Galați* de către reprezentanții Biroului Teritorial Galați. În cadrul discuțiilor purtate cu deținutul (aflat în refuz de hrană), acesta a invocat lipsa unor documente referitoare la refuzul de hrană din perioada 28 august-1 septembrie 2013.

Deținutul se afla în refuz de hrană, protestând față de respingerea cererii de mutare a unui deținut din cameră, cerere motivată de convingerile religioase ale acestuia din urmă. Deși celălalt deținut plecase la un alt penitenciar spital, petentul a precizat că nu iese din refuz de hrană. Potrivit conducerii penitenciarului, petentul nu se înțelegea cu nici un deținut care nu-i împărtășea convingerile religioase și încerca de fiecare dată să forțeze administrația penitenciarului să îi aprobe cereri nefondate, exagerate, prin intrarea în refuz de hrană (mutările sale dintr-o cameră în alta pe timpul detenției la *Penitenciarul Galați* arătau un număr de 51 de astfel de situații).

Din analiza documentelor puse la dispoziție de penitenciar s-a constatat o neconcordanță între „fișa cu mișcări camere” a deținutului din aplicația electronică, fișa medicală a acestuia și formularul pentru procedura în cazul refuzului de hrană din

perioada 28 august-1 septembrie 2013, care nu se găsea la dosarul individual al deținutului.

Avocatul Poporului a formulat o *Recomandare* Administrației Naționale a Penitenciarelor, în care a solicitat examinarea aspectelor privind neconcordanțele constatate, precum și lipsa unor documente din dosarul deținutului.

Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că în data de 28.08.2013, deținutul a declarat că solicită să intre în refuz de hrană; a fost mutat din cameră și prezentat la cabinetul medical. În aceeași zi, în jurul orei 16:00, deținutul a solicitat ieșirea din refuzul de hrană declarat și a fost condus la cabinetul medical, unde s-a consemnat ieșirea din refuz de hrană, *cu precizarea că deținutul a refuzat să semneze, fapt consemnat de șeful de tură*. Deținutul a fost mutat în camera X și a acceptat masa distribuită pe secție, fapt consemnat de către agentul supraveghetor în formularul de refuz de hrană.

În registrul de consultații de la cabinetul medical s-a consemnat intrarea în refuz de hrană a deținutului în data de 28.08.2013, dar *s-a omis consemnarea ieșirii din refuz de hrană la aceeași dată*.

În data de 29.08.2013, deținutul a ieșit în audiență la șeful secției, susținând că se află în refuz de hrană încă din data de 28.08.2013 și că solicită să fie audiat de judecătorul de supraveghere. În urma verificărilor șefului de secție, s-a constatat că susținerile deținutului nu se confirmă, însă acesta *nu a specificat în registrul de audiențe la rubrica destinată „Hotărârilor luate față de problemele ridicate” faptul că cele declarate de deținut nu s-au confirmat* și a notat doar că a comunicat șefului serviciului regim penitenciar, secretariatului, greșierului judecătorului delegat și directorului faptul că deținutul a afirmat la audiență că se află în refuz de hrană.

Referitor la originalul formularului de refuz de hrană, la momentul solicitării reprezentantului instituției Avocatul Poporului acesta nu a putut fi prezentat întrucât se afla clasat la al doilea dosar al volumului 6, separat de celelalte, iar persoana desemnată să prezinte documentele nu avea cunoștință de existența mai multor dosare la volumul 6.

Ulterior, verificându-se dosarele de cereri ale deținuților de la regimul închis, a fost găsit cel de-al doilea dosar al volumului 6, în care se afla originalul formularului de refuz de hrană.

În vederea remedierii neajunsurilor constatate în ceea ce privește refuzul de hrană declarat de petent, la nivelul Penitenciarului Galați s-au dispus următoarele măsuri:- notificare de solicitare către cabinetul medical, de informare, menținerea legăturii cu directorul unității și ceilalți factori responsabili, în ceea ce privește situația tuturor deținuților aflați în refuz de hrană sau în procedură premergătoare;- notificare de solicitare către șefii de secție, informare și menținerea legăturii cu toți factorii implicați în declararea refuzului de hrană a deținuților (psiholog, director, medic).

Privitor la omiterea consemnării ieșirii deținutului din refuz de hrană în documentele operative, persoana responsabilă-șeful secției - a fost atenționată de către directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar al Penitenciarului Galați (**Dosar nr. 8415/2014***)

1.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni

1.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Conform adresei Administrației Naționale a Penitenciarelor din 11.09.2015, în anul 2015 au fost înregistrate 2 cazuri la Centrul de detenție Craiova. Referitor la cea mai veche sesizare, Parchetul de pe lângă Judecătoria Craiova a dispus deja o soluție de clasare. Cu privire la cea de-a doua sesizare, cauza se află în lucru la Biroul de investigații criminale fără a se pronunța vreo soluție.

a)agresiuni fizice din partea personalului penitenciarelor

► ***Penitenciarul Colibași***, în anul 2014 s-au înregistrat **două cazuri de persoane private de libertate supuse unor presupuse agresiuni fizice din partea personalului penitenciarului**, care au făcut obiectul cercetărilor disciplinare și a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Pitești.

► ***Penitenciarul Poarta Albă: un caz***, în care un deținut a afirmat că a fost agresat fizic de către un membru al escortei în ambulanță. Materialul privind cercetarea incidentului semnalat de deținut a fost înaintat de către administrația penitenciarului Parchetului de pe lângă Tribunalul Constanța în vederea dispunerii măsurilor legale.

► **Penitenciarul București Jilava:** a fost semnalat **un caz** de agresiune al unui agent supraveghetor, conform înregistrărilor video, asupra unei persoane private de libertate, dosar aflat pe rolul Parchetului de pe lângă Tribunalul Ilfov.

► **Penitenciarul pentru Minori și Tineri Craiova:** două cazuri, în care a fost sesizat parchetul și comisia de disciplină din cadrul unității.

► **Penitenciarul Bistrița:** două cazuri de pretinse agresiuni fizice din partea personalului, fiind sesizat parchetul. Sesizările erau în curs de soluționare.

b) agresiuni fizice între deținuți și autoagresiuni

► **Penitenciarul Spital Jilava:** comportament violent față de alte persoane private de libertate - **18 cazuri**; comportament violent față de bunuri/obiecte (cu rănirea altor persoane private de libertate) - **5 cazuri**; risc suicid - **8 cazuri**; comportament violent față de cadre - **4 cazuri**;

► **Penitenciarul Brăila:** **8 autoagresiuni**, **13 altercații ușoare** între persoane private de libertate, fără leziuni care să fi necesitat zile de îngrijiri medicale;

► **Penitenciarul Galați:** **141 autoagresiuni** și ingerări de medicamente sau alte substanțe, **36 altercații între persoane private de libertate**, **53 imobilizări ale persoanelor private de libertate**;

► **Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău:** **52 agresiuni fizice între deținuți**;

► **Penitenciarul Jilava:** **9 autoagresiuni**;

► **Penitenciarul București Rahova:** comportament violent față de alte persoane private de libertate: **74 cazuri în 2014 și 4 cazuri în 2015**; **autoagresiuni 33 cazuri (2014) și 6 cazuri (2015)**.

1.4.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

■ **Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în urma informațiilor transmise de mass-media referitoare la un minor în vârstă de 16 ani, arestat preventiv în Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești, care a decedat în urma unei altercații cu un coleg de cameră. Făptuitorul era cercetat pentru comiterea infracțiunii de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte.**

Urmare a anchetei efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului la *Penitenciarul pentru Minori și Tineri Tichilești* a rezultat că, în data de 7.09.2015, în jurul orelor 18.30, supraveghetorul Secției E5 a fost alertat de bătăi în ușă care proveneau din camera E 5.2, unde erau cazați 6 minori arestați preventiv. Acesta a constatat că **deținutul Andrei (nume fictiv) arestat preventiv pentru săvârșirea infracțiunii de viol, era inconștient pe pat, urmare a unui conflict fizic cu un coleg de cameră.** A fost informat telefonic șeful de tură, iar minorul a fost prezentat imediat la cabinetul medical și diagnosticat (de asistenta medicală) cu „lipotimie, necooperant, insensibil la stimuli”, fiind transportat de urgență la Spitalul Județean Brăila.

Tot în data de 07.09.2015, orele 22:30, minorul a fost transferat de la Spitalul Județean Brăila la Spitalul Județean Galați, secția anestezie-terapie intensivă pentru efectuarea unei intervenții chirurgicale pe creier. Conform informațiilor transmise de agentul care efectua paza și supravegherea minorului la Spitalul Județean Galați, în data de 13.09.2015, ora 7.20 a intervenit decesul acestuia, cu diagnosticele: insuficiență acută cardio-respiratorie, bronhopneumonie, contuzie și hemoragie meningo-cerebrală. A fost informată familia minorului, judecătorul de supraveghere a pedepselor privative de libertate și procurorul de caz.

Din cercetările efectuate în cauză s-a stabilit faptul că, pe fondul unei dispute verbale legate de o geantă de voiaj, deținutul decedat a fost lovit prin surprindere cu pumnii și picioarele în cap de unul din colegii săi de cameră (arestat preventiv pentru săvârșirea infracțiunii de complicitate la omor calificat), situație care i-a provocat starea de inconștiență.

Anterior incidentului, cei doi minori nu au avut neînțelegeri. Doar minorul care decedase mai fusese implicat în incidente (care au fost anchetate, s-au întocmit rapoarte de incident), însă cu alți colegi din cameră, care au fost mutați la secții diferite ale Penitenciarului pentru Minori și Tineri Tichilești.

Agresorul a fost mutat în altă cameră de deținere și s-a întocmit raport de incident disciplinar (agresorul a recunoscut faptele), fiind informat judecătorul de supraveghere a pedepselor privative de libertate și sesizat Parchetul de pe lângă Tribunalul Brăila. Toți ceilalți deținuți din camera E 5.2. au fost prezentați la cabinetul medical, unde s-a constatat că nu au suferit vătămări corporale.

Referitor la incidentul din data de 07.09.2015, personalul unității de deținere a întocmit documentele primare pentru cercetarea cazului. Agresorul a fost prezentat la Serviciul de Medicină Legală, rezultatul acestei verificări fiind deus la dosarul de cercetare penală. Cazul se afla în soluționare la Parchetul de pe lângă Tribunalul Brăila (Dosar nr. 12327/2015).

Avocatul Poporului a formulat o *Recomandare* Administrației Naționale a Penitenciarelor solicitând ca, pentru prevenirea incidentelor violente din cadrul Penitenciarului pentru Minori și Tineri Tichilești, să se analizeze și să se dispună măsuri legale în privința supravegherii și protecției corespunzătoare a minorilor, consilierii psihologice a acestora în vederea scăderii nivelului violenței în unitatea de detenție, precum și pentru evaluarea gradului de vulnerabilitate cu ocazia repartizării în camerele de deținere a persoanelor custodiate.

1.5. Agresiuni sexuale

1.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în sistemul penitenciar

Conform adresei Administrației Naționale a Penitenciarelor din 11.09.2015, în anul 2015 au fost înregistrate 18 cazuri la: Penitenciarele Giurgiu (7), Iași (2), Rahova (2), Turnu Severin (1), Deva (1), Tichilești (3), Arad (1), Focșani (1).

► ***Penitenciarul Vaslui: un caz prezentat în presă***, în legătură cu care fusese sesizat parchetul sub aspectul săvârșirii infracțiunii de folosire abuzivă a funcției în scop sexual, prevăzută de art. 299 Cod penal; s-a derulat o anchetă internă și a fost sesizată Comisia de disciplină din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, ancheta fiind în derulare;

► ***Penitenciarul Aiud: un caz de abuz sexual între persoane private de libertate***, aflat spre competență soluționare la Parchetul de pe lângă Judecătoria Aiud;

► ***Penitenciarul Baia Mare: un caz de pretins abuz sexual***, în legătură cu care a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Baia Mare;

► **Penitenciarul Târgu Mureș: trei cazuri de abuzuri sexuale între deținuți** în anul 2014, cazuri în care fusese sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Mureș;

► **Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău:** au fost reclamate de către deținuți **agresiuni sexuale din partea altor deținuți**, dosarele fiind în curs de soluționare la parchet;

► **Centrul Educativ Târgu Ocna:** în cursul lunii martie 2015, a fost sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Onești în legătură cu **o agresiune sexuală a trei minori asupra altor doi minori**. La nivelul unității a fost declanșată procedura disciplinară împotriva celor trei agresori care s-a finalizat cu sancționarea acestora;

► **Penitenciarul Târgu Jiu:** a fost semnalat un caz având ca obiect relații sexuale între deținuți, caz prezentat în mass-media. În urma sesizării din oficiu și efectuării unei anchete, instituția Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu;

► **Penitenciarul Giurgiu:** în anul 2014, s-a înregistrat un caz al unei persoane private de libertate supuse unor presupuse agresiuni fizice/abuz sexual. A fost prezentat la medicul legist care a refuzat să-l consulte din motive procedurale. Ulterior, persoana privată de libertate a declarat că refuză o nouă prezentare la medicul legist;

► **Penitenciarul Spital Târgu Ocna:** a fost sesizată o agresiune sexuală între deținuți, dar prin Ordonanța de clasare dată de Parchetul de pe lângă Judecătoria Onești s-a constatat că **fapta nu există**.

1.5.2. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din *oficiu* în baza unor articole de presă în care au fost prezentate condițiile de detenție și faptele care se petreceau în Penitenciarul Târgu Jiu, respectiv: supraaglomerarea (cazarea unui număr de 30 de deținuți într-o cameră, care dorm câte trei în două paturi), astfel că în penitenciar au loc frecvent „orgii sexuale”.

Instituția Avocatul Poporului a efectuat o *anchetă*, din care a rezultat că se aflau în custodia Penitenciarului Târgu Jiu un număr de 567 de persoane private de libertate, la o capacitate legală de 526 de locuri. Potrivit susținerilor

reprezentanților penitenciarului, la începutul anului 2014, Penitenciarul Târgu Jiu avea în custodie un număr de 692 de persoane private de libertate. Din luna ianuarie 2014, până la data efectuării anchetei, respectiv 23.10.2014, s-au primit prin transfer de la alte unități penitenciare și din Centrul de Reținere și Arestare preventivă, un număr de **949 persoane private de libertate**. În scopul evitării fenomenului de supraaglomerare, conducerea penitenciarului a formulat, către ANP o adresă cu privire la depășirea capacității legale de deținere a Penitenciarului Târgu Jiu.

În privința relațiilor sexuale dintre deținuți, în urma anchetei efectuate a rezultat că erau în curs de desfășurare două anchete având această temă, o anchetă desfășurată de Administrația Națională a Penitenciarelor și o anchetă condusă de o comisie internă. Au fost identificate persoanele care apăreau în fotografiile publicate în presă, precum și autorul acestor fotografii. Unul dintre protagoniștii fotografiilor era încarcerat în Penitenciarul Craiova (care susținea în declarația formulată că ceea ce s-a întâmplat a avut loc fără constrângeri), celălalt fiind încarcerat în Penitenciarul Târgu Jiu. Autorul fotografiilor publicate în presă, conform informațiilor furnizate de Penitenciarul Târgu Jiu, a fost liberat condiționat din Penitenciarul Târgu Jiu în luna iulie 2014, la momentul apariției fotografiilor în presă, acesta nemaifiind custodiat în penitenciar de aproximativ trei luni.

Au fost audiați de către personalul penitenciarului și au dat declarații un număr de șapte deținuți (cazați în camera de deținere identificată ca fiind scena faptelor fotografiate și publicate în presă), care au declarat că nu au văzut niciodată să se întâmple astfel de fapte în penitenciar. **Conform declarațiilor celor implicați, fotografiile au fost regizate în grupul sanitar al uneia dintre camere, în schimbul obținerii unor foloase materiale necuvenite (țigări, cafea, bani). Cele două persoane care apăreau în fotografii au dat declarații contradictorii, o persoană afirmând că, ceea ce s-a întâmplat „a fost de bună voie”, cealaltă persoană implicată susținând că „nu s-a întâmplat nimic, a fost regizare a unui alt deținut care, i-a obligat să intre în grupul sanitar și să mimeze un act sexual în scopul de a fi fotografiați”.**

În legătură cu deținerea de telefoane mobile și accesul la internet, reprezentanții penitenciarului au menționat că Penitenciarul Târgu Jiu se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește gestionarea fenomenului introducerii și depistării obiectelor interzise, deoarece nu are în dotare aparatura adecvată (scanner de bagaje).

Întrucât Penitenciarul Târgu Jiu este situat în centrul orașului Târgu Jiu, fiind înconjurat de blocuri de locuințe, erau găsite frecvent în curtea unității penitenciare obiecte interzise, aruncate peste gard din exterior.

Se efectuau lunar percheziții în toate camerele de deținere ale penitenciarului pentru depistarea de obiecte interzise, iar în baza informațiilor operative, ori de câte ori este nevoie. În vederea prevenirii și blocării folosirii telefoanelor mobile în Penitenciarul Târgu Jiu, reprezentanții penitenciarului au precizat faptul că s-au luat măsuri de către A.N.P. în vederea implementării unui sistem de blocare a semnalului GSM.

Referitor la accesul la internet se susținea faptul că deținuții accesează internetul prin intermediul telefoanelor mobile, modalitate în care ar fi fost trimise din penitenciar fotografiile publicate în presă. Or, potrivit art. 82 lit. j) din Legea nr. 254/2013, „persoanelor condamnate le este interzisă introducerea în penitenciar, procurarea, confecționarea sau schimbul de telefoane mobile sau accesorii ale telefoanelor mobile”. Conform art. 100 din același act normativ, aceste fapte sunt considerate abateri disciplinare foarte grave.

Urmare a demersurilor întreprinse de instituția Avocatul Poporului, Administrația Națională a Penitenciarelor ne-a comunicat că la nivelul Penitenciarului Târgu Jiu a fost întocmit un *Plan de măsuri privind prevenirea introducerii de bunuri interzise în penitenciar*, plan aprobat de Administrația Națională a Penitenciarelor. Având în vedere măsurile dispuse prin acest plan și acțiunile întreprinse de personalul unității a fost mult limitată posibilitatea pătrunderii de telefoane mobile în interiorul sectorului de deținere. Măsuri dispuse:

- pentru anul 2015, conducerea unității avea ca prioritate achiziționarea, din venituri

proprie, a unui scanner de bagaje, astfel încât să existe posibilitatea verificării riguroase a

tuturor bagajelor și a alimentelor ce pătrund prin sectorul vizită;

- în luna septembrie 2014, au fost efectuate măsurători la nivelul penitenciarului în

vederea blocării semnalului GSM, iar în Planul anual de implementare a strategiei pentru

anul 2015, termenul de realizare a acestei activități este decembrie 2015;

- efectuarea de percheziții periodice și analizarea bilunară a măsurilor prevăzute în

Planul privind prevenirea introducerii de bunuri interzise descoperite în Penitenciarul Târgu Jiu.

Referitor la informațiile publicate în presă, privind relațiile sexuale între deținuți, având în vedere anchetele efectuate de către Administrația Națională a Penitenciarelor și comisia internă din cadrul Penitenciarului Târgu Jiu, au fost dispuse următoarele măsuri:

- efectuarea unei cercetări pentru stabilirea circumstanțelor producerii evenimentului negativ;

- stabilirea vinovaților și sesizarea Parchetului de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu privind faptele comise de fostul deținut care a regizat mimarea actelor sexuale;

- informarea reprezentanților mass-media printr-un comunicat de presă către postul România TV.

Din cercetarea internă efectuată la nivelul Penitenciarului Târgu Jiu a rezultat că acest incident nu a reprezentat un fenomen care se manifestă la nivelul locului de deținere.

Pe parcursul efectuării cercetărilor de către reprezentanții Administrației Naționale a Penitenciarelor au existat deținuți care au dat declarații scrise prin care au precizat că doi deținuți au fost determinați de deținutul care era nemulțumit de amânarea primită în comisia de liberare să regizeze mimarea unor acte sexuale pentru a fi fotografiate cu telefonul mobil și apoi transmise mass-media.

- dispunerea unor măsuri de către Administrația Națională a Penitenciarelor: **atenționarea în scris a directorului și a directorului adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar din Penitenciarul Târgu Jiu pentru deficiențele constatate cu ocazia controlului efectuat în perioada 22-24.10.2014; sesizarea Comisiei de disciplină pentru un număr de 8 deținuți; monitorizarea situației din Penitenciarul Târgu Jiu de către Administrația Națională a Penitenciarelor și efectuarea unui control tematic în cursul anului 2015 privind domeniile siguranța deținerii și regim penitenciar, intervenția psihosocială și managementul unității.**

Referitor la relațiile sexuale între deținuți, în temeiul art. 18 din Legea nr. 35/1997, Avocatul Poporului a sesizat Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu,

motivată de faptul că declarațiile persoanelor private de libertate ridicau suspiciuni, cu atât mai mult cu cât erau contradictorii. În acest context, persoanele care ar fi putut furniza informații referitoare la posibilele acte sexuale din penitenciar au declarat că fotografiile „au fost regizate”. Parchetul de pe lângă Judecătoria Târgu Jiu ne-a comunicat că aspectele sesizate nu au caracter penal (Dosar nr. 11164/2014*).

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Cât privește *persoanele reținute sau arestate preventiv*, potrivit art. 123, art. 126 și art. 127 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, *când persoana supusă măsurilor privative de libertate refuză să primească hrana, șeful unității sau subunității de poliție unde se află arestul ori persoana desemnată de acesta, este obligată să solicite acesteia să arate motivele care stau la baza hotărârii sale. Dacă persoana supusă măsurilor privative de libertate își menține hotărârea de a refuza hrana, i se ia de îndată, o declarație scrisă în care își motivează decizia, declarație care se predă procurorului competent.*

După 48 de ore de la refuzul primirii hranei, persoana supusă măsurilor privative de libertate este prezentată procurorului, și, totodată, i se prepară și administrează, cu consimțământul său, norma de hrană prevăzută de reglementările în vigoare. În cazul în care arestatul refuză și administrarea caloriilor, i se ia de către șeful de arest o nouă declarație scrisă sau se încheie un nou proces-verbal. La recomandarea medicului pentru internarea în spital a persoanei supusă măsurilor privative de libertate care refuză hrana, șeful unității sau subunității de poliție unde funcționează arestul, dispune trimiterea acesteia la o unitate sanitară a Ministerului Justiției sau a Ministerului Sănătății. În cazul încetării refuzului de hrană, persoanei i se ia o declarație ori se încheie un proces-verbal de către șeful arestului și de către medic, în care se arată motivele și data renunțării.

2.2. Decese și suicide ale persoanelor private de liberate

2.2.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

A fost înregistrat **1 deces în Centrul de Reținere și Arestare Preventivă din Galați, în anul 2014**. Persoana încarcerată avea antecedente medicale cunoscute, iar cauza morții a fost anevrism de aortă.

2.3. Refuzul de hrană al persoanelor private de libertate

2.3.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Forma de protest a *refuzului de hrană* s-a regăsit și în cazul persoanelor arestate preventiv (spre exemplu, în *Centrele de Reținere și Arestare Preventivă: Galați, Constanța, Bacău, Brăila, Caraș-Severin, Călărași, Ialomița, Hunedoara, Harghita, Iași, Neamț, Olt, Prahova, Vaslui, Botoșani, Cluj, Suceava*).

Refuzurile de hrană, în cea mai mare parte, au fost generate de *situațiile juridice* în care se aflau persoanele private de libertate (*menținerea stării de arest, nemulțumiri privind desfășurarea anchetei, nemulțumiri față de încadrarea juridică a faptei, soluții pronunțate de instanțe, motive medicale*). Alte motive au mai fost: transferarea din penitenciar pentru audiere, transferul de la un alt centru de arest, lipsa vizitei din partea familiei.

De menționat, numărul de **10 forme de protest constând în refuzul de hrană** înregistrate la *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău* și **9 cazuri** la *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați*, motivate de *situația juridică* a persoanelor în cauză.

Spre exemplu:

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău**: în perioada 2014, până la data efectuării anchetei au fost înregistrate **10 cazuri de persoane private de libertate care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană**. În toate cazurile, refuzurile de hrană au fost motivate de aspecte juridice legate de faptele pentru care erau urmăriți penal.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați:** în anul 2014, au fost înregistrate **9 refuzuri de hrană**, toate având drept cauză motive judiciare referitoare la măsura încarcerării persoanelor custodiate. În anul 2015, au fost înregistrate **2 cazuri de refuz de hrană** pentru aceleași motive ca în anul precedent.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Cluj:** numărul de cazuri ale persoanelor care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană – în anul 2014-**7 persoane**, în anul 2015 - **5 persoane** (în toate situațiile motivul determinant constând în faptul că se considerau *nedreptățiți de soluțiile pronunțate de instanțe*).

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Ialomița:** în anul **2014**, au fost înregistrate **3 cazuri**, motivate de nemulțumiri privind *desfășurarea anchetei judiciare*. În toate cazurile, a fost anunțat de îndată judecătorul de supraveghere de la Penitenciarul Slobozia. În anul 2015, nu au fost înregistrate astfel de cazuri.

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Călărași:** în perioada de referință au fost înregistrate **4 cazuri** de persoane private de libertate care au recurs la forma de protest a refuzului de hrană. În toate cazurile, refuzul de hrană a fost motivat de *transferul de la un centru de arest din București*, iar în urma discuțiilor cu judecătorul de drepturi și libertăți toți deținuții au renunțat la forma de protest.

2.4. Agresiuni fizice și autoagresiuni

2.4.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În centrele de reținere și arestare preventivă nu au fost înregistrate cazuri de agresiuni ale cadrelor împotriva persoanelor private de libertate și nici de agresiuni între persoanele private de libertate, însă au fost înregistrate **autoagresiuni:**

► în **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Neamț** – **două persoane arestate preventiv au înghițit fragmente dintr-o lingură metalică;**

► în **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Prahova** o persoană încarcerată și-a aplicat mai multe tăieturi pe corp;

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Constanța:** o persoană privată de libertate s-a aruncat în grilajul interior al camerei de deținere, rănindu-se la cap; un minor de 17 ani, a fost agresat de către minorii din cameră. Acesta a făcut plângere către conducerea locului de deținere, a fost examinat medico-legal și ulterior, a fost întocmit dosar penal aflat în curs de cercetare și soluționare de către parchet;

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița* - un caz de autoagresiune în care deținutul și-a aplicat mai multe tăieturi pe corp;

► *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Suceava* - 4 cazuri de autoagresiuni ca formă de protest față de autoritățile judiciare.

2.5. Agresiuni sexuale

2.5.1. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

În centrele de reținere și arestare preventivă **nu au fost înregistrate cazuri de agresiuni sexuale.**

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Din examinarea rezultatelor anchetelor efectuate în *penitenciare și în centrele de reținere și arestare preventivă*, în ceea ce privește *cauzele deceselor*, s-a remarcat faptul că pe lângă suicid, în penitenciare predomină decesele cauzate de afecțiuni medicale cronice; în aceeași perioadă de referință în *centrele de reținere și arestare preventivă* s-a înregistrat un singur deces (Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați).

Totodată, s-a evidențiat o incidență ridicată a formei de protest prin refuz de hrană (*Penitenciarul Galați* – 176 de cazuri; *Penitenciarul Iași* – 125 de cazuri; *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău* – 10 cazuri; *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați* – 9 cazuri).

Dacă în *unitățile penitenciare*, motivele cel mai des invocate în cazul *refuzului de hrană* au vizat aspecte a căror soluționare intra în aria de competență a conducerii penitenciarelor, respectiv *transferuri, condiții de cazare, regimul de detenție*, în *centrele de reținere și arestare preventivă* cauza cea mai frecventă a acestei forme de protest a fost generată de nemulțumirea față de situația juridică.

Referitor la *agresiunile la care sunt supuse persoanele private de libertate*, s-au constatat cazuri de agresiuni la care aceștia au fost supuși de către **personalul penitenciar sau de alte persoane private de libertate** (spre exemplu, **18 cazuri** la

Penitenciarul Spital Jilava; 52 de cazuri în Centrul pentru Minori și Tineri Bacău). În același timp, se remarcă *recurgerea la autoagresiune* ca formă de protest, reținând în acest sens situația *Penitenciarului Galați*, în care s-au înregistrat **141 autoagresiuni și ingerări de medicamente sau alte substanțe și situația Centrului de Reținer și Arestare Preventivă Suceava cu 4 cazuri de autoagresiune.**

De asemenea, se rețin cazurile persoanelor private de libertate supuse **agresiunilor sexuale** (spre exemplu, în *Penitenciarul Târgu Mureș și Centrul Educativ Târgu Ocna*).

Astfel, având în vedere evenimentele în care au fost implicate persoanele private de libertate, formulăm următoarele **propuneri:**

3.1. Penitenciare

a. Măsuri legislative

► stabilirea cadrului legal menit, pe de o parte, **să asigure un just echilibru între necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate**, iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”, precum și **reglementarea unei căi de atac împotriva acestei măsuri prin formularea unei plângeri către judecătorul de supraveghere a privării de libertate**, reamintind sub acest aspect, că unul din motivele invocate de către persoanele deținute în cazul refuzului de hrană a fost tocmai acela al deciziilor de transfer în alte unități penitenciare;

b. Măsuri judiciar-administrative

► **asigurarea unei calități corespunzătoare a serviciilor medicale**, de natură a permite identificarea și tratarea unor afecțiuni, astfel ca **agravarea acestora să nu conducă la decesul persoanelor private de libertate**, în condițiile în care din anchetele efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului rezultă că **ponderea cea mai mare o au decesele survenite în urma afecțiunilor cardio-vasculare;**

► **creșterea rolului serviciilor de asistență socială și de consiliere psihologică**, care să contribuie la descoperirea și tratarea cauzelor care determină persoanele private de libertate să recurgă la forme de protest și acțiuni care le pun viața în pericol;

► **respectarea obligației sesizării parchetului de către toți medicii din sistemul penitenciar**, indiferent că decesul a intervenit într-o unitate penitenciară sau într-un spital penitenciar și indiferent de cauza deceselor, în vederea respectării dispozițiilor art. 52 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, potrivit căreia **în cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează parchetul;**

► **urmărirea evoluției refuzurilor de hrană**, astfel încât să se asigure o concordanță cu evidențele existente la nivelul locurilor de detenție;

► **angajarea personalului necesar în unitățile penitenciare (personal medical, pentru asigurarea siguranței, pentru reintegrare socială).** Subdimensionarea schemei de personal corelată cu supraaglomerarea generează o diversitate de evenimente în care sunt implicate persoanele private de libertate, îngrijorătoare fiind: **numărul refuzurilor de hrană (223 în Penitenciarul Galați), numărul autoagresiunilor (141 în Penitenciarul Galați) și al imobilizărilor persoanelor condamnate (53), numărul agresiunilor între deținuți (52 în Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău), agresiunile sexuale între deținuți (spre exemplu, în Centrul de Reeducare Târgu Ocna).** În plus, având în vedere gradul ridicat de adresabilitate a persoanelor condamnate la cabinetele medicale, **este necesară completarea schemei personalului medical**, cu atât mai mult cu cât este obligația autorităților publice de a veghea la menținerea stării de sănătate a acestora, inclusiv prin efectuarea examenelor medicale, atât la depunerea în penitenciare, cât și pe parcursul privării de libertate;

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare unitate penitenciară și la atribuțiile specifice.**

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

Măsuri judiciar-administrative

► **limitarea perioadei de detenție în centrele de reținere și arest preventivă**, după prezentarea în fața instanței de judecată, și **transferarea cât mai rapidă în unități de detenție distincte de poliție, pentru reducerea riscului intimidării și posibilelor presiuni;**

► **intensificarea rolului judecătorului de supraveghere a privării de libertate**, în cazul persoanelor arestate preventiv care recurg la forma refuzului de hrană;

► **creșterea rolului consilierii psihologice** a persoanelor aflate în arest preventiv, în special a celor care recurg la forme de autoagresiuni, pentru a protesta față de situația lor juridică;

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare unitate și la atribuțiile specifice.**

Capitolul VIII

Capitolul VIII

Condițiile de muncă ale personalului care își desfășoară activitatea în locurile de detenție

1. PENITENCIARE

1.1. Considerații generale și reglementări în materie

Un element deosebit de important pentru respectarea drepturilor persoanelor private de libertate este cel al unei **finanțări corespunzătoare a locurilor de deținere**, cu implicații directe atât asupra asigurării unor condiții decente de cazare, cât și asupra condițiilor de muncă pentru cadrele unităților de deținere.

Alocarea resurselor bugetare se răsfrânge asupra activității cadrelor locurilor de detenție, care în condițiile "inflației" persoanelor private de libertate **se confruntă cu dificultăți în respectarea drepturilor acestora**, în asigurarea **pazei, supravegherii și escortării lor**, în **organizarea și desfășurarea diferitelor activități**.

Sub acest aspect, Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC (2006) 2 stabilește la pct. 4 **"Condițiile de detenție care încalcă drepturile omului nu pot fi justificate prin lipsa de resurse."**

Lipsa de personal creează probleme de securitate și pază a penitenciarelor, iar de aici limitarea tuturor activităților și restrângerea a tot ce nu ține de acestea. În aceste cazuri, închiderea pe timpul întregii zile în camere a deținuților și deplasarea minimă a lor afectează exercitarea drepturilor conferite de lege, cum ar fi dreptul la vizită, care se diminuează, folosirea la muncă, desfășurarea de activități culturale sau de alt tip socio-educativ. Resursele materiale insuficiente duc la neaplicarea propriilor norme, la diminuarea hranei, la condiții de cazare, de igienă, medicale și sanitare necorespunzătoare, la diminuarea accesului la dispozițiile legale sau la documentele privitoare la executarea pedepselor, la lipsa unor condiții minime de apă, căldură, aerisire. În condițiile "inflației" populației penitenciare, când condamnații sunt închiși în camere

comune cu mai multe rânduri de paturi, cu cazarea mai multor persoane într-o cameră decât capacitatea normală, cu asigurarea precară sau insuficientă a instalațiilor sanitare, nu se mai poate vorbi despre aplicarea regulilor europene nici măcar în mod simbolic. **Lipsa cronică de resurse se transformă în cauză și pretext pentru revolte generale, pentru epidemii sau boli tipice pentru spații închise (TBC, SIDA, boli psihice), pentru inactivitatea administrației în interesul reeducării și resocializării condamnaților** (Umanismul dreptului execuțional românesc - acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Ioan Chiș, Editura Hamangiu 2007, pag.24-25).

Potrivit art. 46 alin. (1) și art. 48 din Ansamblul de Reguli minime pentru tratamentul deținuților, administrația penitenciară trebuie să aleagă cu grijă personalul de toate gradele, deoarece de integritatea sa, de umanitatea sa, de aptitudinile personale și comportarea profesională depinde buna funcționare a locurilor de deținere. Toți membrii personalului trebuie să se comporte în toate ocaziile și să-și îndeplinească sarcinile în așa fel, încât exemplul lor să aibă o influență bună asupra deținuților și să impună respectul.

Remunerarea trebuie să fie suficientă pentru a atrage și menține personal competent [art. 79 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regurile penitenciare europene Rec (2006)2]

Legea nr. 293/2004 privind Statutul funcționarilor publici cu statut special din Administrația Națională a Penitenciarelor stabilește că personalul din sistemul administrației penitenciare este constituit din funcționari publici cu statut special și din personal contractual. Personalul beneficiază de salariu lunar, compus din salariul de bază, indemnizații, sporuri, precum și premii și prime, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege. Salariul de bază cuprinde salariul corespunzător funcției îndeplinite, gradului profesional deținut, gradațiile, sporurile pentru misiune permanentă și, după caz, indemnizația de conducere și salariul de merit. De asemenea, personalul poate beneficia de ajutoare și alte drepturi bănești, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege, pensii, în condiții stabilite prin lege specială, încadrarea activității în condiții deosebite, speciale sau alte condiții de muncă, potrivit legii.

În urma vizitei din 2014, CPT a recomandat creșterea în mod semnificativ a numărului de personal în secțiile de deținere din cadrul unităților penitenciare Arad, Oradea și Târgșor. Mai mult, CPT a recomandat ca atât în unitățile

penitenciare cât și în unitățile de poliție să se renunțe la sistemul de lucru în ture de 24 de ore.

De asemenea, se reiterează recomandarea potrivit căreia personalul grupelor de intervenție să poarte sistematic și vizibil numere de identificare atunci când operează, iar orice operațiune a acestora să fie reținută în registre speciale.

În contextul condițiilor de muncă ale personalului unităților de detenție (în speță, cazul unui gardian de la Penitenciarul Spital Jilava, agresat de un deținut infestat cu SIDA, care l-a lovit cu pumnii și picioarele), amintim *Recomandarea* adresată de Avocatul Poporului Ministrului Justiției și directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor ca, pentru prevenirea incidentelor violente din cadrul Penitenciarului Spital București-Jilava, să analizeze și să dispună măsuri legale în privința sporirii numărului de gardieni pentru a acoperi necesarul de activități specifice (pază, escortă etc), fie prin detașarea temporară de la Penitenciarul Jilava sau din cadrul altor penitenciare, fie prin demararea procedurilor de angajare în sistem.

În același timp, se impune revizuirea dispozițiilor legale referitoare la perfecționarea pregătirii personalului unităților penitenciare în cadrul unor instituții de învățământ cu specialitate juridică (spre exemplu, Institutul Național al Magistraturii);

1.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

Potrivit Raportului pe anul 2014 al Administrației Naționale a Penitenciarelor, din totalul de funcții prevăzut de 15.076, 12.575 erau funcții încadrate, iar 2.501 funcții vacante, spre exemplu, pentru:

- siguranța deținerii și regim penitenciar, din 8.872 funcții prevăzute, 7.916 erau funcții încadrate, iar **956 funcții vacante;**

- economic administrativ, din 2.794 funcții prevăzute, 2.312 erau funcții încadrate, iar **482 funcții vacante;**

- medical, din 1.147 funcții prevăzute, 730 erau funcții încadrate, iar **417 funcții vacante;**

- reintegrare socială, din 1.042 funcții prevăzute, 667 erau funcții încadrate, iar **375 funcții vacante.**

Conform informațiilor comunicate de Administrația Națională a Penitenciarelor, situația personalului din unitățile penitenciare la data de 31.07.2015, era următoarea:

- a. Numărul de funcții prevăzute-15.044;
- b. Numărul de funcții încadrate-12.546;
- c. Numărul de funcții vacante-2.498;
- d. În cazul medicilor și personalului medical (farmaciști, biochimiști, asistenți medicali, infirmieri, tehnicieni dentari etc.) situația era următoarea:
 - i. Numărul total de funcții prevăzute - 1141 din care 334 funcții de medic și 807 funcții pentru celălalt personal medical;
 - ii. Număr de funcții încadrate-772 din care 123 funcții încadrate cu medici și 649 funcții încadrate cu celălalt personal medical.

a) deficitul personalului și subfinanțarea sistemului penitenciar. Spre exemplu:

Penitenciarul Iași: se confrunta cu lipsa resurselor umane. Astfel, la data efectuării anchetei, exista un grad de ocupare a funcțiilor de 81% din totalul funcțiilor aferente compartimentului Siguranța Deținerii și Regim Penitenciar, prevăzute în statul de organizare. Personalul medical era insuficient, având în vedere că personalul medical cu studii superioare era încadrat în proporție de 25%, iar cel cu studii medii în proporție de 69%. De asemenea, condițiile de muncă ale personalului din corpul A erau necorespunzătoare.

► **Penitenciarul Brăila:** se confrunta cu insuficiența personalului, atât la nivel operativ, cât și la nivel administrativ (doar 78% din necesar), subfinanțarea unității (de exemplu, din bugetul solicitat pentru capitolul reparații curente a fost aprobat doar 18%), lipsa unor reparații capitale la clădirea de deținere încă din anul 1983, ceea ce făcea ca în perioada rece, agentul termic furnizat de centrala termică modernizată să nu fie la parametrii normali, iar consumul de gaze să fie mult mai mare.

► **Penitenciarul Vaslui:** procentul de încadrare a personalului era de 85,61%. Personalul deservea 8 instanțe și organe de urmărire penală din județul Vaslui, policlinicile și spitalele din municipiul Vaslui, asigură tranzitul deținuților o dată la două săptămâni între Penitenciarul Vaslui și Penitenciarul Bacău, iar atunci

când numărul deținuților depășea capacitatea autospecialei care asigură transferul pe ruta Moldova se suplimenta cu mijloc de transport către Penitenciarul Iași. Din cauza înființării secției de arestați preventiv, Penitenciarul Vaslui deservește și Curtea de Apel Iași.

Necesarul de personal: deținere interioară, siguranța deținerii, control supraveghere electronică, pază perimetru, supraveghere secției deținere, supraveghere PVC (perioadă vizite, pachet, convorbiri telefonice, etc)-12 agenți, supraveghetori bloc alimentar-3 agenți, supraveghere curți plimbare-14 agenți; supraveghere/însoțirea cabinet medical, judecător delegat. Director, comisiile de individualizare, disciplină, selecționare la muncă, în program de lucru zi (4 agenți), escortare (10 agenți), grupă de intervenție (21 agenți), educație și asistență psihosocială (4 posturi), compartimentul medical (3 medici și 4 asistenți medicali), prevenirea criminalității în medicul penitenciar (4 agenți).

► **Penitenciarul Galați:** se confrunta cu insuficiența personalului, atât la nivel operativ, cât și la nivel administrativ, și cu subfinanțarea unității, consecințele reflectându-se asupra condițiilor de detenție ale persoanelor condamnate.

► **Penitenciarul Colibași:** întâmpina dificultăți sub aspectul insuficienței personalului de supraveghere și suprasolicitării psihice a acestuia. Personalul care ocupa posturile cu aceste atribuții era subdimensionat.

► **Penitenciarul Giurgiu:** se confrunta cu lipsa personalului și subdimensionarea statului de organizare comparativ cu numărul mare de persoane private de libertate custodiate în această unitate de detenție. Misiunile specifice aferente generau condiții de stres accentuat, apariția de boli profesionale, unele cazuri fiind în curs de agravare, care au condus și la decese în rândul cadrelor. Cu titlu de exemplu, **în statul de funcții erau prevăzute 53 posturi ofițeri de execuție și încadrate 30; 401 posturi de agenți și încadrate 350.** Astfel, lipsa personalului determina situații în care supravegherea secțiilor de detenție era asigurată de către un singur agent. Aspectul conducea la suprasolicitarea personalului, dar și la scăderea calității în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.

► **Spital Penitenciar Poarta Albă:** referitor la **organigrama de personal medical, personalul era acoperit în procent de 80%**, schema de personal medical specializat era incompletă. În Sectorul operativ exista un număr de 32 de persoane angajate, 21 lucrau efectiv cu deținuții, iar diferența susținea programul de vizită,

sector evidență și dispecerat. Personalul de pază nu era suficient pentru cele 4 schimburi pe fiecare secție și ar fi trebuit să fie suplimentat numărul agenților de însoțire, la data efectuării anchetei fiind încadrat un singur agent. Nu era asigurată supravegherea deținuților pacienți în curțile de plimbare. Se impunea completarea organigramei prin introducerea personalului auxiliar (brancardieri, infirmiere).

► **Penitenciarul Botoșani:** se confrunta cu lipsa resurselor umane, la data efectuării anchetei exista **un grad de ocupare a funcțiilor de 78,68%**. Personalul unității:

- **prevăzut în statul de funcții-380** (din care 71-ofițeri, 307-agenți, 2-personal civil)

- **personal angajat-299** (din care 42 ofițeri, 255 agenți, 2-personal civil);

Sectorul operativ: încadrat: 82,11%

- **prevăzut în statul de funcții-234** (din care 20 ofițeri, 214 agenți)

Personal angajat-190 (din care 18 ofițeri, 172 agenți).

1.3. Aspecte importante rezultate din soluționarea petițiilor și sesizărilor din oficiu înregistrate la instituția Avocatul Poporului în anii 2014 și 2015

Instituția Avocatul Poporului s-a sesizat din oficiu în privința unui gardian de la Penitenciarul Spital Jilava, agresat de un deținut infestat cu SIDA, care l-a lovit cu pumnii și picioarele. Ancheta efectuată de reprezentanții instituției Avocatul Poporului în cazul menționat mai sus a avut ca obiective: verificarea numărului de gardieni raportat la numărul de persoane custodiate; existența spațiului suficient pentru plimbarea deținuților; măsurile dispuse după incident.

Urmare anchetei efectuate s-au constatat următoarele:

1. Cu privire la numărul de gardieni raportat la numărul de persoane custodiate

La data de 31 mai 2015, efectivele de pază ale Penitenciarului Spital Jilava erau de 113 cadre. Acesta, dovedit a fi insuficient raportat la numărul de deținuți custodiați, era inferior schemei de personal care prevedea pentru serviciul de pază un efectiv de 144 funcții din care 110 erau efectiv ocupate, iar 34 de posturi erau vacante (cele 110 persoane, trebuiau repartizate: un pluton pe secție; asigurarea pazei la poarta de intrare a Penitenciarului-spital; însoțiri/escortă la o populație penitenciară de 457 deținuți la 10 iunie 2015).

Situația era identică și în ceea ce privește cadrele medicale unde la un număr de 143 de poziții prevăzute în statul de funcțiuni, erau încadrate doar 69 persoane, iar un număr de 74 posturi erau vacante.

2. Problema spațiului de plimbare

La data efectuării anchetei, Spitalul penitenciar nu avea prevăzut un loc de plimbare. Urmare a propunerii reprezentanților instituției Avocatul Poporului cu privire la acest aspect, Administrația Națională a Penitenciarelor și conducerea Penitenciarului Spital București-Jilava urmau a lua măsuri pentru amenajarea unei curți de plimbare pentru deținuți. Astfel, șeful Serviciului Siguranța Deținerii din cadrul ANP s-a deplasat la unitatea implicată în vederea stabilirii spațiului unde se va amenaja curtea de plimbare și a elementelor de siguranță necesare acesteia.

3. Agresiunea și măsurile dispuse după acest incident

Conform declarațiilor celor implicați, incidentul a survenit în dimineața zilei de 5 iunie 2015, când pe fondul refuzului de a i se permite accesul la telefonul situat pe holul secției, deținutul Andrei (nume fictiv) l-a lovit pe agentul operativ principal, provocându-i o fractură de arcadă temporal-zigomatică dreaptă, conform adeverinței medicale și adresei Spitalului Clinic Bagdasar Arseni.

Conducerea Penitenciarului spital a luat următoarele măsuri: imobilizarea agresorului; declarații ale persoanelor implicate; informarea judecătorului de supraveghere; sancționarea disciplinară a agresorului și ulterior includerea acestuia în categoria persoanelor ce prezintă risc pentru siguranța penitenciarului; informarea Administrației Naționale a Penitenciarelor cu privire la incident; sesizarea Parchetului de pe lângă Judecătoria Cornetu cu privire la săvârșirea infracțiunii de ultraj.

Administrația Națională a Penitenciarelor a dispus o serie de măsuri, dintre care:

a) urmau a fi transferați la un penitenciar de maximă siguranță deținuții din regimul de maximă siguranță precum și cei clasificați în categoria celor care prezentau risc pentru siguranța penitenciarului. De asemenea, urma a fi emisă o decizie a directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor prin care deținuții

din cadrul Penitenciarului Spital București - Jilava, ce vor fi incluși în categoria celor care prezintă risc pentru siguranța penitenciarului, urmau a fi transferați imediat la o altă unitate penitenciară.

b) a fost dispusă reamenajarea unor spații din cadrul Penitenciarului Spital București - Jilava și transformarea acestora în camere de deținere, pentru creșterea capacității de cazare și supravegherea permanentă a deținuților custodiați.

c) având în vedere lipsa personalului din sectorul operativ a fost întocmită documentația pentru înființarea unui post de ofițer-șef secție deținere.

d) conducerea Penitenciarului Spital București - Jilava urma să reanalizeze și să modifice, până la data de 1.07.2015, programul de acordare a dreptului deținuților la convorbiri telefonice, astfel încât toți deținuții să poată efectua convorbiri telefonice, alternativ, atât dimineața cât și seara (zile pare/zile impare) în funcție de regimul de executare; **ulterior acest program s-a modificat.**

e) ofițerii specialiști din cadrul direcțiilor de specialitate aparținând Administrației Naționale a Penitenciarelor vor monitoriza permanent gradul de îndeplinire a măsurilor dispuse, precum și modul de desfășurare a principalelor activități, pentru identificarea operativă a posibilelor deficiențe și remedierea acestora în vederea prevenirii producerii unor evenimente negative.

În acest context, Avocatul Poporului a recomandat Ministerului Justiției și directorului Administrației Naționale a Penitenciarelor ca, pentru prevenirea incidentelor violente din cadrul Spitalului Penitenciar București - Jilava, să analizeze și să dispună măsuri legale în privința sporirii numărului de gardieni pentru a acoperi necesarul de activități specifice (pază, escortă etc), fie prin detașarea temporară de la Penitenciarul Jilava sau din cadrul altor penitenciare, fie prin demararea procedurilor de angajare în sistem.

Urmare a *Recomandării* Avocatului Poporului, directorul Administrației Naționale a Penitenciarelor a comunicat următoarele:

De la adoptarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2009 cu privire la rectificarea bugetară pe anul 2009 și reglementarea unor măsuri financiar-fiscale și până la data de 31 decembrie 2013, încadrarea prin concurs sau examene a funcțiilor vacante din cadrul autorităților și instituțiilor publice a fost suspendată, în conformitate cu prevederile art. 22 din respectivul act normativ. A existat însă, posibilitatea, în cazuri temeinic justificate, de aprobare a ocupării unui procent de

maximum 15% din totalul posturilor vacante, numai în condițiile încadrării în cheltuielile de personal aprobate prin buget, fapt pentru care Administrația Națională a Penitenciarelor a înaintat spre avizare un număr de 8 memorandumuri, nefiind aprobate însă niciunul.

În prezent, nu mai subzistă nicio restricție și nu mai există obligația prevăzută de ordonanța anterior menționată, art. 22 fiind abrogat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 77/2013, declarată ulterior neconstituțională.

Pentru anul 2015, având în vedere prevederile art. 31 alin. (1) și alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 83/2014 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice în anul 2015, precum și alte măsuri în domeniul cheltuielilor publice, care prevede ca singură limitare a ocupării prin concurs a funcțiilor vacante, încadrarea în cheltuielile de personal aprobate prin buget, precum și faptul că prin Ordonanța Guvernului nr. 20/2015 privind rectificarea bugetului de stat pe anul 2015, nu au fost alocate fonduri cu destinația încadrare de personal din sursă externă, demersul privind scoaterea la concurs din sursă externă a posturilor este posibilă numai în condițiile suplimentării creditelor bugetare aprobate sistemului penitenciar cu ocazia celei de-a doua rectificări bugetare pe anul în curs, sens în care Administrația Națională a Penitenciarelor a solicitat fonduri.

Pentru anul 2016, dat fiind faptul că limita impusă de Ministerul Finanțelor acoperă necesarul pentru finanțarea cheltuielilor de personal a tuturor posturilor încadrate până la sfârșitul anului, în condițiile actuale de reglementare a drepturilor salariale, s-a fundamentat și un necesar de fonduri pentru un număr de 665 încadrări din sursa externă.

Întrucât scoaterea la concurs din sursa externă a funcțiilor din sistemul operativ din cadrul Penitenciarului Spital București-Jilava nu a fost până în prezent posibilă din cauza restricțiilor legislative, ca soluții alternative folosite pentru atenuarea deficitului de personal au fost dispuse:

- repartizarea absolvenților Școlii Naționale de Pregătire a Agenților de Penitenciare (2015-4 absolvenți; 2014-6 absolvenți; 2013-4 absolvenți, 2012-4 absolvenți);
- detașări/mutări.

Detașările reprezintă variante paleative pentru soluționarea problemelor de personal la nivelul Penitenciarului - Spital București - Jilava. Situația posturilor din sectorul operativ, la nivelul întregului sistem penitenciar este caracterizată de o permanentă subîncadrare a posturilor prevăzute în statele de organizare. La nivel de sistem, procentul de încadrare este de 84,5%, acesta rămânând relativ constant de-a lungul timpului, astfel că orice mobilitate de personal este de natură a destabiliza unitățile penitenciare de unde se mută/detașează personalul, întrucât angajații rămași în aceste unități preiau pe lângă sarcinile de serviciu ale posturilor vacante și sarcinile de serviciu ale celor detașați sau mutați.

O variantă de natură a soluționa substanțial problematica lipsei de personal ar fi asigurarea finanțării în vederea încadrării posturilor vacante, însă acest aspect presupune o decizie la nivelul decidenților în materie financiară (în primul rând acordul Ministerului Finanțelor Publice, solicitat dar neobținut până în prezent).

Privitor la funcțiile din sectorul medical, în anul 2014 s-au scos la concurs, ca urmare a memorandumului inițiat de Ministerul Sănătății, un număr de 6 posturi de medic și 15 de asistenți medicină generală, din care la Penitenciarul Spital București Jilava au fost încadrați 2 medici psihiatri și 1 medic boli infecțioase.

Referitor la înființarea unei funcții de șef secție deținere interioară în cadrul Penitenciarului Spital București-Jilava, Administrația Națională a Penitenciarelor a finalizat demersurile, funcția existând în stat începând cu data de 26 iunie 2015.

2. CENTRE DE REȚINERE ȘI ARESTARE PREVENTIVĂ

2.1. Considerații generale și reglementări în materie

Potrivit Legii nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, polițistul este funcționar public civil, cu statut special, înarmat, ce poartă, de regulă, uniformă și exercită atribuțiile stabilite pentru Poliția Română prin lege, ca instituție specializată a statului.

Polițistul are dreptul la salariu lunar, compus din salariul de bază, indemnizații, sporuri, premii și prime, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege (salariul de bază cuprinde salariul corespunzător funcției îndeplinite, gradului profesional deținut,

gradațiile, sporurile pentru misiune permanentă și, după caz, indemnizația de conducere și salariul de merit); ajutoare și alte drepturi bănești, ale căror cuantumuri se stabilesc prin lege; încadrarea activității în condiții deosebite, speciale sau alte condiții de muncă, potrivit legii.

Potrivit art. 134 alin. (1) și art. 136 din Ordinul nr. 988/2005 al Ministrului Administrației și Internelor pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, polițiștii care efectuează serviciul în ture **au dreptul la sporuri în condițiile prevăzute de reglementările în vigoare**. Șefii unităților sau subunităților de poliție unde funcționează aresturile ori adjuncții acestora, precum și șefii structurilor cercetări penale, răspund de organizarea și asigurarea bunei desfășurări a activității, precum și de respectarea strictă a dispozițiilor legale referitoare la drepturile persoanelor private de libertate. Polițiștii menționați iau măsurile necesare pentru asigurarea siguranței persoanelor supuse măsurilor privative de libertate **și instruire temeinică a personalului care asigură paza aresturilor**, precum și celor care efectuează transferul.

Potrivit Codului European de etică al poliției, personalul din poliție va beneficia de drepturi sociale și economice, de remunerație corespunzătoare și de asigurări sociale și de sănătate, având în vedere natura specifică muncii prestate.

2.2. Situația de fapt și concluziile anchetelor efectuate de reprezentanții instituției Avocatul Poporului

a) lipsa fondurilor necesare construirii/modernizării locurilor de reținere și arestare preventivă rezultată din faptul că investițiile au rămas fie în faza de proiect, fie au fost stopate în 2009 din cauza nealocării finanțării. Spre exemplu:

► în *Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vaslui*, întrucât în cazul precipitațiilor abundente, apa din canalizarea orașului putea pătrunde în arest, la nivelul I.P.J Vaslui **există o lucrare de investiție reabilitare și modernizare a instalațiilor sanitare și de canalizare interioare și exterioare la sediul Poliției Municipiului Vaslui aprobată în anul 2006 de către M.A.I, însă a rămas doar în faza de proiectare și nu a mai fost refinanțată**.

b) subdimensionarea personalului centrelor de reținere și arestare preventivă și condițiile de muncă ale cadrelor (C.R.A.P Vaslui, Suceava, Iași, Botoșani și Argeș). Spre exemplu:

► **Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Vaslui:** efectivul de personal era sub schema necesară, respectiv, **din necesarul de 30 de angajați erau ocupate numai 19 posturi.** De asemenea, s-a constatat o lipsă a resursei umane necesare deservirii regimului privind siguranța deținerii, precum și a celui medical, schemele de personal fiind insuficiente;

c) posturi neattractive financiar. Existau diferențe ca nivel de salarizare, sporuri față de angajații cu funcții similare din penitenciare, deși activitatea desfășurată de aceștia se derulează în condiții improprii de muncă, cu un crescut nivel de riscuri și pericole, uneori suplimentare celor la care sunt supuși cei din sistemul penitenciar;

d) multitudinea activităților pe care le derulează același personal (activitățile de supraveghere - pază pe secțiile de deținere, asigurarea drepturilor arestaților, efectuarea escortelor exterioare și de transfer) etc.

e) condițiile improprii de muncă ale personalului-amplasarea la demisol a centrelor de reținere și arestare preventivă, spații în clădiri neizolate, neventilate corespunzător, cu emanații permanente de mirosuri, cu o umiditate ridicată, cu infiltrații de apă care au dus la apariția fenomenului de igrasie și mucegai, nu asigură o calitate corespunzătoare a aerului;

f) condițiile de muncă periculoase, cauzate de activitățile și riscurile la care se supun (dotări necorespunzătoare, riscul de a fi atacați, riscul de a fi contaminați, multitudinea de activități desfășurate de același personal) **justifică uniformizarea salarizării acestei categorii de cadre și acordarea tuturor sporurilor.**

3. CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Conform informațiilor obținute în timpul anchetelor, principalele probleme cu care se confruntă unitățile penitenciare sunt subfinanțarea, lipsa personalului, lipsa spațiului destinat cazării deținuților. Referitor la acest ultim aspect, în cazul în care există spații unde este posibilă construirea, reamenajarea unor încăperi noi, nu există bani pentru construcții.

Potrivit surselor mass-media, sumele acordate cu ocazia rectificării bugetare permit achitarea integrală către salariați a restanțelor de natură salarială și a contravalorii drepturilor de echipament pentru anul 2015.

Deficitul de personal din unitățile penitenciare constituie unul din motivele de nemulțumire în rândul angajaților, care au recurs la forme de protest pentru a atrage atenția autorităților asupra problemelor grave cu care se confruntă. **Există un raport de un angajat la trei deținuți, iar numărul orelor suplimentare prestate de cadre este de aproximativ jumătate de milion.** ANP a susținut că bugetul instituției a fost majorat în ultimii doi ani, dar finanțarea rămâne o problemă. „Dacă în 2012 bugetul aprobat inițial din subvenții de la bugetul de stat a fost de 771 milioane de lei, în anul 2015 bugetul inițial a fost de 925 milioane de lei”.

Referitor la dreptul la echipament, ANP a precizat că până la finele anului, întregul personal din sectorul operativ de la nivelul sistemului penitenciar (4457 funcționari publici cu statut special) va beneficia de noua uniformă de serviciu. De asemenea, a precizat că evoluția numărului de angajați ai sistemului penitenciar este în creștere-12297 angajați în decembrie 2008 față de 12575 angajați în decembrie 2014, în condițiile în care în ultimii doi ani numărul deținuților a scăzut de la 33.500 în 2013 la 29.000 în prezent.

Subdimensionarea personalului raportată la multitudinea activităților pe care acesta le derulează și la numărul persoanelor private de libertate reprezintă factori de natură a genera o serie de dificultăți și riscuri în activitatea ce o desfășoară (de a fi atacați, de a fi contaminați).

Cât privește centrele de reținere și arestare preventivă, amplasarea la demisol, în spații ale unor clădiri neizolate, neventilate corespunzător, cu emanații permanente de mirosuri, cu o umiditate ridicată, cu infiltrații de apă care au dus la apariția fenomenului de igrasie și mucegai, constituie condiții

improprii ale funcționării locurilor de detenție și în egală măsură pentru desfășurarea activității cadrelor de poliție.

Față de cele expuse, considerăm că următoarele **propuneri** ar putea contribui la îmbunătățirea activității locurilor de detenție:

3.1. Penitenciare

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare unitate penitenciară și la atribuțiile specifice;**

► **revizuirea dispozițiilor legale referitoare la perfecționarea pregătirii personalului unităților penitenciare în cadrul unor instituții de învățământ cu specialitate juridică (spre exemplu, Institutul Național al Magistraturii);**

► **reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar, de natură a asigura cadrelor din unitățile penitenciare condiții de muncă și salarizarea corespunzătoare.**

3.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

► **identificarea de noi locații pentru amplasarea centrelor de reținere și arestare preventivă, care să asigure condiții decente de desfășurare a activității cadrelor centrelor de reținere și arestare preventivă;**

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare unitate și la atribuțiile specifice;**

► **alocarea de fonduri necesare construirii de noi locuri de reținere și arestare;**

► **salarizarea corespunzătoare, acordarea de sporuri personalului centrelor de reținere și arestare preventivă, având în vedere condițiile improprii de muncă ale acestora, nivelul ridicat de riscuri și pericole.**

Capitolul IX

Capitolul IX

CONCLUZII ȘI PROPUNERI MĂSURI LEGISLATIVE, JUDICIAR-ADMINISTRATIVE ȘI FINANCIARE

1. Concluziile prezentului Raport special

Din capitolele anterioare ale prezentului Raport special au rezultat lacune privind legislația secundară, precum și o serie de deficiențe în organizarea și funcționarea sistemului penitenciar și al centrelor de reținere și arestare preventivă. În acest context, reținem următoarele concluzii succinte decurgând din situația existentă la data efectuării anchetelor, din informațiile comunicate de autoritățile publice sesizate, precum și din cele destinate publicității pe paginile oficiale ale acestora:

a) referitor la cadrul legislativ intern, s-a constatat lipsa unor reglementări secundare importante prevăzute expres de Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cum ar fi: hotărâri de Guvern și ordine ale Ministrului Justiției și ale Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea sistemului penitenciar și a sistemului centrelor de arest preventiv.

b) în ceea ce privește gradul de ocupare, s-au constatat următoarele: existența unui grad ridicat sau foarte ridicat de ocupare în unele unități de detenție (spre exemplu, Penitenciarele Iași, Focșani și Mărgineni), care nu asigurau suprafața minimă prevăzută de normele legale interne și internaționale. În plus, raportarea capacității legale de cazare a unor penitenciare la numărul de persoane private de libertate nu reflecta realitatea existentă în camerele de detenție.

În același timp, s-a mai reținut că unele secții ale penitenciarelor se confruntau cu problema supraaglomerării din cauza deținuților aflați în tranzit sau arestați preventiv.

Subliniem că, **promovarea unor propuneri legislative privind reducerea numărului deținuților ar fi de natură să contribuie la evitarea unor condiții necorespunzătoare de detenție, la diminuarea simțitoare a sumelor care trebuie alocate de la buget sau din fonduri europene în acest scop, precum și a unor condamnări ale Statului Român de către CEDO, inclusiv pronunțarea unei hotărâri pilot.**

c) privitor la condițiile de cazare în penitenciare s-au constatat următoarele: existența unor condiții de cazare necorespunzătoare cauzate de vechimea imobilelor; existența infiltrațiilor, umezelii, mucegaiului în pereții camerelor; aerisirea deficitară; cazarmamentul cu un grad ridicat de uzură; instalații sanitare deteriorate; cantitatea insuficientă și calitatea necorespunzătoare a produselor de igienă personală distribuite persoanelor private de libertate; numărul redus al dușurilor și grupurilor sanitare raportat la numărul de persoane cazate în camere, și în unele situații, lipsa intimității pentru satisfacerea nevoilor fiziologice; existența insectelor și dăunătorilor; reducerea în unele unități penitenciare, a programului de furnizare a energiei electrice și a apei, motivată de restricții bugetare; dimensiunile, amenajările, și uneori, amplasamentul necorespunzător al curților de plimbare; spălarea și uscarea efectelor personale în camere; lipsa mobilierului pentru păstrarea bunurilor și obiectelor personale.

Sub aspectul **vechimii imobilelor** în care își desfășoară activitatea unele penitenciare, reținem: Penitenciarul Aiud-1892; Centrul de detenție Tichilești, cu un corp de clădire (E1) dat în folosință în anul 1958; Penitenciarul Mărgineni-corp de clădire din 1952; Penitenciarul Poarta Albă-1949; Penitenciarul Satu Mare-1896; Spital Penitenciar Jilava, corpurile B și C de clădire din 1952 și 1956; Spital Penitenciar Târgu Ocna-pavilion A-1851 și Pavilion C-1937; Penitenciarul Târgu Mureș-1890.

În centrele de retenere și arestare preventivă s-a observat: amplasarea necorespunzătoare a camerelor de deținere la nivelul demisolului clădirilor inspectoratelor județene de poliție astfel încât ventilația și aerisirea acestora era deficitară, iar iluminatul natural și artificial insuficient; lipsa grupurilor sanitare în unele camere; insuficiența grupurilor sanitare; instalații sanitare care prezentau un grad ridicat de uzură și amenajarea defectuoasă a toaletelor; folosirea WC-ului tip

turcesc ca suport pentru spălarea corporală; gradul avansat de uzură al cazarmamentului; distribuirea neuniformă a materialelor igienico-sanitare; deficitul spațiilor pentru depozitarea bunurilor personale; existența unor spații/curți de plimbare subdimensionate, necesitatea igienizării unor spații de detenție (dezinfecție, dezinfecție și deratizare). De reținut că s-au înregistrat nemulțumiri ale persoanelor private de libertate cu privire la **lipsa confidențialității discuțiilor din timpul vizitelor.**

d) referitor la **calitatea apei și a hranei,** s-au constatat următoarele: nemulțumirea persoanelor private de libertate sub aspectul varietății hranei și în unele cazuri a cantității acesteia. Pentru asigurarea diversității hranei, unele penitenciare au recurs la încheierea unor contracte de sponsorizare.

Condițiile de servire a mesei s-au dovedit a fi în multe penitenciare necorespunzătoare, hrana fiind servită în camere, pe genunchi, pe marginea patului, la care se adaugă imposibilitatea servirii în același interval de timp a tuturor deținuților.

Cât privește ***dotarea blocurilor alimentare***, menționăm situația Penitenciarului Mărgineni, în care s-a constatat existența unei aparaturi uzate, ruginite, deteriorate, motivată de lipsa investițiilor din ultimii ani, precum și a Penitenciarului Bacău, unde aerisirea blocului alimentar era deficitară.

Referitor la ***calitatea apei***, reținem situația Penitenciarelor Galați și Brăila, în care deși buletinele de analiză a apei potabile au stabilit că aceasta se încadra în parametrii normali stabiliți de lege, deținuții au reclamat calitatea acesteia, iar în Penitenciarul Mărgineni neasigurarea distribuției apei în regim permanent.

În **centrele de reținere și arestare preventivă** s-a constatat lipsa sălilor de mese, precum și a dotărilor corespunzătoare în unele camere pentru asigurarea servirii mesei. De asemenea, s-a reținut situația Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Suceava, care nu asigură hrana caldă persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică.

Mai mult, apreciem ca **improprii mijloacele de transport al hranei de la unele penitenciare la centre în bidoane de aluminiu, autospeciale izoterme, autoutilitare.**

e) referitor la **asistența medicală:** cea mai mare problemă cu care se confruntă în aceasta privință unitățile penitenciare o reprezintă deficitul de personal medical, cu atât mai mult cu cât adresabilitatea deținuților este foarte mare. Sub acest aspect,

menționăm situația din: *Penitenciarul Brăila*, în care condamnații erau transportați o dată la două săptămâni la *Penitenciarul Galați* numai pentru efectuarea de extracții dentare; *Penitenciarul Focșani*, în care medicul stomatolog își desfășura activitatea în baza unui contract de prestări servicii pentru 2 zile/săptămână cu program de 5 ore/zi; *Penitenciarul Mărgineni*, în care medicul stomatolog acorda consultații de două ori pe lună, iar serviciul medical era asigurat de un singur medic, deși în statul de funcționare erau prevăzute 7 posturi de medic. În plus, se înregistrează o fluctuație mare a cadrelor medicale, neinteresate de prestarea activității medicale în unitățile penitenciare.

În egală măsură s-au constatat deficiențe în *asigurarea medicației administrate*, datorată dificultăților întâmpinate în achiziția de medicamente, ca urmare a bugetului alocat.

O altă situație care se impune a fi reglementată o constituie cea a *deținerii persoanelor cu probleme psihice împreună cu alte categorii de condamnați*, în condițiile în care trebuie avută în vedere vulnerabilitatea acestora. De menționat că în Penitenciarul Giurgiu se aflau încarcerați 140 de deținuți, diagnosticați cu probleme psihice, fără ca unitatea să dispună de un medic psihiatru.

Apreciem că o atenție deosebită trebuie acordată *pregătirii personalului pentru monitorizarea deținuților aflați sub tratament de substituție cu metadonă*, având în vedere că, spre exemplu, în Penitenciarul Giurgiu nu exista personal pregătit pentru întreținerea stării de sănătate a foștilor consumatori de droguri.

Alte probleme constatate au vizat inadvertențe în *înregistrarea refuzurilor de hrană*, dificultăți în obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap, **colaborarea anevoioasă a unităților penitenciare cu unele spitale civile.**

De asemenea, considerăm că o preocupare specială se impune a fi acordată **deținuților seropozitivi, neînscriși** în Programul Național HIV/SIDA, tratați doar pentru afecțiuni asociate. În plus, menționăm că această categorie de persoane necesită o supraveghere atentă după liberarea din penitenciare, pentru a-și continua tratamentul.

În centrele de reținere și arestare preventivă, ca și în unitățile penitenciare s-a constatat **deficitul de personal medical**, în special medici, fapt pentru care examenul medical la depunere nu era realizat în toate cazurile; mai mult asistența medicală este

asigurată de personal medical din cadrul centrelor medicale județene ale Ministerului Afacerilor Interne, neexistând un Corp medical propriu.

Totodată, au fost invocate dificultăți în asigurarea tratamentului medical ca urmare a introducerii cardurilor de sănătate.

f) privitor la prețurile produselor comercializate de operatorii economici din incinta penitenciarelor și prețurile convorbirilor telefonice: prețurile produselor practicate de anumiți agenți economici la unele produse erau mult mai mari decât cele din magazinele din zona unităților penitenciare (spre exemplu, în Penitenciarele Colibași, Giurgiu, prețurile erau cu 50% mai mari).

Comisiile constituite la nivelul penitenciarelor pentru verificarea prețurilor solicitau reducerea acestora, însă în unele cazuri s-a constatat lipsa unui efect pe termen lung a acestor măsuri.

De asemenea, menționăm *absența unor controale ale punctelor comerciale* din incinta unităților penitenciare din partea reprezentanților Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor sau ai unei alte autorități (ex: Direcția de Sănătate Publică).

În unele penitenciare s-a constatat *expirarea termenului de valabilitate* la unele produse, lipsa prețului sau a denumirii produsului, lipsa unei autorizații sanitare pentru unele puncte comerciale, depozitarea necorespunzătoare a produselor alimentare (ex: Penitenciarul Focșani).

În incinta **centrelor de reținere și arestare preventivă** nu existau puncte comerciale, cumpărăturile putând fi efectuate în baza cererilor formulate de către persoanele custodiate, achiziționarea realizându-se din rețeaua comercială a orașelor. Frecvența cumpărăturilor varia, acestea putându-se efectua în unele centre o dată pe săptămână, iar în altele bisăptămânal sau la nevoie.

În privința *convorbirilor telefonice din unitățile penitenciare*, s-a constatat o diferență a tarifelor de telefonie practicate de firmele SC BVfon și SC Paytel SRL. Ca urmare a diferențelor de tarifare, unele penitenciare au solicitat operatorilor reducerea acestora.

Durata convorbirilor telefonice în unitățile penitenciare și la centrele de reținere și arestare preventivă varia, în funcție de Regulamentul de ordine interioară. Reținem situația din Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Botoșani, în care exercitarea dreptului la convorbiri telefonice se realiza de la un telefon amplasat

pe un hol în imediata vecinătate a camerei șefului de schimb. De asemenea, menționăm situația Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Dâmbovița, unde exercitarea dreptului la corespondență nu se realiza personal, corespondența fiind predată unui lucrător din cadrul centrului pentru depunerea în cutia poștală aflată în afara unității de deținere.

g) referitor la evenimente în care au fost implicate persoanele private de libertate în perioada 2014-2015 (decese, agresiuni fizice, proteste cu refuz de hrană, eventuale relații sexuale între persoane private de libertate sau între persoane private de libertate și personalul locurilor de detenție): o incidență ridicată a formei de protest prin refuz de hrană (Penitenciarul Galați – 176 de cazuri; Penitenciarul Iași – 125 de cazuri; Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Bacău – 10 cazuri; Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați – 9 cazuri. Până la data de 25 august 2015, au fost înregistrate **1103 cazuri de refuzuri de hrană**, din care **387 pentru motive judiciare și 716 pentru motive legate de penitenciar**, iar cele mai multe au fost înregistrate la: *Penitenciarul Poarta Albă - 317, Penitenciarul Galați - 131, Penitenciarul Rahova -98 și Penitenciarul Iași - 76.*

Dacă în **unitățile penitenciare**, motivele cel mai des invocate în cazul refuzului de hrană au vizat aspecte a căror soluționare intra în aria de competență a conducerii penitenciarelor, respectiv transferuri, condiții de cazare, regimul de detenție, în **centrele de reținere și arestare preventivă** cauza cea mai frecventă a acestei forme de protest a constat în nemulțumirea față de situația juridică.

Cât privește **cauzele deceselor**, se remarcă faptul că pe lângă **suicid**, în penitenciare predomină decesele cauzate de afecțiuni medicale cronice; în aceeași perioadă de referință în centrele de reținere și arestare preventivă s-a înregistrat un singur deces (Centrul de Reținere și Arestare Preventivă Galați).

Referitor la **agresiunile la care sunt supuse persoanele private de libertate**, s-au constatat cazuri de agresiuni la care aceștia au fost supuși de către personalul penitenciar sau de alte persoane private de libertate (spre exemplu, 18 cazuri la Penitenciarul Spital Jilava; 52 de cazuri în Centrul pentru Minori și Tineri Bacău). În același timp, se remarcă recurgerea la **autoagresiune** ca formă de protest, reținând în acest sens situația Penitenciarului Galați, în care s-au înregistrat 141 autoagresiuni și ingerări de medicamente sau alte substanțe și situația Centrului de Reținere și Arestare Preventivă Suceava cu 4 cazuri de autoagresiune.

De asemenea, se rețin cazurile persoanelor private de libertate implicate în agresiuni sexuale (spre exemplu, în Penitenciarul Târgu Mureș și Centrul Educativ Târgu Ocna).

Față de cele expuse, apreciem că se impun o serie de măsuri de ordin legislativ, judiciar-administrativ și financiar cu impact asupra persoanelor private de libertate, precum și asupra sistemului penitenciar și al centrelor de reținere și arestare preventivă, măsuri pe care le enunțăm ca propuneri dintre care sperăm ca autoritățile competente să aleagă cât mai multe și pe cele mai bune (alături de altele care pot fi avute în vedere), în scopul asigurării condițiilor de detenție ca factori determinanți în respectarea demnității umane.

2. Propunerile prezentului Raport special

2.1. Penitenciare

2.1.1. Măsuri legislative

2.1.1.1. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (prevăzute expres de acest act normativ)

▶ adoptarea prin Hotărâre de Guvern a Regulamentului pentru aplicarea Legii nr. 254/2013;

▶ adoptarea de către Guvern a Hotărârii privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor;

▶ emiterea de către Ministrul Justiției a Ordinului prin care se stabilesc măsurile necesare pentru siguranța penitenciarelor;

▶ emiterea Ordinului Ministrului Justiției privind stabilirea penitenciarelor în a căror circumscripție funcționează centrele de arestare preventivă, precum și regulamentul de organizare și funcționare a acestora;

▶ emiterea de către Ministrul Justiției a Ordinului privind stabilirea normelor minime obligatorii de hrană;

► adoptarea Ordinului comun al Ministrului Justiției și al Ministrului Afacerilor Interne prin care se stabilesc penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă.

2.1.1.2. Adoptarea unor acte normative pentru garantarea respectării art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și respectiv a executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, precum și ale instanțelor naționale

► adoptarea unei Hotărâri de Guvern privind crearea unei comisii interministeriale, alcătuită din reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Finanțelor Publice și Ministerului Justiției, care să asigure o reală monitorizare și executare a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului privind încălcarea art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau crearea unui organism la nivel național care să aibă asemenea atribuții.

În mod similar, actul normativ propus ar trebui să prevadă ca membrii comisiei interministeriale, în special reprezentanții Ministerului Finanțelor Publice și ai Ministerului Justiției, să conlucreze pentru executarea hotărârilor instanțelor naționale referitoare la nerespectarea aceluiași art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

2.1.1.3. Adoptarea unor acte normative care să contribuie la reducerea populației carcerale

Suntem conștienți că în actualul context intern și internațional este delicată punerea problemei adoptării unor acte normative prin care să se reducă supraaglomerarea din penitenciare și din centrele de reținere și arestare preventivă. În schimb, s-ar părea că aceasta este singura modalitate prin care s-ar putea îmbunătăți considerabil condițiile de detenție și micșora sumele care ar putea fi alocate unităților penitenciare, iar pe de altă parte s-ar evita pronunțarea unei hotărâri pilot de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin care Statul Român ar fi condamnat pentru neasigurarea condițiilor de detenție corespunzătoare persoanelor private de libertate.

Facem precizarea că propunerile prezentate în continuare exclud infracțiunile și pedepsele aplicate pentru infracțiunile de corupție și violență.

Pentru reducerea supraaglomerării din penitenciare și centrele de rețineră și arestare preventivă, în opinia noastră, legiuitorul ar putea avea în vedere adoptarea între altele, a unora dintre următoarele măsuri:

a) măsuri preventive

► reducerea pe cât posibil a cazurilor de aplicare a măsurii arestului preventiv și reducerea duratei menținerii în arest preventiv, prin aplicarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, controlului judiciar și controlului judiciar sub cauțiune, respectându-se astfel și principiul potrivit căruia arestarea preventivă trebuie să constituie o măsură excepțională, iar nu o regulă;

b) măsuri de modificare a legislației penale

► măsuri de politică penală orientate spre aplicarea sancțiunilor necustodiale/alternative (amandă, muncă în folosul comunității, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere) în locul detenției ca sancțiune de referință pentru anumite infracțiuni, în special în cazul faptelor săvârșite de infractori primari.

În acest context, menționăm că, în data de 31.12.2014, așa cum rezultă din Raportul anual 2014 al ANP (Structura condamnăților definitiv după durata pedepsei), infracțiunile de până la 1 an și între 1-5 ani reprezentau: **între 1-5 ani, 14.363 condamnați, iar până la 1 an, 450 condamnați.**

Conform site-ului ANP, privind situația pe luna octombrie 2015 a dinamicii și structurii efectivilor de persoane private de libertate, erau aplicate: **488 pedepse cu închisoare sub 1 an; 1675 pedepse cu închisoare între 1-2 ani; 10560 pedepse cu închisoare între 2-5 ani, 2392 pedepse cu închisoarea între 10-15 ani.**

► implicarea voluntarilor (inclusiv a reprezentanților organizațiilor neguvernamentale) în executarea măsurilor alternative, având ca obiective reducerea riscului de recidivă, dezvoltarea relațiilor intercomunitare, astfel cum rezultă din Regulile ONU privind standardele minime privind măsurile necustodiale (Regulile de la Tokyo);

► reevaluarea încadrărilor punitive, în funcție de tabloul gradual cu măsuri alternative la pedeapsa închisorii;

► **reglementarea, cel puțin cu caracter temporar a unei forme de acordare a liberării condiționate, în sensul punerii în libertate a persoanelor detinute aflate în executarea ultimilor 3 ani din pedeapsa închisorii și/sau reducerea la jumătate a pedepsei aplicate, față de două treimi în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, cum prevede legislația actuală și respectiv două treimi față de trei pătrimi, în cazul închisorii mai mari de 10 ani, cum prevede legislația actuală, sub condiția plății de către persoanele condamnate a datoriilor către stat și către partea civilă;**

► **reevaluarea dispozițiilor legale referitoare la partea din durata pedepsei care este considerată, potrivit legii, ca executată pe baza muncii prestate și/sau a instruirii școlare și formării profesionale.**

Astfel, potrivit art. 96 alin. (1) lit. a), b) și c) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal: în cazul în care se prestează o muncă remunerată se consideră 5 zile executate pentru 4 zile de muncă; în cazul în care se prestează o muncă neremunerată se consideră 4 zile executate pentru 3 zile de muncă; pe timpul nopții se consideră 3 zile executate pentru 2 nopți de muncă.

Spre deosebire de prevederile art. 96 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, art. 52 alin. (2) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal stabilește, **în cazul executării muncii neremunerate în folosul comunității, că 2 ore de activitate prestată efectiv echivalează cu o zi de muncă.**

De asemenea, **apreciem că se impune modificarea în mod corespunzător a art. 96 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 254/2013, potrivit căruia în cazul participării la cursurile de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar.**

► **reconsiderarea legislației în materia acordării liberării condiționate, astfel încât să permită asigurarea unui tratament echitabil pentru persoanele private de libertate care nu pot presta munci din motive neimputabile lor, pe de o parte, și persoanele private de libertate cărora, datorită unui bun management al penitenciarului, li se asigură condițiile exercitării dreptului la muncă, pe de altă**

parte. În acest sens, opinăm că este necesară reglementarea în Planul de management al locului de detenție a obligației fiecărui director de a identifica locuri de muncă pentru persoanele private de libertate, de natură a contribui la asigurarea unui tratament echitabil acestora și de a permite realizarea fracției de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate, **obligație care să fie prevăzută în Hotărârea de Guvern privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, care urmează a fi adoptată;**

► **reconsiderarea dispozițiilor legale referitoare la comisia de liberare condiționată** (alcătuită, în prezent, din judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care este și președintele comisiei, directorul penitenciarului, directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune competent potrivit legii în circumscripția căruia se află penitenciarul), componentă care poate crea o prezumție de parțialitate în privința soluționării cererilor de liberare condiționată formulate de deținuți. **În acest context, apreciem că pentru a aduce un plus de transparentă și imparțialitate în procedura liberării condiționate ar fi importantă participarea unui reprezentant al unei organizații neguvernamentale, având în vedere că în prezent există Protocoale de colaborare încheiate între acestea și unitățile penitenciare;**

► ar putea fi avută în vedere și judecarea în primă instanță a plângerii împotriva respingerii cererii de liberare condiționată de către judecătorul de supraveghere a privării de libertate și judecarea contestației împotriva soluției pronunțate de acesta de instanța de judecată în circumscripția căreia se află penitenciarul. Desigur, în această situație judecătorul de supraveghere a privării de libertate nu ar mai face parte din comisia de liberare condiționată, judecând în primă instanță plângerile împotriva hotărârilor comisiei, iar instanța de judecată ar deveni instanță de soluționare a contestației;

► **grațierea persoanelor condamnate cu afecțiuni medicale incurabile, aflate în stadii terminale (neoplasm, HIV ș.a) și eventual a celor care nu se pot vindeca în sistem penitenciar și care prezintă focare contagioase pentru celelalte persoane private de libertate (TBC, Hepatita C);**

► implementarea Recomandării 22 (99) a Comitetului Miniștrilor privind supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor, potrivit căreia pentru a evita supraaglomerarea excesivă, trebuie stabilită capacitatea maximă a instituțiilor penale. Astfel, apreciem ca oportună adoptarea unui act normativ care să fixeze o limită a numărului de persoane private de libertate care pot fi cazate în fiecare unitate penitenciară;

► creșterea numărului de penitenciare cu regim semideschis și deschis, având în vedere că la data de 31.12.2014, așa cum rezultă din Raportul anual 2014 al ANP, profilul penitenciarelor era structurat în mod egal între penitenciare în regim semideschis și deschis (16) și penitenciare în regim închis și de maximă siguranță (16);

► stabilirea cadrului legal menit, pe de o parte, să asigure un just echilibru între necesitatea măsurii transferului și puterea discreționară a autorităților implicate, iar, pe de altă parte, să determine stoparea „turismului penitenciar”, precum și reglementarea unei căi de atac împotriva acestei măsuri prin formularea unei plângeri către judecătorul de supraveghere a privării de libertate, reamintind sub acest aspect, că unul dintre motivele invocate de către persoanele deținute în cazul refuzului de hrană a fost tocmai acela al deciziilor de transfer în alte unități penitenciare;

► stabilirea unui prag critic în funcție de care persoana privată de libertate este supusă unui control medical psihiatric, precum și a unor prevederi referitoare la verificarea discernământului deținuților în cazul refuzului prelungit de hrană și a măsurilor ce trebuie luate de autoritățile publice responsabile, având în vedere că acesta poate avea ca efect decesul deținutului, persoană aflată în custodia statului;

► crearea cadrului legislativ adecvat prin stabilirea criteriilor care să asigure dezvoltarea parteneriatului public-privat în administrarea sistemului penitenciar;

► reînființarea Institutului Național de Criminologie, care să aibă ca atribuții realizarea periodică a unor statistici referitoare la rata criminalității, natura infracțiunilor săvârșite, numărul infractorilor recidiviști, propuneri pentru reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei privative de libertate, pentru controlul și

prevenirea criminalității; urmărirea impactului asupra ratei criminalității în funcție de propunerile de politică penală. Cu titlu de exemplu, dacă nu se acceptă de la început adoptarea unor măsuri propuse anterior, se impune măsurarea impactului anumitor propuneri formulate mai sus.

2.1.2 Măsuri judiciare și administrative

Măsuri pre-detenție

► **intensificarea măsurilor de prevenire a infracțiunilor/criminalității prin programe de coeziune socială;**

► **creșterea rolului programelor de intervenție directă în ameliorarea comportamentelor celor violenți, toxicomanilor și alcoolicilor.**

Măsuri în timpul detenției

► **în activitatea lor, comisiile de liberare condiționată din penitenciare și respectiv instanțele de judecată să utilizeze într-un număr mai mare de cazuri liberarea condiționată, când sunt întrunite condițiile legale;**

► **valorizarea potențialului persoanelor private de libertate prin folosirea la muncă**, având în vedere că munca este un factor important de stabilitate în viața deținuților și în reintegrarea lor în societate. În acest sens, este **importantă prioritizarea obiectivelor Administrației Naționale a Penitenciarelor pentru introducerea unui volum semnificativ de muncă**, care să permită atragerea unui număr mare de deținuți în activități diverse, aducându-se astfel și contribuții mai mari bugetului public. Sub acest aspect, reiterăm propunerea reglementării în Planul de management al locului de detenție a obligației fiecărui director de a identifica locuri de muncă pentru persoanele private de libertate, de natură a contribui la asigurarea unui tratament echitabil acestora și de a permite realizarea fracției de pedeapsă considerată ca executată pe baza muncii prestate;

► **separarea categoriilor de deținuți cu afecțiuni psihice în Penitenciare spital de psihiatrie**, astfel ca aceștia să fie supuși unui tratament penitenciar distinct, axat pe acordarea tratamentului medical adecvat;

► **asigurarea unei calități corespunzătoare a serviciilor medicale**, de natură a permite identificarea și tratarea unor afecțiuni, astfel ca agravarea acestora să nu conducă la decesul persoanelor private de libertate, în condițiile în care din

anchetele efectuate de reprezentatii institutiei Avocatul Poporului rezultă că **ponderea cea mai mare o reprezintă decesele survenite în urma afecțiunilor cardio-vasculare;**

▶ **creșterea rolului serviciilor de asistență socială și de consiliere psihologică, care să contribuie la descoperirea și tratarea cauzelor care determină persoanele private de libertate să recurgă la forme de protest și acțiuni care le pun viața în pericol;**

▶ **respectarea obligației sesizării parchetului de către toți medicii din sistemul penitenciar, indiferent dacă decesul a intervenit într-o unitate penitenciară sau într-un spital penitenciar și indiferent de cauza deceselor, în vederea respectării dispozițiilor art. 52 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, potrivit cărora în cazul decesului unei persoane condamnate, administrația penitenciarului înștiințează parchetul;**

▶ **întărirea colaborării între unitățile penitenciare și spitalele civile, prin încheierea unor Protocoale de colaborare la nivel local, în baza unui ordin comun al Ministrului Sănătății și al Ministrului Justiției de natură a asigura asistența medicală adecvată oricărui pacient, chiar dacă acesta face parte din categoria persoanelor condamnate;**

▶ **reevaluarea condițiilor eliberării certificatului de încadrare în grad de handicap a persoanelor private de libertate, prin indicarea comisiilor de stabilire a gradului de handicap competente;**

▶ **urmărirea evoluției refuzurilor de hrană, astfel încât să se asigure o concordanță cu evidențele existente la nivelul locurilor de detenție;**

▶ **formarea profesională continuă a pregătirii personalului medical în vederea întreținerii stării de sănătate a persoanelor private de libertate, inclusiv a foștilor consumatori de droguri/opiacee;**

▶ **verificarea săptămânală de către comisiile special constituite la nivelul penitenciarelor a prețurilor produselor comercializate în punctele comerciale amplasate în locurile de detenție, precum și stabilirea unor prețuri maxime unitare la nivelul tuturor unităților penitenciare pentru serviciile de telefonie oferite de operatorii de telefonie;**

▶ **inclusiunea în componența comisiilor pentru verificarea prețurilor produselor din incinta operatorilor economici din unitățile penitenciare și a**

reprezentanților societății civile (organizații neguvernamentale), pentru asigurarea transparenței;

► **colaborarea dintre Administrația Națională a Penitenciarelor/unitățile penitenciare și Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, în vederea asigurării unor prețuri corespunzătoare, atât pentru produsele comercializate prin intermediul punctelor comerciale din incinta unităților penitenciare, cât și pentru tarifele convorbirilor telefonice;**

► **atragera mass-media, a societății civile, a instituțiilor statului, organizarea de vizite și evenimente de tipul "Ziua porților deschise" în unitățile penitenciare, de natură a conștientiza opinia publică asupra posibilei sale contribuții, la prevenirea comportamentului antisocial, formarea și dezvoltarea unui comportament civic responsabil, prevenirea actelor antisociale, a consumului de substanțe interzise, a traficului de ființe umane ș.a.**

Măsuri post-detenție

► **reducerea riscului de recidivă, printr-o politică socială și penală, după comiterea faptei și aplicarea pedepsei privative de libertate.** Astfel, este necesară urgentarea transpunerii în practică a Hotărârii Guvernului nr. 389/2015 privind aprobarea Strategiei naționale de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2015-2019, aspect de natură să asigure condițiile de reinserție socială pentru cei eliberați și, prin urmare, să reducă riscul recidivei;

► **promovarea unei politici de investiții necesare și raționale în spațiile de deținere, astfel încât insuficiența fondurilor disponibile să fie suplinită de o orientare a lor către necesități imperative, ce țin de asigurarea condițiilor decente de trai în penitenciare;**

► **colaborarea cu autoritățile locale competente în privința foștilor deținuți infectați cu HIV/SIDA, care după liberare nu sunt interesați în continuarea tratamentului, putând deveni un pericol pentru sănătatea publică;**

2.1.3. Măsuri financiare

► **creșterea bugetului alocat sistemului penitenciar și reexaminarea dispozițiilor cuprinse în Hotărârea Guvernului nr. 1849/2004 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor, care prevăd la**

art. 1 alin. (2) că „*Finanțarea Administrației Naționale a Penitenciarelor și a unităților subordonate se asigură din venituri proprii și din subvenții acordate de la bugetul de stat, potrivit legii*”. Or, **finanțarea din venituri proprii, în contextul actual determinat de dificultățile economice și de lipsa locurilor în care persoanele private de libertate pot presta aceste munci în condiții legale, nu poate constitui principala sursă de venituri. Sub acest aspect, în reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar trebuie avute în vedere condamnările CEDO și supraaglomerarea din unitățile de detenție;**

► **alocarea de resurse bugetare de natură să permită:**

- **preluarea unor imobile în stare bună din domeniul public al statului**

și administrarea acestora, pentru a permite renunțarea la corpurile de clădire din unitățile penitenciare aflate într-un stadiu avansat de uzură, a celor care nu asigură condiții decente pentru satisfacerea necesităților fiziologice în camere și aerisirea camerelor;

- **construirea de noi locuri de detenție prin folosirea sumelor alocate de la bugetul de stat și accesarea de fonduri europene;**

- **construcția de noi curți de plimbare cu dimensiuni corespunzătoare în unitățile penitenciare;**

- **înlocuirea saltelelor cu grad ridicat de uzură; asigurarea mobilierului din camerele de detenție; dotarea cu mașini de spălat a efectelor personale ale deținuților;**

- **alocarea produselor igienico-sanitare în funcție de necesitățile persoanelor deținute, și nu în cantități maximale prevăzute de norme ce nu pot fi depășite. Implicit, se impune modificarea prevederilor Ordinului Ministrului Justiției nr. 2056/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea unitară a drepturilor de echipament și de materiale igienico-sanitare aferente persoanelor private de libertate, potrivit cărora „*Se pot aproviziona și distribui cantități mai mici decât cele prevăzute de norme, dacă această situație nu dăunează desfășurării normale a activității, cu aprobarea directorului unității*”, precum și dispozițiile referitoare la bunurile pe care deținuții le pot introduce sau primi în penitenciar, prevăzute în Ordinul Ministrului Justiției nr. 2714/2008 privind durata și periodicitatea vizitelor, greutatea și numărul pachetelor, precum și**

categoriile de bunuri ce pot fi primite, cumpărate, păstrate și folosite de persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate;

● **efectuarea periodică a igienizării camerelor de deținere, a reparațiilor instalațiilor sanitare; asigurarea furnizării permanente a apei și a energiei.** În acest context, se impune interzicerea realizării de economii bugetare prin reducerea programului de furnizare a energiei și a apei potabile în unitățile penitenciare. Referitor la asigurarea apei potabile, menționăm situația deținuților din Penitenciarele Galați și Mărgineni care erau nevoiți să-și păstreze apă în recipiente pentru grupurile sanitare; în Penitenciarul Poarta Albă existau sincope în asigurarea apei pe perioada verii;

● **asigurarea hranei corespunzătoare regimului alimentar și religiei;**

● **asigurarea diversității hranei persoanelor private de libertate,**

dotarea blocurilor alimentare cu aparatura necesară și asigurarea condițiilor decente de servire a mesei, în condițiile în care în 22 de unități nu existau săli de mese. De asemenea, în același context, în care deținuții nu beneficiau de apă curentă în regim permanent, **ar trebui să fie alocate resurse bugetare Penitenciarelor Galați și Mărgineni.**

● **asigurarea de parcuri auto corespunzătoare;**

● **asigurarea dotărilor cu aparatură necesară pentru spălarea efectelor personale ale deținuților și asigurarea spațiilor corespunzătoare uscării acestora;**

● **angajarea personalului necesar în unitățile penitenciare (personal medical, pentru asigurarea siguranței, pentru reintegrare socială).** Subdimensionarea schemei de personal corelată cu supraaglomerarea generează o diversitate de evenimente în care sunt implicate persoanele private de libertate, îngrijorătoare fiind: **numărul refuzurilor de hrană (223 în Penitenciarul Galați), numărul autoagresiunilor (141 în Penitenciarul Galați) și al imobilizărilor persoanelor condamnate (53), numărul agresiunilor între deținuți (52 în Penitenciarul pentru Minori și Tineri Bacău), agresiunile sexuale între deținuți (spre exemplu, în Centrul de Reeducare Târgu Ocna).** În plus, având în vedere gradul ridicat de adresabilitate a persoanelor condamnate la cabinetele medicale, **este necesară completarea schemei personalului medical, cu atât mai mult cu cât autoritățile publice au obligația de a veghea la menținerea stării de sănătate a**

acestora, inclusiv prin efectuarea examenelor medicale, atât la depunerea în penitenciare, cât și pe parcursul privării de libertate. Se impune revizuirea dispozițiilor legale referitoare la perfecționarea pregătirii personalului unităților penitenciare în cadrul unor instituții de învățământ cu specialitate juridică, distincte de cele ale Ministerului Afacerilor Interne;

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare unitate penitenciară și la atribuțiile specifice;**

► **alocarea unor resurse bugetare suficiente pentru: achiziționarea de medicamente și preîntâmpinarea întârzierilor în achiziționarea acestora; pregătirea de personal, întreținerea stării de sănătate pentru foștii consumatori de droguri/opiacee, includerea deținuților diagnosticați cu HIV în programul național HIV.**

► **reevaluarea bugetului alocat sistemului penitenciar, de natură a asigura cadrelor din unitățile penitenciare condiții de muncă și salarizarea corespunzătoare.**

2.2. Centrele de Reținere și Arestare Preventivă

2.2.1. Măsuri legislative

2.2.1.1. Adoptarea unui act normativ privind subordonarea centrelor de reținere și arestare preventivă Ministerului Justiției

► **trecerea centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției, măsură menită să excludă posibilitatea oricărei intervenții arbitrare a organelor de cercetare penală;**

► **identificarea de noi locații pentru amplasarea acestor centre situate în prezent la subsolul Inspectoratelor de Poliție Județene. Până la adoptarea soluției legislative și implementarea ei se va aplica legislația subsecventă Legii nr. 254/2013.**

Spre exemplu, dispozițiile art. 30 din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 creează premisele unui cadru nelegal de acțiune al organelor de cercetare penală și de încălcare a demnității umane deoarece, în aplicarea acestor prevederi legale, persoanele private de libertate nu se scot din

cameră de la ora stingerii la ora deșteptării; apreciem că aceasta constituie o formă de încălcare a demnității umane, în condițiile în care în unele locuri de arest, camerele nu sunt prevăzute cu grupuri sanitare proprii.

Mai mult, excepția scoaterii din camere a persoanelor încarcerate între ora stingerii și ora deșteptării în cazurile deosebite, pentru activități de urmărire penală, poate genera posibile abuzuri ale organelor de urmărire penală, în condițiile în care locurile de arest sunt plasate în incinta secțiilor de poliție.

2.2.1.2. Adoptarea legislației subsecvente Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, referitoare la centrele de reținere și arestare preventivă¹.

▶ înființarea, prin Hotărâre a Guvernului, a centrelor de arestare preventivă;

▶ adoptarea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne privind organizarea și funcționarea în subordinea Ministerului Afacerilor Interne a centrelor de reținere și arestare preventivă (evident că acest act normativ nu va mai fi necesar în cazul trecerii centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției;

▶ emiterea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne de aprobare a regulamentului privind organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și a măsurilor necesare pentru siguranța acestora;

▶ adoptarea Ordinului comun al Ministrului Afacerilor Interne și al Ministrului Justiției prin care se stabilesc penitenciarele, centrele de arestare preventivă, centrele educative și centrele de detenție în a căror circumscripție funcționează centrele de reținere și arestare preventivă;

▶ adoptarea Ordinului Ministrului Afacerilor Interne pentru organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, care să fie publicat în Monitorul Oficial al României, astfel încât să îndeplinească condițiile prevăzute de **Legea nr. 24/2000** privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor

¹ Propunerile din această secțiune și soluțiile ce urmează a fi promovate trebuie examinate sub rezerva adoptării sau nu a actului normativ privind trecerea centrelor de reținere și arestare preventivă în subordinea Ministerului Justiției. Astfel, în măsura în care se agreează soluția propusă, se impune reanalizarea situației legislației subsecvente, din perspectiva autorităților competente în emiterea acesteia și a atribuțiilor specifice.

normative, republicată cu modificările completările ulterioare, și să asigure posibilitatea cunoașterii de către persoanele interesate și de către instituțiile cu atribuții în apărarea drepturilor și libertăților persoanelor private de libertate. În acest sens, art. 107 alin. (2) din Legea nr. 254/2013 prevede „Organizarea și funcționarea centrelor de reținere și arestare preventivă, precum și măsurile necesare pentru siguranța acestora se stabilesc prin regulament aprobat prin ordin al ministrului afacerilor interne”.

Mai mult, Ordinul nr. 988/2005 al Ministrului Administrației și Internelor a căzut în desuetudine, având în vedere că în preambulul acestuia se precizează că emiterea acestuia a avut în vedere prevederile Codului de procedură penală, **ale Legii 23/1969 privind executarea pedepselor, republicată, cu modificările și completările ulterioare (abrogată), ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 56/2003 privind unele drepturi ale persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate**, aprobată prin Legea nr. 403/2003 (abrogată), ale Legii nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, cu modificările și completările ulterioare, ale Ordinului Ministrului Justiției nr. 3131/C din 29.10.2003 privind durata și periodicitatea vizitelor, numărul și greutatea pachetelor cu alimente, precum și bunurile care pot fi primite, păstrate și folosite de către persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate și al Ordinului Ministrului Justiției nr. 3.352/C din 13.11.2003 privind obligațiile și interdicțiile persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate precum și măsurile disciplinare aplicate în cazul săvârșirii de abateri disciplinare.

2. 2. 2. Măsuri de urmărire penală, judiciare și administrative

► **reducerea duratei arestului preventiv executat în centrele de reținere și arestare preventivă prin:**

► **implementarea Recomandării 22 (99) a Comitetului de Miniștri, privind folosirea în cea mai mare măsură posibilă a alternativelor la detenție**, cum ar fi: condiția ca infractorul suspectat să locuiască la o adresă specificată, restricția de a părăsi un loc, sau de a intra într-un anumit loc fără autorizație, prevederea cauțiunii sau a supravegherii și asistării de către o agenție specificată de autoritatea judecătorească. În legătură cu aceasta trebuie să se acorde atenție

posibilităților de a verifica respectarea condiției de a rămâne într-un loc specificat prin dispozitive de supraveghere electronică;

► **aplicarea pe o scară mai largă a măsurilor controlului judiciar, controlului judiciar pe cauțiune, arestului la domiciliu;**

► **limitarea perioadei de detenție în centrele de reținere și arestare preventivă, după prezentarea în fața instanței de judecată, și transferarea cât mai rapidă în unități de detenție distincte de poliție, pentru reducerea riscului intimidării și posibilelor presiuni;**

► **intensificarea rolului judecătorului de supraveghere a privării de libertate,**

în cazul persoanelor arestate preventiv care recurg la forma refuzului de hrană;

► **creșterea rolului consilierii psihologice a persoanelor aflate în arest preventiv,**

în special a celor care recurg la forme de autoagresiune pentru a protesta față de situația lor juridică;

► **reevaluarea necesarului de personal operativ și administrativ, prin raportarea la numărul persoanelor private de libertate din fiecare centru și la atribuțiile specifice;**

► **examinarea soluției constituirii unui corp medical propriu pentru centrele de arestare preventivă (similar celor din penitenciare), astfel ca persoanele aflate în arest să beneficieze de asistență medicală constantă și pentru probleme specifice perioadei de arest.**

În prezent, potrivit art. 62 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea locurilor de reținere și arest preventiv din unitățile de poliție ale Ministerului Administrației și Internelor, „(1) *La unitățile de poliție care nu sunt încadrate cu personal medico-sanitar asistența medicală este acordată de un medic care asigură asistență altor structuri ale MAI. (2) În lipsa personalului medical încadrat în structurile ministerului, asistența medicală de urgență este asigurată de cea mai apropiată unitate sanitară din rețeaua Ministerului Sănătății*”.

Din economia prevederilor legale menționate nu rezultă obligativitatea asigurării personalului medical (medici) în centrele de reținere și arestare preventivă, permițându-se, astfel, ca excepția constând în lipsa personalului medical să poată

deveni regulă, în sensul acordării asistenței medicale de către medici din alte structuri ale Ministerul Afacerilor Interne sau de către medici din cadrul Ministerului Sănătății, în cazurile de urgență. Or, potrivit art. 58. alin (1) din Ordinul ministrului administrației și internelor nr. 988/2005, **dreptul la asistență medicală al persoanelor supuse măsurilor privative de libertate este garantat.**

► **examinarea medicală obligatorie la primirea în centrele de rețineră și arestare preventivă, cât și periodic, pe parcursul deținerii în centru, nu numai la cerere sau în cazuri de urgență.** În acest sens, art. 59 alin. (1) din Ordinul Ministrului Administrației și Internelor nr. 988/2005 prevede că *examenul medical al persoanelor private de libertate este obligatoriu și se realizează la primirea în arest, ocazie cu care medicul trebuie să solicite persoanei încarcerate o declarație scrisă cu privire la antecedentele medicale și să-i întocmească fișa medicală.*

Mai mult, în cazul în care, din lipsa medicului nu se efectuează examenul medical la depunerea în centru, se ridică problema îndeplinirii procedurii prevăzute de art. 18 din Ordinul ministrului administrației și internelor nr. 988/2005, potrivit căruia *„(1) Dacă în urma percheziției se constată că persoana supusă măsurilor privative de libertate prezintă pe corp urme de violență, **aceasta este examinată de îndată de către medicul arestului**, înștiințându-se despre aceasta procurorul care instrumentează cauza precum și șeful unității sau subunității de poliție ori persoana care îl înlocuiește. În situația prevăzută la alin. (1), medicul avizează primirea persoanei în arest întocmind un proces-verbal în care consemnează cele constatate. În cazul în care se impune internarea persoanei, se înștiințează procurorul care instrumentează cauza precum și șeful unității sau subunității de poliție, ori persoana care îl înlocuiește”.*

► **măsuri de natură a simplifica distribuirea medicamentelor prin cardul de sănătate pentru persoanele încarcerate;**

► **efectuarea cumpărăturilor, cel puțin de două ori pe săptămână, avându-se în vedere situațiile în care încarcerarea s-ar realiza în zilele de sâmbătă și duminică;**

► **stabilirea unei durate de timp rezonabile pentru exercitarea dreptului la convorbiri telefonice, corespunzătoare calității de persoană reținută sau arestată preventiv și nu de persoană condamnată. În același timp, este necesar ca exercitarea dreptului la convorbiri telefonice să se realizeze în condiții de totală confidențialitate;**

► respectarea dreptului la corespondență, prin exercitarea acestuia în mod personal, cu depunerea corespondenței de către persoanele private de libertate în cutii poștale amplasate în incinta centrelor;

► creșterea numărului de camere prevăzute cu grupuri sanitare și dușuri proprii, iar în cazul grupurilor sanitare comune asigurarea unui număr corespunzător cu cel al persoanelor custodiate;

► spălarea articolelor vestimentare aparținând persoanelor private de libertate și asigurarea spațiilor speciale destinate uscării obiectelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv;

► dimensionarea corespunzătoare a curților de plimbare;

► asigurarea spațiilor pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate;

► măsuri pentru asigurarea condițiilor decente de servire a mesei în camerele de detenție, în situația inexistenței sălilor de mese;

► examinarea posibilității servirii mesei de către persoanele private de libertate aflate în centre de reținere și arestare preventivă în săli de mese, astfel încât să existe o egalitate de tratament cu persoanele condamnate cărora, în măsura în care este posibil, li se asigură servirea mesei în săli de mese special amenajate, potrivit Ordinului Ministrului Justiției nr. 433/C/2010.

Trebuie menționat că, sub acest aspect, art. 34 din Ordinul nr. 988/2005 al Ministrului Administrației și Internelor stabilește că hrana caldă se distribuie direct în camerele de arest.

► măsuri pentru asigurarea hranei calde persoanelor private de libertate în zilele de sâmbătă și duminică în centrele în care hrana este asigurată în regim de catering;

► asigurarea unor mijloace decente de transportare a hranei de la penitenciare la centrele de reținere și arestare preventivă, având în vedere că, în prezent, transportul hranei se realizează în bidoane de inox, autoutilitare sau izoterme;

► asigurarea hranei corespunzătoare religiei și a regimului alimentar specific afecțiunilor de care suferă persoanele private de libertate, care trebuie să fie o obligație a locului de detenție, iar alimentele obținute ca urmare a dreptului la

pachete sau cumpărături trebuie să constituie doar un supliment, condiționat de posibilitățile financiare ale deținutului sau ale familiei acestuia.

2.2.3. Măsuri financiare

Alocarea unor fonduri bugetare pentru a permite:

► **identificarea unor locații care ar putea fi preluate în administrarea unor centre de reținere și arestare preventivă, și, nu în ultimul rând, construcția unor noi centre care să înlocuiască actualele ”beciuri”, astfel ca acestea să corespundă standardelor europene sub aspectul suprafeței, volumului, ventilației, satisfacerii nevoilor fiziologice în condiții de intimitate;**

► **alocarea de fonduri corespunzătoare pentru dotarea cabinetelor medicale și a truselor de urgență cu medicamente;**

► **achiziționarea de cazarmament; înlocuirea cazarmamentului care prezintă un grad avansat de uzură; furnizarea permanentă a apei, energiei electrice și termice; spălarea și uscarea articolelor vestimentare ale persoanelor arestate preventiv; amenajarea curților de plimbare; dotarea camerelor cu mobilier pentru depozitarea bunurilor persoanelor private de libertate; reparațiile grupurilor sanitare; instalarea dușurilor; asigurarea furnizării apei calde, energiei termice și electrice; distribuirea materialelor igienico-sanitare necesare persoanelor private de libertate și modificarea prevederilor Ordinului nr. 503/2008 al Ministrului Administrației și Internelor privind asigurarea structurilor și efectivelor cu materiale de resortul echipamentului, de întreținere și alte materiale specifice; asigurarea curților de plimbare; achiziționarea mobilierului pentru depozitarea bunurilor; amenajarea unor camere speciale de vizite pentru asigurarea confidențialității discuțiilor persoanelor private de libertate cu avocații;**

► **completarea schemei personalului medical, în special medici pentru centrele de reținere și arestare preventivă;**

► **salarizarea corespunzătoare și acordarea de sporuri personalului centrelor de reținere și arestare preventivă, având în vedere condițiile improprii de muncă ale acestora și nivelul ridicat de riscuri și pericole.**

Bibliografie

BIBLIOGRAFIE

Bîrsan Corneliu - Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I, Drepturi și libertăți, Editura All Beck, București 2005

Călin Dragoș (coordonator) et alii - Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2013, Analiză, consecințe, autorități potential responsabile, Volumul IX, Editura Universitară, București, 2013

Călin Dragoș (coordonator) et alii - Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014, Analiză, consecințe, autorități potential responsabile, Volumul X, Editura Universitară, București, 2015

Chiriță Radu (coordonator) et alii - Arestarea și detenția în jurisprudența CEDO, Editura Hamangiu, București, 2012

Chiș Ioan - Umanismul dreptului execuțional românesc-acordarea drepturilor în mediul penitenciar, Editura Hamangiu, București, 2007

Chiș Ioan - Instrumente internaționale de drept execuțional penal, Editura A.N.I., București, 2005

Stănișor Emilian – coordonator, Bălan Ana și Pripp Cristina, Universul carceral, Culegere de studii de criminologie și penologie, Editura Oscar Print, București, 2004

Națiunile Unite și Penal Reform International-A pune regulile în acțiune, Penal Reform International, Haga, martie 1995

Making standards work-an international handbook on good prison practice, **Penal Reform International**, 1 martie 2001

Zlătescu Moroianu Irina, Marinache Emil, Șerbănescu Rodica, Documente Internaționale privind combaterea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 1998

Udroiu Mihai, Noul Cod penal, Noul Cod de procedură penală, Editura C.H. Beck, București, 2014

AVOCATUL POPORULUI

București, strada Eugeniu Carada nr. 3, sector 3

Tel.: 021/312.71.34, 021/312.94.62; Fax: 021/312.49.21

E-mail: avp@avp.ro; Web: www.avp.ro

ISBN: 978-973-668-414-2